

## NOTAT

|               |                                                              |                 |                          |
|---------------|--------------------------------------------------------------|-----------------|--------------------------|
| OPPDAG        | <b>Konsekvensutredning Brevik 2017</b>                       | DOKUMENTKODE    | 20170010-00-PLAN-PBL-000 |
| EMNE          | Sammenstilling og kommentarer til innkomne høringsuttalelser | TILGJENGELIGHET | Åpen                     |
| OPPDAGSGIVER  | <b>NOAH AS</b>                                               | OPPDAGSLEDER    | Anders Arild             |
| KONTAKTPERSON | Kjetil Hansen                                                | SAKSBEHANDLER   | Silje Ottesen            |
| KOPI          |                                                              | ANSVARLIG ENHET | Multiconsult ASA         |

### 1 Sammendrag av høringsuttalelser og innspill til forslag til planprogram

Plan- og bygningsloven stiller i § 4-1 krav om utarbeidelse av planprogram som grunnlag for reguleringsplanarbeid som kan ha vesentlige virkninger for miljø og samfunn. Et planprogram skal gjøre rede for formålet med og gjennomføringen av planarbeidet, planprosess, aktuelle alternativer, behovet for utredninger, fremdrift og medvirkning. I foreliggende prosess vil planprogrammet beskrive hvilke forhold som skal utredes for å klarlegge om Dalen gruve er egnet til deponi for behandlet (nøytralisert og stabilisert) farlig uorganisk avfall.

Forslag til planprogram for deponi for nøytralisert og stabilisert uorganisk farlig avfall var på høring i perioden 13.12.17-31.01.18. Forslag til planprogram ble varslet i Porsgrunn Dagblad, Telemarksavisa og Varden samt på Klima- og miljødepartementets nettside. Noen høringsinstanser ba om utsettelse og fikk utsatt frist til 15.02.18.

Mange av spørsmålene som fremkommer i høringsuttalelsene er etter forslagsstillers oppfatning allerede innarbeidet i planprogrammet, og vil svares ut gjennom konsekvensutredningen.

Dette notatet er en sammenstilling av høringsuttalelser og innspill til forslag til planprogram "Deponi for nøytralisert og stabilisert uorganisk farlig avfall". For hver høringsuttalelse eller innspill, er det gitt et sammendrag av høringsuttalelsen eller innspillet. Så følger forslagsstillers kommentar og en vurdering av høringsuttalelsen eller innspillet konsekvens for planprogrammet.

Mange av uttalelsene påpeker at det er gitt mangelfull informasjon i planprogrammet. Det poengteres at den primære hensikten med planprogrammet er å beskrive hvilke utredninger mv. som må utarbeides for å avklare om Dalen gruve er egnet til deponi. En del av den informasjonen som etterspørres er ikke tilgjengelig i dag, men vil fremkomme av konsekvensutredningen.

En del av høringsuttalelsene har som utgangspunkt at et deponi for behandlet (nøytralisert og stabilisert) uorganisk farlig avfall i Dalen gruve vil skade natur og samfunn. Til dette ønsker forslagsstiller å kommentere at dersom den forestående konsekvensutredningen viser at deponiet har slike negative konsekvenser som en del høringsuttalelser legger til grunn at det vil ha, så er ikke et deponi i Dalen gruve aktuelt.

I mange høringsuttalelser blir det stilt både åpne og konkrete spørsmål som forslagsstiller anser som lite relevant for planprogrammet. Temaer som anses relevant for planprogrammet svares i all hovedsak ut i kapittel 1 i foreliggende notat.

|      |           |                                                                              |               |                |              |
|------|-----------|------------------------------------------------------------------------------|---------------|----------------|--------------|
|      |           |                                                                              |               |                |              |
|      |           |                                                                              |               |                |              |
|      |           |                                                                              |               |                |              |
|      | 14.6.2018 | Endelig notat - Sammenstilling og kommentarer til innkomne høringsuttalelser | Silje Ottesen | Anders Arild   | Anders Arild |
| REV. | DATO      | BESKRIVELSE                                                                  | UTARBEIDET AV | KONTROLLERT AV | GODKJENT AV  |

Hver enkelt høringsuttalelse er lest og vurdert. Basert på innholdet har forslagsstiller gjort en vurdering av om den enkelte uttalelsen medfører at planprogrammet må endres.

Mange av høringsinnspillene tar opp de samme temaene, og stiller de samme spørsmålene. Disse felles temaene, 24 i alt, kommenteres i kapitlene 1.1-1.24 i foreliggende notat. I starten av hvert kapittel er gjentakende spørsmål og kommentarer sammenfattet i kulepunkter. Forhold som vi mener ikke er relevante for selve planprogrammet tas til orientering. Det er henvist til konkrete kapitler i planprogrammet der forslagsstiller anbefaler tydeliggjøringer og suppleringer eller vesentlige endringer i forhold til forslag til planprogram.

### 1.1 Hjemmel og prosesses

- Hjemmel og nasjonale hensyn
- Lover og regler (Grunnloven, naboloven, helselovverk)
- Kommunal innsigelsesrett og kommunalt selvstyre
- Prosess (sammenheng mellom planprogram, konsekvensutredning og mulig etterfølgende planarbeid (regulering), privat eller statlig plan, fremdrift.)

Forlagsstiller vurderer at flere av ovenstående punkter (lover og regler, kommunal innsigelsesrett og kommunalt selvstyre) ikke er relevante for innholdet i planprogrammet. Kommentarer og spørsmål som tar opp disse temaene tas kun til orientering.

Hjemmel for planprogrammet er oppgitt og beskrevet i planprogrammet kapittel 3.3. Normalt er kommunen ansvarlig myndighet for kommunale planer. Som det fremgår av § 31 i forskrift om konsekvensutredninger av 22.06.2017, kan Kommunal- og moderniseringsdepartementet i samråd med berørte myndigheter bestemme at en annen myndighet enn den som følger av forskriften skal være ansvarlig myndighet for planer etter plan- og bygningsloven dersom hensynet til nasjonale eller viktige regionale hensyn tilsier det.

Planprogrammet angir at formålet med konsekvensutredningen kun er å avklare om Dalen gruver er egnet til deponiformål.

Samfunnets behov er beskrevet i kapittel 2.1 i planprogrammet.

### 1.2 Roller – NOAH og Staten

- Forholdet mellom NOAH og Staten
- Statens rolle
- NOAHs rolle

Forlagsstiller vurderer at flere av kommentarene og spørsmålene som tas opp rundt dette temaet ikke er relevante for planprogrammet. Kommentarene og spørsmålene tas derfor kun til orientering.

NOAH og forholdet mellom NOAH og Staten er beskrevet i planprogrammets kapittel 1.1 og 1.2.

### 1.3 Planene må avsluttes

- Porsgrunn, Bamble, Larvik, Skien kommuner, velforeninger, privatpersoner og noen politiske partier ber staten om å avslutte prosessen.

Forlagsstiller tar kommentarer til orientering, da det ikke er relevant for planprogrammet.

#### 1.4 Eierforhold og rettighetsspørsmål til arealene over bakken og i gruen

Uttalelsene om eierforhold tas til orientering.

Forslagsstiller er kjent med at eiendomsforhold og bruk må avklares før det eventuelt kan etableres et deponi i Dalen gruve. Eierforhold og rettighetsspørsmål belyses og avklares i en separat prosess, uavhengig av konsekvensutredningen. Dette tydeliggjøres i planprogrammets kapittel 1.5.2.

#### 1.5 Lokalisering

- Nasjonal plan for avfallshåndtering, beslutning om lokalisering og alternativ lokalisering

Uttalelsene om lokalisering tas til orientering.

Forslagsstiller påpeker at hensikten med konsekvensutredningen er å klarlegge om Dalen gruve er egnet til deponi for behandlet (nøytralisert og stabilisert) farlig uorganisk avfall, samt å redegjøre for de samfunnsmessige og miljømessige konsekvensene av en slik mulig etablering. Dette er i samsvar med Miljødirektoratets anbefaling til Klima- og miljødepartementet fra 2. mai 2016, se kapittel 1.1 i forslag til planprogram. Forslagsstiller mener at diskusjonen om overordnede lokaliseringsspørsmål og nasjonal avfallsplan, eller alternative lokaliseringer, ikke er relevant for denne konsekvensutredningens innhold.

#### 1.6 Import av avfall

- Internasjonale forpliktelser, Baselkonvensjonen og avfallstrømmer

Uttalelsene om import av avfall og internasjonale forpliktelser tas til orientering og delvis til følge. Konsekvensutredningen skal kun fokusere på Dalen gruves egnethet til deponi for behandlet uorganisk avfall.

Forslagsstiller påpeker at spørsmålet om import av avfall og nasjonale og internasjonale avfallsstrømmer tydeliggjøres i kapittel 2.5 i planprogrammet. Spørsmålet om nordisk samarbeid tydeliggjøres i kapittel 2.1.

#### 1.7 Avfallets sammensetning og egenskaper

- Redegjørelse om avfallstyper som skal inngå i avfallsgipsen/deponeres
- Avfallsstrømmer
- Avfallets/avfallsgipsens egenskaper etter behandling
- Er radioaktivt avfall aktuelt?
- NOAHs behandlingsmetode
- Klassifisering - begrepet «farlig avfall»
- KU må beskrive behandlingsprosessene for alle typer avfall som vurderes deponert
- Forhold relatert til gassutvikling, eksplosjon, lekkasjer til bebyggelse, vann (grunnvann og fjord) og natur.
- Konsekvens for deponerte masser når gruvne fylles med vann

Uttalelsene om avfallets sammensetning og egenskaper tas til orientering og delvis til følge.

Forslagsstiller ser at det er behov for å tydeliggjøre og supplere kapittel 2.5 og 2.7.

Avfallssammensetning og -egenskaper er en vesentlig del av miljørisikovurderingen i kapittel 7.4. Det fremgår av underkapittel om avfallsvurdering i planprogrammets kapittel 7.4, at det i

konsekvensutredningen redegjøres både om avfallsets sammensetning og utlakingssegenskaper/utlakingspotensial. Denne redegjørelsen vil være basert på dokumentert laboratorietesting i samsvar med relevante standarder.

Definisjon av farlig avfall vil tas inn i kapittel 2.1. Det tydeliggjøres/suppleres at det ikke er aktuelt med deponering av radioaktivt avfall.

Som redegjort for i kapittel 7.4 i forslag til planprogram, vil konsekvensutredningen redegjøre for de avfallstyper som kan tenkes å inngå i avfallsgipsen, samt påvirkningen disse avfallstypene gir på avfallsgipsens egenskaper.

Konsekvensutredningen vil, som det fremgår av kapittel 7.4 i forslag til planprogram, også redegjøre for hydrogeologiske forhold knyttet til Dalen gruve og utslipp til resipient fra deponert avfall.

Utredning av konsekvenser når gruva er fylt med vann er ivarettatt i kapittel 7.4.

Utredning av fare for utvikling og spredning av eventuell gass til omgivelsene tydeliggjøres/suppleres i kapittel 7.4 planprogrammet. § 9.4 i avfallsforskriften, hvor det fremgår at det er forbudt å deponere avfall som kan produsere en giftig eller eksplosiv blanding av gass og luft i underjordiske deponier, innarbeides i planprogrammet kapittel 5.3.

Forslagsstiller ser at det er behov for å tydeliggjøre og supplere kapittel 7.4 med at det skal gjøres en vurdering av i hvilken grad bakteriell aktivitet kan danne uønskede stoffer over tid (anaerob bakteriekultur).

### 1.8 Gjenvinning/forskning og ny teknologi

- Deponiets levetid – behovet for deponi
- Gjenvinning må belyses
- Må tas hensyn til ny kunnskap og teknologiutvikling, rensing av flyveasken
- Kronos Titan må gjenvinne syren
- Internasjonale krav til gjenvinning
- KU må tydeliggjøre hvordan NOAH skal realisere sine gjenvinningsmål

Uttalelsene om gjenvinning/forskning og ny teknologi tas til orientering. Behovet for deponi er omtalt i planprogrammets kapittel 2.1 og 2.2. Uttalelsen om at Kronos Titan må gjenvinne eget avfall tas til orientering.

I dag er det ingen krav til gjenvinning av uorganisk farlig avfall i Norge. NOAH har imidlertid en målsetning om 25 % gjenvinning av mottatt avfallsmengde innen 2025. Kapittel 2.2 om NOAHs arbeid med gjenvinning av avfall i forslag til planprogram suppleres.

Det står i forslag til planprogram kapittel 2.4 at deponiets levetid er avhengig av flere forhold. Forholdet tydeliggjøres/suppleres i planprogrammets kapittel 2.4.

For øvrig er det ingen motstrid mellom etablering av behandlingsløsninger og deponi for uorganisk farlig avfall og avfallsforebygging. Forslagsstiller påpeker at det også i fremtiden vil være behov for deponering av uorganisk farlig avfall.

### 1.9 Avstand og forhold til bebyggelse/befolkning og følgenvirkninger av deponi

- Minstekrav (EU) til befolkning/bebyggelse, internasjonale regler

- Beliggenhet nær befolkning, skoler, annen sensitiv arealbruk, eksisterende storulykkebedrifter (Norcem og Renor)
- Gasslekkasje
- Ras/stabilitet
- Grunnvann
- Storulykeforskriften
- Ulemper, bokvalitet – belastning

Uttalelsene om avstand og forhold til bebyggelse/befolkning og påvirkning på nærmiljøet tas til orientering og delvis til følge.

Vurdering av konsekvensene for miljø og samfunn ved bruk av Dalen gruve til deponering av stabilisert og nøytralisert uorganisk farlig avfall er formålet med konsekvensutredningen. Forslagsstiller anser derfor at uttalelsene om vurdering av avstand til befolkning vil innfris gjennom de utredninger fastsatt planprogram vil sikre at blir gjennomført. Forhold til ras/stabilitet, gasslekkasje, grunnvann mm. er sentrale tema i kapittel 7.4 i forslag til planprogram, og er allerede innarbeidet.

Avfallsforskriften 9.4d angir at det ikke kan deponeres avfall som medfører eksplosjonsfare i gruvene. Dette innarbeides i kapittel 5.3 i forslag til planprogram.

Et eventuelt fremtidig deponi i Dalen gruver vil ikke falle inn under storulykeforskriften (ingen behandlingsprosess eller kjemikaliebruk).

Forslagsstiller er ikke kjent med at det er fastlagt generelle avstandskrav til denne typen anlegg i regi av EU. Forslagsstiller påpeker at det gjennom de ulike temautredningene vil være fokus på å kartlegge konsekvensen for omgivelsene og befolkningen (miljø og samfunn) av et eventuelt deponi i Dalen gruve.

#### 1.10 Gruvens egnethet som deponi

- Innlekking av ferskvann og sjøvann i driftsperioden
- Utlekking av vann til sjø
- Utpumping av vann
- Ras/stabilitet/jordskjelv
- Eksplosjon i gruva
- Konsekvenser av forurenset vann ut i fjordsystemet – vannkvalitet
- Stabilitet til fjell i Kongkleiv. Kongkleivforkastningen må belyses
- Jordskjelv og bevegelser i forkastninger
- KU må redegjøre for konsekvenser av bakteriell aktivitet som kan danne uønskede stoffer under anaerob langtidslagring
- Samdrift med Norcem
- Fare for gasstransport gjennom sprekker i fjellet må utredes
- Vannbalanse – hydrogeologiske forhold
- Forurensning gjennom diffusjon må belyses

Uttalelsene om gruvens egnethet som deponi tas til orientering og delvis til følge.

Forslagsstiller presiserer at formålet med konsekvensutredningen er å kartlegge om Dalen gruve er egnet som deponi for behandlet uorganisk farlig avfall. Oppsummert er de fleste av kommentarer,

innspill og spørsmål som omhandler gruven egnethet som deponi relevante utredningstemaer og allerede ivarettatt i kapittel 7 i forslag til planprogram.

Geologiske/geotekniske problemstillinger for ny kai og adkomsttunnel er beskrevet i kapittel 7.3 i forslag til planprogram. Det tydeliggjøres/suppleres at vurderingen av tunnel også inkluderer forkastningssoner.

Geologiske/geomekaniske vurderinger av gruven er omtalt i kapittel 7.4.

Når det gjelder vannstrøm i gruveområdet, vil dette temaet belyses i arbeidet med den hydrogeologiske vurderingen beskrevet i kapittel 7.4 i forslag til planprogram.

Som beskrevet i kapittel 7.4 i forslag til planprogram om geologisk vurdering, vil konsekvensutredningen redegjøre for mulig påvirkning fra seismisk aktivitet. Effekt av jordskjelv vil simuleres.

Forhold knyttet til utlakingsegenskaper for avfall og forurensningstransport er allerede innarbeidet i planprogrammet i kapittel 7.4.

Eventuell samdrift med Norcem anses ikke å være en del av konsekvensutredningen, men vil utredes i separate prosesser med Norcem etter at gruven egnethet til deponi er avklart.

#### 1.11 Alternativ bruk av gruven

- Et deponi vil hindre etablering av ny, grønn industri i gruvene
- Alternativ bruk av gruvene er ikke tilstrekkelig utredet
- Gjenværende mineralressurser i gruvene vil være vanskelig/umulig å utnytte

Uttalelsene om alternativ bruk av gruven tas til orientering.

Det har vært vurdert alternativ bruk av Dalen gruve i flere sammenhenger de siste 10-15 årene. Dette har primært vært basert på forespørsler fra eksterne interessenter, om bruk til sopp-produksjon, frukt- og grøntlager, blomsterlager, containerverksted, propanlager o.l. Flere av de som har vært interessert, har etter nærmere vurdering og befaring ikke gått videre, da egnethet og etableringskostnader ikke har stått i forhold til nytteverdien. Et mikroalgeprosjekt i gruvene i regi av bl. a. Telemark fylkeskommune har etter forslagsstillers informasjon konkludert med at Dalen gruve ikke er aktuell til dette formål.

Forslagsstiller tar ikke stilling til alternativ bruk eller utnyttelse av gjenværende mineralressurser.

#### 1.12 Drift av deponi, avslutning, etterdrift og langsiktige konsekvenser

- Drift av deponiet – kontroll og overvåking
- Dimensjonering/kapasitet til beskrevet renseanlegg
- Etterbruk
- Sikkerhetsstillelse (i tilfelle insolvens eller avvikling av selskap) – også på lang sikt
- Avslutning av deponiet
- Behandling av sigevann etter avsluttet deponering
- Konsekvenser på svært lang sikt
- Irreversibel avgjørelse
- Det må tas høyde for krig og terrorangrep
- Ansvarsforhold ved ulykker/utslipp

Uttalelsene om deponi – drift nå og i fremtiden tas til orientering.

Det vil være drift av vannbehandlingsanlegget så lenge som myndighetene bestemmer etter at deponeringen er opphørt.

Forslagsstiller påpeker at drift av deponiet, avslutning og etterdrift, samt anlegget i et langsiktig perspektiv inngår i kapittel 2.4, 2.7, 2.9 og 7.4.

I planprogrammets beskrivelse står det at «et fremtidig deponi skal ha levetid på minimum 25 år.» Det tydeliggjøres/suppleres i planprogrammets kapittel 2.4 at levetid er deponiets driftsfase, det vil si den tiden gruvene fylles opp med avfall.

Planprogrammet beskriver videre at «*samfunnets behov vil kunne endres gjennom anleggets levetid, både ut fra ny kunnskap, ny teknologi, gjenvinning av stoffer/materialer, nye miljøfarlige stoffer og nye helse- og miljøkrav*».

Når det gjelder avslutning av deponiet og etterdriftsfasen, er dette regulert i Avfallsforskriften § 9.15. Dette tydeliggjøres/suppleres i kapittel 2.9 i forslag til planprogrammet.

Når det gjelder ansvar ved avslutning av deponiet, vil det etter krav fra myndighetene etableres finansiell garanti for avslutning og etterdrift i samsvar med gjeldende regelverk, jf. avfallsforskriftens § 9-10 om finansiell garanti og kostnadsdekning. Av denne bestemmelsen fremgår det at «*Ethvert deponi skal ha tilfredsstillende finansiell garanti eller tilsvarende sikkerhet for å sikre at forpliktelsene som følger av tillatelsen, herunder avslutnings- og etterdriftsprosedyren som kreves etter § 9-15, kan oppfylles. Samtlige kostnader til anlegg og drift av et deponi skal dekkes ved den prisen som den driftsansvarlige krever for deponering av avfall på deponiet. Dette gjelder også kostnaden ved finansgarantien eller tilsvarende sikkerhet som nevnt i første ledd og anslåtte kostnader ved avslutning og etterdrift av deponiet i en periode på minst 30 år*». Dette, sammen med etterdriftsforpliktelsene, tydeliggjøres/suppleres i kapittel 2.9 i forslag til planprogram.

Vannbehandling og dimensjonering er omtalt i kapittel 2.7.2 i forslag til planprogram. Det tydeliggjøres/suppleres at vannbehandlingsanlegget skal dimensjoneres for å kunne ta hånd om alt forurenset vann fra gruvene.

Vurdering av langtidsvirkninger av deponiet (1000 års perspektiv) inngår i planprogrammets kapittel 7.4, og vil bli vurdert som en del av miljørisikovurderingen. Til temaet vil det også komme innspill fra ROS-analysen.

Sikkerhets- og beredskapsspørsmål ivaretas gjennom ROS-analysen som foreslått i kapittel 7.21. Forslagstiller foreslår imidlertid at beskrivelsen styrkes i dette kapittelet.

Forslagsstiller anser at NOAH normalt vil være ansvarlig for ekstraordinær forurensning og utslipp. Dette vil reguleres gjennom en eventuell fremtidig utslippstillatelse.

### 1.13 Omdømme

- Grenlands/regionens generelle omdømme
- Bolig- og eiendomspriser
- Attraktivitet
- Tilflytting
- Turisme/reiseliv
- Arbeidsplasser , tiltrekningskraft overfor miljøvennlig næring og kompetansebedrifter
- Konsekvenser for eksisterende næring i regionen, som maritime næringer
- Bedriftsetablering
- Landbruk

- Folkehelse/trivsel/bokvalitet

Uttalelsene om omdømme tas til orientering.

Mange av uttalelsene legger til grunn at tiltaket vil medføre fysisk skade miljø og samfunn.

Forslagsstiller foreslår at det ikke utarbeides en egen temautredning for omdømme. Dette fordi de foreslåtte temautredningene vil gi svar på hvilke positive og negative konsekvenser tiltaket har. Konsekvensutredningen vil ha et faktabasert kunnskapsgrunnlag basert på foreslåtte temautredninger. Summen av temautredningene som utarbeides er i stor grad dekkende for problemstillingene, og belyser eventuelle negative konsekvenser ved etablering av deponi. NOAH vil ikke få tillatelse dersom ikke avfallsforskriften følges, eller om anlegget er farlig for miljø og samfunn. Deponiet er avhengig av utslippstillatelse som bl. a. fastsetter krav til virksomheten.

NOAH har som mål at Brevik fortsatt skal være et attraktivt bosted, og vil, gjennom samarbeid med lokale interesser, arbeide aktivt for at dette skal opprettholdes dersom deponiplanene videreføres.

I planprogrammets kapittel 7.5 er det beskrevet at det skal utarbeides et ringvirkningsregnskap, som vil ta utgangskapittel i samfunnsøkonomisk verdiskapning som fordeles og skaper ringvirkninger i lokalsamfunnet. Regnskapet vil blant annet belyse direkte og indirekte virkninger (kostnader) som følge av virksomheten.

#### 1.14 Forurensing i Grenland/Brevik (historisk)

- Grenland fremstår i dag som et område med rent miljø – tiltak har virket
- Tilbakesteg
- Nok er nok
- Dårlig rykte gjennom historien
- Har tatt en stor byrde
- Frierfjorden og Gunnekleivfjorden er sterkt forurenset
- Brevik har allerede tatt et stort ansvar gjennom virksomheten til Renor

Uttalelsene om historisk utvikling i Grenland med fokus på dårlig rykte, byrde med mer tas til orientering. Forslagsstiller anser at hensikten med konsekvensutredningen er å klarlegge konsekvensene for miljø og samfunn ved evt. etablering av deponi i Dalen gruve med utgangskapittel i nåværende status.

#### 1.15 Folkehelse

- Utredning av konsekvenser for folkehelsen etterlyses
- Trivsel er en grunnleggende forutsetning for befolkningens helse
- Fysisk og psykisk helse – bekymringer og frykt
- Både p.g.a forurensing og belastninger ved prosessen
- Sosial infrastruktur

Uttalelsene om folkehelse tas til orientering og delvis til følge.

Forslagsstiller legger til grunn at konsekvensutredningen skal gi faktabaserte svar på om tiltaket vil medføre konsekvenser for miljø og samfunn. Folkehelse vil bli ivaretatt gjennom oppfyllelse av gjeldende lover, regler og forskrifter, se også kapittel 1.13 i foreliggende notat. Folkehelseaspektet



blir indirekte belyst som del av konsekvensutredningen. Virkninger på befolkningens fysiske- og psykiske helse vil ikke bli innarbeidet som en egen temautredning i planprogrammet, men oppfyllelse av lover, forskrifter og retningslinjer ivaretar forholdet til folkehelse.

Når det gjelder eventuell påvirkning på arealer som benyttes til fysisk aktivitet og rekreasjon vil dette belyses i egen temautredninger om barn og unge og friluftsliv og rekreasjon.

Forslagsstiller ser at forholdet mellom regelverk, fastsatte grenseverdier i regelverk og folkehelse bør tydeliggjøres/suppleres i kapittel 7.1 i planprogrammet.

#### 1.16 Barn- og unge

- Barn og unges interesser og oppvekstvilkår må inngå i konsekvensutredningen
- Barns skolevei, barnehager, skole, boliger, idrettsanlegg, friluftsområder
- Barns rekreasjonsområder
- Medvirkning fra barn og unge
- Spesielt fokus på Brevik/Heistad, men også for Grenland og omegn generelt

Uttalelsene om barn- og unges interesser tas til følge.

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagsstiller foreslår at utredningstemaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet, og utredes som en del av konsekvensutredningen.

#### 1.17 Friluftsliv og rekreasjon

- Friluftsliv og rekreasjon må innarbeides i KU
- Eksisterende turstier, kyststi og verneområder
- Kaiområdet plassering
- Tilgangen til naturområdene

Uttalelsene om friluftsliv og rekreasjon tas til følge.

Forslagsstiller ser verdien av at temaet innarbeides som en del av konsekvensutredningen. Friluftsliv og rekreasjon foreslås innarbeidet som et eget utredningstema i kapittel 7 i planprogrammet.

#### 1.18 Regel- og rammeverk

- Natur/naturmangfoldloven
- Plassering av kai, alternativ plassering inkl. alternativer som ikke medfører kai i Frierfjorden
- Gea Norvegica Geopark, Fugløyrogn naturreservat, Mølen fuglefredningsområde
- Vannforskriften/vanndirektivet
- Vannstrømmer – fjordsystem
- Endringer i vannkvalitet
- Naturtyper i sjø og verdien av disse må omtales
- Verneområder

Uttalelsene om regel- og rammeverk tas til orientering og delvis til følge.

I kapittel 5 i planprogrammet er det gitt en detaljert beskrivelse av regelverk og rammeverk. Naturmangfoldloven og vannforskriften utgjør en del av datagrunnlaget i planprogrammet. Dette tydeliggjøres/suppleres i kapittel 5.3. Vurdering av biologisk mangfold er innarbeidet i kapittel 7.7 i forslag til planprogram, som beskriver en anerkjent og innarbeidet metodikk for kartlegging av biologisk mangfold mv. i konsekvensutredninger.

Det er planlagt gjennomført resipientvurderinger.

I kapittel 7.15 er det beskrevet at det i konsekvensutredningen skal foretas en sammenstilling av resultatene fra relevante undersøkelser av Frierfjorden. Det tydeliggjøres/suppleres at også Eidangerfjorden inkluderes i 4.11.2 og 7.15.

Krav til håndtering av vann fra anleggets deponidel vil gis av Miljødirektoratet i en eventuell framtidig utslippstillatelse. Planprogrammet beskriver hovedprinsipp for behandling av ulike typer vann. En eventuell utslippstillatelse vil legges ut på offentlig høring, noe som gir offentligheten mulighet til å påvirke vilkår og utslippskrav.

Det er en forutsetning for utslippstillatelse at vannforskriften følges. Vannforskriften inkluderes i kapittel 5.3.

I kapittel 4 tas det inn et avsnitt om Gea Norvegica Geopark.

Marine naturtyper vil beskrives som en del av temarapporten om naturtilstanden i Frierfjorden, Kongkleiv og Eidangerfjorden (dagens situasjon), kapittel 7.15. Mulige påvirkninger i anleggsfasen vil håndteres gjennom ROS-analysen i kapittel 7.21. I temarapport om skipsulykke, kapittel 7.17, omtales mulig påvirkning av resipient som følge av hendelser til sjøs.

Endelig plassering av kai og type kai (fast, flytende) vil bli vurdert som en del av konsekvensutredningen.

Fylkesmannen i Telemark etterspør en alternativ vurdering av kailokalisering og mottak av avfall, samt tunnellinnslag for transport av avfallet. Plassering vil baseres på nærmere vurdering i temautredning om kai og tunnel i henhold til kapittel 7.3 i planprogrammet.

Forslagsstiller vurderer at NorthSea Terminal er det eneste alternativet til Kongkleiv, og NorthSea Terminal er allerede regulert til havneformål. Forslagsstiller legger til grunn at konsekvensutredningen baseres på kai i Frierfjorden ved Kongkleiv.

Larvik kommune minner om innseilingsledens umiddelbare nærhet til UNESCOs Gea Norvegica Geopark, Fugløyrogn naturreservat og Mølen fuglefredningsområde, automatisk fredet kulturminne og nasjonalt viktig kulturmiljø. ROS- analysen iht. kapittel 7.21 i planprogrammet vil identifisere eventuelle hendelser ved transport av behandlet uorganisk farlig avfall fra Langøya til deponi i Dalen gruve.

### 1.19 Kulturminner

- I sjø
- På land – behov for registrering av kulturminner
- Verneverdig trehusbebyggelse i Brevik

Uttalelsene om kulturminner tas til orientering og delvis til følge.

I kapittel 7.6 er det i forslag til planprogram lagt opp til at kartlegging og vurdering av kulturminner gjennomføres når kai og tunnelåpning er endelig plassert, og foreslått utført i neste fase av planprosessen. Etter avklaring med Norsk Maritimt Museum skal temautredningen kulturminner i sjø ved Kongkleiv utarbeides som del av konsekvensutredningen. Dette innarbeides i kapittel 7.6 i planprogrammet.

Etter avklaring med fylkeskommunen avventes kartlegging av kulturminner på land, og omfanget av dette, til en eventuell neste planfase.

Kulturminneverdiene til Brevik omtales som del av faktagrunnlaget i dagens situasjon i planprogrammet, kapittel 4.8 og i kapittel 7.6.

### 1.20 3. parts verifikasjon av miljørisikovurderinger

- Fagmiljø må ha nødvendig kompetanse innen marine forhold
- Innsyn og uavhengig vurdering av kunnskapsgrunnlag, fagutredninger – 3. parts verifikasjon
- Konsulentenes kompetanse

Uttalelsene om 3. parts verifikasjon av miljørisikovurderinger og uttalelser om forslagsstillers og konsulenters kompetanse og rolle tas til orientering. Forslagsstiller legger til grunn at rådgiverne er kompetente til å utføre de ulike temaautredingene og at det interne kvalitetssikringssystemer blant de ulike firmaene benyttes.

Forslagsstiller påpeker at det vil bli foretatt en 3. parts kontroll av geologiske vurderinger, jf. uttalelse fra Statens vegvesen i.fm. kryssing av E18 i en eventuell videre planprosess.

### 1.21 Transport

- Risiko ved forlis
- Grunne i Frierfjorden bør vurderes fjernet
-  kt skipstrafikk, eksisterende ferjetrafikk, fritidsbåter
- Biltrafikk, skipstrafikk, togtransport
- Risiko ved transport langs vei – farligere skolevei
- Elektriske skip og landstrøm
- Sikkerhet på kai
- Støy fra skipstrafikk

Uttalelsene om transport tas til orientering.

Forslagsstiller presiserer at det i kapittel 2.8 i forslag til planprogram står at «det vil ikke transporteres nøytralisert og stabilisert avfall til Dalen gruve med bil». Det er heller ikke planlagt for bruk av togtransport av avfall fra Langøya til deponiet.

Kapittel 7.16 redegjør for hva som skal utredes innen *Nautisk sikkerhet*, mens kapittel 7.17 redegjør for utredning av konsekvenser som følge av *Skipsulykke*. Planforslaget anses som dekkende for de relevante forhold som påpekes i høringsuttalelsene.

I tillegg vil foreslått ROS-analysen (kapittel 7.21) redegjøre for hendelser både på land og i sjø. Skipstrafikk fra Langøya til Kongkleiv vil inngå her. Dette forholdet tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet kapittel 7.21.

### 1.22 Forhold knyttet til Langøya

- Videre drift, kaianlegg i Holmestrand
- Blitt fylt opp raskt
- Befolkningen er lovt at driften på Langøya opphører i 2022
- Ansvar
- Flytting av behandlingsanlegg fra Langøya, Dalen brudd et alternativ?

- Trafikk
- Belastninger
- Langtidsvirkninger av deponiet på Langøya

Uttalelsene om forhold knyttet til Langøya tas til orientering.

Deponiaktivitet og deponikapasitet på Langøya er redegjort for i kapittel 1.1, kapittel 1.4 og 4.1 i forslag til planprogram. Kapittel 1.4 tydeliggjøres/suppleres og det er laget et nytt kapittel 4.1 om Langøya.

Konsekvensutredningens formål er å avklare om Dalen gruve er egnet til deponering av behandlet uorganisk farlig avfall, og forslagsstiller anser derfor at forhold knyttet til Langøya ikke skal inngå i konsekvensutredningen. Forhold knyttet til Langøya vil håndteres gjennom separate prosesser.

### 1.23 Planprogrammets metode

- Valgt metode i KU er uegnet
- Defineringsen av alternativer er feil

Uttalelsene om planprogrammets metode tas til orientering.

Forslagsstiller mener at metoden for de ulike temautredningene beskrevet i kapittel 7 er godt beskrevet i planprogrammet.

### 1.24 Planområdet

- Planområdet er for snevert definert
- Utredningsområdene/influensområdene er ikke angitt
- Planområdet over bakken må omfatte gruveinnganger mv.

Uttalelsene om planområdets utstrekning tas til orientering.

Forslagsstiller påpeker at formålet med konsekvensutredningen er å avdekke konsekvensene som følge av ny arealbruk av det angitte området, og ikke konsekvenser på nasjonalt nivå av tilgjengelig behandlingsskapasitet eller ikke. Konsekvensutredningen gjøres i samsvar med forskrift om konsekvensutredninger. Forslagsstiller er av den oppfatning at foreslått planområde dekker det området som blir direkte berørt. Influensområder for relevante deltemaer vil bli beskrevet i temautredningene gitt i kapittel 7.

Forslagsstiller påpeker at beskrevet planområde er vist i figurene 1.2 og 1.3. Etter forslagsstillers oppfatning er beskrevet område tilstrekkelig for å kunne utrede egnetheten til Dalen gruve. Det fremkommer i planprogrammet at vist område vil bli redusert når kai og tunnel er endelig plassert.

## 2 Oversikt over uttalelser

| Statlige myndigheter (beskrives i kapittel 3)             | Dato       |
|-----------------------------------------------------------|------------|
| 1. Bane NOR                                               | 02.01.2018 |
| 2. Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap         | 29.01.2018 |
| 3. Fiskeridirektoratet                                    | 26.01.2018 |
| 4. Fylkesmannen i Telemark                                | 01.02.2018 |
| 5. Havforskningsinstituttet                               | 16.01.2018 |
| 6. Kystverket                                             | 31.01.2018 |
| 7. Miljødirektoratet                                      | 31.01.2018 |
| 8. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) Region Sør | 18.01.2018 |
| 9. Norsk maritimt museum                                  | 02.01.2018 |
| 10. Riksantikvaren                                        | 14.12.2018 |
| 11. Statens Vegvesen                                      | 31.01.2018 |
| 12. Statnett                                              | 02.01.2018 |

| Regionale myndigheter (beskrives i kapittel 4) |                             |
|------------------------------------------------|-----------------------------|
| 1. Grenland havn                               | 30.01.2018                  |
| 2. Telemark fylkeskommune                      | 07.02.2018 og<br>15.02.2018 |
| 3. Vestfold fylkeskommune                      | 13.02.2018                  |

| Kommunale myndigheter (beskrives i kapittel 5)                                         |            |
|----------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 1. Bamble kommune                                                                      | 09.02.2018 |
| 2. Larvik kommune                                                                      | 12.02.2018 |
| 3. Porsgrunn kommune                                                                   | 09.02.2018 |
| 4. Representant for barn og unge i utvalg for miljø og byutvikling i Porsgrunn kommune | 31.01.2018 |
| 5. Skien bystyre                                                                       | 1.02.2018  |
| 6. Ungdomsutvalget i Porsgrunn kommune                                                 | 24.01.2018 |

| Bedrifter og yrkesrelaterte interesseorganisasjoner (beskrives i kapittel 6) |            |
|------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 1. Avfall Norge                                                              | 31.01.2018 |
| 2. Elkem AS                                                                  | 30.01.2018 |
| 3. Fagforbundet Porsgrunn Avd- 213                                           | 29.01.2018 |
| 4. Fiskerlaget Sør                                                           | 31.01.2018 |
| 5. Herøya arbeiderforening                                                   | 08.01.2018 |

|                                             |            |
|---------------------------------------------|------------|
| 6. Kronos titan                             | 31.01.2018 |
| 7. LO Telemark                              | 26.01.2018 |
| 8. NHO Vestfold og Telemark                 | 30.01.2018 |
| 9. Norcem                                   | 31.01.2018 |
| 10. Norsk forening for farlig avfall (NFFA) | 30.01.2018 |

| Politiske partier (beskrives i kapittel 7)             |            |
|--------------------------------------------------------|------------|
| 1. Bamble og Porsgrunn Venstre                         | 30.01.2018 |
| 2. Heistad Arbeiderlag                                 | 30.01.2018 |
| 3. Miljøpartiet De Grønne Porsgrunn, Skien og Telemark | 31.01.2018 |
| 4. Porsgrunn SV                                        | 25.01.2018 |
| 5. Rødt Bamle                                          | 26.01.2018 |
| 6. Rødt Porsgrunn                                      | 29.01.2018 |
| 7. Rødt Telemark                                       | 27.01.2018 |
| 8. Telemark SV                                         | 30.01.2018 |

| Andre (forbund) (beskrives i kapittel 8)                                                    |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 1. Bellona                                                                                  | 11.02.2018 |
| 2. Huseiernes landsforbund                                                                  | 29.01.2018 |
| 3. Norges Naturvernforbund (Naturvernforbundet i Telemark og Naturvernforbundet i Grenland) | 24.01.2018 |

| Lokale interessegrupper (beskrives i kapittel 9)  |                             |
|---------------------------------------------------|-----------------------------|
| 1. 10 damer og 26 barn                            | 31.01.2018                  |
| 2. Brevik historielag                             | 29.01.2018                  |
| 3. Brevik Vel                                     | 24.01.2018                  |
| 4. Breviksnaboer v/Svein Tore Uldal               | 23.12.2017 og<br>15.01.2018 |
| 5. FAU ved Brevik oppvekstsenter                  | 23.01.2018                  |
| 6. FAU ved Grasmyr Ungdomsskole                   | 31.01.2018                  |
| 7. FAU ved Heistad skole                          | 29.01.2018                  |
| 8. FAU ved Sandøya Montessorriskole               | 30.01.2018                  |
| 9. FAU ved Stathelle Barneskole                   | 29.01.2018                  |
| 10. FAU ved Stridsklev skole                      | 24.01.2018                  |
| 11. Fellesforum for Heistad, Brattås og Skjelsvik | 30.01.2018                  |
| 12. Fjordforum Grenland                           | 31.01.2018                  |

|                                                                          |                          |
|--------------------------------------------------------------------------|--------------------------|
| 13. Frivillig faggruppe i Grenland for bidrag til løsning av deponisaken | 09.02.2018 og 28.02.2018 |
| 14. Hanne Christophersen med mange flere                                 | 31.01.2018               |
| 15. Heistadtangen sameie, Porsgrunn                                      | 30.01.2018               |
| 16. Kameratklubben Allianse, Brevik                                      | 24.01.2018               |
| 17. Krabberødstrand velforening                                          | 30.01.2018               |
| 18. Oksøya velforening                                                   | 31.01.2018               |
| 19. Sandøya Båtforening                                                  | 31.01.2018               |
| 20. Sandøya velforening                                                  | 31.01.2018               |
| 21. Styret ved Brevik oppvekstsenter (BOS)                               | 23.01.2018               |
| 22. Vern om Grenland - nei til deponi                                    | 31.01.2018 og 15.02.2018 |
| 23. Vern om Oslofjorden – Avslutt giftmottaket på Langøya                | 29.01.2018               |

| Naboer og andre berørte parter (beskrives i kapittel 10) |                     |
|----------------------------------------------------------|---------------------|
| 1. Aase Tangen                                           | 23.12.2017          |
| 2. Aasold Ekelund                                        | 27.01.2018          |
| 3. Andre Knudsen                                         | 18.01.2018          |
| 4. Anette Gaarder                                        | 26.01.2018          |
| 5. Anette Valen                                          | 29.01.2018          |
| 6. Anne - Lise Bjurhult                                  | 25.01.2018          |
| 7. Anne – Lise og Tommy Anthonisen                       | 28.01.2018          |
| 8. Anne Berg-Johnsen                                     | 25.01.2018          |
| 9. Anne Cathrine Aga og Svein – Jakob Aga                | 29.01.2018          |
| 10. Anne-Grethe Schüller                                 | 31.01.2018          |
| 11. Anette Lunde Åmlid                                   | 26.01.2018          |
| 12. Ann-Mari Jensen Allen                                | 03.01.2018          |
| 13. Arne Jan Rødland                                     | 18.01.2018          |
| 14. Arne og Sølvi Segtnan                                | 22.12.2017          |
| 15. Asbjørn Heien                                        | 18.01.2018          |
| 16. askare47                                             | 19.01.2018          |
| 17. Ayla Backe                                           | 15.01.2018          |
| 18. Beate Haugen                                         | 31.01.2018          |
| 19. Bente Isaksen                                        | 02.01.2018 og 30.01 |
| 20. Berit og Nils Petter Hansen                          | 31.01.2018          |
| 21. Bjarne Salte                                         | 31.01.2018          |
| 22. Bjørg og Tom H. Johnsen                              | 27.01.2018          |

|                                               |                             |
|-----------------------------------------------|-----------------------------|
| 23. Bjørn Helge Kluver                        | 21.01.2018 og<br>07.03.2018 |
| 24. Bjørn og Marit Maurstad                   | 18.01.2018                  |
| 25. Brian Edward Allen                        | 04.01.2018                  |
| 26. Brit Wiedswang                            | 31.01.2018                  |
| 27. Britt Humblen                             | 02.01.2018                  |
| 28. Bård Stranheim                            | 30.01.2018                  |
| 29. Camilla Arneberg                          | 03.01.2018                  |
| 30. Carl Lenning                              | 19.01.2018                  |
| 31. Christian Henry Parr                      | 30.01.2018                  |
| 32. Christian Ramberg                         | 22.01.2018                  |
| 33. Dag Berstad                               | 30.01.2018                  |
| 34. Dag og Ellen Hvitsand                     | 31.01.2018                  |
| 35. Dag Ove Karsten                           | 30.01.2018                  |
| 36. Dag Yngland                               | 29.01.2018                  |
| 37. Darrud (familien)                         | 31.01.2018                  |
| 38. Egil Ronæss                               | 23.01.2018                  |
| 39. Eirik Ellingsen                           | 31.01.2018                  |
| 40. Elin Solnes                               | 1.02.2018                   |
| 41. Erik Rosness                              | 31.01.2018                  |
| 42. Erik Stoltenberg-Hansson                  | 30.01.2018                  |
| 43. Erna Halvorsen                            | 31.01.2018                  |
| 44. Espen Håkonsen                            | 19.01.2018                  |
| 45. Espen, Monica, Robin og Helle Sørensen    | 30.01.2018                  |
| 46. Etty Ragnhild Nilsen                      | 31.01.2018                  |
| 47. Eva Backe                                 | 22.01.2018                  |
| 48. Eva Hansen                                | 25.01.2018                  |
| 49. Eva og Hallgeir Ø. L. Kaalstad            | 23.01.2018                  |
| 50. Fosse Halvorsen (familien)                | 29.01.2018                  |
| 51. Frode Wara                                | 08.01.2018                  |
| 52. Gaute Grovold                             | 30.01.2018                  |
| 53. Geir Alsaker                              | 31.01.2018                  |
| 54. Gisle Søli                                | 18.01.2018                  |
| 55. Gunnar Jansen                             | 24.01.2018                  |
| 56. Gunne Heggli                              | 07.01.2018                  |
| 57. Guri Monstad Halvorsen og Bjørn Halvorsen | 22.12.2017 og<br>29.01.2018 |
| 58. Hanne Stiansen og Thore Amundsen          | 30.01.2018                  |



|                                     |                             |
|-------------------------------------|-----------------------------|
| 59. Hege Anita Mathisen             | 26.01.2018                  |
| 60. Hege Haugaard                   | 29.01.2018                  |
| 61. Heidi Bager                     | 31.01.2018                  |
| 62. Heidi Christiansen              | 18.01.2018 og<br>27.01.2018 |
| 63. Heidi Isaksen                   | 09.01.2018                  |
| 64. Helge Jostein Sildnes           | 31.01.2018                  |
| 65. Helge William Myrseth           | 31.01.2018                  |
| 66. Helle Styrmoen                  | 08.01.2018                  |
| 67. Henning Beckstrøm               | 19.01.2018                  |
| 68. Hilde Kleivland                 | 31.01.2018                  |
| 69. Hildegard Sannan                | 13.12.2018                  |
| 70. Håkon Nedberg                   | 24.01.2018 og<br>30.01.2018 |
| 71. Håvard Solli Andreassen         | 03.01.2018                  |
| 72. Inge R. Sannes                  | 31.01.2018                  |
| 73. Inger Semb Parr                 | 30.01.2018                  |
| 74. Inger-Marie Esse                | 07.01.2018                  |
| 75. Ingulv Burvald                  | 31.01.2018                  |
| 76. Ivar Austad                     | 25.01.2018                  |
| 77. Ivar Dahl Larsen                | 31.01.2018 og<br>18.01.2018 |
| 78. Jan A. Bolstad                  | 31.12.2017 og<br>31.01.2018 |
| 79. Jan Birger Carlsen              | 10.01.2018                  |
| 80. Jan Erik Lunde og Eva Skilhagen | 29.01.2018                  |
| 81. Jan Erik Parr                   | 22.01.2018                  |
| 82. Jan Haugerud                    | 1.02.2018                   |
| 83. Jan Morgan Hansen               | 30.01.2018                  |
| 84. Jens Esborg                     | 29.01.2018                  |
| 85. Jens og Catharina Christiansen  | 30.01.2018                  |
| 86. Jesper Nielsen                  | 03.01.2018                  |
| 87. Jette Bugge                     | 18.01.2018                  |
| 88. Jo Inge Johnsen                 | 22.01.2018                  |
| 89. John Jensen                     | 30.01.2018                  |
| 90. Jorunn Henriksen                | 02.01.2018 og<br>29.01.2018 |
| 91. Kari Lunde                      | 31.01.2018                  |
| 92. Kari Solli                      | 14.01.2018                  |

|                                                                           |            |
|---------------------------------------------------------------------------|------------|
| 93. Karin Knudsen                                                         | 24.01.2018 |
| 94. Karin og John Olav Hovde, Hedda og Anton                              | 31.01.2018 |
| 95. Kerstin og Petter Aas                                                 | 31.01.2018 |
| 96. Kerstin Pedersen                                                      | 31.01.2018 |
| 97. Kevin Walton                                                          | 12.01.2018 |
| 98. Kjersti og Espen Flåterud Rønningsland                                | 31.01.2018 |
| 99. Kjersti Stokstad                                                      | 25.01.2018 |
| 100. Knut Engen                                                           | 27.01.2018 |
| 101. Knut Schüller                                                        | 31.01.2018 |
| 102. Kristian Amlie                                                       | 17.01.2018 |
| 103. Kurt Müller                                                          | 30.01.2018 |
| 104. Kåre Køhler Høvik                                                    | 31.01.2018 |
| 105. Lilja Helga Jonsdottir Kormanski                                     | 31.01.2018 |
| 106. Lillian Hansen                                                       | 30.01.2018 |
| 107. Line Kristiansen                                                     | 31.01.2018 |
| 108. Lise Aulie                                                           | 31.01.2018 |
| 109. Liv Berit Esborg                                                     | 28.01.2018 |
| 110. Mari Mette Tobiasen                                                  | 31.01.2018 |
| 111. Mari Pettersen                                                       | 29.01.2018 |
| 112. Marianne Løchen                                                      | 26.01.2018 |
| 113. Marius Ørvik                                                         | 18.01.2018 |
| 114. Martin Parr og Trude Austad                                          | 28.01.2018 |
| 115. Morten Seeberg                                                       | 31.01.2018 |
| 116. Nils Kjell Bjelkemyr                                                 | 15.01.2018 |
| 117. Olav Sæter                                                           | 31.01.2018 |
| 118. Ole Jonny Sivertsen                                                  | 19.01.2018 |
| 119. Peder Åmland og Solveig Realfsen Åmland                              | 31.01.2018 |
| 120. Per Røyan Pettersen                                                  | 02.01.2018 |
| 121. Petter Grue                                                          | 18.01.2018 |
| 122. Ragnar Engan                                                         | 31.01.2018 |
| 123. Ragnhild og Didrik Voss                                              | 26.01.2018 |
| 124. Ragnvald Holm Lie                                                    | 31.01.2018 |
| 125. Reidar Stavseth                                                      | 31.01.2018 |
| 126. Roar Hartvik Tønnesen, Margrethe D. Haraldsen, og Oliver D. Tønnesen | 30.01.2018 |
| 127. Robert Nøklegård                                                     | 22.01.2018 |
| 128. Roger Arnestad Halvorsen                                             | 31.01.2018 |

|                                  |                                                         |
|----------------------------------|---------------------------------------------------------|
| 129.Roy Isaksen                  | 02.01.2018,<br>23.01.2018,<br>26.01.2018,<br>31.01.2018 |
| 130.Shirley L. Larsen            | 22.01.2018                                              |
| 131.Sissel Karls                 | 02.01.2018                                              |
| 132.Sissel og Thor Hjelvik       | 08.01.2018                                              |
| 133.Stein Flaten                 | 19.01.2018                                              |
| 134.Stig Pettersen               | 31.01.2018                                              |
| 135. Svein Meyer                 | 01.02.2018                                              |
| 136.Terje Kristiansen            | 31.01.2018                                              |
| 137.Terje Mathiassen             | 19.01.2018                                              |
| 138.Thomas André Fjeld Bjørholdt | 31.01.2018                                              |
| 139.Thor Kamfjord                | 31.01.2018                                              |
| 140.Torbjørn og Astrid Jerm      | 26.01.2018                                              |
| 141.Thrond Kjellevold            | 14.12.2018 og<br>25.01.2018                             |
| 142.Tim A. Kronborg              | 31.01.2018                                              |
| 143.Tommy Schüller               | 23.01.2018                                              |
| 144.Tor Grymyr                   | 20.01.2018                                              |
| 145.Torbjørn Jerm                | 21.12.2017                                              |
| 146.Tormod Tobiasen              | 31.01.2018                                              |
| 147.Trine Larsen                 | 08.01.2018                                              |
| 148.Unn Marte Strand             | 10.01.2018                                              |
| 149. Åse Dolmen Arnt Ove Leithe  | 31.01.2018                                              |

### 3 Statlige myndigheter

#### 3.1 Bane NOR, datert 02.01.2018

- Bane NOR gjør oppmerksom på at Jernbanedirektoratet også ivaretar overordnede planer for utvikling av jernbanen, og ber om at Jernbanedirektoratet bli høringspart.
- Bane NOR påpeker at planprogrammet omfatter et område som har vært vurdert i konseptvalgutredning for Grenlandsbanen, og mener at dette bør omtales i planprogrammet.
- Videre påpeker Bane NOR at Brevikbanen går på bakkenivå i planområdet, men har sidespor til Brevikterminalen og til Norcem, og at begge sidesporene har tunnel. I sidesporet til Norcem er det også et lasteanlegg i fjell knyttet til tunnelen. Bane NOR påpeker at anleggene under bakkenivå må ivaretas tilstrekkelig, også om nødvendig reguleringsmessig, og at det kan være aktuelt å omtale disse anleggene under bakkenivå i planprogrammet.

- Bane NOR påpeker at ettersom planområdet har jernbanetilknytning, kan det være aktuelt å omtale mulighet for å bruke togtransport til deponiet.
- Bane NOR forutsetter at det ikke planlegges tiltak under eller over bakkenivå som kan påvirke jernbanens stabilitet.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til følge og orientering.

- Jernbanedirektoratet er varslet i eget brev, men har ikke gitt en uttalelse.
- Konseptvalgutredning for Grenlandsbanen omtales i planprogrammet kapittel 5.2.
- Anleggene under bakken vil ved behov ivaretas i en eventuell planprosess. Dette omtales i planprogrammets kapittel 4.9.
- Det legges opp til at alt behandlet avfall skal tiltransporteres med skip til ny kai. Norcem transporterer i dag kalkstein fra Bjørntvedt dagbrudd med tog til sitt anlegg i Brevik. Denne transporten planlegges opprettholdt som i dag. Jernbanetransport innarbeides derfor ikke i planprogrammet. Dersom en går videre med en planprosess, vil forholdet til eksisterende sidespor bli omtalt som del av plansaken under dagens situasjon.

### Konsekvens for planprogrammet

Planprogrammet suppleres med konseptvalgutredning for Grenlandsbanen i kapittel 5.2 og anleggene under bakkenivå i kapittel 4 med beskrivelse av dagens situasjon.

## 3.2 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, 29.01.2018

- DSB bemerker at metodegrunnlaget (kapittel 7.19 i planprogrammet), i tillegg til standarden NS 5814 også bør vise til DSBs veileder Samfunnssikkerhet i kommunens arealplanlegging (<https://www.dsb.no/veiledere-handboker-og-informasjonsmaterieell/samfunnssikkerhet-i-kommunen-es-arealplanlegging>).

### Avfallets sammensetning og egenskaper

- DSB påpeker behov for å utrede at avfallsgipsen ikke vil utvikle gass som kan representere en eksplosjonsfare under transport, mellomlagring og deponering, jf. Forskrift om helse og sikkerhet i eksplosjonsfarlige atmosfærer.

### Avstand til bebyggelse (storulykkeforskriften)

- Virksomheten til NOAH på Langøya er allerede underlagt storulykkeforskriften på grunn av håndtering av store mengder farlige kjemikalier. Siden deponiet i Brevik kun skal motta «*avvannet nøytralisert og stabilisert uorganisk farlig avfall som er produsert ved eksisterende behandlingsanlegg på Langøya eller andre egnede lokaliteter*» – forutsatt at det ikke skal foregå annen lagring eller behandling av farlige kjemikalier i Brevik, vil ikke planene om avfallsdeponiet komme inn under storulykkeforskriften eller betinge innhenting av samtykke fra DSB i henhold til forskrift om håndtering av farlig stoff.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til følge og orientering.

Forslagsstiller påpeker at konsekvensutredningen skal gi svar på om avfallsgipsen vil utvikle gass som kan representere en eksplosjonsfare under transport, mellomlagring og deponering, jf. Forskrift om helse og sikkerhet i eksplosjonsfarlige atmosfærer.

Avfallsforskriften § 9-4 sier bl. a. at følgende avfall er forbudt å deponere i underjordiske deponier:

d) avfall som kan produsere en giftig eller eksplosiv blanding av gass og luft.

e) avfall som ikke har tilstrekkelig stabilitet til å samsvare med de geotekniske forholdene.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

- DSBs kommentar om veileder Samfunnssikkerhet i kommunens arealplanlegging vil innarbeides i metodekapittelet i kapittel 7.21 i ROS-analysen.
- Avfallsgipsens sammensetning og vurdering av gassutvikling vil tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet, se kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat.

### 3.3 Fiskeridirektoratet, 26.01.2018

- Planprogrammet må sikre at fiskeri- og havbruksnæringens interesser blir tatt hensyn til.
- Konsekvensene for det marine miljøet, nåtidig og fremtidig utnyttelse av området for fiskeri og akvakultur må utredes.

#### *Gruvens egnethet som deponi*

- Siden planprogrammet angir at det er kun den delen av gruen som er beliggende under havnivået som er aktuell til deponiformål, innebærer dette at det er det marine miljøet som er mest utsatt dersom det skulle oppstå en lekkasje, og vanskeligst å håndtere. Dette fordrer grundig og overbevisende dokumentasjon på gruens egnethet som deponi.

#### *Drift av deponiet – kontrollsystemer*

- Antar at det er en grense for hvor mye forurenset vann renseanlegget vil kunne håndtere, og at en ikke kan forsikre seg mot plutselige store inntrenginger av vann. Sannsynligheten for at en slik situasjon skal kunne oppstå bør vurderes og konsekvensutredes.
- I kapittel 4.10.2 blir økologisk og kjemisk tilstand for Frierfjorden beskrevet, men Eidangerfjordens vannstatus beskrives ikke. Dette er uheldig.
- I kapittel 7.4: Når det gjelder det marine økosystemet forutsetter Fiskeridirektoratet at adekvate forundersøkelser av nåtilstanden i både Frierfjorden og Eidangerfjorden blir gjennomført samt resipientovervåkinger i etterkant av eventuell tillatelse til deponivirksomhet i gruen. Undersøkelsene må ivaretas av et uhildet og kompetent organ.
- Påvirkning av marine naturtyper bør inn i konsekvensutredningen slik at mulige negative konsekvenser kan identifiseres og unngås i den videre planleggingen. Dette gjelder både anleggsfasen og driftsfasen. Sprengning og dumping av masse er eksempler på aktiviteter som bør planlegges, slik at viktige marine naturtyper i området ikke berøres negativt.
- I Eidangerfjorden foregår fiske for både passive (garn, line, teine) og aktive redskap (reketrål). Kartløsningen «Yggdrasil» viser hvor de marine naturtypene og fiskefeltene er.
- I rikspolitiske retningslinjer for planlegging i kyst- og sjøområder i Oslofjordregionen, som Telemark er en del av, settes det krav om at naturgrunnlaget skal forvaltes på lang sikt utfra hensynet til naturens mangfold, produktivitet og evne til fornyelse. Biologisk mangfold for sjøområdene må omtales. Frierfjorden må undersøkes nærmere.
- Konsekvensutredningen bør ta høyde for at akvakultur kan bli aktuelt.

- Utlekking har potensiell stor negativ påvirkning på fisk og skalldyr. Det må foretas grundige vurderinger av fjell og andre landmasser i deponiområdet under bakken.
- Kilder til og risiko for væskeansamling (overflatevann og grunnvann) bør bli identifisert og synliggjort i forbindelse med konsekvensutredningen.
- Mulige scenarier for utlekking av miljøskadelige stoffer til sjø må dokumenteres.

### Forslagsstillers kommentar

Uttalelsen tas delvis til følge og orientering.

- Det er per i dag ingen akvakulturlokaliteter i Grenlandsområdet. Forslagsstiller påpeker at det i skipsrisikoanalysen gjøres en miljørisikovurdering der blant annet fisk (gytefelt) og fiskeri (inkludert låssettingsplasser) samt marine naturtyper adresseres ved et evt. utslipp av filterkaker til sjø. Dette gjøres i seks ulike lokasjoner fra Frierfjorden til Langesund.. Eventuelle negative påvirkninger på fiskeri- og havbruksnæringens vil bli omtalt og avbøtende tiltak vil bli vurdert i sammenheng med utredning av resipientp virkning.
- Påvirkning på resipient blir kartlagt som del av konsekvensutredningen.
- Forslagsstiller påpeker at gruvene under kote 0 benyttes til deponi. Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, er dette omtalt i kapittel 1.10 i foreliggende notat. Lekkasjer og påvirkning av resipienten blir omtalt i kapittel 7.4 og 7.19 (utslipp til resipient)i planprogrammet.
- Drift av deponiet – kontrollsystemer. Innlekking av vann i gruvene og utslipp av vann fra gruvene/renseanlegg blir omtalt i kapittel 7.4 og skal utredes som del av konsekvensutredningen. Når det gjelder geologiske/geotekniske unders kkelser, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.
- Naturtilstanden i Eidangerfjorden er ivaretatt i tidligere arbeid utført av Norconsult i rapporten delutredning naturtilstand. Vannstatus for Eidangerfjorden vil innarbeides i kapittel 4.11.2 (om vannkvalitet)
- N tilstanden i både Frierfjorden og Eidangerfjorden blir beskrevet. Ved en evt. tillatelse til deponi i Dalen gruve vil det bli stilt krav til resipientoverv kning.
- Om påvirkning av marine naturtyper vises til kapittel 1.18 i foreliggende notat.
- Kartløsningen «Yggdrasil» viser hvor de marine naturtypene og fiskefeltene er. Dette innarbeides i temautredning om kapittel 7.19 i planprogrammet om utslipp til resipient(dagens situasjon).
- Forslagsstiller mener at denne konsekvensutredningen ikke skal utrede fremtidig akvakultur i sjø. Konsekvenser av tiltaket på resipient belyses som del av konsekvensutredningen.
- Mulig utlekking fra deponi er en viktig del av konsekvensutredningens kapittel 7.4 og vil bli omtalt. Det gjøres grundige geotekniske vurderinger av fjell og andre landmasser i deponiområdet under bakken.
- Påvirkning på grunnvann/overflatevann inngår i kapittel 7.4 og 7.19 i planprogrammet
- Utlekking av miljøskadelige stoffer til sjø er ivaretatt i transportkarakteriseringen i kapittel 7.4 i planprogrammet.
- Det tas til etterretning at det ønskes prøvetaking f r anleggsfasen settes i gang, slik at man har en n tilstand   måle mot når det bygges ny kai i Frierfjorden. Dette bør inkluderes i videre arbeid f r anleggsarbeid settes i gang, men vi mener dette ikke må gj resi konsekvensutredningen.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Hovedvekten av temaene i uttalelsen er allerede ivaretatt i planprogrammet. Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres.

## 3.4 Fylkesmannen i Telemark, 01.02.2018

### Hjemmel – prosess

- Savner en kobling mellom planprogram og oppstart av planarbeid, og en nærmere avklaring av om det skal utarbeides en statlig plan for tiltaket, eller om det vil være en privat plan som vil bli fremmet.
- Framdrift og medvirkning er kun beskrevet for forslag til planprogram, men det er ikke vist til prosess for planarbeidet som eventuelt vil bli startet opp senere. I det minste burde det vært angitt når planarbeidet er tenkt startet opp.

### Natur (plassering av kai – naturmangfold – utslipp til resipient vann)

- Savner en alternativ vurdering for lokalisering av kai og mottak av avfall, og tunnelinnslag for transport av avfallet.
- I tillegg til eventuelle løsninger som ikke innebærer behov for havn langs Frierfjorden, bør det utredes alternative plasseringer langs øvrige deler av brattkanten. Det bør gjennomføres naturtype- og spesialistkartlegging langs en lengre strekning – f. eks. fra Saltbua i nord og videre sørover inn i Frierflogene naturreservat. Disse undersøkelsene bør omfatte standard naturtypekartlegging samt spesialistkartlegging av lav, mose, sopp, karplanter og insekter. Aktuelt tidsrom for slike undersøkelser er perioden juni-oktober. Fylkesmannen ber om at planprogrammet suppleres på dette punkt.
- Planområdet berører arealer som har særlig høye naturverdier på nasjonalt nivå. Vestsiden av Eidangerhalvøya representerer en av de største, sammenhengende forekomstene av kalklindeskog både i nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Planområdet berører en relativt stor del av denne. Det er gjort funn av flere truede arter både av sopp, lav og mose, bl.a. flere funn av den kritisk truede lavarten *Squamaria gypsacea*, som er knyttet til varme kalkberg. De negative konsekvensene for naturmangfold ved gjennomføring av planen vil kunne bli svært store. På bakgrunn av dette mener Fylkesmannen at det bør vurderes nærmere i forbindelse med utarbeiding av planprogrammet hvilken lokalisering som vil ha minst negativ konsekvens på naturverdiene.
- Ved vurdering av konsekvenser og virkning av utslipp i de forskjellige resipientene, Frierfjorden og Eidangerfjorden, er det viktig at resultatet holdes opp mot målene og kravene i vannforskriften. Siden de lokale resipientvirkningene kan være forskjellig avhengig av utslippspunkt, så bør forskjellige utslippspunkt vurderes i konsekvensutredningen.

### Friluftsliv

- Varslet planavgrensning og framtidig adkomst til anlegget fra landsiden vil komme i berøring med friluftsområdet og Frierstien. Friluftslivtemaet bør inngå i konsekvensutredningen, og ikke bare belyses i planforslaget.

---

#### Folkehelse

- Savner folkehelsekonsekvenser som utredningstema. Folkehelseloven § 11 gir kommunen myndighet til å pålegge den som planlegger virksomhet å utrede mulige helsemessige konsekvenser av tiltaket.
- En viktig rettesnor i folkehelsearbeidet er «føre-var» - prinsippet. Avfallets «farlighet» bør utredes særskilt i forhold til helse og trivsel. I dette bør både fysiske og psykiske forhold/sosiale miljøfaktorer utredes. Som psykiske forhold/sosiale miljøfaktorer gjelder for eksempel konsekvenser av det å leve med vedvarende usikkerhet, følelse av risiko for negative helseeffekter og opplevelse av uønsket, påført belastning. Konsekvensene bør utredes både i forhold til hvordan enkeltpersoner, grupper og storsamfunn kan reagere med helse- og trivselsutfall på etablering av avfallsdeponiet. Sosiale miljøfaktorer er nærmere beskrevet i kommentarer til § 8 i folkehelseloven.

#### Omdømme

- Oppfordrer til at utredningene tar med om deponi vil ha virkninger for omdømmet til Brevik og Grenlands-området. Ønsker at virkningene av et deponi kan ha på omdømmet til Grenland blir del av vurderingene (turisme, attraktivitet, landbruk og folkehelse).

#### Andre tema

- Fylkesmannen savner en henvisning til Statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging i kommunene. Denne bør ligge til grunn også for planlegging og utredninger for tiltaket.
- Delvis innenfor avgrensingen og inntil planområdet er det område med jordbruksareal. Dette er dyrka jord med svært god jordkvalitet og med kulturlandskapsverdier både knyttet til jordbruksdrift, landskap og artsmangfold. Adkomstvei til kaianlegget vil trolig anlegges over bakken og kunne berøre jordbruksverdiene i området, både midlertidig og permanent. Dette kommer ikke tydelig fram i det oversendte materialet. Dersom adkomstveien vil gå gjennom jordbruksområdene som beskrevet over, bør disse arealene innlemmes i planområdet, og vurderes som del av KU eller annen tilleggsvurdering. Forventer at det gjøres landbruksfaglige vurderinger som en del av utredningsarbeidet.
- Etter Fylkesmannens vurdering er plandokument tilfredsstillende så langt i planprosessen innenfor feltet samfunnssikkerhet og beredskap.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas delvis til følge og orientering.

#### Hjemmel – prosess

Når det gjelder hjemmel og prosess, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### Natur (plassering av kai – naturmangfold – utslipp til resipient – vann)

Når det gjelder plassering av kai, naturmangfold – utslipp til resipient (vann), vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.



#### Friluftsliv

Når det gjelder at friluftslivtemaet bør inngå i konsekvensutredningen, tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema, se kapittel 1.17 i foreliggende notat.

#### Folkehelse

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Andre temaer

Når det gjelder Fylkesmannens kommentar om adkomstvei og jordbruksområder, påpeker forslagstillers at det ikke vil være tiltak på bakken, kun tunell under bakken. Forslagsstiller påpeker at det ikke skal anlegges en adkomstvei til kai på land. Mest sannsynlig vil ikke jordbruksareal bli berørt. Dette vil bli avklart som en del av et eventuelt reguleringsplanarbeid.

Statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging i kommunene tas inn i kapittel 5.2 i planprogrammet.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet. Statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging i kommunene innarbeides i kapittel 5. 1.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 3.5 Havforskningsinstituttet, 16.01.2018

- Havforskningsinstituttet vurderer at forslaget til planprogram er tilfredsstillende nå det gjelder utslipp til marine miljø, og har ingen kommentarer.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

### 3.6 Kystverket, 31.01.2018

#### Transport – skip

- Nær planområdet i Frierfjorden ligger en grunne. I det videre arbeidet med planen må det vurderes om denne grunnen må fjernes.

- Planområdet i Frierfjorden ligger nær hovedleden i Frierfjorden. Etablering av kai mm. vil få betydning for sikkerhet og fremkommelighet i hovedleden, og vil kreve tillatelse fra Kystverket etter havne og farvannsloven.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til følge og orientering.

I forbindelse med temautredningene *Nautisk sikkerhet* og *Skipsulykke* vil behovet for å fjerne grunnen vurderes. Søknad om tillatelse er ikke relevant for KU.

#### Konsekvens for planprogrammet

Ingen konsekvens.

### 3.7 Miljødirektoratet, 31.01.2018

- Innspillet er gitt med utgangspunkt i at Miljødirektoratet som forurensningsmyndighet skal behandle en eventuell søknad om tillatelse etter forurensningsloven for deponiet.
- Miljødirektoratets innspill må ses på som et supplement til innspill fra Fylkesmannen i Telemark, som ivaretar nasjonale og regionale miljøforhold i forslaget for øvrig.
- Planprogrammet bør suppleres med følgende punkter:
  - Konsekvensutredningen må klargjøre hvordan sprengstein fra den nye transporttunnellen fra Kongkleiv skal håndteres. Dersom steinen skal deponeres i gruvesystemet, må dette fremkomme.
  - Eventuelle miljøkonsekvenser under anleggsarbeider ved etablering av kaianlegg i Kongkleiv må vurderes.
  - Det fremkommer at en temautredning skal gi en vurdering av og beskrive eventuell utslipp til resipient. Miljødirektoratet forutsetter at det angis mulige plassering(er) av utslippspunkt og at vurderingen knyttes konkret til dette/disse.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsene tas til følge og orientering.

Håndtering av sprengstein fra ny adkomsttunnel innarbeides i kapittel 7.3.

Miljøkonsekvenser av anleggsvirksomheten ved etablering av kaianlegg ved Kongkleiv vil ivaretas i de ulike relevante temautredningene beskrevet i kapittel 7 i planprogrammet. Dette tydeliggjøres/suppleres i planprogrammets kapittel 7.1.

Som del av temautredningen om utslipp til resipient fra aktivitet på land i kapittel 7.19 i planprogrammet, skal det angis mulig(e) plassering(er) utslippspunkt på prinsipiell basis og vurderingen knyttes konkret til dette. Endelig plassering vil skje i en evt. senere prosjekteringsfase.

#### Konsekvens for planprogrammet

Håndtering av sprengstein og andre overskuddsmasser omtales i planprogrammets kapittel 7.3. Beskrivelse av metodikk for fremtidig fastleggelse av utslippspunkt i resipient beskrives i planprogrammet kapittel 7.19.

### 3.8 Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) Region Sør, 18.01.2018

- Dersom planen berører NVEs saksområder, skal NVE ha tilsendt planen ved offentlig ettersyn.
- NVE legger til grunn at det vurderes om planen ivaretar nasjonale og vesentlige regionale interesser. I plandokumentene må det gå tydelig fram hvordan de ulike interessene er vurdert og innarbeidet i planen. Alle relevante fagutredninger innen NVEs saksområder må være vedlagt.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering.

#### Konsekvens for planprogrammet

Ingen konsekvens.

### 3.9 Norsk maritimt museum, datert 02.01.2018

- Norsk maritimt museum (NMM) sitt ansvarsområde innen kulturminneforvaltningen er bl. a. å gjennomføre registrering av automatisk fredede kulturminner under vann.
- Det er ikke tidligere gjennomført kulturminneregistreringer i sjø i området der kaianlegget planlegges etablert. Før NMM gir en endelig høringsuttalelse i saken, må det gjennomføres en befaring der NMM gjør en arkeologisk registrering i Frierfjorden som omfattes av plangrensen. Hensikten med befaringen er å avklare eventuell konflikt mellom etablering av kaianlegg og eventuelle fredede eller vernede kulturminner under vann. Kostnadene må bæres av tiltakshaver, og tiltakshaver må ta direkte kontakt for å avtale tidspunkt og budsjett.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til følge.

Forslagsstiller ser behov for at det gjennomføres kulturminneregistrering i sjø som del av konsekvensutredningen om etablering av kai. Det er avklart med NMM at det skal utføres registrering av automatisk fredede kulturminner under vann.

#### Konsekvens for planprogrammet

Utredningen av automatisk fredede kulturminner under vann innarbeides i planprogrammets kapittel 7.6.

### 3.10 Riksantikvaren, datert 14.12.2017

- Riksantikvaren vil ikke gi høringsuttalelse i denne saken. Uttalelsene fra Telemark fylkeskommune vil ivareta kulturminneforvaltningens merknader.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Telemark Fylkeskommunen har omtalt kulturminner i sin uttalelse. Telemark fylkeskommune ved team Kulturarv minner om at planområdet ligger inn mot trehusmiljøet Brevik, som er av nasjonal

kulturminneverdi. Brevik er oppført i Riksantikvarens NB-register og består av en rekke kulturminner fredet etter kulturminneloven.

Det er avklart med Telemark fylkeskommune at kartlegging av kulturminner på land utføres ved en eventuell videreføring av prosjektet i planfasen når endelig planavgrensning over og under bakken er fastsatt. Dette presiseres i planprogrammet kapittel 7.6.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Kapittel 4.8 dagens situasjon i planprogrammet suppleres med beskrivelse av trehusmiljøet i Brevik. Kapittel 7.6 kulturminner suppleres.

### **3.11 Statens Vegvesen, 31.01.2018**

- Planprogrammet legger opp til at det skal bygges en tunnel under E18. I kapittel 7.3 om utredningstemaer står det at realiserbarhet for ny kai og tunnel må baseres på stedlige geotekniske forhold/stabilitet. Det er svært viktig at forholdet til E18 belyses, og det må dokumenteres at tunnelen ikke vil påvirke E18, verken under anleggsfasen eller i driftsfasen. Forutsetter at det utarbeides tegninger og dokumentasjon som viser hvordan tunnelen skal bygges, og hvordan E18 blir ivaretatt. Vegvesenet ønsker en tett dialog med utbygger, og vil stille krav knyttet til både dokumentasjon av anlegget og gjennomføringsplanene.
- Anbefaler at det legges ved en uavhengig kontroll av dokumentasjonen av tunnelen utført av tredjepart, lik Statens vegvesens krav i håndbok N500.
- Det vil i utgangspunktet ikke være mulig å stenge E18, selv ikke i anleggsperioden.
- I kapittelet om utredningstemaer står det at det skal utarbeides et notat om ansattrafikk i driftsperioden og anleggstrafikken. Det er viktig at trafikksikkerhet blir vektlagt, og at det redegjøres for eventuelle trafikksikkerhetstiltak som må iverksettes.
- Vegvesenet må godkjenne tunnelplanene.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsene tas til følge og orientering.

- Forholdet til E18 belyses ved etablering av tunnel under E18. Det skal dokumenteres om tunnelen vil påvirke E18, under anleggsfasen eller driftsfasen. Planprogrammets kapittel 7.3 suppleres og presiseres.
- Når det gjelder uavhengig kontroll, vises det til kapittel 1.20 i foreliggende notat.
- Eierforhold er omtalt i kapittel 1.4 i foreliggende notat.
- Det legges ikke opp til at trafikken på E18 må stenges som del av anleggsperioden med ny tunnel fra Kongleiv til Dalen gruve. Dette vil bli omtalt i kapittel 7.3.
- Trafikk og trafikksikkerhet vil inngå i temautredningen om trafikk i kapittel 7 og er omtalt i forslag til planprogram.
- Det forutsettes at Vegvesenet skal godkjenne tunnelplanene i en eventuelle neste planfase.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Utredningen med geoteknisk vurdering av kai og tunnel suppleres i planprogrammets kapittel 7.3.

### 3.12 Statnett, datert 02.01.2018

- Statnett eier 300 kV-ledningen Bamble – Porsgrunn som ligger ca. 200 meter nord for planområde i luftlinje. Ledningen går over Frierfjorden. Det ser ikke ut til at planene berører eksisterende anlegg, men Statnett ønsker å være høringspart i det videre planarbeidet.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering.

#### Konsekvens for planprogrammet

Ingen konsekvens.

## 4 Regionale myndigheter

### 4.1 Grenland Havn

- Behandler de havnefaglige og maritime deler av planprogrammet.
- Planområdets avgrensning går under Grenland Havns intermodale hovedterminal.
- Det fremgår av planprogrammet at verken Norcems eller Grenland havns kaier er tenkt benyttet til NOAHs formål. Dersom dette i løpet av utredningen skulle bli endret, må Grenland havn ha tilstrekkelig tid til å vurdere kapasiteter og virkning.
- Planområdet over bakken ved Kongkleiv ligger innenfor Brevikstrømmen og tett ved hovedskipsleden i Frierfjorden. Utenfor Kongkleiv ligger Kongkleivbåen (grunne) ca. 450 meter fra land med hovedleden i mellom.
- Kapittel 7.8 (landskap): Belysning og merking må inngå.
- Kapittel 7.9 (trafikk): Eventuell sjøtrafikk i anleggsfasen må beregnes samt eventuelle massedepoier i anleggsfasen beskrives. Bør vurderes om det for deler av transporten vil være aktuelt å benytte bane. Grenland havn eier sidesporet fra Brevikbanen og ut til Brevikterminalen.
- Kapittel 7.10 (Støy): Døgnvariasjoner synliggjøres.
- Kapittel 7.14 (Nautisk sikkerhet): Sjøtrafikk tettheten i leden er høy og det er flere daglige seilinger med farlig last. Anløpsfrekvens og skipsstørrelser vil ha betydning. Forholdet til reguleringene for innseilingen, blant annet sikt, må vurderes. For oppankringsområdet inne i Frierfjorden er det begrensninger i antall skip, og her vil klassifisering av last ha betydning.
- Vending av skip i leden kan utgjøre en liten, men mulig risiko, og dette må vurderes spesielt. Det må vurderes om nedskytning av Kongkleivbåen vil kunne gi noen virkning. Bør legges vekt på AIS-data i forhold til den faktiske avstand mellom ny kai og skipsled.
- Kapittel 7.15 (Skipsulykke): Ta med manøvreringsområdet for nytt kaiområde.
- I ROS-analysen må det vurderes forhold som kan ha betydning for virksomheten på Brevikterminalen, herunder eventuell EX-fare.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Forslagsstiller vurderer at NorthSea Terminal er det eneste alternativet til Kongkleiv, og NorthSea Terminal er allerede regulert til havneformål. Dersom dette alternativet blir aktuelt, vil Grenland havn bli kontaktet for å få tid til å vurdere kapasiteter og virkning.

Grenland havn påpeker at Kongkleiv ligger tett ved hovedskipsleden inn Frierfjorden. Dette og forholdet til Kongkleivbåen vil omtales i kapittel 7.16.

Landskap – belysning og merking må inngå. Dette innarbeides i landskapsanalysen, kapittel 7.8.

Forslagsstiller påpeker at sjøtrafikk i anleggs- eller driftsfasen ikke omtales i kapittel 7.9 trafikk. Sjøtrafikk er omtalt i kapittel 7.16. Forslagsstiller legger ikke opp til bruk av bane hverken i anleggs- eller driftsfasen. Eventuell biltrafikk i anleggs- og driftsfasen beskrives.

Døgnvariasjoner tydeliggjøres/suppleres i kapittel 7.12 om støy.

Forholdet til reguleringene for innseilingen og oppankring vil vurderes.

Vending av skip i leden kan utgjøre en liten, men mulig risiko, og dette vurderes spesielt i kapittel 7.16. Som del av eventuelle avbøtende tiltak skal det vurderes om fjerning av Kongkleivbåen vil gi noen virkning.

AIS-data i forhold til den faktiske avstand mellom ny kai og skipsled legges til grunn.

Manøvreringsareal for skipstrafikk til/fra kai inngår i temautredning 7.16.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Planprogrammet kapittel 7.8, 7.9 og 7.12 tydeliggjøres/suppleres/suppleres.

## 4.2 Telemark fylkeskommune, 07.02.2018

Hjemmel:

- Kapittel 1-3: Det må redegjøres for et eventuelt videre planforløp med hensyn til valg av plantype, og hvem som skal være planmyndighet i en eventuell videre reguleringsplanprosess. Forholdet mellom staten som opptrer på vegne av viktige samfunnsmessige interesser og tiltakshaver må belyses nærmere.

Kulturminner

- Planområdet ligger inn mot trehusmiljøet i Brevik, som er av nasjonal kulturminneverdi. Brevik er oppført i Riksantikvarens NB-register, og består av en rekke kulturminner fredet etter kulturminneloven.
- I henhold til kulturminneloven § 9 må fylkeskommunen utføre en arkeologisk registrering før fylkeskommunen kan gi en endelig uttalelse til planen. Gjennom videre reguleringsprosess vurderes behovet og omfanget for registreringer innenfor plangrensen.
- Norsk Maritimt Museum presiserer at det ikke tidligere er gjennomført kulturminneregistreringer til sjø i området der kaianlegg planlegges etablert. Før fylkesmannen kan gi endelig høringsuttalelse i saken, må det gjennomføres en befaring der fylkeskommunen gjør en arkeologisk registrering i de delene av Frierfjorden som omfattes av plangrensen.
- Hensyn til nasjonale kulturminneverdier må omtales i planprogrammet kapittel 7.6 og være gjenstand for konsekvensutredning uavhengig av om tiltak er i sjø, over eller under bakken.

#### Gjenvinning – deponiets størrelse

- NOAH har som mål å øke gjenvinning med 25 %. Det er ikke urealistisk å sette enda høyere mål. Det bør legges stor vekt på intensiv forskning for å få en så høy utvinning/gjenvinning. Levetiden for deponiet oppgis til minimum 25 år. Med betydelig økt gjenvinning kan levetiden for deponiet utvides betraktelig samtidig som det er bedre ressursutnyttelse. Det bør være et mål at deponiet har så lang levetid som mulig.
- Kapittel 2.1- 2.2: Det må tas hensyn til ny kunnskap og teknologiutvikling som kan bidra til nye bruksområder og gjenvinning av flyveaske og-/eller svovelsyre.
- Kapittel 2.4: Det bør vedtas en fast dato for avvikling av deponiet av planmyndighet. Levetid for deponiet bør settes ut i fra et mer ambisiøst mål for gjenvinning enn 25 %. Målet bør være totalgjenvinning. Dette innebærer å arbeide mer aktivt med forskning og utvikling. Dette er i tråd med EUs avfallsregelverk og Regjeringens stortingsmelding Avfall som ressurs.

#### Gruvens egnethet som deponi

- Svært grundige geologiske/geotekniske undersøkelser ved Kongkleiv må vektlegges. Kjerneboringer anbefales som en del av forundersøkelsene.
- Tunell fra Kongkleiv til gruveanlegget vil krysse Kongkleivforkastningen. Denne bør også undersøkes med kjerneboringer, i tillegg til vanlige geologiske/geotekniske undersøkelser.
- Kapittel 2.7: Resultater fra forprosjektet bør fremkomme i planprogrammet for å understøtte foreslåtte utredningstemaer.

#### Folkehelse

- Konsekvenser for samfunnet og folkehelse er ikke satt opp som eget temaområde. Trivsel og en opplevelse av å leve i trygge omgivelser er definert som en grunnleggende forutsetning for befolkningens helse. Konsekvenser for samfunnet der deponi er foreslått etablert bør være et selvstendig tema for konsekvensutredningen.
- Bør vurderes hvordan en i den videre prosess kan bedre samarbeid og medvirkning i prosessen.
- Kommunene kan pålegge tiltakshaver å utrede helsekonsekvenser. Telemark fylkeskommune mener at tiltakshaver bør ta inn helsekonsekvenser og konsekvenser for samfunnet som et selvstendig tema i planprogrammet.

#### Transport - skip

- Kapittel 2.8: Elektriske skip og landstrøm bør inngå som et krav, og ikke bare en vurdering under hovedprinsipper for transport.

#### Natur

- Kapittel 4.6: Naturtyper i sjøen må omtales
- Kapittel 7: i henhold til Forskrift om konsekvensutredninger skal det redegjøres for virkning av tiltaket i influensområder. Det hadde vært en fordel å være kjent med hva som defineres som influensområde for utredningstemaene. I Forskrift om konsekvensutredninger er økosystemtjenester nevnt som utredningstema, og det anbefales at dette inngår i konsekvensutredningen. Verdien av økosystemtjenester i området bør eventuelt også omtales i kapittel 7.5 – økonomiske konsekvenser. Dersom tiltaket medfører tap og-/eller økte verdier av økosystemtjenester, bør dette dokumenteres.

- Kapittel 7.12: Ikke bare bruk, men også verdi av naturmiljø i sjø bør inngå som del av konsekvensutredningen.

#### Omdømme

- Kapittel 7.5: Det bør utredes hvilke konsekvenser deponiet vil kunne ha for eksisterende næring i regionen, slik som maritime næringer samt reiselivs-, besøks-, og hyttenæringen i bred forstand (i et omdømmeperspektiv). Det bør utredes hvilke ringvirkninger/muligheter etablering av et deponi kan ha for å forsterke arbeidet andre aktører i regionen allerede gjør med å utvikle teknologi som reduserer behov for deponi i fremtiden? Finnes muligheter for å forsterke arbeidet med forskning på, og utvikling av ny teknologi (synergier)?

#### Drift av deponiet - kontroll

- Kapittel 7.16-7.17: Utslipp til resipient fra aktivitet på land – og i vann må utredes. Det er viktig å ha et godt overvåkningsregime som dokumenterer forurensningssituasjonen, og påvirkning på marint miljø/mattrygghet før, under og etter etablering av deponi.
- Kapittel 5.2: Den Europeiske Landskapskonvensjonen, må legges til grunn og inngå som del av de overordnede føringene for planarbeidet. Et viktig mål med konvensjonen er å styrke enkeltmenneskets og lokalsamfunnets medvirkning i arbeidet med planlegging, vern og forvaltning av landskap.
- Kapittel 5.2 (overordnede strategier og planer). Under regionale planer må «regional plan for kystsonen i Telemark 2018 – 2028» tas med. Denne er under utarbeidelse med fastsatt planprogram datert 5.10.2017. Planen skal avklare arealbruk og interesser i kystsonen på tvers av kommunegrensene i et nasjonalt og regionalt perspektiv.
- Planprogrammet og planen må ta hensyn til, og samordnes med, alle relevante regionale planer som foreligger, og som påvirker denne planen. Følgende regionale planer mangler i planprogrammet (5.2 og 7.2):
  - Regional plan for vannforvaltning i vannregion Vest-Viken 2016-2021
  - Regional folkehelseplan 2018-2030 (vedtas våren 2018)
  - Regional plan for reiseliv og opplevelser 2011-2023
  - Regional klimaplan for Telemark 2019-2026 (i prosess, planprogram vedtatt)
- Kapittel 3.4: Alle lokale, regionale og nasjonale etater som er relevante må høres gjennom medvirkning (mattilsynet, kystverket, Havforskningsinstituttet (inkl. Nifes, DSB).
- Kapittel 4.1 (beskrivelse av dagens arealbruk) bør utdypes mer.

Fylkesutvalget behandlet saken i møte 15.02.2018 sak 12/18. Vedtaket er (sitert følger):

*«1. Telemark fylkeskommune støtter Porgrunn bystyre sitt pkt 1 høringen og ber staten avslutte prosessen med å etablere et deponi for behandling av uorganisk farlig avfall i Brevik.*

*2. Fylkesutvalet i Telemark vedtek høringsuttale til forslag til planprogram for eit mogleg deponi for behandla uorganisk farleg avfall i Dalen gruve, Brevik med tilhøyrande kai og tunell, slik det er framlagt i vedlegg 1.*



3. Telemark fylkeskommune tilrår KLD å lage ei utgreiing som syner konsekvensar for miljø og samfunn ved eventuell gjennomføring av føreslått tiltak samstundes som ei utgreiing om alternativ bruk av avfallet som ein ressurs i ein sirkulær avfallshandtering vert gjennomført.
4. Telemark fylkeskommune forventar at planprogrammet gjer greie for ein eventuelt vidare hendingssgang med omsyn til kven som skal vere planmynde og val av plantype.»

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel:

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Kulturminner

Når det gjelder kulturminner, vises det til kapittel 1.19 i foreliggende notat.

Gjenvinning – deponiets størrelse

Når det gjelder gjenvinning og deponiets størrelse, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder geologiske/geotekniske undersøkelser, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat. Forslagsstiller påpeker at det ikke er gjennomført et forprosjekt i gruva. Vi antar fylkeskommunen omtaler testdeponiet som ble avsluttet i 2015. Løsningen fra forsøket med deponering i testdeponiet er videreutviklet ved at en har gått bort fra lagring av «gipsslurry» til deponering av avvannet gips («tørt» produkt).

Folkehelse

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

Transport – skip

Når det gjelder at elektriske skip og landstrøm bør inngå som et krav, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

Natur

Når det gjelder at naturtyper i sjøen må omtales, og at økosystemtjenester og verdi av naturmiljø i sjø må omtales, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

Omdømme

Når de gjelder hvilke konsekvenser deponiet vil kunne ha for eksisterende næring i regionen, slik som maritime næringer samt reiselivs-, besøks-, og hyttenæringen, og om det finnes muligheter for

  forsterke arbeidet med forskning og utvikling av ny teknologi, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Drift av deponiet – kontroll

Når det gjelder utslipp til resipient, overv kningsregime f r, under og etter etablering av deponi, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Innspill til kapittel 5.2. Den Europeiske Landskapskonvensjonen innarbeides.

Følgende planer innarbeides i kapittel 5 i planprogrammet:

- Regional plan for kystsonen i Telemark 2018 – 2028»
- Regional plan for vannforvaltning i vannregion Vest-Viken 2016-2021
- Regional folkehelseplan 2018-2030 (vedtas våren 2018)
- Regional plan for reiseliv og opplevelser 2011-2023
- Regional klimaplan for Telemark 2019-2026 (i prosess, planprogram vedtatt)

Forslagsstiller vil utdype kapittel 4 om arealbruk noe. Vedtaket i Fylkesutvalget i møte 15.02.2018 tas til orientering. Det vises for øvrig til kapittel 1.1, 1.3 og 1.8 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Innspillene angående ulike regionale planer til kapittel 5.2 innarbeides.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **4.3 Vestfold fylkeskommune, 13.02.2018**

Ber om å bli oppført på departementets postliste i saken.

Vestfold fylkeskommune ber Klima- og miljødepartementet avklare følgende tema:

Transport - skip

- Risiko, konsekvenser og ansvar for uønsket hendelse ved sj veis transport av uorganisk farlig avfall inn til Oslofjorden og lasting og transport av behandlet farlig avfall langs Vestfoldkysten og inn fjordene i sydfylket av Vestfold fram til lossing i planlagt deponi.

Forhold knyttet til Langøya

- Planprogrammet mangler en beskrivelse av tiltakets påvirkning på Langøya og Holmestrand. Planprogrammet forutsetter videreføring av industriell håndtering av uorganisk farlig avfall og ikke avviking av aktiviteten på Langøya. Vil dette medføre behov for nytt kaianlegg i Holmestrand sentrum og egne sikkerhetstiltak for Holmestrand? Vestfold fylkeskommune ber om at dette forholdet inngår som tema i planprogrammet.

Drift av deponiet - kontroll

- Risiko for uønsket hendelse ved lekkasje fra gruvene og eventuell påvirkning av areal i vann og langs land som kan bli berørt i Vestfold fylke. Avklaring av drivbaner, strømforhold og kompensierende tiltak.

Omdømme

- Planprogrammet bør utrede konsekvenser av omd mmefaktoren ved å få et anlegg av det format og den type som her planlegges i region Vestfold og Telemark.
- Kunnskapsgrunnlaget – logistikk i sjøområdene og risiko for uønsket hendelse. Det er behov for utvidelse av undersøkt sjøareal i fjordene og i sjøområdene mellom Tvistein og Jomfruland fyr (losbordingsfelt mm). Områdene bør gjennomgå en fysisk ressurs- og miljøkartlegging av strøm/drivbaner og av ressursene på havbunnen. Det er behov for økt kunnskap om livet i de fri vannmasser og i strandsonen.
- Vestfold fylkeskommune forutsetter at det ikke skal være transport av uorganisk farlig avfall til deponi i Brevik over land på veg eller bane da dette ikke er omtalt som nødvendig tema for utredning i forslag til planprogram. Dersom uønsket hendelse inntreffer ved transport av farlig gods på veg eller jernbane gjennom Vestfold, kan en uønsket hendelse sette Vestfolds drikkevannsforsyning i fare, konferer vannforskriften og drikkevannsforskriften.

Uttalelsen er også vedlagt et notat fra regiongeologen i Vestfold, Buskerud og Telemark.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Transport – skip

Når det gjelder risiko, konsekvenser og ansvar for uønsket hendelse ved lasting og transport av behandlet farlig avfall langs Vestfoldkysten og inn fjordene fram til lossing i planlagt deponi, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

Logistikk i sjøområdene og risiko for uønsket hendelse vil omtales i ROS- analysen.

Det legges ikke opp til transport av uorganisk farlig avfall på bane eller vei.

Forhold knyttet til Langøya

Når det gjelder tiltakets påvirkning på Langøya og Holmestrand, behov for nytt kaianlegg i Holmestrand sentrum og egne sikkerhetstiltak for Holmestrand, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

Drift av deponiet – kontroll

Når det gjelder risiko for uønsket hendelse ved lekkasje fra gruvene, drivbaner, strømforhold og kompensierende tiltak, vises det til kapittel 1.10 og 1.12 i foreliggende notat.

## Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

## Konsekvens for planprogrammet

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

# 5 Kommunale myndigheter

## 5.1 Bamble kommune, 09.02.2018

Bamble kommunestyre har vedtatt følgende i møte 08.02.2018:

### Planene må stoppes

- Bamble kommune ber staten avslutte prosessen med å etablere et deponi for behandlet uorganisk farlig avfall i Dalen gruver ved Brevik.

### Hjemmel

- Dersom Staten likevel varsler planstart og KU, må hjemmel for slikt statlig initiativ fremlegges og begrunnes. Hvilke nasjonale hensyn som påberopes i denne saken må begrunnes og det må påvises at det ikke finnes andre alternativer.
- Bamble kommune krever innsigelsrett som berørt nabokommune jf. pbl paragraf 5-4, og en deltakelse i en regional plan.

Dersom staten likevel velger å fortsette prosessen, gir Bamble kommune følgende tilbakemeldinger på planprogrammet:

### Vannforskriften og naturmangfoldloven

- Vannforskriften og naturmangfoldloven må inn som referanse/datagrunnlag i konsekvensutredningen.

### Gruvens egnethet som deponi

- Planprogrammet må kvalitetssikre at Dalen gruver er egnet med tanke på hensynet til miljø, sikkerhet og befolkningen i Grenland.
- Geotekniske analyser av gruvene med hensyn til gruvenes egnethet må redegjøres for i konsekvensutredningen.
- Geoteknisk beskrivelse og analyse av gruvene inkludert effekter på deponeringen i forhold til jordskjelv og bevegelser i eksisterende forkastninger må fremlegges.

### Barn og unge

- Barn og unges oppvekstvilkår og interesser på land må redegjøres for i konsekvensutredningen.

---

Friluftsliv

- Friluftsliv og rekreasjon på land må redegjøres for i konsekvensutredningen.

NOAHS metode

- Kvalitetssikret beskrivelse av behandlingsprosessen for alle typer farlig uorganisk avfall som skal deponeres må inngå i konsekvensutredningen.

Drift av deponiet

- Deponering og fremtidsrisiko til evig tid må inngå i konsekvensutredningen.

Avstand til befolkning

- Bokvalitet og deponiets nærhet til befolkningen må inngå i konsekvensutredningen.

Omdømme

- Regionens omdømme må inngå i konsekvensutredningen.

Gjenvinning

- Ny teknologi for behandling og gjenvinning av farlig avfall må vektlegges videre i utredningsfasen, slik at behovet for deponering av farlig avfall reduseres.
- Bamble kommunes uttalelse er også vedlagt rådmannens innstilling.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Planene må stoppes

Når det gjelder at staten må avslutte prosessen, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Hjemmel

Når det gjelder nasjonale hensyn og påvisning av at det ikke finnes andre alternativer og innsigelsesrett, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Vannforskriften og naturmangfoldloven

Når det gjelder at Vannforskriften og naturmangfoldloven må inn som referansegrunnlag, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder at utredning av om gruvene er egnet med tanke på hensynet til miljø, sikkerhet og befolkningen i Grenland, geotekniske analyser, jordskjelv og bevegelser i eksisterende forkastninger, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

#### Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Friluftsliv

Når det gjelder at friluftslivtemaet, bør inngå i konsekvensutredningen tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7.

#### NOAHS metode

Når det gjelder kvalitetssikret beskrivelse av behandlingsprosessen for alle typer farlig uorganisk avfall, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Drift av deponiet

Når det gjelder deponering og fremtidsrisiko til evig tid, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### Avstand til befolkning

Når det gjelder bokvalitet og deponiets nærhet til befolkningen, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, samt barn og unges interesser, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 5.2 Larvik kommune, 12.02.2018

- Vedtak i Formannskapet i Larvik kommune 07.02.2018.

#### Planene må stoppes

- Larvik kommune ber staten om å avslutte prosessen med å etablere et deponi for behandlet uorganisk avfall i Brevik og slutter seg til Porsgrunn kommunes uttalelse.

Hvis staten likevel velger å fortsette prosessen, gir Larvik kommune som er vertskommune for hovedtyngden av innseilingsleden, følgende tilbakemeldinger på forslaget til planprogram:

#### Transport - skip

- Miljøkonsekvensene og konsekvensene av en eventuell skipsulykke og/eller utslipp til resipient, må utredes for et tilstrekkelig omland.

#### Natur

- Det må utredes og komme klart frem hvordan gruvedriften i fremtiden vil kunne påvirke biologisk mangfold og økosystemet.
- Larvik kommune minner om innseilingsledens umiddelbare nærhet til UNESCOs Gea Norvegica Geopark, Fugløyrogn naturreservat og Mølen fuglefredningsområde, automatisk fredet kulturminne og nasjonalt viktig kulturmiljø.

#### Omdømme

- Det må gjøres en vurdering av tiltakets påvirkning på regionens omdømme.

#### Eierforhold

- Det må gjøres en vurdering av juridiske forhold knyttet til eierskap/ansvar.

#### Drift av deponiet

- Det må gjøres en vurdering av en eventuell konkurs eller avviking av driften.
- Larvik kommunes uttalelse er også vedlagt rådmannens innstilling.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Planene må stoppes

Når det gjelder at staten må avslutte prosessen, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

#### Transport – skip

Når det gjelder eventuell skipsulykke og utslipp til resipient, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

#### Natur

Når det gjelder hvordan deponiet i fremtiden vil kunne påvirke biologisk mangfold og økosystemet, Gea Norvegica Geopark, Fugløyrogn naturreservat og Mølen fuglefredningsområde, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

Forslagsstiller ønsker å presisere at anlegget ikke er gruvedrift slik Larvik kommune skriver i sin høringsuttalelse.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Eierforhold

Når det gjelder eierforhold, vises det til kapittel 1.4 i foreliggende notat.

#### Drift av deponiet

Når det gjelder eventuell konkurs eller avvikling av driften, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 5.3 Porsgrunn kommune, 09.02.2018

- Bystyrets vedtak i møte 08.02.2018.

Planene bør stoppes:

- Porsgrunn kommune ber staten avslutte prosessen med å etablere deponi.

Vann/natur

- Dersom staten likevel velger å fortsette prosessen, mener Porsgrunn kommune at det må vises til Vannforskriften og naturmangfoldloven som datagrunnlag/referanse i planprogrammet.

Barn og unge

- Konsekvensutredningen må redegjøre for barn og unges oppvekstsvilkår og interesser på land.

Friluftsliv og rekreasjon

- Konsekvensutredningen må redegjøre for friluftsliv og rekreasjon på land.



---

Drift av deponiet

- Konsekvensutredningen må redegjøre for deponering til evig tid.

Avstand til befolkning

- Konsekvensutredningen må redegjøre for bokvalitet og deponiets nærhet til befolkningen.

Omdømme

- Konsekvensutredningen må redegjøre for regionens omdømme.

Forurensing i Grenland

- Omfang og varighet av overvåking av mulige utslipp fra et eventuelt deponi må vies spesiell oppmerksomhet, gitt Grenlands spesielle historikk med forurensning, miljøgifter i vann, jordsmonn og havbunn over tid.

Gjenvinning

- En beskrivelse av den aller fremste teknologi for høyest mulig grad av rensing av flyveaske må inngå i utredningen. Staten må pålegge krav om høyeste rensegrad av flyveaske.
- Overvåking bør skje lokalt og kan være en oppgave for vårt påtenkte «Nasjonale kompetansesenter for miljømedisin».
- Porsgrunn kommunes uttalelse er også vedlagt rådmannens innstilling.

### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### **Planene bør stoppes**

Når det gjelder at staten bes avslutte prosessen, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

#### **Vann/natur**

Når det gjelder at Vannforskriften og naturmangfoldloven må vises til som datagrunnlag/referanse, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### **Barn og unge**

I planprogrammet er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Friluftsliv og rekreasjon

Når det gjelder at friluftslivtemaet bør inngå i konsekvensutredningen, tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Drift av deponiet

Når det gjelder deponering til evig tid, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### Avstand til befolkning

Når det gjelder bokvalitet og deponiets nærhet til befolkningen, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Forurensing i Grenland

Når det gjelder Grenlands historie med forurensning, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder rensing av flyveaske, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat. Rensing av flyveaske utredes ikke spesifikt, men gjenvinning av metall og andre stoffer (salter) vil beskrives.

At overvåking bør skje lokalt og kan være en oppgave for vårt påtenkte «Nasjonale kompetansesenter for miljømedisin» tas til orientering.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon samt barn og unges interesser innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 5.4 Representant for barn og unge i utvalg for miljø og byutvikling i Porsgrunn kommune

#### Barn og unge

- Deponi handler om fremtiden til barn og unge i Grenland, og deres stemme er ikke hørt. Rikspolitiske retningslinjer for barn og unge forutsetter delaktighet i viktige beslutninger, høringer og planprogram. Deponi er en sak av stor betydning for dagens unge.
- Et eget kapittel i planprogrammet må ta for seg alle sider av mulige konsekvenser for barn og unge i Brevik/Heistad spesielt og Grenland generelt.
- En trygg oppvekst og fremtid handler om delaktighet i viktige beslutninger. Barn og unge har ikke vært delaktige. Dette er et brudd på menneskerettigheter. Manglende

konsekvensutredning av barn og unges behov og rettigheter vil være et stort svik fra storsamfunnet.

- Spør om Miljøverndepartementet har intervjuet barne- og ungdomsskolens representanter, eller om elevråd har fått uttale seg eller blitt informert. Dette må gjøres.

#### Trafikk

- Med økt frakt av farlig avfall vil barn og unge få en farligere skolevei.
- Mye av avfallet vil bli fraktet på biler. Dette er utfordrende med tanke på trafiksikkerhet, spesielt på vinteren.

#### Avstand til befolkning

- Internasjonale normer setter krav til at slik virksomhet minimum skal ligger 1-3 km unna folk.

#### Avfallsets sammensetting og egenskaper

- Et deponi vil med stor sannsynlighet lekke miljøgifter som bly, kvikksølv, kadmium, arsenikk, sink osv. ut i fjorden. Dette er kreftfremkallende og kan skade nervesystemet til mennesker.
- NOAH sier at avfallet som skal deponeres er ufarlig. Betyr dette at det kan plasseres hvor som helst der det er plass?

#### Omdømme

- Dersom unge skal ønske seg tilbake til Grenland etter utdanning, eller n r de har etablert familie, må hjemlassen være attraktiv. Grenlands omdømme vil bli skadet ved etableringen av deponi.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Trafikk

Det vil ikke transporteres avfall til Dalen gruve med bil. Se kapittel 2.8.2 i planprogrammet. Anleggstrafikk er innarbeidet i temautredning om trafikk, i kapittel 7.9 i planprogrammet.

#### Avstand til befolkning

Når det gjelder avstand til befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Avfallets sammensetting og egenskaper

Når det gjelder hva som skal deponeres, og avfallets egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 5.5 Skien bystyre

Planene bør stoppes:

- Skien kommune ber staten avslutte prosessen med å etablere deponi.

Vann/natur

- Dersom staten likevel velger å fortsette prosessen, mener Skien kommune at det må vises til Vannforskriften og naturmangfoldloven som datagrunnlag/referanse i planprogrammet.

Barn og unge

- Konsekvensutredningen må redegjøre for barn og unges oppvekstsvilkår og interesser på land.

Friluftsliv og rekreasjon

- Konsekvensutredningen må redegjøre for friluftsliv og rekreasjon på land.

Drift av deponiet

Konsekvensutredningen må redegjøre for deponering til evig tid.

Avstand til bebyggelse

Konsekvensutredningen må redegjøre for bokvalitet og deponiets nærhet til befolkningen.

Omdømme

- Konsekvensutredningen må redegjøre for regionens omdømme.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Planene bør stoppes:

Når det gjelder at staten bør avslutte prosessen, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Vann/natur

Når det gjelder at Vannforskriften og naturmangfoldloven må vises til som datagrunnlag/referanse i planprogrammet, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet (uttalelsen tas til følge).

Friluftsliv og rekreasjon

Når det gjelder at friluftslivtemaet bør inngå i konsekvensutredningen, tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

Drift av deponiet

Når det gjelder deponering til evig tid, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Avstand til befolkning

Når det gjelder avstand til befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## **5.6 Ungdomsutvalget i Porsgrunn kommune, 24.01.2018**

Hjemmel – overkjøring av lokaldemokratiet

- Ønsker at det skal være opp til Porsgrunn kommune å bestemme i spørsmålet om deponi. Lokale politikere kan gjøre en bedre vurdering med tanke på hva som er best for innbyggerne i området.

Barn og unge

- Ønsker at staten innhenter opplysninger om hvilke synspunkter barn og unge i Brevik, på Heistad og resten av kommunen har. Ber om at hensynet til barn og unge, og barn og unges synspunkter, blir vektlagt.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel – overkjøring av lokaldemokratiet

Når det gjelder at det skal være opp til Porsgrunn kommune å bestemme i spørsmålet om deponi, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

*Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

## **6 Bedrifter og yrkesrelaterte interesseorganisasjoner**

### **6.1 Avfall Norge, 31.01.2018**

- En tilsvarende prosess med planprogram med konsekvensutredning har vært gjennomført for et prosjekt i Raudsand i Nesset kommune.
- Det er helt avgjørende for norsk industri at det finnes tilgjengelig kapasitet i Norge for å ta farlig avfall ut av kretsløpet på en trygg måte.
- Er opptatt av og støtter forskning og utvikling av metoder for gjenvinning av flyveaske fra avfallsforbrenning og som reduserer behovet for deponering.
- Selv med økende innslag av gjenvinning, vil behovet for deponi være der i overskuelig fremtid. Kapasiteten på Langøya er oppbrukt rundt 2022 med dagens drift, og det finnes ikke tilsvarende kapasitet i Norge etter den tid. Anmoder om at myndighetene legger til rette for å sikre minst et nytt anlegg som kan dekke nasjonal etterspørsel etter 2022.

**Forslagstillers kommentar**

Tas til orientering.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

## 6.2 Elkem, 30.01.2018

Tilsvarende uttalelse som Avfall Norge. Se Avfall Norge.

### Forslagstillers kommentar

Tas til orientering.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

## 6.3 Fagforbundet Porsgrunn Avd. 213, 29.01.2018

- Bystyret i Porsgrunn har sagt nei til arealendring. En statlig endring av bystyrets vedtak er en svekkelse av lokaldemokratiet. Det er bystyret alene som er besluttsende organ i denne saken.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering.

Hjemmel – overkjøring av lokaldemokratiet

Når det gjelder statlig endring av bystyrets vedtak, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

## 6.4 Fiskerlaget Sør, 31.01.2018

- Norsk fiskerinæring er en viktig matprodusent, også på internasjonalt nivå. Et rent hav er avgjørende for kvalitet, omdømme og markedsverdi for norsk sjømat.

Hjemmel

- Ber om en forklaring på hvorfor klima- og miljødepartementet er oppnevnt som ansvarlig myndighet i saken når forslagsstiller er en privat kommersiell aktør.

Natur - naturmangfold

- Det er en forutsetning at tiltaket ikke må kunne ødelegge gyte- og oppvekstområder, marint miljø eller for utøvelsen av fisket. Tiltaket må ikke være en risiko for sjømattryggheten, hverken på kort eller lang sikt. Tiltakshaver må på en mest mulig nøytral og tillitvekkende måte kunne dokumentere dette.
- Er forundret over at planprogrammet ikke nevner noe om hensynet til fiskeri, sjømattrygget, gyte- og oppvekstområder og/eller marint biologisk mangfold.

- Det er i dag et aktivt fiskeri langs hele Telemarkskysten. Kyststrekningen tiltrekker seg også fartøy og fiskere fra andre deler av Skagerakkysten. Mulige konsekvenser av tiltaket for fiskerinæringa må altså utredes for flere enn de 55 registrerte yrkesfiskerne i regionen.
- I lengere tid har sjømat fra Telemark vært forbundet med kostholdsråd som følge av miljøgiftene i fjorden. Det er en forutsetning med rent hav i fremtiden.
- Den nye forskriften om konsekvensutredning stiller krav om at hensynet til økosystemtjenester skal utredes. Ber om at hensynet til økosystemtjenester inkluderes i den videre prosess

### 3. parts verifikasjon (kompetanse)

- De øvrige innspillene fra Fiskerlaget fra forrige forlag til planprogram er ikke omtalt eller vurdert i nytt planprogram. Det bør stilles krav om at utredningsselskapet, som senere får i oppdrag å utarbeide en eventuell konsekvensutredning, også må inneha nødvendig kompetanse på marine forhold.

#### Avfallsets sammensetting og egenskaper

- En eventuell konsekvensutredning må gi en grundig vurdering av hvilke typer avfall anlegget vil kunne motta, samt vurdere mulige effekter av eventuelle utslipp disse stoffene for fjordmiljø, mattrygghet, marine næringer og andre.

#### Transport

- Planprogrammet må grundig vurdere risiko for ulykker og uhellsutslipp ved transport.

#### Drift av deponiet/gruvenes egnethet

- Planprogrammet må grundig vurdere risiko ved lagring, og risiko for eventuelle sprekkdannelser, ras og kollaps.
- Det vil antakeligvis lekke inn store mengder vann inn i gruvene. Det må beskrives hvordan forurenset sigevann fra avfallsdeponiet skal håndteres og renses etter at selve avfallsdeponeringen er avsluttet.

#### Planområdet - størrelse

- Influensområdet er langt større enn planområdet. En konsekvensutredning må omfatte hele influensområdet.

#### Gjenvinning

- Er det slik at det er mengden overskuddssyre fra Kronos Titan som skal dimensjonere mengden farlig avfall som skal deponeres i Norge? Det bør være et nasjonalt ansvar å legge klare rammer for avfallsminimering og gjenvinning av både svovelsyre og tungmetallholdig og giftig uorganisk avfall.

#### Nasjonal plan

- Det må utarbeides en nasjonal plan for håndtering av farlig avfall, slik at Norge selv kan ta ansvar for avfallsstoffene vi produserer på en bærekraftig måte.



#### Metode

- Fiskerlaget har lang erfaring med bruk av Statens vegvesens håndbok V712. Over tid har Fiskerlaget og andre erfart at konsekvensutredninger utarbeidet etter denne metodikken systematisk har undervurdert hensynet til fjordmiljø, gyte- og oppvekstområder, sjømattrygghet og fiskerinæring. På den andre siden blir positive effekter av det aktuelle tiltaket som regel sterkt overvurdert. V712 er lite egnet til å vurdere de over nevnte forholdende.
- Det må være et klart skille mellom faglige og politiske vurderinger i saksbehandlingen.
- Prosessen knyttet til etablering av et deponi understreker behovet for en forvaltningsrevisjon av Miljødirektoratets praktisering av forurensingsloven.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Hjemmel

Når det gjelder hvorfor klima- og miljødepartementet er oppnevnt for ansvarlig myndighet i saken, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### Natur – naturmangfold

Hensynet til fiskeri, sjømattrygget, gyte- og oppvekstområder og/eller marint biologisk mangfold, mulige konsekvenser av tiltaket for fiskerinæringa er dette omtalt i temautredning, se kapittel 7.19.

#### 3. parts verifikasjon

Når det gjelder at utredningsselskapet, som senere får i oppdrag å utarbeide en eventuell konsekvensutredning, også må inneha nødvendig kompetanse på marine forhold vises det til kapittel 1.20 i foreliggende notat.

#### Avfallsets sammensetting og egenskaper

Når det gjelder avfallsets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Transport

Når det gjelder risiko for ulykker og uhellsutslipp ved transport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

#### Drift av deponiet

Når det gjelder risiko ved lagring, og risiko for eventuelle sprekkdannelser, ras og kollaps, og hvordan vannet skal renses etter at selve avfallsdeponeringen er avsluttet, vises det til kapittel 1.10 og 1.12 i foreliggende notat.

#### Planområdet – størrelse

Når det gjelder at en konsekvensutredning må omfatte hele influensområdet, vises det til kapittel 1.24 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder mengden overskuddssyre fra Kronos Titan, og at det bør være et nasjonalt ansvar å legge klare rammer for avfallsminimering og gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Nasjonal plan

Når det gjelder nasjonal plan for håndtering av farlig avfall, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

#### Metode

Når det gjelder at Statens vegvesens håndbok V712 har undervurdert hensynet til fjordmiljø, gyte- og oppvekstområder, sjømattrygghet og fiskerinæring, og at V712 er lite egnet til å vurdere disse forholdene, vises det til kapittel 1.23 i foreliggende notat.

Forslagsstiller tar uttalelsen angående «prosessen knyttet til etablering av et deponi understreker behovet for en forvaltningsrevisjon av Miljødirektoratets praktisering av forurensingsloven» til orientering.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 6.5 Herøya arbeiderforening, datert 08.01.2018

- Gir støtte til vedtak fattet av bystyrene i Porsgrunn, Bamble, Larvik, Skien samt Grenlansområdet – hvor det sies nei til etablering av deponi i Brevik.
- Støtter ikke en statlig inngripen og overkjøring av lokalt styre.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

## 6.6 Kronos Titan, 31.01.2018

- Uten sikker avsetning av avfallssyre er mange arbeidsplasser i fare.
- Ser med økende bekymring på at forutsigbarheten til en ny langsiktig behandlingsløsning blir mindre etter hvert som tiden går. Behandlingsløsningen må være utprøvd og sikker.
- Transportkostnader og behandlingskostnader må ligge på et fornuftig nivå. Må ha sikkerhet for at den valgte behandlingsløsningen har kapasitet og er økonomisk levedyktig i minimum et 15 års perspektiv.
- Alternativet Raudsand der avfallsyren skal transporteres 1100 km med tankbåt faller ut allerede på transportkostnadene. Høye drifts- og investeringskostnader i dette alternative prosjektet gir ytterligere usikkerhet.
- NOAH har meget god kompetanse til å behandle og deponere sluttproduktene. Deponering i Dalen gruver gir en sikker og langsiktig løsning for uorganisk avfall i Norge. Med en slik løsning vil NOAH kunne videreutvikle prosesser for å gjenvinne bestanddeler i varestrømmen.
- En levetid på 25 år tilfredsstiller forventninger Kronos Titan AS har i forhold til forutsigbar sikker behandling av avfallssyren.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering.

### Konsekvens for planprogrammet

Ingen konsekvens.

## 6.7 LO Telemark, 26.01.2018

- Har ikke tatt standpunkt for eller imot et deponi i Brevik. Er for at alle industrietableringer skal bli vurdert basert på alle fakta.
- Ønsker at konsekvensutredningen skal være objektiv, faglig, grundig og relevant, og ønsker å spille inn følgende tema til utredning:

### Avstand til befolkning

- Avstand til bebyggelse, skole og vernede naturområder må ha et spesielt fokus. Siden det hevdes at internasjonale regler på dette området ville ha gjort etablering i Brevik uaktuell, må dette forholdet utredes.

### Omdømme

- Hvordan vil deponiet påvirke turisters ønske om å besøke regionen, påvirkning på boligprisene, og betydning for etablering av annen type næringsvirksomhet. Omdømmeproblematikken må analyseres i konsekvensutredningen basert på anerkjente og tilgjengelige metoder.

#### Barn og unge

- Barn- og unges oppvekstvilkår må utredes.

#### Friluftsliv og rekreasjon

- Friluftsliv og rekreasjon må utredes.

#### Folkehelse

- Virkningen på befolkningens helse må utredes.

#### Import

- Forholdet mellom import og eksport av farlig avfall må vurderes.

#### Drift av deponiet - ansvar

- Hvilket ansvar får dagens tiltakshaver for både drift og ettervern hvis noen andre overtar, eventuelt dersom NOAH ikke har midler til å drive videre? Hvilket ansvar har tiltakshaver når deponiet er fullt?
- Betydning for antall arbeidsplasser.

#### Avfallsets sammensetning og egenskaper

- Det må avklares om det er fare for avgassing.
- Det må konkretiseres hvilke typer avfall som inngår i en eventuell tillatelse, og mengden.
- Er radioaktivt avfall aktuelt for deponering?

#### Lokalisering

- Hvilke andre alternativer enn Raudsand og Brevik finnes, og hvordan forbereder departementet seg på en konklusjon om at ingen av stedene er egnet?

#### Gjenvinning

- Konsekvensutredningen bør stille krav til tiltakshavere om forskning og utvikling på alternativer til deponering (gjenvinning).

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Avstand til befolkning

Når det gjelder bebyggelse, skole og vernede naturområder, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Omdømme

Når det gjelder turistens ønske om å besøke regionen, boligpriser, og betydning for etablering av annen type næringsvirksomhet, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Friluftsliv og rekreasjon

Når det gjelder at friluftslivtemaet bør inngå i konsekvensutredningen, tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema.

#### Folkehelse

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

#### Import

Når det gjelder forholdet mellom import og eksport av farlig avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

#### Drift av deponiet – ansvar

Når det gjelder ansvaret til tiltakshaver for drift og etterdrift hvis noen andre overtar, tiltakshavers ansvar når deponiet er fullt, og antall arbeidsplasser, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat, og til ringvirkningsregnskapet.

#### Avfallsets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallsets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Lokalisering

Når det gjelder andre alternativer og hvordan departementet forbereder seg på en konklusjon om at ingen av stedene er egnet, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder krav til tiltakshavere om forskning og utvikling på alternativer til deponering, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon samt barn og unges interesser innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 6.8 NHO Vestfold og Telemark

- Det er avgjørende at det finnes kapasitet i Norge for at industrien selv kan ta ansvar for sitt farlige avfall.
- Kapasiteten på Langøya er oppbrukt i 2022 med dagens drift, og det finnes ikke tilsvarende kapasitet i Norge etter den tid.
- Det anmodes om at Norge legger til rette for å sikre minst ett nytt anlegg som kan dekke nasjonal etterspørsel fra 2022.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering.

### Konsekvens for planprogrammet

Ingen konsekvens

## 6.9 Norcem, 31.01.2018

- Støtter forslaget om at det utarbeides et planprogram for en konsekvensutredning.
- Norcem har våren 2017 meddelt NOAH at Norcem vil drive gruvene lenger enn antatt og at det derfor ikke kan fastsettes en endelig sluttdato. Bakgrunnen for å drive lenger enn tidligere antatt, er først og fremst en økonomisk avveining mellom kostnadene knyttet til fortsatt å bryte kalksteinen fra gruvene i Brevik, og de samlede kostnadene ved å etablere en sementproduksjon i Brevik basert på 100 % kalkstein fra andre kilder enn gruva. Dette betyr at forutsetningene for etablering av et deponi i gruvene av økonomiske og driftsmessige grunner er vesentlig endret i forhold til tidligere vurderinger.
- På bakgrunn av dette har NOAH lansert «Langvik»-konsept. Norcem er ikke med som tiltakshaver, og har ikke vært involvert i utviklingen av det nye konseptet.

Norcem mener følgende forhold i planprogrammet bør understrekes/utdypes og utredes ytterligere:

- Kapittel 1.5: Planavgrensningen under bakken bør kunne reduseres vesentlig. Området bør avgrenses til en korridor «rundt» tunnelen fra Kongkleiv til gruveområde, og i tillegg bør det avgrenses til det området som ligger under kote 0. Norcem skal ha råderett over det øvrige området og selv kunne iverksette reguleringer.
- Gjennom konsekvensutredningen bør man få avklart de prinsipielle sidene ved eierforholdene og disposisjonsretten til gruvene. Norcems konsesjon gir Norcem rett til uttak av kalkstein frem til 2040, med mulighet til å søke om ytterligere forlengelse.
- Behov for en grundig utredning av tunnelen. Av bergtekniske årsaker er det viktig at tunnelen går med sikker avstand under de eldste gruveområdene. Må gjøres en grundig gjennomgang av de bergtekniske forhold før traseen kan fastlegges. Deponeringen bør starte på det dypeste punktet i gruva og suksessivt bygges opp mot kote 0.
- Kapittel 7.4. Det må gjøres en grundig vurdering når det gjelder helse- og sikkerhetsforhold for gruva for øvrig, for Norcems industriområde og for omgivelsene. Dette sett i forhold til nødvendig beredskap i etableringsfasen, i driftsfasen og i etterdriftsfasen. Det må vurderes om et deponi må forholde seg til Storulykkeforskriften som følge av naboskap til industrielle naboer.

- Bergtekniske forhold, også bergmekaniske forhold, må utredes grundig og beskrives, også hvordan disse skal følges opp over tid.
- Hydrogeologiske vurderinger knyttet til volumer og effekter av inntrenging av vann og hva som skjer når avfall kommer i kontakt med vann må drøftes og hva det betyr i et langtidsperspektiv beskrives. Avslutning og etterdrift må vurderes og beskrives. Det er sannsynlig at Norcem sementfabrikk fortsatt er i drift når deponiet avsluttes. Det er viktig at ansvarsforholdene er tydelig avklart.
- Avfallstyper og mengder: det er viktig med en grundig gjennomgang og beskrivelse av hvilke avfallstyper som skal deponeres sammen med/i avfallsgipsen. Det må også redegjøres for hvilke avfallstyper som ikke skal deponeres.
- Det er viktig at det redegjøres for deponiets levetid.
- Utslippssituasjonen (luft, vann og støy) må beskrives utfyllende både for forhold ved Kongkleiv og Eidangerfjorden. Utslipp som kan endre utslippsforholdene og miljøtilstand i Eidangerfjorden må håndteres grundig. Risiko for spredning av forurensede materialer ved maskinell aktivitet internt i gruvesystemet, samt håndtering av forurenset vann må beskrives tydelig.
- Kapittel 7.9: «Langvik»- konseptet betyr at det ikke skal transporteres materialer for deponering på vei. Adkomst for ansatte forutsetts via Norcem. Dette må utredes og beskrives i dialog med Norcem.
- Samfunnsøkonomiske effekter – ringvirkninger i form av arbeidsplasser og inntekter må veies opp mot risiko og mulige negative effekter. Konsekvensutredningen bør inkludere en omd mmevurdering.

Norcem har vedlagt et notat datert 04.03.2014 hvor temaet er evaluering av status for forsøk med avfallsgips i Norcem gruve i Brevik.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

- Kapittel 1.5: Planavgrensningen under bakken vil kunne reduseres vesentlig når endelig trase for ny adkomsttunnel er vurdert. Deponi for behandlet uorganisk farlig avfall vil kun etableres under kote 0. Forslagsstiller ser det ikke som form ltjenelig nå å avgrense planområdet til kun å gjelde de deler av gruva som er under kote 0, da det bl. a. kan være behov for å etablere teknisk infrastruktur, kjøreveger mv. over kote 0.
- Eierforhold er omtalt i kapittel 1.4 i foreliggende notat.
- Utredning av ny adkomsttunnel er innarbeidet i kapittel 7.3 i planprogrammet.
- Som del av kapittel 7.4 skal det gjøres en vurdering om helse- og sikkerhetsforhold for gruva for øvrig, påvirkning av Norcem industriområde og omgivelsene.
- Bergtekniske forhold, også bergmekaniske forhold, skal utredes grundig og beskrives, også hvordan disse skal følges opp over tid. Dette er omtalt i kapittel 7.4 i planprogrammet.
- Hydrogeologiske vurderinger knyttet til volumer, effekter av inntrenging av vann og hva som skjer når avfall kommer i kontakt med vann er innarbeidet i kapittel 7.4 i planprogrammet og hva dette betyr i et langtidsperspektiv. Avslutning og etterdrift skal også vurderes og beskrives. Forslagsstiller mener at avklaring av ansvarsforhold ikke er en del av konsekvensutredningen, men at dette løses gjennom egen prosesser.
- Avfallstyper og mengder er omtalt i forslag til planprogram.
- Det skal redegjøres for deponiets levetid.
- Utslippssituasjonen (luft, vann og støy) ligger inne i forslag til planprogram.

- Adkomst for ansatte må trolig løses via Norcems arealer i Brevik. I trafikkutredningen vil adkomst for ansatte og servicetrafikk omtales. Endelig løsning avklares med Norcem i en eventuell senere planfase.
- Omdømme, se kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeligg res/suppleres/suppleres i planprogrammet.

### 6.10 Norsk forening for farlig avfall (NFFA), 30.01.2018

- Uttalelsen tar ikke stilling til plassering på noen av de to stedene som pr. dato synes aktuelle; Brevik i Telemark og Nettet i Møre og Romsdal.
-  nsker å korrigere oppfatningen hos allmennhet og enkelte politikere (lokalt og på Stortinget), om at fremveksten av den «sirkulære økonomien» i løpet av kort tid vil fjerne enhver problematikk – herunder deponibehov – for uorganisk farlig avfall.
- Den lokale motstanden mot etablering av deponi har vært preget delvis av manglende kunnskap, emosjoner knyttet til farlig avfall samt manglende forståelse av kompetansen og rollen til virksomheter som håndterer denne avfallsfraksjonen.
- De største mengdene av uorganisk farlig avfall fremstår som følge av industriprosesser, ikke fra husholdningene. Industriprosessen er påkrevd for å framstille produkter samfunnet etterspør. Også allmennheten må ta ansvar for at slik avfall oppstår og for at det behandles på forsvarlig, betryggende måte av profesjonelle, myndighetsgodkjente aktører.
- Ansvarsfraskrivelse har vært et av momentene som har fordreid en fornuftig diskusjon, og som har forsinket arbeidet med å etablere deponi.
- Dersom man legger hypotesen om at behovet for deponikapasitet vil bortfalle som konsekvens av gjenvinning til grunn, vil samfunnet løpe en betydelig risiko.
- NFFA har medlemsbedrifter bruker betydelige midler og mye kompetanse til å utvikle nye metoder for å ta ut ufarlige stoffer i det farlige avfall, metallgjenvinne eller ressursutnytte farlig avfall. Utviklingsarbeid er langsiktig og avhengig av en lang rekke forhold. Oppfyllelse av gjenvinningsmål er avhengig av tilgang til tilstrekkelige mengder farlig avfall til at gjenvinningsprosesser kan være økonomisk forsvarlige i et kommersielt perspektiv.
- Det påvirker også deponibehovet at det stadig kommer nye stoffer som klassifiseres som farlige og må behandles/deponeres. I overskuelig fremtid vil det være stoffer som ikke ønskes å bli gjenvunnet. Avfallsfraksjonene hvor disse stoffene finnes, må behandles slik at de uønskede stoffene tas ut av kretsløpet gjennom sikker deponering.
- Det er ikke sannsynlig at behovet for deponikapasitet vil reduseres. Ansvarlige myndigheter må legge til grunn fortsatt betydelig behov for deponikapasitet i desennier fremover.

#### **Forslagstillers kommentar**

Tas til orientering.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens



## 7 Politiske partier

### 7.1 Bamble og Porsgrunn Venstre, 30.01.2018

Planene må stoppes

- Planene om deponi i Dalen gruver bør skrinlegges.

Avstand til bebyggelse

- Nærhet til befolkning, skoler og infrastruktur er de viktigste grunner for å utelukke avfallsdeponiet.

Nasjonal avfallsplan – gjenvinning - import

- Støtter arbeidet med å modernisere norsk avfallspolitikk med reduksjon av avfall og mer gjenvinning som sentrale mål. En ny nasjonal avfallsplan må også omfatte farlig avfall slik EØS-avtalen krever. Deponering av avfall må begrenses til et minimum og lagres på en måte som muliggjør senere gjenvinning med ny teknologi.
- Det er underlig at Miljøverndepartementet er fokusert på et stordeponi for hele landet, med stor import av farlig avfall.
- Avfall skal betraktes som en ressurs som i størst mulig grad skal gjenvinnes lokalt. Transport av avfall mellom land bør reduseres.

Hjemmel – overkjøring av lokaldemokratiet

- Bystyret i Porsgrunn har sagt nei til planene. Det kommunale selvstyret bør respekteres.
- Industrien i Grenland er godt rustet for å utvikle nye metoder for å behandle og redusere avfall. Et nært samarbeid i regjeringen vil kunne legge grunnlaget for en ny vekstnæring i Telemark.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering.

Planene må stoppes

Når det gjelder at planene bør skrinlegges, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Avstand til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Nasjonal avfallsplan – gjenvinning - import

Når det gjelder nasjonal avfallsplan, deponering av avfall må begrenses til et minimum, import av farlig avfall, at avfall skal betraktes som en ressurs og at transport av avfall mellom land bør reduseres, vises det til kapittel 1.5, 1.6 og 1.8 i foreliggende notat.

#### Hjemmel – overkjøring av lokaldemokratiet

Når det gjelder at det kommunale selvstyret bør respekteres, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Forslagsstiller har stor fokus på gjenvinning og ønsker et samarbeid med Industrien i Grenland. Dette tas til orientering.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 7.2 Heistad arbeiderlag, 30.01.2018

Er uenig i eventuell etablering av deponi i Dalen gruver. Støtter uttalelsene fra Brevik Vel, Fellesforum for Heistad, Brattås og Skjelsvik, Norges Naturvernforbund og Naturvernforbundet i Telemark og Grenland.

#### Hjemmel, nasjonal avfallsplan, Baselkonvensjonen

- Bystyret i Porsgrunn vedtok i 2015 at kommunen forventer at staten etablerer en nasjonal plan for håndtering av for avfall og oppsirkulering av avfallsressursene, og at planprogrammet måtte stanses. Forutsetter at staten respekterer lokaldemokratiet og responderer på forslaget om en nasjonal plan.
- Basis for   mene noe om planprogrammet må være myndighetenes beslutninger knyttet til Parisavtalen og målsettingen med Baselkonvensjonen. EU påpeker at deponiløsninger ikke er fremtiden. Baselkonvensjonen anbefaler at hvert land må ha tilstrekkelig behandlingskapasitet for farlig avfall så nært kilden som mulig.

#### Gjenvinning

- KLD har akseptert at NOAHs deponi på Langøya har vært en nasjonal og skandinavisk løsning for å kvitte seg med farlig avfall i 23 år. Med deponiløsning blir det ikke nok fokus på andre løsninger for behandling og redusering av avfall i tråd med den sirkulære økonomien.
- Store verdier går tapt om ikke det farlige avfallet resirkuleres. Myndighetene burde ha igangsatt forskningsprogrammer.

#### Transport

- Det fremgår av planprogrammet at internttransporten blir minimal. Skal ikke eksternttransporten tas med? Transportsektoren er en av de største sektorene for klimagassutslipp i Norge. I tillegg kommer støy og ulykker for befolkningen.

- I 2015 sa klima- og miljøministeren at det ble arbeidet med transport av avfall fra Norge til Sverige for forbrenning og transport av flyveaske fra Sverige og Danmark tilbake til Norge for deponering på Langøya. Hva har skjedd siden? En nasjonal plan bør finne bedre løsninger på dette i tråd med Parisavtalen og Baselkonvensjonens intensjoner.
- Den store direkte og indirekte transportmengden til lands og vanns lokalt, nasjonalt og internasjonalt må være med for å synliggjøre konsekvensene av denne måten å behandle avfallet på i Norge.

#### Roller NOAH/staten

- Det er uforståelig at miljømyndighetene har gitt NOAH enerett på løsninger og at internasjonale anbudsrunder på utfordringen ikke benyttes.
- Det må være fristende å kun satse på store deponier med importvirksomhet når slik virksomhet gir god økonomisk avkastning.

#### Omdømme

- Grenlands omdømme i 1980-årene ga store utfordringer med tilflytning og nye arbeidsplasser. Det virker urimelig at Grenland nå skal løse miljøutfordringene for Skandinavia og at regjeringen aksepterer den store transportmengden av avfallet.

#### Avstand til befolkning

- Summen av industrielle og trafikale aktiviteter i området skaper mye trailertransport, støv, farlig gass og ulykkesrisiko som skaper bekymring for barn og unges bo- og oppvekstmiljøer. Hvilken instans er det som påser at enkelte lokalmiljøer ikke f r for store negative miljøbelastninger? Forutsetter at KLD vurderer de samlede miljøbelastninger lokalt og nasjonalt i sammenheng med deponiutfordringene.
- Det må fremkomme i planprogrammet hva som er forskjellen på NOAHs eventuelle deponiløsninger i Dalen gruver i forhold til deponier i andre land som setter strenge avstandsgrenser mellom befolkningen og deponier.

#### Drift av deponiet

- Ulykkesrisiko på kort og lang sikt vil alltid være til stede. Raset i Dalen gruver i 1976 kunne ifølge ekspertene aldri kunne skje.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel, nasjonal avfallsplan, Baselkonvensjonen

Når det gjelder hjemmel, nasjonal avfallsplan og Baselkonvensjonen vises det til kapittel 1.3 og 1.5 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

#### Transport og import av avfall

Når det gjelder transport og import av avfall, vises det til kapittel 1.6 og 1.21 i foreliggende notat.

#### Roller NOAH/staten

Når det gjelder NOAH og staten, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Avstand til befolkning

Når det gjelder avstand til befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Drift av deponiet

Når det gjelder ulykker, vises det til kapittel 1.12 og 1.21 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 7.3 Miljøpartiet De Grønne Porsgrunn, Skien og Telemark, 31.01.2018

- Støtter Brevik Vel sin uttalelse.

#### Gjenvinning

- En svakhet ved planprogrammet er at spørsmålet om man skal ha nye store deponi eller ikke, ikke er berørt. Et stort deponi er en gammeldags løsning, tar ikke sirkulær økonomi på alvor og legger opp til å fortsette den lineære økonomien. Rensing kan medføre at behovet for store deponi avtar, og at det kan være tilstrekkelig med mindre regionale deponi.

#### Avstand til befolkning

- Det er en svakhet ved planprogrammet at ikke ulempene for innbyggerne kommer tydeligere frem.

#### Avfallsets sammensetning og egenskaper (utlekking)

- Forurensset vann må ikke havne i fjorden. Ønsker ikke å gå inn i en periode med forurensing igjen.

#### Barn og unge

- Barn og unges oppvekstsvilkår må være en del av konsekvensutredningen.

#### Natur - naturmangfold

- Oppfatter at flyttingen av kaianlegget til Kongkleiv er et forsøk å omgå utfordringene knyttet til manglende avstand til Breviks befolkning. Inngangen legges til et LNFR-område og vil legge beslag på store områder innenfor 100- meters beltet.
- Planområdet ligger i umiddelbar nærhet til Frierflogene naturreservat. Man trenger ikke flere inngrep, men heller mer vern av natur.

#### Transport

- Det er en svakhet at planprogrammet bare beskriver konsekvenser for Brevik, siden deponi i Brevik vil få betydning for logistikken i et mye større bilde. Den komplette logistikkflyten må kartlegges, beskrives og konsekvensutredes.

#### Nasjonal plan – deponiets størrelse - alternativ lokalisering

- MDG har fremmet forslag på Stortinget om at regjeringen ikke må ta lokaliseringsbeslutning for nytt deponi for farlig uorganisk avfall før oversikt over teknologier som kan redusere avfallsmengden foreligger. Videre at regjeringen kommer tilbake til en strategi for bruk av alternative teknologier og løsninger som kan gi høyere grad av resirkulering og utnyttelse av flyveaske, svovelsyre og andre fraksjoner av uorganisk farlig avfall som planlegges deponert, og tiltak og samlet plan for behandling av alle typer farlig avfall i samsvar med mål om sirkulær økonomi og rene miljøvennlige teknologiformer og industriprosesser. Regjeringen må pålegge rensing av flyveaske. Kronos Titan må pålegges å rense svovelsyre.
- Staten må stille strengere krav til gjenvinning/reduksjon av avfall og også legge til rette for forskning, teknologiutvikling og innovasjon.
- Det må lages en langsiktig strategi og en ambisiøs nasjonal plan for håndtering av farlig avfall. Norge kan bli et foregangsland.

#### Planene må stoppes

- Forslag til planprogram må avvises.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Gjenvinning

Når det gjelder om man skal ha nye store deponi eller ikke, sirkulær økonomi og rensing, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Avstand til befolkning/ulempen for befolkning:

Når det gjelder ulempene for innbyggerne, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Avfallsets sammensetning og egenskaper (utlekking)

Når det gjelder utlekking og forurensing, vises det til kapittel 1.7 og 1.18 i foreliggende notat.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Natur – naturmangfold

Om kaianlegget til Kongkleiv, LNFR-område, 100- metersbeltet og Frierflogene naturreservat: Dagens situasjon ved kaianlegget i Frierfjorden ift. natur/naturmangfold er omtalt i kapittel 4.7. Det skal utarbeides en egen utredning om biologisk mangfold som omtalt i planprogrammets kapittel 7.7.

Transport

Når det gjelder at den komplette logistikkflyten må kartlegges, beskrives og konsekvensutredes, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat. ROS-analysen i kapittel 7 i planprogrammet vil omtale konsekvensen ved transport av behandlet uorganisk farlig avfall fra Langøya til Dalen gruve.

Nasjonal plan – deponiets størrelse - alternativ lokalisering/gjenvinning

Når det gjelder lokaliseringsbeslutning, strategi for bruk av alternative teknologier og løsninger, tiltak og samlet plan for behandling av alle typer farlig avfall, at Kronos Titan må pålegges å rense svovelsyre, at Staten må stille strengere krav til gjenvinning/reduksjon av avfall og langsiktig strategi og en ambisiøs nasjonal plan, vises det til kapittel 1.5 og 1.8 i foreliggende notat.

Planene må stoppes

Når det gjelder at planprogram må avvises, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 7.4 Porsgrunn SV, 25.01.2018

- Imot deponi. Støtter Brevik Vel sitt høringsinnspill.

---

Planene må stanses

- Planprosessen bør stoppe så snart som mulig. Dersom KLD velger å gå videre i prosessen må forslaget til planprogram endres.

Avstand til befolkning

- Avstand til folk er utelatt.

Omdømme

- Omdømme er utelatt.

Barn og unge

- Barns bo- og oppvekstvilkår er utelatt.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Planene må stanses

Når det gjelder at planene må stanses, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Avstand til befolkning

Når det gjelder avstand til befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

*Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 7.5 Rødt Bamble, 26.01.2018

Planene må stanses

- Ber om at forslaget til planprogram blir stanset.

Nasjonal plan

- Det foreligger ikke forankring i nasjonal avfallsplan etter Avfallsdirektivet.

Hjemmel

- Hjemmel for det statlige initiativet må fremlegges og begrunnes. Nasjonale hensyn må begrunnes, og det må påvises at det ikke finnes alternativer.
- Krever at Skien, Porsgrunn, Bamble og Larvik kommune får innsigelsrett som berørte nabokommuner jf. Pbl paragraf 5-4 og en deltakelse i en regional plan.

Natur og vann

- Vannforskriften og Naturmangfoldloven må inn som referanse/datagrunnlag i konsekvensutredningen.

Gruvens egnethet som deponi

- Planprogrammet må kvalitetssikre at Dalen gruver er egnet med tanke på hensynet til miljø, sikkerhet og befolkningen i Grenland.
- Geoteknisk beskrivelse og analyse av gruvene inkludert effekter på deponeringen i forhold til jordskjelv og bevegelser i eksisterende forkastninger må fremlegges.

Barn og unge

- Planprogrammet og konsekvensutredningen må ta for seg barn og unges oppvekstvilkår og interesser på land.

Friluftsliv og rekreasjon

- Planprogrammet og konsekvensutredningen må ta for seg friluftsliv og rekreasjon på land.

Avfallets sammensetning og egenskaper

- Kvalitetssikret beskrivelse av behandlingsprosessen for alle typer farlig uorganisk avfall som skal deponeres.

Drift av deponiet - evighetsperspektivet

- Deponering og fremtidsrisiko til evig tid må utredes.

Avstand til befolkningen

- Bokvalitet og deponiets nærhet til befolkningen må utredes.



#### Omdømme

- Regionens omdømme må utredes.

#### Gjenvinning

- Ny teknologi for behandling og gjenvinning av farlig avfall må vektlegges videre i utredningsfasen, slik at behovet for deponering av farlig avfall reduseres.
- Det er ikke formidlet nødvendige opplysninger om de mest kritiske tiltenkte avfallsstrømmene og om hvordan behandlingsprosessen skal foregå på Langøya før eventuell transport til Brevik. Høringen kan derfor være i strid med opplysningsplikten etter forvaltningsloven.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Planene må stanses

Når det gjelder at planene må stanses, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

#### Nasjonal plan

Når det gjelder nasjonal avfallsplan etter Avfallsdirektivet, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

#### Hjemmel

Når det gjelder hjemmel, at nasjonale hensyn må begrunnes, og at berørte nabokommuner må få innsigelsesrett, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### Natur og vann

Når det gjelder at Vannforskriften og Naturmangfoldloven må inn som referansegrunnlag, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder geoteknisk beskrivelse og analyse, jordskjelv og bevegelser i eksisterende forkastninger, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

#### Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Friluftsliv og rekreasjon

Når det gjelder at friluftslivtemaet bør inngå i konsekvensutredningen, tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i planprogrammet.

#### Avfallsets sammensetning og egenskaper

Nå der gjelder kvalitetssikret beskrivelse av behandlingsprosessen, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Drift av deponiet – evighetsperspektivet

Når det gjelder deponering og fremtidsrisiko til evig tid, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### Avstand til befolkningen

Når det gjelder bokvalitet og deponiets nærhet til befolkningen, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder teknologi for behandling og gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Forslagsstiller påpeker at kritiske tiltenkte avfallsstrømmer og hvordan behandlingsprosessen skal foregå på Langøya er omtalt i planprogrammet, men dette skal tydeliggjøres/suppleres.

Forslagsstiller påpeker at plan- og bygningsloven for varsling av planprogrammet er fulgt.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 7.6 Rødt Porsgrunn, 29.01.2018

Planene må stoppes

- Planene om deponi må stoppes.

#### Gjenvinning

- Det finnes bedre og mer miljøvennlige alternativer. Norge kan ikke gå for løsninger basert på gammeldags teknologi og lettvinde løsninger som gir en enkelt næringsdrivende en voldsom profitt på bekostning av hele Norge og spesielt Brevik. Det er nå man kan benytte den unike muligheten til å være innovative, løsningsorienterte og teknologisk fremtidsrettet.
- Teknologisk utvikling gir andre muligheter enn det som til nå er/kommer til å bli brukt av NOAH.

#### Hjemmel

- Dersom staten likevel går videre, må hjemmel fremlegges og begrunnes. Nasjonale hensyn må oppgis, og det må påvises at det ikke finnes alternativer.
- Krever at Skien, Porsgrunn, Bamble og Larvik kommuner får innsigelsesrett som berørte nabokommuner, jf. Pbl paragraf 5-4, og en deltakelse i en regional plan.

#### Lokalisering

- Raudsand er alternativ til Dalen gruve.
- Kriterier for valg av deponi var at uttak fra Dalen gruve må være avviklet innen 2020, at deponiet bør ligge under grunnvannstand, og det bør være bergarter med liten sprekkdannelse og vanninntrenging. Disse kriteriene er ikke lenger tilstede, og planene må avsluttes.

#### Vann og naturmangfold

- Vannforskriften og Naturmangfold må inn som referanse/datagrunnlag.

#### Gruvens egenthet som deponi

- Det vil være utlekking fra de «stabiliserte massene». Når gruvene er fylt opp, vil trykket føre til utlekking i fjorden.

#### Drift av deponiet – ansvar – evig tid

- Planprogrammet må kvalitetssikre at Dalen gruver er egnet som deponi for evig tid.
- Det må dokumenteres og legges krav til at driver av deponi setter av tilstrekkelig kapital for å rydde opp i ulykker eller skader.

#### Eierforhold/rettigheter

- Det opprinnelige kravet fra Miljødirektoratet om opphør av gruvedrift innen 2020 er ikke tilfredsstillende, siden Norcem har behov for å fortsette uttak av kalkstein i dalen gruver på ubestemt tid.
- Norcem har trukket seg fra det tidligere partnerskapet fordi de trenger hele kai- og industriområde selv. NOAHs forutsetninger for å nå inn til gruveområdet er derfor endret.
- Stiller spørsmål ved at det ikke er hensyntatt: Eierforhold av gruvene, alternativ bruk av gruvene, konkurransevidning, barn og unges interesser, nærhet til befolkningen.

---

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Planene må stoppes

Når det gjelder at planene om deponi må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Gjenvinning

Når det gjelder miljøvennlige alternativer og muligheten til å være innovative, løsningsorienterte og teknologisk fremtidsrettet, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Hjemmel

Når det gjelder hjemmel, nasjonale hensyn og alternativer, vises det til kapittel 1.1 og 1.5 i foreliggende notat.

Lokalisering

Når det gjelder Raudsand, kriterier for valg av deponi og at planene må avsluttes, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Vann og naturmangfold

Når det gjelder at Vannforskriften og Naturmangfold må inn som referanse/datagrunnlag, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

Drift av deponiet – ansvar – evig tid

Når det gjelder at driver av deponi setter av tilstrekkelig kapital for å rydde opp i ulykker eller skader, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Forslagsstiller påpeker at de skal utrede gruvens egnethet for deponi av behandlet uorganisk farlig avfall. Det vurderes i den sammenheng samdrift med Norcem's gruvedrift. Dette vil bli omtalt som del av ROS-analysen i kapittel 7 i planprogrammet.

Forslagsstiller anser at bygging av ny kai i Kongkleiv ivaretar ønsket fra Porsgrunn kommune ifm. planprosessen i 2014-2015.

Stiller spørsmål ved at det ikke er hensyntatt: Eierforhold av gruvene, alternativ bruk av gruvene, konkurransevridding, barn og unges interesser, nærhet til befolkningen. Disse temaene er omtalt i kapittel 1.4, 1.11, 1.2, 1.16 og 1.9 i foreliggende notat.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 7.7 Rødt Telemark, 27.01.2018

Samme uttalelse som Rødt Bamble av 26.01.2018.

### Forslagstillers kommentar

Se kommentarer under Rødt Bamble.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentarer under Rødt Bamble.

## 7.8 Telemark SV, 30.01.2018

- Motstander av etablering av deponi i Dalen gruver.

Hjemmel – overkjøring av lokaldemokratiet

- Viser til den brede, folkelige mobiliseringen mot deponi. Motstanden er også tydeliggjort gjennom lokale vedtak i Porsgrunn og nærliggende kommuner.
- Det er viktig å sikre god forankring av omstridte næringsvirksomheter i lokalbefolkningen og i lokaldemokratiet. Planprogrammet må derfor også vurdere konsekvensene for omdømme, ta innover seg betydningen av brukermedvirkning, lokaldemokrati og involvering.

Avstand til befolkning

- Planprogrammet må problematisere konsekvensene av å opprette deponi i umiddelbar nærhet til befolkningen. Avstand til nærmeste befolkning må være et vesentlig moment i risikovurderingen.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering.

Hjemmel – overkjøring av lokaldemokratiet

Når det gjelder lokal motstand, forankring av omstridte næringsvirksomheter i lokalbefolkningen, betydningen av brukermedvirkning, lokaldemokrati og involvering, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Avstand til befolkning

Når det gjelder avstand til nærmeste befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

## 8 Andre (forbund)

### 8.1 Bellona, datert 11.02.2018

#### Behov for deponi

- Et industrielt forbrukersamfunn som det norske må ha løsninger for sikker håndtering av alle typer avfall. Forskjellige typer avfall må håndteres og behandles på forskjellige måter for å oppnå dette. Norge har et behov for sikker behandling og deponering av behandlet farlig, uorganisk avfall i et langsiktig perspektiv.
- Det er et politisk ansvar å få på plass et nytt deponi for farlig avfall før eksisterende deponi på Langøya er fullt i 2022. Det er en reell fare for at farlig avfall igjen graves ned eller dumpes ulovlig dersom man ikke har et nasjonalt behandlingsanlegg. Staten må sikre progresjon for å unngå dette.
- Støtter planforslaget. Løsningen med at behandlingen videreføres på Langøya, og transport av behandlet avfall, representerer betydelig redusert reell miljøbelastning og risiko for ulykker, sett i forhold til de opprinnelige planene. Risiko i forbindelse med transport av ubehandlet avfall til anlegget (Langøya) er det elementet som har størst ulykkespotensial. Ved at behandlingsanlegget beholdes på Langøya fremfor Brevik, reduseres ulykkesrisikoen samt skadepotensialet ved eventuelle ulykker vesentlig. Behandlet avfall representerer ikke en fare for akuttulykkesituasjoner eller høy forurensingsfare ved ulykker.
- Støtten begrunnes også med at all transport til gruvene planlegges med miljøvennlige skip med direkte inngang til gruvene i skjermede omgivelser og langt fra folk i Frierfjorden.
- Forutsetter og krever at konsekvensutredningen kan dokumentere at den foreslåtte virksomheten kan drives på en slik måte at den ikke er til skade for miljøet eller lokalsamfunnet.

#### Eierforhold

- Staten må igangsette nødvendige juridiske prosesser for å sikre at gruvene i Brevik kan benyttes til et deponi.

#### Gruvens egnethet som deponi

- Med den foreslåtte løsningen er trolig miljøbelastning og risiko så lav for lokalsamfunnet at den må ansees som akseptabel. Ber om at konsekvensutredningen viderefører, slik at dette kan avklares og dokumenteres ved hjelp av grundige faglige temautredninger.

#### NOAH

- Anlegget på Langøya har siden den alvorlige hendelsen i 2004 utviklet kompetanse og prosesser som er meget gode. Anlegget er i lang tid driftet uten uhell. Selskapet har gode forutsetninger, teknologisk og organisatorisk for å håndtere operasjonell risiko.

#### Avfallsets sammensetning og egenskaper

- Deponeringen er uproblematisk, på grunn av den teknologi og de kjemiske prosesser som benyttes i behandling for å binde, nøytralisere og stabilisere. Deponeringen representerer

ingen risiko for miljøpåvirkning, og det legges til grunn at konsekvensutredningen vil bekrefte dette.

#### Gjenvinning

- Avfallsminimering og material- og energigjenvinning bør tilstrebes i så stor grad som mulig. Forventer en ytterligere utvikling på dette området i utviklingen mot en sirkulær økonomi. Tilbakeviser påstandene om at resirkulering og gjenvinning av farlige avfallsstoffer nå har kommet så langt at det fjerner behovet for et nytt deponi. Ser ingen utviklingsbaner som fjerner behovet for deponi.
- Det finnes kategorier av industrielt avfall hvor deponi er en bedre miljømessig løsning enn resirkulering:
  - Der stoffer og materialer heller bør ut av kretsløpet.
  - Der en type avfall kan brukes til å behandle og nøytralisere andre typer avfall. Det er en totalt sett bedre løsning å benytte flyveaske til å nøytralisere svovelsyre som inneholder tungmetaller, enn de resirkuleringsløsninger som finnes i utlandet.
  - Selv med optimal avfallsminimering av flyveaske fra dagens forbrenningsanlegg, vil det være et stort behov for deponi for denne typen avfall i land tid fremover.

#### Import/eksport av avfall

- Det er et statlig ansvar å sørge for at Norge har behandlingskapasitet. Ikke alle land kan ha behandlingsanlegg for alle typer avfall. Det må foregå handel av avfall mellom land og mellom regioner. Norge eksporterer betydelige mengder avfall for behandling utenlands. Gruvene i Brevik er spesielt egnet for deponering av behandlet industriavfall i et europeisk perspektiv.

#### Raudsand – alternativet.

- Slik Raudsand til nå er presentert, fremstår det som useriøst ved hensyn til konsept, verifisering av teknologi og kostnader. Løsningen innebærer betydelig mer miljørisiko for ulykker og klimagassutslipp på grunn av transportdistanse. Raudsand medfører at alt ubehandlet avfall skal transporteres et langt stykke langs kysten. Driver av Raudsand fremstår som uprofesjonell. Ber departementet legge til grunn i den videre behandlingen at kun alternativet i Brevik representerer en troverdig og akseptabel løsning.

#### Staten – ansvar

- Uansett tiltakshaver er gruveanleggene av så stor nasjonal betydning at staten bør iverksette formelle prosesser for å overta de deler av gruveene hvor utvinning av kalk i dag ikke finner sted, for å gjøre disse tilgjengelig for deponering av behandlet avfall tidligst mulig. Staten må også fremforhandle løsninger for samdrift mellom eventuell videre kalkutvinning og deponi etter 2022. Staten muligheter og rolle i en slik prosess bør vurderes av departementet uavhengig av tiltakshaver. Klargjøring om hvordan staten kan definere sin rolle, kan bidra til bedre trygghet i et langtidsperspektiv for befolkningen. På grunn av den nasjonale betydningen det er å sikre Norge en videre forsvarlig løsning for deponering av behandlet avfall, bør Staten kunne hjemle ekspropriasjon. Staten bør vurdere å overta gruveene. Dette vil styrke staten legitimitet for å iverksette tiltak på tross av betydelig motstand gjennom både folkelige og demokratiske lokale prosesser.

- Ber departementet avklare hvilke hjelpemidler staten kan forsvare å benytte seg av for å gjøre gruveanleggene tilgjengelig for deponi for å løse et overordnet samfunnsansvar.
- Staten bør vurdere å stå som ansvarshaver og juridisk ansvarlig for den deponiaktivitet som skal skje i gruvene. Som ansvarshaver kan staten da fritt velge kommersiell aktør som forestår deponibehandlingen. Staten vil da være langtidsansvarlig ovenfor lokalbefolkningen uansett hva som skjer. Staten kan også rette eventuelle krav mot en kommersiell aktør dersom forutsetninger og regler blir brutt.
- Er for færrest mulig tiltakshavere i prosjekter som innebærer deponering med langsiktige ansvarsforhold. I dette tilfellet vil rettighets- og ansvarsforhold måtte endres når Norcem forlater driften i gruvene ved at staten tar over.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering.

Forslagsstiller påpeker at konsekvensutredningen skal svare på gruvens egnethet for deponi av behandlet uorganisk farlig avfall og at dette skjer på en slik måte at den ikke er til skade for miljøet eller lokalsamfunnet.

### Konsekvens for planprogrammet

Ingen konsekvens.

## 8.2 Huseiernes landsforbund, datert 29.01.2018

- Gir merknader på vegne av medlemmer i Grenlandsdistriktet og spesielt Breviksområdet.
- Det er i strid med de lokaldemokratiske prinsipper statsforvaltningen bygger på og Norges internasjonale forpliktelser om ivaretagelse av lokaldemokratiet at staten har overtatt styringen av prosjektet og overført vesentlige offentlige, forvaltningsmessige utredningssider til NOAH.
- Det er i strid med vanlig statsforvaltningsmessige demokratiprosesser å overlate en stor del av planarbeidet til en privat aktør. NOAH er ikke underlagt demokratisk styring og kontroll.
- Et vedtak om avfallsdeponi vil være i strid med kommune- og fylkeskommuneloven, Grunnloven.
- Planprosessen er i strid med Norges internasjonale forpliktelser om lokaldemokrati.
- Et statlig vedtak om plassering av et avfallsdeponi vil være i strid med den europeiske menneskerettighetskonvensjonen.
- Planprosessen er klart i strid med retningslinjene i Lokaldemokrativeilederen til regjeringen, og er et klart eksempel på statlig overstyring på et geografisk område og et saksområde som faller innenfor det lokale selvstyre. Porsgrunn kommune har sagt nei til deponi.
- Planprosessen er i strid med lov om kommuner- og fylkeskommuner. Planprosessen med sterk statlig og privat styring spenner ben under de formål kommunalt folkestyre er forpliktet til å følge i forvaltningen av fellesskapets interesser.
- Planprosessen legger ikke til rette for en tillitsskapende forvaltning med høy grad av etisk standard. Planprosessen viser tette bånd mellom statlige forvaltningsorganer og private næringslivsinteresser.
- Prosessen er i strid med europeisk charter om lokal selvstyre, hvor det slås fast at lokale myndigheter er hovedgrunnlaget for et hvert demokratisk politisk styre. Medlemsstaten



forplikter seg til å anerkjenne prinsippet om lokalt selvstyre. Lokalt selvstyre er lokal myndighets rett og evne til å regulere og administrere en betydelig del av de offentlige anlegg. Plasseringen av Nord-Europas største avfallsdeponi for uorganisk, giftig avfall er en betydelig del av de offentlige anlegg.

- Kompetanse som tilligger lokale myndigheter skal være ubeskåret og delt, og skal ikke kunne svekkes eller begrenses av en annen sentral myndighet eller regional myndighet med mindre det er fastsatt i lov. Plan- og bygningslovens bestemmelser om statlig forvaltning er ikke tiltenkt benyttet i en sak som deponi.
- Den statlige overstyringen i planprosessen vil være grunnlag for en rettslig prøving både ved norske domstoler og ved Europarådets domstol.
- Et vedtak om plassering av avfallsdeponi i Brevik vil være i strid med Grunnlovens   112. Et avfallsdeponi med et tidsperspektiv på minst 1000 år ivaretar ikke et miljø som sikrer helsen for etterleken. Avfallsdeponiet vil innebære fare for omfattende naturkatastrofer og vesentlig forurensing.
- I forarbeidene til   112 er det fremholdt at den inneholder grunnlovfesting av flere viktige miljørettslige prinsipper (rett til miljøkvalitet, plikt til å unngå miljøforstyrrelser og miljøskader, samt aktsomhetsplikt, et forvaltningsansvar for grunneier og en integrering av miljøhensyn i beslutningsprosesser). Integreringen av miljøhensyn i beslutningsprosessen i denne saken, er i stor grad fraværende.
- Informasjonsretten og utredningsplikten av miljøkonsekvensene ved aktuelle tiltak fremheves.
- Overordnede miljøhensyn skal innarbeides i alle beslutningsprosesser. Trivselsreducerende tiltak i seg selv, uten at de medfører risiko for borgerne, har betydning for gyldigheten av et vedtak.
- Et avfallsanlegg vil medføre eksplosjonsfare og forurensningsfare. Dette skaper ikke et miljø som sikrer helsen, og det vil ha trivselsreducerende virkning på befolkningen i et område.
- Både den pågående beslutningsprosessen og et vedtak om deponi i Brevik vil være i strid med Grunnloven   112.
- Et vedtak om avfallsdeponi i Brevik vil være i strid med artikkel 8 om respekt for privatliv og familieliv i den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen. Milj plager er et inngrep i privatlivet. Det er risiko for fysiske og psykiske plager ved milj plager. Engstelse for eksplosjon eller miljøforurensing er i strid med artikkel 8.
- Sentralt i den europeiske menneskerettighetskonvensjonens prøving av saken, vil være lokaldemokratiets innflytelse, statlig overtaking og samarbeid med private aktører.
- Det offentlige har informasjonsplikt om arten av miljøbelastningen og om helserisiko det vil medføre på stedet. Det er i strid med konvensjonen å overlate denne typen informasjon til private aktører.
- Staten kan ikke bygge på en rimelig avveining mellom miljøhensyn og de økonomiske hensynene. Tiltak uten en forsvarlig utredning vil være i strid med artikkel 8. utredningsplikten av miljørisiko innebærer at den europeiske menneskerettighetsdomstol kan overprøve den nasjonale avveiningen ved vurdering av miljøbelastende tiltak.
- Et vedtak om avfallsdeponi i Brevik kan prøves av norske domstoler gjennom tingrett, lagmannsrett og Høyesterett, Europarådets domstol.
- Organisasjoner på lokalt og regionalt nivå vil bli oppfordret til å slå seg sammen ved et vedtak om avfallsdeponi i Brevik, og reise søksmål mot staten, og i ytterste konsekvens bringe saken inn for den europeiske menneskerettighetsdomstolen. Kommunen vil bli oppfordret til å delta i et slikt søksmål.

- Selv om et slikt søksmål ikke vil kunne utsette iverksettelsen av et vedtak om deponi, bør norske myndigheter være forsiktige med å gi tillatelse til igangsetting av bygging uten at den rettslige prøvingen er ferdig.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering. Det vises for øvrig til kapittel 1.1, 1.2 og 1.10 i foreliggende notat.

Forslagsstiller påpeker at konsekvensutredningen skal gi svar på om Dalen gruve er egnet til deponi for uorganisk farlig avfall.

### Konsekvens for planprogrammet

Ingen konsekvens.

## 8.3 Norges Naturvernforbund (Naturvernforbundet i Telemark og Naturvernforbundet i Grenland), 24.01.2018

### Alternativ lokalisering – Nasjonal plan - beslutning om lokalisering

- Kritisk til at nærmiljø og miljö sikkerhet ikke har vært blant de syv lokaliseringskriteriene. En nasjonal plan for deponi for uorganisk industriavfall må ta hensyn til miljö sikkerhet, tilstrekkelig avstand til bebyggelse og sårbar natur, samt se mulighetene for minimering og gjenvinning.
- Plan- og bygningsloven ivaretar konsekvensevaluering av at tiltaket iverksettes, ikke om det skal skje. Det mangler noe vesentlig i beslutningsgrunnlaget når det grunnleggende «om» Norge trenger deponi, formuleres som Norge «må» ha deponi.
- På prinsipielt nivå må prosessen stanses. Man trenger en faglig god gjennomarbeidet plan/lokaliseringsprosess for deponi av behandlet uorganisk industriavfall, ikke et forhastet vedtak om å legge det til et sted.

### Avstand til bebyggelse:

- I EU er det krav til minsteavstand fra slike deponier til bebyggelse. Deponi i Dalen gruver ville ha vært ulovlig etter disse avstandsreglene.

### Friluftsliv

- Det er en vesentlig endring i forhold til tidligere at tiltakshaver ønsker å legge innskipingen av avfallet til Kongkleiv. Kongkleiv ligger i et LNF-område hvor den viktige Frierstien går. Området er vesentlig for Eidangerhalvøya som turområde, og Kongkleiv representerer fred og idyll.

### Natur

- Viser til PBL § 1-8 som sier at i 100-metersbeltet langs sjøen og langs vassdrag skal det tas særlig hensyn til natur- og kulturmiljø, friluftsliv, landskap og andre allmenne interesser. Det skal sterke grunner til å omgjøre LNF-kategoriseringen og omgå PBLs §1-8, spesielt når Kongkleiv lanseres som et alternativ til en annen lokalitet.

#### Gjenvinning

- Mulighetene for avfallsminimering og resirkulering må utredes. Skal industrien som produserer avfallet NOAH tar imot få lov til å fortsette å produsere så store avfallsmengder for deponi?

#### Forslagstillers kommentar

Alternativ lokalisering – Nasjonal plan - beslutning om lokalisering

Når det gjelder lokaliseringskriteriene, at Norge «må» ha deponi og at det må være en god gjennomarbeidet plan/lokaliseringsprosess vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Avstand til bebyggelse:

Når det gjelder avstand til bebyggelse, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Friluftsliv

Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen, tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Natur

Når det gjelder 100-metersbeltet, hensyn til natur- og kulturmiljø og LNF-kategoriseringen: Dagens situasjon ved kaianlegget i Frierfjorden ift. natur/naturmangfold er omtalt i kapittel 4.7. Det skal utarbeides en egen utredning om biologisk mangfold som omtalt i planprogrammets kapittel 7.7.

#### Gjenvinning

Når det gjelder mulighetene for avfallsminimering og resirkulering, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 9 Lokale interessegrupper

### 9.1 10 damer og 26 barn, 31.01.2018

#### Gjenvinning

- Det må legges vekt på gjenvinning og minimering, sirkulær økonomi og avfall som ressurs. Det finnes flere teknologiske muligheter for hvordan Norge skal håndtere avfallet, bl. a. Bergmesteren Raudsand/Veidekke/Stena Recycling.
- Kronos Titan, som er opphavet til syren som benyttes i NOAHs prosess, må pålegges å rense/regenerere denne.

- Norges måte å behandle farlig avfall på er ikke i tråd med den nordiske ministererklæringen som forplikter til samarbeid om minimering og miljømessig forsvarlig behandling. Så lenge det er rimelig å bli kvitt uorganisk farlig avfall, så er insentivene for å skape bærekraftig utvikling og bedret ressursforvaltning minimale. Med dagens løsninger på Langøya går verdier tapt. En konsekvensutredning må sikre at vi gjenvinner mest mulig av avfallet med «best available technology» (BAT) før deponering, og videre sørger for lagring hvor restmetaller og andre ressurser kan hentes ut senere. En konsekvensutredning må gi svar på hvorvidt og hvordan NOAHs prosess og lagringsmetode vil oppfylle dagens og framtidige krav til gjenvinning, minimering, deponering og utslippstillatelser.
- Prinsippet med å deponere er en kortsiktig og dårlig løsning, og irreversibel.

#### Folkehelse

- Det må legges vekt på miljøpåvirkning og sikkerhet. Menneskelige hensyn må vektlegges med tanke på trygghet og trivsel.

#### NOAH - profitt

- Befolkningen må ikke bli skadelidende på bekostning av aktørens økonomiske gevinst.

#### Avfallets sammensetning

- Med nye metoder vil massene som er rensert ikke lenger være klassifisert som farlig avfall og disse kan brukes eller deponeres under helt andre krav, andre steder.
- En konsekvensutredning må identifisere og definere eksakt hvilke typer farlig avfall som skal deponeres i gruvene. Det må utredes hvordan ulike typer farlig avfall kan reagere kjemisk med hverandre, med vann, med og uten trykk og hvordan dette kan utvikle seg over tid. Lekkasje til grunnvann, sjøvann og luft må utredes. Det må også defineres hvilke typer avfall som ikke skal aksepteres deponert i gruvene.
- Risiko for gassinntrengning fra sprukne gruverom til hus og omgivelser må utredes.

#### Eierforhold

- Gruvenes eierforhold må identifiseres.

#### Alternativ bruk av gruvene

- NOAHs avfallsgips deponeres for evigheten uten mulighet for å utnytte ressursene. Et deponi i gruvene i Brevik vil hindre etablering av ny, grønn industri i gruvene.

#### Avstand til bebyggelse

Å planlegge nytt deponi for farlig avfall i umiddelbar nærhet og under et tettbygget område er uansvarlig, gammeldags og lite framtidsrettet. Eksisterende storulykkebedrifter utgjør allerede en stor belastning på befolkningen. Det må sees på totalbelastningen for området.

- Nærhet til befolkning og bebyggelse, og hvor mange mennesker som berøres, må vektlegges. Hele landarealet over gruvene, dvs. Breviks bebyggelse og friluftsområder, inkl. badeplasser og badevann, må regnes som en del av planområdet. En konsekvensutredning må redegjøre for hvilke krav, retningslinjer og ev. forpliktelser som finnes nasjonalt og internasjonalt når det gjelder avstand mellom bebyggelse og deponi for farlig uorganisk avfall.

- Det er uakseptabelt at hovedtyngden av befolkningen skal leve med den usikkerheten det vil være å få et deponi 50-100 m fra eget hus. Andre land opererer med en til flere km buffersoner rundt lignende anlegg. Selv en minimal risiko for ukontrollert gassseksplasjon kan ikke tillates så nær bebyggelse. Dette må overstyre en ren juridisk tolkning av Storulykeforskriften.
- Brevik har verneverdig trehusbebyggelse.

#### Drift av deponiet - ansvar

- Konsekvensutredningen må synliggjøre hvordan deponiet skal overvåkes og hvem som skal utføre dette.
- Ved ulykker og lekkasjer må konsekvensutredningen inneholde en troverdig handlingsplan, samt beskrive hvem som har ansvar for denne, også i et evighetsperspektiv. Tiltak som reduserer risiko til 0 må kostnadsberegnes.
- En konsekvensutredning må synliggjøre hvordan det er mulig å overvåke og agere på utslipp og lekkasjer fra deponiet til luft/vann/jord i et uendelighetsperspektiv.

#### Omdømme

- Psykososialt miljø og fraflytting som følge av deponi for farlig avfall må konsekvensutredes.
- Tap av omdømme for regionen må inngå.

#### Friluftsliv

- Langvik-alternativet og bruk av gruvene i Brevik berører et viktig og delvis fredet friluftsområde, Dammene og Frierflogene, som benyttes flittig av kommunens innbyggere.

#### Natur

- En konsekvensutredning må identifisere hvordan et deponi for uorganisk farlig avfall vil påvirke miljø, planter og dyr, både røde- og svartelistete arter. Effekten av akkumulerte utslipp i et langtidsperspektiv må konsekvensutredes for et allerede belastet økosystem i fjorden.
- En konsekvensutredning må synliggjøre hvordan det er mulig å overvåke og agere på utslipp og lekkasjer fra deponiet til luft/vann/jord i et uendelighetsperspektiv.

#### Hjemmel

- Porsgrunn kommunestyre sier nei.
- Er det riktig og lovlig at det kjøres statlig reguleringsplan for en kommersiell aktør.

#### Barn og unge

- Konsekvenser for barn og unge må utredes. Det synes ikke å være realisme i tidsplanen i planprogrammet dersom barn og unge skal involveres, slik loven pålegger forslagsstiller.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Gjenvinning

Avfallstyper, avfallssammensetning, avfallets egenskaper og gjenvinning er beskrevet i kapittel 7.4 i planprogrammet. Uttalelsen om at Kronos Titan må gjenvinne eget avfall tas til orientering, se kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Folkehelse

Når det gjelder miljøpåvirkning og sikkerhet, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

#### NOAH – profitt

Når det gjelder aktørens økonomiske gevinst, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

#### Avfallets sammensetning

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Eierforhold

Når det gjelder eierforhold, vises det til kapittel 1.4 i foreliggende notat.

#### Alternativ bruk av gruvene

Når det gjelder alternativ bruk av gruvene, vises det til kapittel 1.11 i foreliggende notat.

#### Avstand til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Drift av deponiet – ansvar

Når det gjelder hvordan og hvem som skal overvåke deponiet, handlingsplan ved ulykker og lekkasjer i et evighetsperspektiv, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Friluftsliv

Når det gjelder at friluftslivtemaet bør inngå i konsekvensutredningen, tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Hjemmel og roller

Når det gjelder hjemmel og roller, vises det til kapittel 1.1. og 1.2 i foreliggende notat.

## Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 9.2 Brevik historielag, 29.01.2018

### Kulturminner

- Breviks trehusbebyggelse er gammel, tett og har status som verneverdig med fredete hus og mange kulturminner. Byens sentrum er underlagt bevaringsplaner og strenge reguleringsbestemmelser mht. inngrep og endringer.
- N het til lokalmiljøet bør tas inn i utredningen. Det vil være s sert spesielt å legge et stort og omdiskutert deponi for farlig avfall så tett på, og delvis under, en historisk og verneverdig by som Brevik

### Folkehelse

- NOAHs planer har skapt bekymring for hvordan et mulig deponi vil påvirke det fysiske og menneskelige miljøet.

### Avstand til befolkning

- Nærheten til befolkningen bør tas inn i utredningen.

### Omdømme

- Omdømme må utredes. Det må utredes hva slags virkninger det kan f r for lokalbefolkning/lokalmiljø, på kort og lang sikt, hvis staten overkjører lokal motstand og legger deponi til Brevik.
- Det bør framkomme hvordan miljømyndighetene og NOAH har tenkt å møte den lokale motstanden, og hva de vil gjøre for å påvirke det store fallet i omdømme som en deponietablering vil innebære for Brevik og Grenland.

### Natur - naturmangfold

- Brevik har flere rødlistete og svartelistete arter i sitt naturmangfold. Det er viktig å ivareta det som er rødlistet og hindre spredning av svartelistete arter. Dette må framkomme i planprogrammet.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Kulturminner

Når det gjelder konsekvenser for kulturminner, vises det til kapittel 1.19 i foreliggende notat.

Folkehelse

Når det gjelder påvirkning på folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

Avstand til bebyggelse/befolkning

Når det gjelder nærhet til befolkningen, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Natur – naturmangfold

Når det gjelder naturmangfold, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 9.3 Brevik Vel, datert 24.01.2018

Proessen må stoppes

- Planprosessen bør stoppes.

Alternativ lokalisering

- Det finnes alternativ lokalisering i Raudsand i Nesset kommune. Dette kan realiseres innenfor dagens regelverk, og f r Langøya er full, og med bruk av teknologi som gjenvinner og minimerer avfall til deponi.
- Norcem har behov for å fortsette uttaket av kalkstein i Dalen gruver. Kriteriet for valg av Dalen gruve om avvikling senest i 2020 er ikke lenger til stede. NOAHs forutsetninger for å nå inn i gruveområdet er endret fordi Norcem har trukket seg fra partnerskapet da de trenger sitt kai- og industriområde selv.

Gruvenes egnethet som deponi

- NOAH innrømmer utlekking fra de «stabiliserte massene», og at trykk i gruvene når de er fylt opp vil medføre utlekking i fjorden. Fjellet har både sprekker og forkastninger. Kriteriet for valg av deponilokalitet med liten sprekke dannelse og vanninntrenging, og under havnivå for å oppnå et innadrettet trykk, anses ikke å være oppfylt for Dalen gruve. Andre deponilokaliteter bør vurderes.



---

Hjemmel – overkjøring av lokaldemokrati

- Det er et overgrep mot befolkningen og de demokratiske prosessene å tvinge fram et valg av Brevik. Porsgrunn bystyre har vedtatt et klart nei til deponi i Dalen gruver. Nabokommunene støtter også dette.
- Ønsker ikke et deponi lagt til gruvene i Brevik. Befolkningens motstand må vektlegges og tas på alvor.
- Har ikke tillit til NOAH og forvaltningen/staten. Det er vanskelig å ha tillit til at det kan gjennomføres forsvarlig utredning av alle sider av saken på så kort tid som prosessen legger opp til.

## Gjenvinning

- Forslaget til planprogram er basert på dagens teknologi med liten grad av materialgjenvinning. Dette er i strid med regjeringens og EUs målsetting for avfallshåndtering. Det finnes teknologi for rensing og regenerering av forurenset svovelsyre, slik at det ikke lenger er nødvendig å deponere dette avfallet. Norske myndigheter legger til rette for en billig deponiløsning slik at teknologier som er etablert/under utvikling ikke blir konkurransedyktige. Å fortsette å deponere urensert flyveaske er svært lite framtidsrettet. Klima- og miljødepartementet bør gjennomføre en mer omfattende utredning slik at oppdatert kunnskap etableres som beslutningsgrunnlag for teknologi- og deponivalg, samt stille krav til industrien om å ta i bruk teknologi som reduserer avfallsmengdene som må deponeres som farlig uorganisk avfall.
- Kritiske til NOAHs kompetanse og ambisjoner på gjenvinning og minimering av avfallsstrømmer. KU-en må tydeliggjøre hvordan NOAH skal realisere sine målsettinger om reduksjon av avfallsvolumet som må deponeres ved bruk av teknologi for gjenvinning.
- Miljødirektoratet må pålegge Kronos Titan å rense og regenerere svovelsyren som er mulig med eksisterende teknologi.

## Eierforhold

- Eierforhold og rettighetsspørsmål er ikke avklart. Planavgrensningen berører en rekke eiendommer og grunneiere. Det påpekes at flere i avfallsbransjen er kritiske til hva de oppfatter som særbehandling av NOAH.

## Alternativ bruk av gruvene

- Alternativ bruk av gruvene er ikke tilfredsstillende utredet. Dette må sees i lys av utvikling av ny industri og teknologi. Den tidligere avtalen mellom Norcem og NOAH har så langt stoppet andre interessenter fra å kunne utrede alternativ bruk. Etablering av deponi i Dalen gruve vil legge begrensninger for andre industrielle muligheter i gruvene for all framtid. Andre framtidsrettete alternativer for bruk av gruvene må utredes.

## Avfallets egenskaper og sammensetning og NOAHs metode

- Konsekvensutredningen må si noe om hvilke stoffer/avfallstyper som planlegges plassert i deponiet, og hvordan disse skal behandles og lagres
- Konsekvensutredningen må gjøre rede for risiko, miljø- og helseeffekter av bakteriell aktivitet som kan danne uønskede stoffer under langtidslagring av avfallsgips ved anaerobe forhold.

- Etter mange år med gruvedrift er det sannsynlig at organisk karbon finnes i tiltenkte lagringsrom, f. eks. fra oljer/oljeprodukter etter lekkasjer fra maskiner/utstyr og organiske kjemikalier fra bremsevæske, spylervæske etc. I tillegg inneholder flyveaske svoveldioksid adsorbert på aktivt kull. Aktivt kull er i blanding med gipsen ikke kjemisk bundet, og vil løses ut sammen med oppløsning av gips når gruvene fylles med vann. Bakteriell aktivitet vil under gitte forhold kunne produsere både intense luktstoffer, helsefarlige stoffer og miljøgifter. Det framkommer ikke i planprogrammet at disse spørsmålene skal utredes. Det gjøres oppmerksom på at området er preget av gammel trehusbebyggelse uten radonsperre som hindrer gassinntrengning.
- Behandlingsprosessen reduserer ikke vesentlig utlekking i et langsiktig perspektiv. Avfallsgipsen vil også inneholde annet farlig uorganisk avfall, uten at det er nærmere spesifisert hva dette er.
- Risiko og konsekvensene av NOAHs behandlingsmetode må utredes, spesielt sett i lys av lagring av deponerte masser i nærhet av befolkning.
- Mener det er liten relevans mellom testlagring av gipsslurry og den framtidige lagringen av avfallsgips som vil være blandet med annet farlig avfall, og i tillegg være i form av filterkaker.
- Konsekvensutredningen må utrede faren for utlekking ved langtidslagring av, og dokumentere at lagring av, ulike typer deponert avfall er forsvarlig.
- Hvis NOAH vurderer å ta i bruk CO<sub>2</sub> fra Norcem til stabilisering av flyveaske, må også denne prosessen konsekvensutredes, og utfordringen med innblanding av annet uorganisk avfall utredes.
- Det må utredes tilstrekkelige kostnadsberegninger for bruk av dagens metode vs. bruk av beste tilgjengelige teknologi. KLD bør på forhånd definere en økonomisk merknad industrien må akseptere. Skjønnsmessig vurdering av økonomi som grunnlag for beslutning om deponilokalisering er ikke akseptabelt. Konsekvensutredningen må framskaffe alternativ kostnad for industri og husstander ved bruk av alternative metoder for rensing og resirkulering av syre og flyveaske.
- Konsekvensutredningen må utdype relevans fra testforsøk med deponering av gipsslurry mhp. deres framtidige planer.

#### Drift av gruven - ulykker

- Konsekvensutredningen må gjøre rede for et «worst-case scenario» der menneskelige feil har skjedd, og gassutvikling fra deponert avfall gir ukontrollert gass eksplosjon.

#### 3. parts kontroll

- Konsekvensutredningen må sikre høy faglig integritet gjennom evaluering og kvalitetssikring av eksterne fagmiljø, representert ved internasjonale eksperter uten relasjoner til NOAH.

#### Omdømme

- Grenland har lyktes i å forbedre sitt miljørykte, omdømme og forbedre folkehelsen. Omdømme er ikke tatt med som et utredningskapittel. Etablering av et avfallsdeponi vil påvirke Brevik og Grenlands omdømme. Dette vil få betydning for tilflytting, bedriftsetableringer og besøksattraktivitet. Tilliten til tiltakshaver må tas med som et ledd i omdømmevurderingen.

#### Forurensing i Grenland

- Brevik og området rundt har allerede tatt sin rikelige andel av nasjonalt ansvar for å motta, håndtere og destruere farlig avfall. Det er urimelig å forvente at de i tillegg skal ta imot et deponi for uorganisk farlig avfall.

#### Vannforskriften/vanndirektivet

- Det vil være vanskelig å imøtekomme kravene i Vannforskriften ved å tillate ny stor virksomhet som kan forverre miljøtilstanden. Det er betydelig vanninntrenging i Dalen gruve i dag. Hvis det etableres deponivirksomhet må store vannmengder pumpes ut. Selv etter rensetiltak er det sannsynlig at et mulig deponi vil forverre miljøtilstanden. Ny kai i Frierfjorden med hyppige båtanløp vil kunne øke oppvirvlingen av tungt nedbrytbare miljøgifter og sedimenter som øker forurensningssituasjonen. Konsekvensutredningen må inneholde avbøtende tiltak for at de fastsatte miljømålene kan nås innen 2021.

#### Friluftsliv og rekreasjon

- Det må konsekvensutredes hvordan et deponi for uorganisk farlig avfall vil påvirke nærmiljøet, friluftsliv og rekreasjon.

#### Barn og unge

- Det må konsekvensutredes hvordan et deponi for uorganisk farlig avfall vil påvirke barn og unges oppvekstvilkår og interesser.

#### Avstand til bebyggelse

- Nærheten til befolkningen og hvor mange mennesker som berøres, må vektlegges sterkere. Selv en minimal risiko for ukontrollert gasslekkasje er utillatelig når nærhet til bebyggelse er så kort.
- Konsekvensutredningen må redegjøre for hvilke krav, retningslinjer og ev. forpliktelser som finnes nasjonalt og internasjonalt når det gjelder avstand mellom bebyggelse og deponi for farlig uorganisk avfall.

#### Planområdet

- Brevik Vel stiller spørsmål ved at Brevik utelates som planområde og hensynssone sett i lys av sprekkdannelser og umiddelbar nærhet.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Prosessen må stoppes

Når det gjelder at prosessen må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

#### Alternativ lokalisering

Når det gjelder alternativ lokalisering, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

#### Gruvenes egnethet som deponi

Når det gjelder gruvenes egnethet som deponi (sprekkdannelse og vanninntrenging), vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

#### Hjemmel – overkjøring av lokaldemokrati

Når det gjelder demokratiske prosesser, befolkningens motstand og tillit til NOAH og forvaltningen/staten, vises det til kapittel 1.1 og 1.2 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder teknologi for rensing og regenerering av forurenset svovelsyre, krav til industrien om å ta i bruk teknologi som reduserer avfallsmengdene som må deponeres, NOAHs kompetanse og ambisjoner på gjenvinning og minimering av avfallsstrømmer, hvordan NOAH skal realisere sine målsettinger om reduksjon av avfallsvolumet og Kronos Titan, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Eierforhold

Når det gjelder eierforhold, vises det til kapittel 1.4 i foreliggende notat.

#### Alternativ bruk av gruvene

Når det gjelder alternativ bruk av gruvene, vises det til kapittel 1.11 i foreliggende notat.

#### Avfallets egenskaper og sammensetning og NOAHs metode

Når det gjelder hvilke stoffer/avfallstyper som skal deponeres, risiko, miljø- og helseeffekter av bakteriell aktivitet, gassinntrengning, utlekking, NOAHs behandlingsmetode, relevans mellom testlagring av gipsslurry og den framtidige lagringen av avfallsgips, bruk av CO<sub>2</sub>, kostnadsberegninger for bruk av dagens metode vs. bruk av beste tilgjengelige teknologi og relevans fra testforsøk, vil hoveddelen av dette inngå i planprogrammet. Det vises dessuten til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Drift av gruve – ulykker

Når det gjelder et «worst-case scenario», vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### 3. parts kontroll

Når det gjelder evaluering og kvalitetssikring av eksterne fagmiljø, vises det til kapittel 1.20 i foreliggende notat.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Forurensing i Grenland

Når det gjelder at Brevik og området rundt har allerede tatt sin rikelige andel av nasjonalt ansvar for å motta, håndtere og destruere farlig avfall, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

#### Vannforskriften

Når det gjelder kravene i Vannforskriften og forverring av miljøtilstanden, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### Friluftsliv og rekreasjon

Når det gjelder at friluftslivtemaet bør inngå i konsekvensutredningen, tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Avstand til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Når det gjelder planområdet, vil influensområdet bli vurdert i de ulike temautredningene. Influensområdet varierer avhengig av tema. Eventuelle konsekvenser for Brevik vil fremkomme i temautredningene. Det vises til kapittel 1.24 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **9.4 Breviksnaboer ved Svein Tore Uldal, datert 23.12.2018 og 15.01.2018**

Er imot deponiet i Brevik.

#### Avstand til bebyggelse

- Å legge verdens største dypdeponi for farlig avfall så nær oppvekstsenter, sykehjem, boliger og rekreasjonsområder er et overtramp og brudd på norsk regelverk og praksis i resten av Europa. Ingen andre land legger slike anlegg så nær sine innbyggere.

#### Hjemmel og roller

- Prosessen virker å være ulovlig. Myndighetene har ikke hjemmel til å kjøre en slik prosess der ett enkelt privat selskap står sentralt. Staten kan ikke være planmyndighet i denne saken, for det er ingen statlig plan. Private reguleringsplaner skal legges fram for

kommunen som planmyndighet. Kommunen sa nei til planen 05.03.2015. Det må respekteres.

- En konsekvensutredning som gjennomføres av NOAH vil bli bukken og havresekken, og kan ikke aksepteres. Inntil videre framstår prosessen som en slags bastard mellom det offentlige og det private.

Planene må stoppes

- Stopp høringen nå.

Alternativ bruk

- Ber om at alternativ bruk av gruvene blir utredet. Ville det kunne gi flere og bedre arbeidsplasser og være mer bærekraftig?

Langøya

- Bekymret for at behandlingsprosessen på Langøya skal bli flyttet til Brevik.

Drift av deponiet - ansvar

- Det må komme klart fram i KU-en hvem som har ansvar for at det ikke skjer uhell og utlekking fra gruvene i «et evighetsperspektiv».

Avfallsets sammensetning og egenskaper

- KU-en må fastsette hva slags farlig avfall som tillates dumpet i gruvene.

Gjenvinning

- KU-en må beskrive alternative måter for å gjenvinne det farlige avfallet.

Gruvens egnethet som deponi

- Man må på forhånd være 100 % sikker på at det ikke lekker fra gruvene til grunnvann og sjø. Ved den minste tvil bør en droppe gruvene som deponi.

Barn

- Barns oppvekst og innvirkning på friluftslivet må også inngå i KU-en.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Avstand til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Hjemmel

Når det gjelder prosessen, at myndighetene har ikke hjemmel, at staten ikke kan være planmyndighet og en konsekvensutredning som gjennomføres av NOAH, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### Planene må stoppes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

#### Alternativ bruk

Når det gjelder utredning av alternativ bruk, vises det til kapittel 1.11 i foreliggende notat.

#### Langøya

Når det gjelder flytting av behandlingsprosessen på Langøya til Brevik, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

#### Drift av deponiet – ansvar

Når det gjelder ansvar for at det ikke skjer uhell og utlekking fra gruven, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### Avfallsets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallsets sammensetning, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder alternative måter å gjenvinne avfallet på, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder utlekking fra gruvene, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

#### Barn

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

- Uttalelsesen om at «det finnes «bergverkskompetanse» i Brevik er ikke relevant lokaliseringsargument i et gruvesystem som allerede er sprengt ut. Det skaper falske forhåpninger om at de som jobber i gruvene i dag kan få beholde jobbene sine» tas til orientering.
- Uttalelsen om at «Miljødirektoratet uttalte tidlig at Brevik var det beste stedet for et slikt deponi. Naboene er redde for at det kan ligge prestisje i saken pga. denne tidlige støtten til

Brevik, og at saken ikke skal få en uhildet behandling fra departementets side. Spesielt også når det er tiltakshaver som både skal lage og bekoste KU-en. Lokalbefolkningen må få økonomiske midler til å leie inn ekspertise for en gjennomgang av premissene når KU-en er ferdig, og til å kunne undersøke påstandene om at miljøgiftene i avfallsgipsen er bundet for all framtid» tas til orientering.

Utslipp til luft på sees i sammenheng med allerede tillatte utslipp i området, og hvordan disse kan påvirke kvarandre. Dette er håndtert i kapittel 7.11 i planprogrammet.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## **9.5 FAU ved Brevik oppvekstsenter, 23.01.2018**

- FAU ved Brevik oppvekstsenter har ikke tatt standpunkt for eller mot deponi, men er bekymret over forslaget til planprogram.

### Barn og unge

- Barn og unges oppvekstvilkår må konsekvensutredes. Barn og unge må høres. Barn har rett til å delta og bli hørt. Barns skolevei, skole, boliger, idrettsanlegg og friluftsområder ligger oppå/i umiddelbar nærhet til deponiet, og må derfor tas med i konsekvensutredningen, undersøkes og drøftes nøye. Viser til EUs avfallsdirektiv. Nærhet til Brevik skole utelukker lokaliseringen.
- Breviks befolkning og sosial infrastruktur må inn i konsekvensutregningen. Påvirkning på hverdagen og framtida til barna må undersøkes og drøftes nøye. Dersom både fraflytting og manglende innflytting er en konsekvens av deponi, hvilken påvirkning har det for skole- og fritidstilbud? Psykososialt miljø og fraflytting må konsekvensutredes av eksperter på dette. Metode for utredning av temaet må beskrives i planprogrammet.
- Vedlegger Barneombudets anbefaling vedr. spørsmål om konsekvensutredning av barns oppvekstvilkår. Uttalelsen påpeker barns rettigheter til å delta og bli hørt før man tar avgjørelser som angår barn. Opprettelse av et avfallsdeponi bør helt utvilsomt utredes med tanke på konsekvenser for barn, og barn og unges synspunkt må innhentes og legges vekt på i prosessen.

### Friluftsliv

- Påvirkning på friluftsområdene i Brevik, både hav- og landområder, kai og deponi, må inn i konsekvensutredningen.

### Natur, vann

- Hellås og Dammane er fredet som landskapsvernområder. Vil vannkvaliteten i sjø og grunnvann påvirkes av deponi? Kan det påvirke friluftsområder, samt plante- og dyreliv?



Avfallsets sammensetning og egenskaper.

- Vil vite hva som deponeres og detaljer om prosessen. Hva inneholder gipsen? Vil ha forsikring om at radioaktive stoffer ikke skal deponeres i Brevik. Ønsker å vite hva som skjer med tungmetallene som deponeres.
- Alvorlige hendelser/eksplosjonsfare skal utelukkes. En eksplosjon kan være katastrofal for barna og området. Før deponi anlegges, må NOAH garantere at gass ikke vil utvikles.

3. parts kontroll

- Vil ha innsyn og uavhengig vurdering av kunnskapsgrunnlaget.

Resirkulering

- Ønsker at NOAH øker andel resirkulering og gjenvinning for å redusere avfallsmengden og miljøbelastningen. Alternative og miljøvennlige metoder for avfallshåndtering bør inn i konsekvensutredningen. Det som ikke kan resirkuleres i dag bør deponeres på en slik måte at det kan gjøres tilgjengelig når vi har teknologi som kan resirkulere det.

Gruvens egnethet som deponi

- Barnas framtid skal være sikker. Deponering i gamle gruver i kalkfjell medfører utrygghet. NOAHs vurdering av gruvene er omdiskutert av geologer. Gruvene dekker et stort areal, og det er usikkerhet knyttet til hvor mulige lekkasjer kan oppstå. Vil lekkasjer være mulige å fange opp?

Folkehelse

- Hvilke konsekvenser vil langtidseffekter av forurenset grunnvann/fjord kunne få for Brevik og omegn på kort og lang sikt? Hvordan vil evt. negative effekter på miljø og folk kunne rettes opp?

Deponiet – drift - ulykke

- Worst case-scenarios må konsekvensutredes og tiltaksplaner utarbeides.
- Brevik må inn som del av planområdet. Hele landarealet over gruvene, dvs. Breviks bebyggelse og friluftsområder, inkl. badeplasser og badevann, må regnes som en del av planområdet.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Friluftsliv

Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen, tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Natur, vann

Når det gjelder påvirkning av vannkvaliteten, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### Avfallsets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallsets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### 3. parts kontroll

Når det gjelder innsyn og uavhengig vurdering av kunnskapsgrunnlaget, vises det til kapittel 1.20 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder at ønsket om at NOAH øker andel resirkulering og gjenvinning, alternative og miljøvennlige metoder og at avfallet kan gjøres tilgjengelig i fremtiden, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvenes egnethet som deponi, og problemstillinger om utlekking, vises det til kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat.

#### Folkehelse

Når det gjelder langtidseffekter av forurenset grunnvann/fjord og eventuell oppretting, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

#### Deponiet – drift – ulykke

Vedrørende at worst case-scenarios må konsekvensutredes og tiltaksplaner utarbeides, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Innsyn i kunnskapsgrunnlaget. Når konsekvensutredningen foreligger, vil den bli offentliggjort.

Influensområdet vil bli omtalt i temautredningene dere det er aktuelt. Planområdet foreslås ikke utvidet.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 9.6 FAU ved Grasmyr Ungdomsskole, 31.01.2018

- Stiller seg bak Brevik FAUs tilbakemelding, og ønsker å sette fokus på konsekvensene for barn og unges oppvekstvilkår ved et mulig deponi.
- Bamble generelt og Stathelle spesielt er nærmeste «nabo» til området med både Stathelle Barneskole (ca. 500 elever) og Stathelle Ungdomsskole. Den nye ungdomsskolen som vil stå ferdig i 2020 vil ha ca. 540 elever.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til følge.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Konsekvens for planprogrammet

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### 9.7 FAU ved Heistad skole, 29.01.2018

- Tettstedet Heistad ligger over Dalen gruver, og elevene ved Heistad barne- og ungdomsskole vil derfor være direkte berørt av et deponi i gruvene.

Planene må stoppes

- Ber departementet stoppe prosessen.

Avstand til bebyggelse

- Det er ikke ønskelig med et deponi for farlig avfall under barnas føtter.

Barn og unge

Forslaget til planprogram har alvorlige mangler. Barn og unges oppvekstvilkår må inn i konsekvensutredningen. Viser i denne forbindelse til barneombudets krav.

- Departementet må sørge for at barna på Heistad høres med en uavhengig og kvalitetssikret metode. Barnas beste må veie tungt, og deres synspunktet er må vektlegges i prosessen. Stiller spørsmål ved lovens krav til medvirkning. Til tross for at vi er direkte berørt av deponiet, har det ikke vært informasjonsmøte på Heistad.
- Stiller seg bak kravene fra Brevik FAU.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Planene må stoppes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Avstand til bebyggelse/beboelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Når det gjelder medvirkning, tar NOAH sikte på møte med FAU på nærskolene og barnas representant i kommunen. I møtet vil FAU/barnas representant få anledning til å redegjøre for hvordan de ønsker at medvirkningen skal skje.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 9.8 FAU ved Sandøya Montessorriskole, 30.01.2018

Barn og unge

- Forslaget til planprogram tar ikke tilstrekkelig hensyn til mulig påvirkning på barn og unges oppvekstvilkår i Brevik. Forslaget er så mangelfullt at en konsekvensutredning umulig kan vurdere hvilken innvirkning et deponi vil ha på Brevik/Sandøyas barn og unge. Forventer at barn og unges oppvekstvilkår konsekvensutredes.
- FAU har ikke tatt standpunkt for eller mot deponi i Brevik.
- Henviser til krav og innvendinger fra FAU ved Brevik oppvekstsenter.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

## 9.9 FAU ved Stathelle Barneskole, 29.01.2018

- Viser til høringsuttalelsen fra FAU ved Brevik oppvekstsenter, som de supplerer med egne punkter.
- Stathelle ligger nær Dalen gruver. Barn og unge på Stathelle vil bli berørt av et mulig deponi.

### Barn og unge

- Hvordan forholder departementet og NOAH seg til barneombudets anbefalinger? Hvilke metoder og ekspertmiljøer velger NOAH for å høre barn og unge og vektlegge deres synspunkter?
- Hvordan påvirker et deponi barns rekreasjonsområder på kort og lang sikt, eller ved et uhell?
- Det er viktig at barn og unges oppvekstvilkår og interesser kommer inn som en del av planprogrammet. Ber om at departementet gjør en grundig vurdering av om et deponi i Brevik er til barnas beste.

### Planområdet

- Er utredningstemaene i forslaget til planprogram kun begrenset til planområdet, eller innlemmes også områdene rundt i utredningen?
- Har gruvene større utvidelse enn vist på planområdet? Kan det på et senere tidspunkt være aktuelt å ta i bruk større område enn vist på det avgrensede planområdet?

### Avfallsets sammensetning og egenskaper

- Hvordan sikres åpenhet om avfallsstoffene og NOAHs prosesser? Dersom det norske deponibehovet reduseres, vil det tillates økt import for å opprettholde deponeringsvolumet som NOAH beskriver?
- Hvor stabil er gipsen med tanke på avgassing over tid og utlekking?

### 3. parts kontroll

- Hvordan skal studiene NOAH legger fram kvalitetssikres?

### Drift av deponiet

- Hvor tilgjengelig vil det farlige avfallet være når det deponeres nede i gruvene, og hvor forsvarlig vil det være å hente det ut igjen?
- Hvis det viser seg at deponeringen får negative effekter i framtida, vil det i planarbeidet utarbeides en tiltaksplan på hvordan dette kan håndteres?

### Transport - skip

- Sett sammen med øvrige prosjekter i distriktet, vil det bli en betydelig økning av skipstrafikken. Er det noen som sammenholder prosjektene slik at det blir sett på den totale økningen?

---

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Planområdet

Influensområdet blir vurdert i de ulike temautredningene, og varierer. Det vises til kapittel 1.24 i foreliggende notat.

#### Avfallsets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallsets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### 3. parts kontroll

Når det gjelder kvalitetssikring av studiene, vises det til kapittel 1.20 i foreliggende notat.

#### Drift av deponiet

Når det gjelder tilgjengelighet til avfallet og tiltaksplan, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### Transport – skip

Når det gjelder økning i skipstrafikken sett sammen med andre prosjekter i distriktet, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 9.10 FAU ved Stridsklev Skole, Porsgrunn, 24.01.2018

#### Barn og unge

- Forslaget til planprogram tar ikke tilstrekkelig hensyn til hvilken påvirkning deponiet vil ha på barn og unges oppvekstvilkår i Grenlandsområdet. Barn og unges oppvekstvilkår må konsekvensutredes. Barn og unge må høres.

---

Planområdet

- Nærområdene må inn som en del av planområdet.

Friluftsliv

- Påvirkning på friluftsområdene i kommunen må inn i konsekvensutredningen.

Avfallets sammensetning

- Vil vite hva som deponeres og detaljer om prosessen.

3. partskontroll

- Vil ha innsyn i og uavhengig vurdering av kunnskapsgrunnlaget.

Gjenvinning

- Ønsker at NOAH følger skolens læreplan: «Med økt resirkulering og gjenvinning kan vi redusere avfallsmengden og miljøbelastningen betraktelig».

Deponi - drift

- Barnas fremtid skal være sikker. Alvorlige hendelser/eksplosjonsfare skal utelukkes.
- Befolkning og sosial infrastruktur må inn i konsekvensutredningen.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Planområdet

Influensområdet blir vurdert i de ulike temaautredningene, og varierer med ulike tema. Det vises til kapittel 1.24 i foreliggende notat.

Friluftsliv

Når det gjelder at friluftslivtemaet bør inngå i konsekvensutredningen, tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7.

Avfallets sammensetning

Når det gjelder avfallets sammensetning, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

### 3. partskontroll

Når det gjelder innsyn i og uavhengig vurdering av kunnskapsgrunnlaget, vises det til kapittel 1.20 i foreliggende notat.

### Gjenvinning

Når det gjelder resirkulering og gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

### Deponi – drift

Når det gjelder sikkerhet ved deponiet, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Befolkning og sosial infrastruktur må inn i konsekvensutredningen

Forslagsstiller foreslår at sosial infrastruktur ikke tas inn i KU. Temaet vil bli omtalt i en eventuell planprosess. Beliggenheten til skoler og barnehager vil inngå i temautredningen for barn og unge.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## **9.11 Fellesforum for Heistad, Brattås og Skjelsvik, 30.01.2018**

- Fellesforumet er et frivillig samarbeidsorgan for ca. 15 lag i denne bydelen av Porsgrunn, med ca. 6500 beboere. Gruvene går langt innunder betydelige deler av Heistad.

### Planene må stanses

- Ber om at forslaget til planprogram for deponi for farlig uorganisk avfall i Dalen gruve blir stanset.

### Alternativ lokalisering

- Dalen gruve bør avvises som alternativ, da det vil bli altfor nær tette store boligområder, skoler og annen sensitiv arealbruk. I det minste må KU utsettes til det kommer en full nasjonal avfallsplan etter Avfallsdirektivet, og til etter behandling av Stortingsmelding 45 (2016-17) om avfall og sirkulasjon.

Subsidiært krever fellesforumet at nye utredningstema tas inn i planprogrammet, om det likevel skulle vedtas å gjøre en slik utredning:

- Opplysninger og utredninger om avstandsforhold til sensitiv natur og tette byområder, og stedsspesifikk utredning vis à vis norske erfaringer (Gulen, Renor, Langøya). Felles-europeiske råd for plassering av store nye avfallsanlegg tilsier at tett bosatte byområder med skoler mv. ekskluderes.



- Geo-hydrologiske undersøkelser også av mulige influensområder mot vest under bebyggelsen, med sikte på gassfare. Organisk tilførsel via saltvann som kan gi gassfare og via fritt karbon i gruvene/anaerob bakteriedannelse, må også grundig sjekkes.
- Undersøkelse av mulige luftforbindelser mellom gruveområdet og bebyggelsen, med sikte på om tetting er mulig og i forhold til gassfare. Vertikale sprekker vil kunne ha forbindelse med bebyggelsen på land over større områder.
- Konsekvenser for barns oppvekstvilkår, og for annet nærmiljø, som sårbar rekreasjonsfjord, ny kyststi, ny skole, nåværende aldershjem, annen kommunal infrastruktur i nærmiljø. Utredningen må omfatte spørreundersøkelse om flyttetilbøyelighet, endring i nærmiljøkvalitet og opplevd utrygghet.
- Undersøkelse av mulige konsekvenser for Eidangerfjorden og andre fjordfarvann, i lys av at dette er del av et fjordsystem. Mulige følger for fjordsystemet og bruken av det, ut fra sårbarhet etter Vanddirektivet, intensjonene i Miljøpakke Grenland og i lys av avvik i form av nestenulykker og ulykker i Grenlands-skjærgården.
- Deponiet vil etter Fellesforumets syn komme inn under Storulykkeforskriften. Det må utarbeides en stedsspesifikk sårbarhetsanalyse, inkl. dødelighetsberegning ved gitte scenarier.
- Kapittel 5 i KU –forskriften må følges, og myndighetene må stille krav til at undersøkelsene må gjøres av uavhengige fagmiljø.
- Mulig gassfare for Heistads (og Breviks) tette boligområder, må grundig undersøkes. Norges største gruveras fra 1976 gikk i dette mulige influensområdet, og er tatt for lett på av NOAH. Opplysninger og utredninger om andre giftige avfallstilførsler påtenkt til Brevik-Heistad enn flyveaske/svovelsyre må formidles. Det mangler full nasjonal avfallsplan etter Avfallsdirektivet som konkret opplysningsgrunnlag. Slik mangel på forankring er avvisningsgrunn.
- Nødvendige opplysninger er utelatt i planprogrammet, om mulige tilførsler av andre avfallsstrømmer med mer konsentrerte giftige tungmetaller mv., enn flyveaske/svovelsyre, og om hvordan de er tenkt stabilisert før ev. transport til Brevik.
- Dersom NOAHs forslag skulle bidratt til nasjonale løsninger for farlig avfall, måtte 0-alternativet ta opp Norges mulige løsning uten nytt stordeponi i Brevik. I det måtte inngå gjenvinning, mindre behandlingsanlegg og små restdeponi, samt nåværende deponi på Langøya også uten import. NOAHs 0-alternativ her er «Norcems bruk av gruve» og er verken nødvendig beskrivelse NOAHs eller Norges nå-situasjon for behandling av slikt avfall.
- En sammenlignbar KU for alternative deponiløsninger for Norge, som grunngir departements initiativ, måtte inkludere sikre alternativ og da i ubrukt fjell unna folk.
- Deponi bør lokaliseres unna tette byområder, ras/flom, vern m.m.
- Kommunen har ikke frasagt seg vanlig planmyndighet. Porsgrunn kommunestyre har tidligere gått mot en konsekvensutredning av Norcems og NOAHs tidligere deponiforslag. Også nærkommunene har avvist deponi i Brevik.
- Fokus på gjenvinning bør økes.
- Verken kvanta, stoffer eller prosess for mulig stabilisering er beskrevet.
- Overtrykk etter driften av deponiet vil lett føre til strøm av vann ut av deponiet.
- Ut fra erfaringene med tillemping av konsesjoner over tid, motsetter Fellesforumet seg enhver adgang til å starte på en slik lokalitet som Brevik-Heistad også med mindre volumer eller med løfte om få avfallsfraksjoner.

### Forslagstillers kommentar

Forslagsstiller vurderer det slik at planprogrammet er dekkende for relevante temaer.

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Planene må stoppes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Alternativ lokalisering

Når det gjelder alternativ lokalisering, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Forslagsstiller viser til DSBs uttalelse angående storulykkeforskriften.

Uttalelsen om at myndighetene må stille krav til at undersøkelsene må gjøres av uavhengige fagmiljø, tas til orientering.

Når det gjelder fare for gass, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Avfallsstrømmer er omtalt i kapittel 1.7 i foreliggende notat.

Når det gjelder lokalisering, nasjonale løsninger, gjenvinning og import av avfall vises det til kapittel 1.5, 1.8 og 1.6 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet er omtalt i kapittel 1.10 i foreliggende notat.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 9.12 Fjordforum Grenland, 31.01.2018

- Fjordforum omfatter vellene i Bamble som er berørt av planene om mottaksanlegg og transport av farlig avfall. En vesentlig del av planområdet ligger innenfor eller grenser tett til deres bydeler og er dessuten berørt av den sterke vannstrømmen som går forbi planområdet, deres hjem og bedrifter. De blir også berørt av økt trafikk av skip med farlig last.
- Støtter Porsgrunn og Bamble kommunes nei til statlig planprogram for den såkalte Langvik-løsningen.
- Støtter Brevik Vels innspill.

### Nasjonal avfallsplan

Det bør etableres en nasjonal avfallsplan, slik EØS-avtalen krever. Det stilles spørsmål ved hvorfor Staten har trenert dette.

### Gjenvinning

- Myndighetene må ta fatt i hvordan de skal håndtere og redusere farlig avfall, ikke starte med hvor det skal ligge og hvem som skal behandle det. Grenland har flere bedrifter som kan gjøre dette bedre og mer moderne enn NOAH.

#### Natur

- Den foreslåtte Langvik-løsningen vil medføre en forverring for deres område med økt nærhet til ny losseplass. Den innebærer også inngrep i et vernet naturlandskap midt i deres utsiktssone.

#### Transport (lossing)

- NOAHs planer om flytebrygge i et område med sterke vind- og vannstrømmer framstår som useriøst og øker sjansen for at det ledes rester fra lossing og uhell fra brygga inn i deres nærområde.
- Strømmene skaper vanskelige forhold for skipsfarten.

#### Omdømme

- Langesund som turistby er lite tjent med å bli forbundet med skip med farlig avfall i leden. Også nasjonalparker i havet utenfor kan bli berørt av utslipp.
- Trafikksituasjonen i området er problematisk. Hvordan skal folk i Brevik komme seg ut av Brevikshalvøya ved en eventuell gasslekkasje i gruva?
- Planlagt boligutbygging i området Cocheplassen/Krabberødstrand/Stathelle kan bli skadelidende av et useriøst og fryktskapende prosjekt som Langvik.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Nasjonal avfallsplan

Når det gjelder nasjonal avfallsplan, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Natur

Når det gjelder påvirkning på natur, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### Transport (lossing)

Når det gjelder forhold knyttet til brygge og skipsfart, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat. Se også kapittel 7.16 i planprogrammet.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Om evakuering av folk i Brevik ved en eventuell gasslekkasje i gruva: NOAH vil ikke få tillatelse til å deponere avfall som utvikler gass og kan føre til eksplosjon, jf. avfallsforskriftens § 9.

Uttalelsen om at planlagt boligutbygging i området Cocheplassen/Krabberødstrand/Stathelle kan bli skadelidende av et useriøst og fryktskapende prosjekt som Langvik tas til orientering. ROS-analysen vil beskrive de ulike temaenes påvirkning på miljø og samfunn.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres/suppleres i planprogrammet.

### 9.13 Frivillig faggruppe i Grenland for bidrag til løsning av deponisaken, 09.02.2018

Høringsuttalelsen er omfattende, og sortert i to separate rapporter:

- Rapport 1: Merknad til forslag til planprogram for et mulig deponi i Brevik – med råd om å avvise Brevik-Heistad som mulig deponisted (38 sider).
- Rapport 2: Merknadsmateriale med fire fagvurderinger og vurdering av KU-situasjonen (53 sider).

Rapport nr. 1 er gruppert i to deler, der del 1 gir betraktninger av generell karakter, mens siste del gir konkretiserte uttalelser til de foreslåtte utredningstemaer i forslag til planprogram. Det er mange felles problemstillinger i de to delene.

Innledningsvis i rapport nr. 1 er det gitt en oppsummering og kortversjon av faggruppens merknader og innspill. **Oppsummert ber faggruppen om at følgende 10 punkter må oppfylles (sitater følger):**

- 1) *Høringen må suppleres med utsendt utvidet medvirkningsopplegg på grunn av utilstrekkelig mulighet for medvirkning og innsyn.*
- 2) *Staten må anerkjenne kommunen som planmyndighet.*
- 3) *Brevik-Heistad må avvises som mulig lokalitet for deponi for farlig uorganisk avfall omgående.*
- 4) *En nasjonal avfallsplan skal angi status for avfallsbehandling i Norge, ikke minst for farlig avfall.*
- 5) *Et forpliktende program for å forebygge avfall og for gjenvinning, sirkulasjon og utfasing må inni og formidles allmenheten i en norsk avfallsplan snarest, i samsvar med norsk lov og internasjonale avtaler, og kan ikke vente til rullering av avfallsplanen i 2019.*
- 6) *At de europeiske anbefalte felleskriterier for lokalisering av farlig avfallsanlegg blir angitt i nasjonal avfallsplan og benyttet i samsvar med internasjonale retningslinjer som bør følge av den norske innføringen av Avfallsdirektivet.*
- 7) *Dalen gruve er uegnet som deponi for farlig avfall.*
- 8) *Nødvendige riktige opplysninger om hvilke avfallsstrømmer som er tiltenkt Brevik, deres stabilisering og gruvenes egenskaper er ikke framlagt.*
- 9) *Vi mener myndighetene har forsømt seg i lokaliseringssaken for farlig avfall i Norge ved fra start, antagelig rettsstridig, å ha med deponialternativ, Breviksgruvene, i tett boligbebyggelse og tett ved ny skole, samt tett ved vernede naturområder.*

- 10) *Vi fremmer en bedre løsning ut fra at det erkjennes et langt mer begrenset deponibehov for en sluttrest farlig avfall i årene framover, men at det skjer et grundigere søk etter lokaliteter.*

Faggruppen går i sin høringsuttalelse gjennom planprogrammets ulike kapitler, og omtaler forhold de mener er mangelfullt eller feil beskrevet. I det etterfølgende har vi oppsummert de mest relevante forhold i de ulike kapitlene i planprogrammet, og gitt en vurdering av hvorvidt de enkelte uttalelser bør tas til følge eller ikke.

#### **Gruppens generelle innspill**

- *Nasjonal avfallsplan mangler*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Se kapittel 1.5 i foreliggende notat.

- *Deponikapasitet utnyttet i 2022*

Det etterspørres en nærmere redegjørelse om at deponiet vil være fullt utnyttet i 2022.

#### **Forslagsstillers kommentar**

Planprogrammet vil tydeliggjøres på dette punkt. Se kapittel 1.22 i foreliggende notat.

- *Planområdet (1.5.1)*
- 

#### **Forslagsstillers kommentar**

Se kapittel 1.24 i foreliggende notat.

- *Eierforhold (1.5.2)*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Eierforhold vil belyses og avklares i en separat prosess og uavhengig av konsekvensutredningen. Dette tydeliggjøres i planprogrammet. Se kapittel 1.4 i foreliggende notat.

- *Samfunnets behov (2.1)*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

- *Om NOAHs arbeid med gjenvinning av avfall (2.2)*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering. Se kapittel 1.8 i foreliggende notat.

- *Tilgang til kompetanse (2.3)*

#### **Forslagsstillers kommentar:**

Uttalelsen på dette punkt tas til orientering. Se for øvrig kapittel 1.20 i foreliggende notat.

- *Deponiets levetid (2.4)*

**Forslagsstillers kommentar**

I planprogrammets beskrivelse står det at «et fremtidig deponi skal ha en levetid på minimum 25 år». Planprogrammet beskriver videre at «samfunnets behov vil kunne endres gjennom anleggets levetid, både ut fra ny kunnskap, ny teknologi, gjenvinning av stoffer/materialer, nye miljøfarlige stoffer og nye helse- og miljøkrav». Faggruppen etterspør «begrunnelse for foreslått opptjeningstid», men det anses at dette er irrelevant basert på planprogrammets beskrivelse på dette punkt. Se kapittel 1.12 i foreliggende notat.

- *Avfallstyper og dimensjonerende avfallsmengder (2.5)*

**Forslagsstillers kommentar**

I forslag til planprogram er det beskrevet at «avfallsgipsen vil kunne inneholde annet uorganisk farlig avfall som kan behandles i nøytraliseringsprosessen for flyveaske og syre». Som det fremgår av underkapittel om avfallsvurdering i programmets kapittel 7.4, skal det i konsekvensutredningen redegjøres om både avfallstyper og utlakingsegenskaper/utlekkingspotensial. Se kapittel 1.7 i foreliggende notat.

- *Mottak av behandlet avfall til deponi (2.6)*

**Forslagsstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

- *Hovedprosesser for behandling avfall (2.4)*

**Forslagsstillers kommentar**

Konsekvensutredningen vil, som det fremgår av forslag til planprogram, redegjøre for avfallstyper, avfallsbehandling, alternative behandlingsprosesser for avfall, vannbehandling, hydrogeologiske forhold knyttet til Dalen gruve, utslipp til resipient, avfallets egenskaper etter behandling mm. Dette fremkommer etter forslagsstillers oppfatning tydelig av kapittel 7 i forslag til planprogram.

- *Hovedprinsipper transport (2.8)*

**Forslagsstillers kommentar**

Faggruppen skriver i sin uttalelse at «det fremgår ikke uomtvistelig om transport av alt avfall ville foregå med skip». I kapittel 2.8 i forslag til planprogram står «det vil ikke transporteres nøytralisert og stabilisert avfall til Dalen gruve med bil. Se kapittel 1.21 i foreliggende notat.

- *Bruk av Dalen gruve til deponi (2.9)*

**Forslagsstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering. Se kapittel 1.10 i foreliggende notat.

- *Valg av plantype (3.1)*

**Forslagsstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

- *Planprosess (3.3)*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering. Se kapittel 1.1 i foreliggende notat.

- *Medvirkning (3.4)*

Faggruppen trekker under dette punkt frem en rekke momenter.

Det fremkommer også ønske om at «den lokalt begrunnede og folkehelse-relaterte bekymringen i det videre, og det snarlig, bør være en langt tyngre del av beslutningsgrunnlaget».

#### **Forslagsstillers kommentar**

Forslagsstiller ser at forholdet mellom regelverk, fastsatte grenseverdier i regelverk og folkehelse bør tydeliggjøres i planprogrammet. Se kapittel 1.15 i foreliggende notat.

Det er ikke avgjort om en planprosess med sikte på bruk av Dalen gruve til deponiformål skal videreføres etter konsekvensutredningen. Medvirkningen i en evt. slik videreføring vil sikres gjennom plan- og bygningslovens bestemmelser.

- *Arealbruk (4.1)*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

- *Gruvedriften (4.2)*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Faggruppen etterspør faktagrunnlag som skal innhentes som en del av konsekvensutredningen. Uttalelsen på dette punkt tas til orientering.

Det hevdes at bildetekst til figur 4.2 i forslag til planprogram ikke samsvarer med kartet, da kartutsnittet ikke er utbredelsen av Dalen gruve. Dette avklares med Norcem og evt. oppdateres i vider arbeid.

- *Kai (4.3)*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Faggruppen gir noen betraktninger om stabilitet til skråning ved Kongkleiv, som tas til orientering. Det kommenteres at dette tema skal behandles innenfor temautredning beskrevet i planprogrammets kapittel 7.3 Geoteknisk vurdering ny kai og tunnel. Betraktningene tas til orientering.

- *Kulturminner (4.7)*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Faggruppen gir her innspill til innhenting av faktagrunnlag. Dette tas til orientering.

- *Vannkvalitet (4.10.2)*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Faggruppen kommer her med en meningsytring om Frierfjordens vannkvalitet. I henhold til planprogrammets kapittel 7.13 vil dette belyses grundig i konsekvensutredningen. Se også kapittel 1.18 i foreliggende notat. Uttalelsen tas til orientering.

- *Statlige føringer (5.1)*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Faggruppen foreslår under dette punkt at barn og unges interesser belyses konsekvensutredningen. I forslag til planprogram er dette temaet foreslått utredet senere i prosessen ifm. en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslaget tas til følge, og temaet tas inn i konsekvensutredningen. Se kapittel 1.16 i foreliggende notat.

- *Overordnede strategier og planer (5.2)*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Faggruppen fremlegger under dette punkt en rekke synspunkter knyttet til faggruppens syn om at Norge mangler nasjonal avfallsplan og –strategi relatert til forslaget om etablering av deponi for behandlet uorganisk farlig avfall i Dalen gruve. Faggruppens redegjørelse tas til orientering.

Det henvises videre til «Regional plan for samordnet areal og transport i Grenland 2014-25. Hovedbudskapet i uttalelsen på dette punkt er at forslaget til planprogram ikke gir fyllestgjørende miljø- og samfunnsinformasjon.

Faggruppen ber om at det gjennomføres en ROS-analyse som omfatter transport, mottaksanlegg og deponi. Dette er ivarettatt i forslaget til planprogram kapittel 7.21.

Faggruppens øvrige innspill under dette punkt tas til orientering.

- *Utredningsalternativer (6)*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Faggruppen mener under dette punkt at 0-alternativet i konsekvensutredningen må utrede mulig løsning for Norge uten deponi i Brevik. Forslagsstiller påpeker at formålet med konsekvensutredningen er å avdekke konsekvensene som følge av foreslått ny arealbruk av det angitte planområdet, og ikke konsekvenser på nasjonalt nivå av tilgjengelig behandlingsskapasitet eller ikke.

Faggruppen har rett i at bortfall av syre til behandling fra Kronos Titan og tilsvarende mengde flyveaske for behandling av denne vil gi en vesentlig reduksjon i mengden uorganisk farlig avfall som må behandles. Forslagsstiller anser imidlertid at denne forutsetningen er irrelevant for vurdering av om Dalen gruve er egnet eller ikke.

Øvrige innspill og betraktninger fra faggruppen under dette punkt tas til orientering.

#### **Faggruppens konkrete innspill til utredningstemaer**

Alternativer



- Faggruppen er uenig i planprogrammets beskrivelse om av alternativ skal vurderes i forhold til alternativ 0. Vi oppfatter det slik at det er gruppens mening at alternativ 0 må være alternative lokaliseringer for behandlingsanlegg for uorganisk farlig avfall.

**Forslagsstillers kommentar**

Se kapittel 1.5 og 1.24 i foreliggende notat.

**Geotekniske vurderinger av ny kai og tunell**

- Faggruppen ber om at stabilitet i Frierflogene og sjøbunnen med «den store ras-gropa ved Kongkleivbåen» mm. må vurderes. I tillegg bes om at det redegjøres for virkningene av mulige ras mv. for naturverdier og friluftsliv, naboer og tilstøtende naturreservat.

**Forslagsstillers kommentar**

Se kapittel 1.10 i foreliggende notat.

**Gruvens egnethet - miljørisikovurdering**

- Faggruppen ber om at gassfare og gasslekkasjer til bebyggelse mv. ved ordinær drift utredes, samt belyses i ROS-analyse. Faggruppen mener også at representanter for lokalbefolkning og kommune må inngå i en styringsgruppe for risikovurderingen.
- Faggruppen mener videre at stedsspesifikke mottakskriterier må angis nærmere i planprogrammet, og at det må beskrives detaljert hvilke avfallstyper og –mengder som skal mottas. Videre bes det om en nærmere redegjørelse av hvor et evt. fremtidig anlegg for stabilisering av flyveaske med CO<sub>2</sub> skal lokaliseres. Det etterlyses også en mer detaljert beskrivelse av planområdet inkl. dybdeforhold i gruve og fjord og om gruvens utbredelse.
- Faggruppen ber om at en redegjørelse om seismisk aktivitet frem til i dag, opptredende strømningsforhold og innlekking av ferskvann og saltvann.
- Vedrørende geokjemisk vurdering ber faggruppen om at avfallsgipsens løselighet/elektrolytiske reaksjoner ved vannkontakt utredes.

**Forslagsstillers kommentar**

Se kapittel 1.7, 1.9 og 1.10 i foreliggende notat.

**Økonomiske konsekvenser**

- Faggruppen ber under dette punkt at ringvirkningsregnskapet må «ta utgangspunkt i samfunnsøkonomisk tap, verditap og omdømmetap mv. som fordeles og skaper ringvirkninger i lokalsamfunnet».

**Forslagsstillers kommentar**

Som beskrevet i forslag til planprogram, kap. 7.5, vil det utarbeides et ringvirkningsregnskap i konsekvensutredningen. Regnskapet vil bl. a. belyse direkte og indirekte virkninger (kostnader) som følge av virksomheten. Slike kostnader kan være positive eller negative. Se kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Kulturminner

- Faggruppen ber om at «de nasjonale og internasjonale kulturminneverdiene av Brevik måtte nevnes som tema for en KU, og det er uakseptabelt at det er utelatt».

#### Forslagsstillers kommentar

Se kapittel 1.19 i foreliggende notat.

#### Naturmangfold

- Faggruppen mener at biologisk mangfold/naturmiljø på land må inngå i «den forutsatte steds-spesifikke risikovurderingen» og inkludere «stedsspesifikk påvirkningsanalyse av tenkelige hendelser av selve anleggene...».

#### Forslagsstillers kommentar

Se kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### Faggruppen har oppsummert sine høringsuttalelser i 30 punkter, som er oppsummert i det følgende

- *1. Nautisk sikkerhet og skipsulykke (7.14 og 7.15):* Faggruppen skriver at de «finner dette avsnittet uholdbart uspesifisert ....». Det etterlyses beskrivelse av historiske skipsuhell, beskrivelse av skipsleia, mulige konsekvenser for strandsoner mv.

#### Forslagsstillers kommentar

Kapittel 7.16 redegjør for hva som skal utredes innen tema *Nautisk sikkerhet*, mens kapittel 7.17 redegjør for utredning av konsekvenser som følge av *Skipsulykke*. Planforslaget vurderes som dekkende for de mest relevante forhold. I tillegg vil foreslått ROS-analyse (kapittel 7.21) redegjøre for hendelser både på land og i sjø. Skipstrafikk fra Langøya til Kongkleiv inngår her. Dette forhold tydeliggjøres i planprogrammet. Se kapittel 1.21 i foreliggende notat.

- *2. Sårbarhet, resipient - Utslipp til resipient fra transport av behandlet avfall og fra aktivitet på land (7.16 og 7.17):* Faggruppen etterlyser utfyllende beskrivelse av sårbarhetsstatus etter Vanndirektivet for de ulike delene av Grenlandsfjordene, spesielt Eidangerfjorden og Frierfjorden.

#### Forslagsstillers kommentar

I kapittel 7.15 i forslag til planprogram er det beskrevet at det i konsekvensutredningen skal foretas en sammenstilling av resultatene fra relevante undersøkelser av Frierfjorden. Tilsvarende tydeliggjøres i planprogrammet om Eidangerfjorden. Se kapittel 1.18 i foreliggende notat.

- *3. Geologiske fakta og oversiktlig vurdering:* Faggruppen etterlyser en detaljert beskrivelse av opptredende geologiske forhold i planprogrammet.

#### Forslagsstillers kommentar

I henhold til kapittel 7.3 og 7.4 i forslag til planprogram, inngår dette som et viktig tema for å avgjøre om Dalen gruve er egnet til foreslått formål. Forslagsstiller mener at dette er tilstrekkelig ivarettatt i forslaget til planprogram.

- *4. Hydrologisk og hydrogeologisk oversikt og utredning:* Etterlyser videre beskrivelse av vannstrømmer i «gruvevolumene og grunnvannsstrøm i berget lokalt for gruveområdet før og etter lukking av deponiet».

#### Forslagsstillers kommentar

Når det gjelder vannstrøm i gruveområdet, vil dette belyses i arbeidet med den hydrogeologiske vurderingen beskrevet i kapittel 7.4 i forslag til planprogram. Utredning som beskrevet ivarettar faggruppens uttalelse på dette punkt.

- *5. Sikkerhet/beredskap, gruvene:* Faggruppen ber om at «sikkerhets- og beredskapsspørsmål til gruvene, deres innganger/adgangsforhold mv» må beskrives.

#### Forslagsstillers kommentar

Problemstillingen ivaretas gjennom ROS-analysen som foreslått i kapittel 7.21. Forslagsstiller foreslår imidlertid at beskrivelsen i kapittel 7.21 styrkes på dette punkt.

- *6. Bred og grundig sårbarhetsvurdering mv. :* Faggruppen er under dette punkt spesielt opptatt av avstander til befolkningen og at anleggets influensområde er vesentlig større enn det beskrevne planområdet. Det bes om at ROS-analysen omfatter et større geografisk område enn planområdet.

#### Forslagsstillers kommentar

ROS-analysen vil inkludere transporten fra Langøya til Kongkleiv. Konsekvensutredningen gjøres i samsvar med forskrift om konsekvensutredninger. Forslagsstiller er av den oppfatning at foreslått planområde dekker det området som kan bli direkte berørt.

- *7. Forsinket melding til kommune om tenkt etterbruk.*

#### Forslagsstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering.

- *8. Barn og unges oppvekstvilkår og interesser på land:* Det oppfattes at faggruppen ønsker dette tema innarbeidet i konsekvensutredningen.

#### Forslagsstillers kommentar

Uttalelsen tas til følge, og tema barn og unges interesser tas inn i planprogrammet.

- *9. Stedegne momenter som skulle vært listet, nevnt og kartfestet:* Uttalelsen fra faggruppen på dette punkt omhandler avstander, sikkerhet, ROS-analyse, som er hovedtema også for pkt. 5 og pkt. 6 foran.

#### **Forslagsstillers kommentar**

Det vises til pkt. 5 og pkt. 6 foran. Andre innspill under dette punkt tas til orientering.

- *10. Alternativ 0 er feildefinert.*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Se kapittel 1.23 i foreliggende notat. Høringsuttalelsen tas til orientering.

- *11. Status og veivalg ut fra full nasjonal avfallsplan må utredes som en del av oversiktlig KU.* Det påpekes videre fra faggruppen at NOAH vil få urimelige konkurransefordeler gjennom bruk av Dalen gruve.

#### **Forslagsstillers kommentar**

Se kapittel 1.2 og 1.5 i foreliggende notat. Høringsuttalelsen tas til orientering.

- *12. Alternative sikrere lokaliteter i ubrukt fjell svært mangelfullt utredet:* I all hovedsak etterlyser faggruppen et alternativ til bruk av Dalen gruver, og gjentar sitt forslag til søk etter nye lokaliteter i jomfruelig terreng.

#### **Forslagsstillers kommentar**

Se kapittel 1.5 i foreliggende notat. Uttalelsen på dette punkt tas til orientering.

- *13. Stedlig geoteknisk stabilitet i rasmark og stup i Frierflogene må nøye undersøkes*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Stabilitet vil utredes i samsvar med planprogrammets kapittel 7.3 og 7.4. Mulige følgekonskvenser inngår ikke i konsekvensutredningen. Evt. behov for avbøtende tiltak beskrives.

- *14. Prekestolen i Grenland, konsekvenser av rasfare og ras.*

#### **Forslagsstillers kommentar**

Stabilitet vil utredes i samsvar med planprogrammets kapittel 7.3 og 7.4. Mulige følgekonskvenser inngår ikke i konsekvensutredningen. Evt. behov for avbøtende tiltak beskrives.

- 15. *Influensområder må defineres nærmere og følger utredes*: Uttalelsen på dette punkt kan oppsummeres gjennom ønsket om å utvide influensområdet slik at ulemper for befolkningen beskrives samt risikoforhold relatert befolkningens nærhet til deponiet med tilhørende gassfare.

#### Forslagsstillers kommentar

Se kapittel 1.24 i foreliggende notat. Uttalelsen på dette punkt tas til orientering.

- 16. *Erfaringer ut fra hendelser med avfall, som en del av Worst Case vurdering*: Faggruppen ber om at det i planprogrammet innarbeides «erfaringsstudier internasjonalt av fatale (worst case) og andre faktiske hendelser både ved daganlegg og dypanlegg for deponier og gruvedrift i Europa og ellers, bl. a. Stocamine (Alsace, Frankrike 2002) og Tianjin, Kina».

#### Forslagsstillers kommentar

Høringsuttalelsen på dette punkt anses ikke relevant for konsekvensutredning av mulig deponi i Dalen gruve. Uttalelsen foreslås ikke tatt til følge.

- 17. *Stedsspesifikke mottakskriterier for avfall*. Faggruppen ber om at det i planprogrammet innarbeides en spesifikasjon av hvilke avfallstyper som er tenkt deponert i gruvene som en del av avfallsgipsen.

#### Forslagsstillers kommentar

Det vil i samsvar med kapittel 7.4 i forslag til planprogram redegjøres i konsekvensutredningen for avfallssammensetning og utlakingsegenskaper til det avfallet som evt. vil deponeres i gruvene. Se kapittel 1.7 i foreliggende notat.

- 18. *Aktuelle tilleggfsorsendelser av farlig avfall*: Faggruppen hevder under dette punkt at NOAH arbeider «med å innlemme, for Brevik; også betydelige kvanta andre og langt mer konsentrerte farlige avfallsstrømmer (som i dag går til Langøya) enn nøytralisert flyveaske, er ikke opplyst».

#### Forslagsstillers kommentar

Som redegjort for i kapittel 7.4 forslag til planprogram vil konsekvensutredningen redegjøre for de avfallstyper som kan tenkes å inngå i avfallsgipsen, samt påvirkningen disse avfallstypene gir på avfallsgipsens egenskaper. Se kapittel 1.7 i foreliggende notat. Faggruppens uttalelse på dette punkt tas til orientering.

- 19. *CO<sub>2</sub>-alternativ for nøytralisering*: Faggruppen ber om at det redegjøres for behandling av flyveaske med CO<sub>2</sub> i planprogrammet.

#### Forslagsstillers kommentar

Det vil i konsekvensutredningen redegjøres for mulig bruk av CO<sub>2</sub> til nøytralisering av flyveasken. Faggruppens høringsuttalelse tas til orientering.

- *20. Seismiske forhold må steds-relateres og KU-vurderes:* Faggruppen ber under dette punkt at historisk seismisk aktivitet i regionen må beskrives i planprogrammet.

#### Forslagsstillers kommentar

Simulering av seismisk aktivitet inngår som en del av konsekvensutredningen iht. forslag til planprogram. Faggruppens uttalelse på dette punkt tas til orientering.

- *21. Følger av nåværende og evt. senere lekkasjer i gruvene:* Under dette punkt ber faggruppa om at det redegjøres for hydrogeologiske forhold og vannstrømmer både i dagens situasjon og etter at deponiet er avsluttet.

#### Forslagsstillers kommentar

Beskrivelsen i kapittel 7.4 i forslag til planprogram ivaretar faggruppens uttalelse på dette punkt.

- *22. Oppløseligheten av «avfallsgips» og elektrolytiske reaksjoner:* Faggruppen skriver under dette punkt bl. a. at «oppløselighet av vanlig gisp og av «avfallsgips» mangler i planprogrammet».

#### Forslagsstillers kommentar

Det er riktig at det i forslag til planprogram ikke er beskrevet noe om oppløselighet. Planprogrammet beskriver imidlertid i kapittel 7.4 at avfallet utlakingsegenskaper i tillegg til innhold av tungmetaller skal dokumenteres i forbindelse med konsekvensutredningen. Høringsuttalelsen på dette punkt ivaretas gjennom konsekvensutredningen. Uttalelsen for øvrig om dette punkt tas til orientering. Se kapittel 1.7 i foreliggende notat.

- *23. Ringvirkningsregnskap mv. :* Faggruppen uttaler under dette punkt at «ringvirkningsregnskapet må også ta utgangspunkt i aktuelt samfunnsøkonomisk tap og verditap, omdømmetap mv. som fordeles og skaper ringvirkninger i lokalsamfunnet og i Grenland».

#### Forslagsstillers kommentar

Som beskrevet i forslag til planprogram, kap. 7.5, vil det utarbeides et ringvirkningsregnskap i konsekvensutredningen. Regnskapet vil bl. a. belyse direkte og indirekte virkninger (kostnader) som følge av virksomheten. Innholdet i ringvirkningsregnskapet tydeliggjøres i planprogrammet. Se kapittel 1.13 i foreliggende notat.

- *24. Kulturminner og kommunal myndighet:* Faggruppen tar her utgangspunkt i «de nasjonale og internasjonale kulturminneverdiene i Brevik», og ber om at fare/risiko for brann som følge av hendelser under transport og drift av deponi inkl. gassfare tas inn som tema i konsekvensutredningen. Faggruppen påpeker at «kommunen som brann- og beredskapsmyndighet må påaktes».

#### Forslagsstillers kommentar

Kartlegging og vurdering av kulturminner på land gjennomføres når kai og tunnelåpning er endelig plassert, og utføres i neste fase av planprosessen. Se kapittel 1.19 i foreliggende notat.

Brann både under transport og drift av deponi inkl. gassfare vil belyses i utredningstema ROS-analyse, se kapittel 7.21 (fareidentifikasjon), og er derfor ivaretatt.

- *25. Biologisk mangfold/naturmiljø på land:* Faggruppen ber om at det her gjennomføres en såkalt «stedsspesifikk påvirkningsanalyse av tenkelige hendelser og av selve anleggene mv».

#### Forslagsstillers kommentar

Som beskrevet om kapittel 7.7 i forslag til planprogram beskriver forslag til planprogram en anerkjent og innarbeidet metodikk for kartlegging av biologisk mangfold mv. i konsekvensutredninger. Høringsuttalelsen tas ikke til følge på dette punkt.

- *26. Jernbanetransport av farlig avfall:* Under dette punkt skriver faggruppen at «Jernbaneverket skal ha besørget en skriftlig vurdering av bruk av Brevikbanen» for jernbanetransport av farlig avfall.

#### Forslagsstillers kommentar

Dette er helt ukjent for forslagsstiller. Problemstillingen som trekkes frem av faggruppen er irrelevant for konsekvensutredningen, da all transport av behandlet avfall skal skje med skip.

- *27. Skipstrafikk og eksisterende miljøbelastning fra havn:* Faggruppen uttaler under dette punkt at eksisterende støybelastning og utslipp fra skip skal inkluderes i vurderingsgrunnlaget.

#### Forslagsstillers kommentar

Som beskrevet i kapittel 7.13 i forslag til planprogram, skal konsekvensutredningen ta utgangspunkt i dagens skipstrafikk i Frierfjorden og endringer i skipstrafikken som følge av tiltaket. Forslagsstiller anser at faggruppens uttalelse på dette punkt er ivaretatt.

- *28. Støyutredning ut over støykart:* Faggruppen ber om at støy må relateres til mulige effekter på lokalt dyreliv og friluftsliv.

### Forslagsstillers kommentar

I sammenheng med at konsekvenser for friluftsliv foreslås tatt inn i konsekvensutredningen, vil bla. konsekvenser av støy i forhold til friluftsliv vurderes. Det avklares nærmere om st yeksposnering har konsekvenser for dyreliv lokalt.

- 29. *Bruk av fjord, kystskogbryn og strender til rekreasjon:* Faggruppen ber om at planprogrammet skal redegjøre for «verdier i miljøkvaliteter i gamle og nyere hytteområder, nye bade- og fiskeanlegg, betydelige investeringer ved sandstrender, strandkafeer, naturhus...» mv. Videre ber gruppen om at konsekvensene for ny barneskole/oppvekstsenter tas inn.

### Forslagsstiller kommentar

Det vises til kommentar under ovenstående pkt. 8 om barn og unges interesser, som foreslår tatt inn som eget tema i konsekvensutredningen. Øvrige innspill under dette punkt tas til orientering.

- 30. *Avstandsutfordringene til sensitiv arealbruk og arealtilstand:* Under dette punkt fremhever faggruppen problemstillinger og utfordringer knyttet til deponiets beliggenhet i forhold til befolkning, dvs. boliger, skoler mv. Det bes om at det legges vekt på regelverk og anbefalinger fra andre land.

### Forslagsstillers kommentar

Vurdering av konsekvensene for miljø og samfunn ved bruk av Dalen gruve til deponering av stabilisert og nøytralisert uorganisk farlig avfall er formålet med konsekvensutredningen. Forslagsstiller anser derfor at høringsuttalelsen på dette punkt vil innfris innenfor de utredninger revidert planprogram vil sikre at blir gjennomført.

### Konsekvens for planprogrammet

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av de øvrige temaene tydeliggjøres/suppleres.

### Uttalelse nr. 2, datert 28.02.2018

#### Avfallets sammensetning og egenskaper

- Hva er innlemmet i avfallsgipsen ut over «nøytralisert» flyveaske? NOAH har med «annet» og «sm leveranser», men utelater at dette til sammen ser ut til å være store aktuelle fraksjoner av giftigere tungmetallblandinger.

#### NOAH - profitt

- Gambler NOAH med mulig gigantdrift, og at mengden 500 000- 800 000 t pr.  r uansett vil kunne passere, hvis myndighetene skulle sette stopper for annet enn flyveaske og syre?



#### Avstand til befolkning

NOAH utsetter beskrivelsen av selve gruvene og byens nærhet. Ikke en gang et riktig kart over gruvens utbredelse i fjorden - med et vertikalsnitt leveres. Avstandskart over tusener bosatte 1-2 km fra tenkt planområde er fraværende nå. Forsøk på riss av influensområde mangler. Åpninger og luft-forbindelser til gruvene er en kjempeutfordring. Skoler, aldershem, havner, og to andre storulykkesvirksomheter er gjemt i ordet ROS-analyse. Det internasjonale påbudet er å beskrive gruvene og utfordringene på tidlig stadium, før beslutning om KU. Tett bosatte områder skal/bør utelukkes, før videre utredning av andre alternativ. Informasjon på tidlig stadium er grunnleggende.

- Kravene til beskrivelse er todelt; først og sist; lokaliteten, - og så; kapasiteten til lokaliteten. Kapasiteten er igjen todelt: Selve gruvenes - og stedets kapasitet. Det opptrer gjennomsettende vannførende forkastninger, sprekkesoner og diabas-ganger, dypforvitring og luftåpninger som tilsier at gruvene er uegnet. Porsgrunn, en av Norges mest erfarne industrikommuner sier at prosessen skal avsluttes.

Svar: Tas til orientering. Gruvens egenhet vil blir vurdert i 7.4. Se kapittel 1.10 i foreliggende notat.

- Faggruppa har foreslått ubenyttet fjell og forhåndsinjisering.

Svar: Se kapittel 1.5 i foreliggende notat.

- NOAHs utredningskapasitet eller kompetanse har grenser som alt er overskredet. Det er ikke vist til opplegg for drift, overvåking og evaluering, sikrings- og etterdrifts-situasjon, (lekkende gruver fulle av vann rundt avfallet, med senere trykkretning ut mot en vernet fjord) eller søkerens finansielle sikkerhetsansvar.

Svar: Tas til orientering. Inngår i kapittel 7.4. Se kapittel 1.12 i foreliggende notat.

- Det foreslåtte prosjektet er ikke miljø- og sikkerhetsmessig realistisk og må avvises.

Svar: Tas til orientering. KU-en skal gi svar på om Dalen gruve er egnet til deponi for uorganisk farlig avfall.

#### Forslagstillers kommentar

##### Avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

##### NOAH – profitt

Når det gjelder spørsmålet om NOAH gambler med mulig gigantdrift, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

##### Avstand til befolkning

Når det gjelder avstand til befolkning, storulykkevirksomhet, og at gruvene må beskrives på et tidligere stadium, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Kravene til beskrivelse er todelt; først og sist; lokaliteten, - og så; kapasiteten til lokaliteten. Kapasiteten er igjen todelt: Selve gruvenes - og stedets kapasitet. Det opptrer gjennomsettende vannførende forkastninger, sprekkesoner og diabas-ganger, dypforvitring og luftåpninger som

tilsier at gruvene er uegnet. Porsgrunn, en av Norges mest erfarne industrikommuner sier at prosessen skal avsluttes. Svar: Tas til orientering. Gruvens egnethet vil bli vurdert i 7.4.

NOAHs utredningskapasitet eller kompetanse har grenser som alt er overskredet. Det er ikke vist til opplegg for drift, overvåking og evaluering, sikrings- og etterdriftssituasjon, (lekkende gruver fulle av vann rundt avfallet, med senere trykkretning ut mot en vernet fjord) eller søkerens finansielle sikkerhetsansvar. Svar: Tas til orientering. Inngår i kapittel 7.4.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **9.14 Hanne Christophersen med flere, 31.01.2018**

#### Langøya

- Tiltaket forutsetter at all avfallsbehandling skal skje på Langøya. Det vil bli søkt om fornyet tillatelse for behandlingsanlegget på Langøya. Krever ikke en slik søknad realitetsbehandling, eller er det underforstått at en slik søknad vil bli innvilget uten vurdering?

#### Planområdet/planprogram

- Det er uklarheter i forslaget til planprogram, og nødvendige utredningsområder er ikke i tilstrekkelig grad nevnt.
- Når det vurderes å legge et deponi for farlig uorganisk avfall i et tett befolket område, virker foreslåtte planområder veldig begrenset. Det meste av planområdet er under bakken. For å gi et riktig inntrykk av situasjonen bør det opplyses om avstanden mellom ny tunnel og gruvene og nærmeste bebyggelse eller trafikkerte områder, skip eller båttrafikk. Innseilinga fra Langesund og til Kongkleiv bør likestilles med de opprinnelige planområdene. For å få et mest mulig korrekt bilde bør også avstanden mellom skipsleia og bebyggelse oppgis. Det påpekes at Sandøya har 350 fastboende, barnehage og skole. I tillegg er det mange hytter. Båt er eneste forbindelsesmulighet til fastlandet. Sandøya må omtales i planprogrammet.
- Det må også framgå på hvilket nivå de grunneste berglommene ligger.

#### Avfallets sammensetning og egenskaper

- Man vet ikke hvilke andre stoffer /type avfall som vil bli aktuelt å lagre i framtida. Dette bør kvantifiseres og beskrives ut fra deres fysiokjemiske egenskaper. Hvor lang tid må det gå før det kan garanteres at det ikke foregår gassutvikling eller spredning gjennom andre mekanismer?

#### Transport - skip

- Det framgår ikke om skipstransporten vil være sesongavhengig. I en eventuell konsekvensutredning må det derfor tas høyde for maks anløp pr. uke, vurdering av støy, forurensning til sjøs og til luft, bølgedannelser, uønskede hendelser m.m. i hele innseilingsleia fra Langesund til Kongkleiv hele året.

- Ny kai ved Kongkleiv vil ha kjøreatkomst kun gjennom ny tunnel fra Dalen gruve. Sikrer dette forsvarlig sikkerhet ved ulykke ved kai dersom tunnel helt eller delvis raser?
- Skipstrafikken må vurderes nærmere, inkludert forholdet mellom ferger og båttrafikk.
- Trafikkvurderingen må inkludere forhold til sjøs.
- Vurdering av støy må utvides fra Frierfjorden til også å inkludere hele innseilinga fra Langesund og inn til Kongkleiv.
- Nautisk sikkerhet må beskrive farled, oppankringsplass og nødoppankringsplass. Dette må også ses i sammenheng med nærheten til bebyggelsen. I tillegg vurdere det opp mot Full City ulykken og økt trafikk.
- Sikkerhet og terrorberedskap på skip og i havn bør ses i et større perspektiv.
- Klimaendringer er ikke nevnt i forslag til planprogram. Det forventes mer nedbør, ekstremvær, økt vindstyrke og høyere vannstand. Hvordan vil dette virke inn på sikkerhet i innfartsleden, grunnvannsnivå og strømminger, havstrømminger, trykk på gruvegangene, sjøvann i kaiområde og i tunnel ved høyere vannstand, spredning av giftig avfall ved ulykke, siktforhold for skip og båter, osv.

#### Drift av gruen

- Et eventuelt deponi for farlig uorganisk avfall skal sikres i et langt perspektiv >1000 år. Det må tas høyde for både krig og terrorangrep. Vil gruva tåle et bombeangrep? Vil et eventuelt deponi legge begrensninger på framtidig industrivirksomhet som kanskje vil være aktuelle angrepspunkt i en framtidig terrorhandling eller krigssituasjon?
- Vil det være en fordel eller ulempe at deponiet ligger under vann når nødvendige tiltak må settes i verk ved ulykke terrorangrep e.l.?

#### Alternativ bruk av gruen

- Økonomiske konsekvenser må sammenlignes med andre virksomheter som kan drives i gruva.

#### Omdømme

- Det må undersøkes hvordan boligsalget har utviklet seg i løpet av de årene det har vært snakk om deponi av farlig avfall i Brevik. Regnskapet fra Langøya har begrenset relevans da det ikke er snakk om at deponiet ligger under føttene til folk eller at lasteskipene går rett utenfor stuevindue til innbyggerne. Kapittelet må også sees i sammenheng med nasjonale planer og kommuneplanen for Porsgrunn 2014-2025 der man bl.a. ønsker å utvikle et godt bomiljø.

#### Planene må stoppes

- Ber om at prosessen med etablering av deponi for farlig uorganisk avfall i Dalen gruve stoppes.
- Stiller seg for øvrig bak andre uttalelser hvor det stilles spørsmål om gruvenes egnethet, prosessen, lokaldemokratiets stilling og eierforholdet/ansvarsforholdet for deponiet de neste 1000 år.

---

Planområde

- ROS-analysen må omfatte hele planområdet samt alle områdene i nærheten. Dersom det skulle skje en ulykke er det mange mennesker som blir berørt.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Langøya

Når det gjelder forhold knyttet til Langøya, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

Planområde/metode

Influensområdet blir vurdert i de ulike temautredningene, og varierer. Det vises til kapittel 1.24 og kapittel 1.23 i foreliggende notat.

Avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

Transport – skip

Når det gjelder om skipstransporten vil være sesongavhengig, ny kai ved Kongkleiv, sikkerhet ved ulykke, skipstrafikken, trafikkvurdering, vurdering av støy, nautisk sikkerhet, sikkerhet og terrorberedskap på skip og i havn, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat samt forslag til planprogram hvor disse temaene allerede er innarbeidet. En del av forholdene vil også omtales i ROS-analysen.

Drift av gruven

Når det gjelder krig og terrorangrep, bombeangrep, begrensninger på framtidig industrivirksomhet, og om det er en fordel eller ulempe at deponiet ligger under vann, tas dette til orientering.

Alternativ bruk av gruven

Når det gjelder alternativ bruk av gruven, vises det til kapittel 1.11 i foreliggende notat.

Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Planene må stoppes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Når det gjelder gruvenes egnethet, prosessen, lokaldemokratiets stilling og eierforholdet/ansvarsforholdet for deponiet de neste 1000 år vises det til kapittel 1.10, 1.1, 1.4 og 1.12 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **9.15 Heistadtangen sameie, Porsgrunn, 30.01.2018**

#### Gruvens egnethet som deponi

- I konsekvensutredningen må man få inn en vurdering om Dalen gruver er egnet til deponiformål, og om det i det hele tatt er realistisk med «sambruk» med fortsatt gruvedrift.

#### Eierforhold

- Konsekvensutredningen må tydeliggjøre eiendomsforhold. Har NOAH i det hele tatt tilgang til gruvene?
-  konomiske konsekvenser må også omtale mulig alternativ bruk av gruva og boligsalg/tap av verdi.

#### Deponiets levetid og ansvar - etterdrift

- Konsekvensutredningen må utrede alle usikkerheter etter at deponiets levetid er over. Hva vil skje om 25, 50 og 100 år?
- Det bør kvalitetssikres at det ikke er noen fare i etterdriftsfasen. Det må sørges for at det er satt av nok økonomiske ressurser til evt.   takle etterdriftsfarer.
- Konsekvensutredningen må definere hva som er «trygt» for omgivelsene og hvordan tiltakshaver skal bevise at det er trygt for all framtid.
- Vil et ev. deponi tåle bombeangrep?

#### Avfallsets sammensetning og egenskaper

- Konsekvensutredningen må dokumentere/garantere at gassutvikling ikke vil skje i all framtid.
- Konsekvensutredningen må vurdere konsekvenser vanninntrenging kan ha.
- Egner avfallsgipsen seg for underjordisk deponering? Hva vil skje dersom vanninntrenging gir skade?

#### Transport - skip

- Konsekvensutredningen må vurdere mulige konsekvenser av økt skipstransport av farlig avfall.
- Kapittel 7.9 Trafikk må også inkludere skipstrafikk. Innkjøring til ny kai i Kongkleiv er midt i området for øvrig skipstrafikk, ferger til Sandøya og fritidsbruk. Konsekvenser av dette må redegjøres for.
- Nautisk sikkerhet bør også utrede forholdet til nærliggende bebyggelse.

#### Barn og unge

- Konsekvensutredningen må inkludere konsekvenser for barn og unges oppvekstvilkår.
- Barn og unges oppvekstvilkår og interesser på land må inngå.

#### Friluftsliv og rekreasjon

- Konsekvensutredningen må inkludere konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon på land.

#### Gjenvinning

- Det bør utredes hvor mye vi kan gjenvinne av vårt eget avfall, og derved slippe å importere flyveaske og nøytralisere syre fra Kronos Titan. Det bør vurderes alternativer til deponering, alternativer for gjenvinning.

#### Vanndirektivet

- Hvis det er forventete utslipp til resipient, bør det utredes om dette kan aksepteres for framtida.

#### Omdømme

- Omdømmekonsekvenser for Grenlandsområdet må utredes.

#### Planprogrammets metode

- Det er viktig at det gjøres godt rede for; 1) formålet med tiltaket, 2) aktuelle alternativer og 3) behovet for utredninger.

#### Planområdet

- Konsekvensutredningen må vurdere hvilke konsekvenser mulig deponi kan ha for miljø og samfunn i Brevik og Eidangerfjorden.
- Planområdet over bakken må også inneholde området med inngang/nedgang til gruen. Avstand til nærmeste bebyggelse må redegjøres for. Innseilingsområdet til Kongkleiv bør være med i planområdet, samt landområder i Brevik og hele Eidangerfjorden.
- Utslipp til luft og støy må vurderes for et større område enn bare Frierfjorden. Alt. 1 med deponi kan ikke bare sammenlignes med alt. 0, som mange håper at opphører. Gassutslipp må redegjøres for.
- ROS-analyse er vesentlig. Hensynssoner = nødvendig avstand mellom tiltaket og beboelsesområder må vurderes. ROS-analysen bør også ta hensyn til klimaendringer.
- Konsekvensutredningen må utvide ROS-analysen med konsekvenser av klimaendringer.
- Konsekvensutredningen må inkludere konsekvenser for sosial infrastruktur.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, og eventuelt sambruk, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

#### Eierforhold

Når det gjelder eierforhold, vises det til kapittel 1.4 i foreliggende notat.

#### Deponiets levetid og ansvar – etterdrift

Når det gjelder etterdriftsfasen, om det er satt av nok økonomiske ressurser, hva som er «trygt» for omgivelsene, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### Avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Transport – skip

Når det gjelder skipstransport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

#### Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Friluftsliv og rekreasjon

Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7.

#### Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Vann

Når det gjelder utslipp til resipient, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Planprogrammets metode

I planprogrammet er formålet med tiltaket, aktuelle alternativer og behovet for utredninger beskrevet. Det vises for øvrig til kapittel 1.23 i foreliggende notat.

#### Planområdet

Når det gjelder planområdet, vises det til kapittel 1.24 i foreliggende notat.

- Høringsuttalelsen angående utslipp til luft og støy må vurderes for et større område enn bare Frierfjorden. Alt. 1 med deponi kan ikke bare sammenlignes med alt. 0, som mange håper at opphører. Gassutslipp må redegjøres for. Utslipp til luft og støy for et større område enn planområde inngår i temautredningen støy og luft i kapittel 7 i planprogrammet. Gassutslipp er omtalt i kapittel 1.10 i foreliggende notat. Uttalelsen om at ROS-analyse er vesentlig. Hensynssoner = nødvendig avstand mellom tiltaket og beboelsesområder må vurderes tas til orientering. Viser for øvrig til svar fra DSB i forhold til at et deponi ikke vil bli klassifisert som en storulykkebedrift.
- Konsekvensutredningen må utvide ROS-analysen med konsekvenser av klimaendringer tas ikke til følge. Metode for utarbeidelse av ROS-analysen i forslag til planprogram legges til grunn.  
Uttalelsen om at konsekvensutredningen må inkludere konsekvenser for sosial infrastruktur tas ikke til følge. Forslagsstiller påpeker at temat sosial infrastruktur vil bli omtalt i en eventuell planprosess. Beliggenheten til skoler og barnehager vil inngå i temautredningen for barn og unge.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### **9.16 Kameratklubben Alliansen, Brevik v/John Fr. Fosse, datert 24.01.2018**

- Kameratklubben består av 48 pensjonister.

Gruvens egenhet som deponi

- Hvordan vil en eksplosjon påvirke fjellet?
- Det ble opplyst på informasjonsmøte i Brevik at «dersom det var det minste frykt for å skade på miljøet/omgivelsene ville ikke NOAH legge deponiet til Brevik». Har ikke NOAH fått med seg at det har skjedd «ulykke» med sammenrast gruvegang i disse gruvne tidligere?

Langøya

- NOAH sier at Langøya skal leveres tilbake til folket når det er fullt der, men fortsatt vil ta imot og behandle avfallet til nytt deponi. Hvor lenge er det til all behandling overføres til «dagbruddet» i Brevik? Er dette en hemmelig planlagt strategi?



Alternativ plasseing

- Det må finnes andre steder i Norge hvor et deponi ikke vil berøre mennesker på den måten det vil gjøres her.

NOAH - roller

- NOAH hadde en inntekt i 2016 på ca. 535 mill og et overskudd på ca. 142 mill. samt en lederlønn på ca. 3,7 mill. Er det kun dette som teller i deres vurdering, og ikke menneskelige hensyn?

Gjenvinning

- Hvorfor ikke forske videre på gjenvinning av all farlig avfall dere har tenkt i putte ned i gruvene? Koster det for mye?
- I stedet for å skape maks 10 arbeidsplasser med dette deponiet ville det ikke være mer forsvarlig og ansatte 10 personer for videre forskning på gjenvinning av alt farlig avfall? Vi tror dette ville skape flere arbeidsplasser over tid.

Transport - skip

- Hvem skal betale for «ytterligere sikring» av skipsleia?
- Kjenner dere til dagens regler for antall «ankringsplasser» det er i Frierfjorden?
- Dersom båter med giftig avfall må «ligge på været» hvor har dere tenkt dette skal gjøres? Minner om nye regler her som trede i kraft etter forrige ulykke med «Full City».
- Hvor lang tid regner NOAH med det vil ta med alle rettsaker som Huseiernes landsforbund har sagt de vil ta for sine medlemmer i Brevik og omegn? Vil det da være klart til det planlagte deponiet i 2020?
- Har NOAH allerede klarert og inngått forlik (les utbetalt erstatning) til alle grunneiere som blir berørt av denne deponiplanen?

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder hvordan en eksplosjon påvirker fjellet, og tidligere ulykke med sammenrast gruvegang, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Langøya

Når det gjelder Langøya og overføring av behandling til Brevik, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

Alternativ plassering

Når det gjelder alternativ plassering, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

#### NOAH – roller

Når det gjelder NOAHs inntekt, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Transport – skip

Når det gjelder forhold knyttet til skipsfart, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

Forslagsstiller påpeker at konsekvensutredningen skal belyse om Dalen gruve er egnet til deponi for uorganisk farlig avfall. Forhold til erstatning for tap på boligverdi, kjøpe opp alle boliger, rettsaker og om NOAH allerede har klarert og inngått forlik (les utbetalt erstatning) til alle grunneiere ikke er relevant for planprogrammet. Uttalelsen tas til orientering.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **9.17 Krabberødstrand velforening, 30.01.2018**

- Det foreligger vedtak fra 2015 om å arbeide mot det planlagte deponiet i Dalen gruve.

#### Gruvens egnethet som deponi

- Informasjonen om deponiet har båret preg av misvisende, og ikke pålitelige uttalelser fra norske miljømyndigheter, og tiltakshaver NOAH A/S sin side. Langøya er ettertettet gjennom flere år, og Dalen gruve lekker inn både ferskt og sjøvann. Det er også vektlagt kalkfjelllets evne til å nøytralisere de deponerte massene, erfarne geologer uttaler at kalkfjell ikke er bedre eller dårligere egnet enn andre krystallinske bergarter.
- Miljødirektoratets uttalelse om at gruvene ut fra en miljøfaglig vurdering kan være særlig godt egnet har ikke grunnlag i noen miljøfaglig utredning. Miljødirektoratet villeder.
- Det foreligger ingen annen utredning av gruvenes egnethet til deponi enn regionsgeolog for Telemark, Vestfold og Buskerud "Sven Dahlgren" høringsuttalelse av 01.12.2014 i forbindelse med Porsgrunn Bystyres behandling av saken 05.03.2015. Regiongeologens konklusjon er klar og utvetydig: Alunskifer, thoriumrike bergarter/avgang fra Fensfeltet, slagg fra Søve eller andre uran/thoriumrike bergarter eller menneskeskapte produkter bør ikke lagres i Dalen gruver. Slikt avfall bør derfor tas ut av planene.

#### Avstand til bebyggelse

- For videre arbeid må internasjonale skilleavstander legges til grunn for plassering av framtidig deponi, minst 1500 m.

#### Import av avfall - avfallstrømmer

- Avfallet dreier seg i all hovedsak om NOAH A/S sin import av farlig uorganisk avfall. Importen forsvares med at Norge ikke genererer nok flyveaske til å nøytralisere avfallssyre

fra Kronos Titan. Hvorfor har ikke norske miljømyndigheter for lengst pålagt Kronos Titan å rense avfallssyren? Dette ville også oppfylt viktige kriterier i Baselkonvensjonen om at farlig avfall skal tas forsvarlig hånd om og enten gå til gjenvinning eller være sikret god nok nasjonal behandlingskapasitet. Grensekryssende transport av farlig avfall skal begrenses til et minimum, og kun for forsvarlig håndtering. Hvert lands skal sørge for tilstrekkelig behandlingskapasitet for farlig avfall, som skal være lokalisert så nær kilden som mulig, og fortrinnsvis innen det opprinnelige landets egne grenser. Dagens løsning med stordeponi oppfyller ikke Baselkonvensjonens krav.

- Staten griper inn for et privat selskap, for å tilrettelegge for dette selskapets import av farlig avfall til Norge.

#### Barn

- Planen ivaretar ikke barns grunnleggende rettigheter. Dersom barn ikke er hørt, kan det være en saksbehandlingsfeil.

#### Hjemmel - grunnloven

- Viser også til grunnlovens § 112. Ingen kan forutsi rekkevidden av disse deponiplanene. De må derfor avvises.

#### Friluftsliv

- Planområdet omfatter i det vesentligste områder som er uvurderlig som rekreasjonsområder, som brukes av svært mange mennesker hele året.

#### Natur - naturmangfold

- Det påhviler også nasjonale- og internasjonale verneinteresser for området «Kongkleiv og Frierflauene». Disse vil ikke bli ivaretatt for ettertiden ved det inngrepet et deponi vil bli.
- Appellerer til å følge lovene som ivaretar mennesker og natur.

### Forslagstillers kommentar

#### Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

#### Avstand til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Import av avfall – avfallsstrømmer

Når det gjelder import av farlig uorganisk avfall, Kronos Titan og Baselkonvensjonen, vises det til 1.6 i foreliggende notat.

#### Barn

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Hjemmel - grunnloven

Når det gjelder grunnlovens § 112, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### Friluftsliv

Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen, tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Natur - naturmangfold

Når det gjelder nasjonale og internasjonale verneinteresser, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat samt kapittel 4 og 5 i planprogrammet.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **9.18 Oksøya velforening, 31.01.2018**

#### Lokalisering

- Utredning av forskjellige lagringssteder er kun vurdert ut fra økonomiske hensyn.

#### Gruvens egnethet som deponi

- Gruvene lekker, og det er ingen mulighet til å tette gamle gruver i råttent fjell. Vann vil strømme gjennom ovenfra og lekke ut. Gruvene er uegnet, også på grunn av geologiske forhold.

#### Transport - skip

- Det er problematisk med stor skipsfart gjennom trangt sund. Skipsforlis kan være katastrofalt.

#### Avfallets sammensetning og egenskaper

- Lokalbefolkningen over gruvene kan risikere gasslekkasjer.

---

Vann

- NOAH er inneforstått med at gruvene lekker, og at tungmetaller og gift vil komme på avveie. Forstår ikkje hvordan Miljøverndepartementet kan bifalle en slik utredning. Det er kynisk å spekulere i at gift og tungmetaller skal spres til havet.
- Mange har undervurdert gift og tungmetaller på avveie. Fiskere i Langesund får ikkje selge reker til Danmark på grunn av omdømme, 50-70 år etter siste forurensing.

Langøya

- Lokalbefolkningen har blitt underinformert om farene ved å fylle opp Langøya. Det må settes ned et utvalg som vurderer Langøya i et langtidsperspektiv. Politikerne har brukt Langøya som en ventil, ettersom de ikkje har maktet å holde styr på alt det farlige avfallet.

Gjenvinning - Baselkonvensjonen

- Innovasjon skal konkurrere, slik at beste aktør vinner. Den beste løsningen er at man renser direkte på forbrenningsanleggene.
- Kronos Titan må pålegges å rense eller avhende eget avfall.
- De som produserer farlig avfall skal bære kostnadene ved å rense. Avfall over landegrenser skal reduseres.
- All flyveaske skal gjenvinne ressurser.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Lokalisering

Når det gjelder at lokalisering er styrt av økonomiske hensyn, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Transport – skip

Når det gjelder skipsfart og skipsforlis, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

Avfallsets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder gasslekkasje, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

Langøya

Når det gjelder Langøya, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

Gjenvinning – Baselkonvensjonen

Når det gjelder gjenvinning, Baselkonvensjonen og Kronos Titan, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 9.19 Sandøya Båtforening, 31.01.2018

Natur (fjorden)

- Fjorden må ikke forringes eller ødelegges gjennom tiltaket. Dette gjelder under anlegg og ifm. transport, men også i framtida, helt til deponiet kan avvikles fordi alt deponert materiale er fjernet.

Hjemmel (overkjøring av lokaldemokratiet)

- Bekymret over at lokale folkevalgte er tilsidesatt i saken.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Natur (fjorden)

Når det gjelder natur og vann, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

Hjemmel (overkjøring av lokaldemokratiet)

Når det gjelder beslutningsmyndighet, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 9.20 Sandøya velforening, 31.01.2018

Roller (NOAH)

- Kritisk til at Norcem og NOAH skal få anledning til å etablere lagring og behandlingsanlegg for farlig avfall i graven i Brevik.

Avstand til bebyggelse

- Det egner seg ikke for Brevik by å ha et slikt anlegg midt i byen. Farlig avfall bør ikke lagres så nær boligbebyggelse.

---

Transport - skip

- Bekymret for at deponiet vil medføre økt skipstrafikk med farlig last.

Gruvens egnethet som deponi

- Området har en landheving på ca. 1 cm på 10 år. Berggrunn er ikke undersøkt. Gruvene ligger i et ustabilt område med mye kalkstein.

Omdømme – turisme

- Området kan utvikles til turisme. Dette kan gi mange arbeidsplasser.

Forurensing i Grenland

- Dette er en perle som allerede er nok belastet. Eidangerfjorden og Frierfjorden er forurenset.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Roller (NOAH)

Når det gjelder NOAHs rolle, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Avstand til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Transport – skip

Når det gjelder skipstransport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvenes egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Omdømme – turisme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Forurensing i Grenland

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**9.21 Styret ved Brevik oppvekstsenter (BOS), 23.01.2018**

- Styret i BOS har ikke tatt standpunkt for eller mot deponi, men er bekymret over forslaget til planprogram.

Øvrig uttalelse er lik uttalelsen som FAU ved Brevik oppvekstsenter.

**Forslagstillers kommentar**

Se kommentarer, kapittel 9.5 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentarer, kapittel 9.5 i foreliggende notat.

**9.22 Vern om Grenland - nei til deponi**

Har sendt inn tre uttalelser 31.01.2018

- Det tiltenkte deponiet i Dalen gruve er planlagt å deponere farlig uorganisk avfall opp til kote 0. Hva er de eksisterende gruverommene over kote 0 tenkt til? De inngår i planområdet, men omtales ikke i planprogrammet.

Roller – staten, NOAH - eierforhold

- Hvordan kan staten iverksette planprogram for et privat selskap så lenge dette selskapet ikke har eierskap eller rettigheter til etterbruk av Dalen gruve til deponi for farlig uorganisk avfall?
- Hvordan kan staten gi et privat selskap konkurransefortrinn ved at Statens eiendom under sjø inngår i det private selskapet NOAH A/S sine planer for deponi til farlig uorganisk avfall.
- Det stilles spørsmål ved om handlingene er i tråd med norsk lov, og i tilfelle hvilke.

Avfallsets sammensetning og egenskaper

- Påpeker at prøvelagring av avfallsgips ble utført med en gips med en annen konsistens. Prøvelagringen må derfor underkjennes, og videre arbeid med planprogrammet avsluttes inntil testing med korrekt produkt er gjennomført. En nøytral tredjepart må tas med på videre utredning.

Uttalelse 15.02.2018

Uttalelsen datert 15.02.2018 er vedlagt fire anmeldelser. Disse gjengis ikke.



#### Hjemmel og roller

- Hva er departementenes hjemmel for å styre planprosessen og overkjøre kommunale og fylkeskommunale myndigheter?
- Har Ellen Hambros uttalelser i 2015 hatt en vesentlig innflytelse på statlige myndigheter og politikere?
- Det må redegjøres for om et avfallsdeponi er et tiltak som representerer et "nasjonalt hensyn", slik at avvik fra normal behandling kan forsvares.
- Deponiprosessen fremstår som om resultatet er gitt. Utenlandske kompetente faginstanser må innenfor planprogrammet vurdere om saksbehandlingen er innenfor de lov- og regelrammer som gjelder for slike prosesser.
- En relevant utenlandsk instans må involveres for å gjennomgå og bedømme planprogrammet og en eventuelt senere konsekvensutredning.
- Det må undersøkes om KLD medvirker til at Norge som stat bryter konkurranseloven.

#### Lokalt selvstyre, internasjonale retningslinjer, avstandskrav, behov for konsekvensutredning, nasjonal avfallsplan

- Kommune- og fylkessammenslåing betinger økt selvstyre. En analyse av hvordan dette slår ut i forhold til statlige nivåer må foretas.
- Internasjonale retningslinjer for deponi for farlig avfall, inkludert EUs avfallsdirektiv og Baselkonvensjonen må gjennomgå og analyseres.
- Det må undersøkes om et deponi tillates gjennomført med unntak fra europeiske retningslinjer, blant annet med tetning med dobbelt membran og avstandskrav vil kunne dra nytte av en subsieringsfordel - og de praktiske, økonomiske og samfunnsmessige konsekvenser av mulig sanksjoner i form av krav om gebyrer, kompensasjoner, stenging av deponi etc. vil medføre.
- Behovet for en konsekvensutredning må gjennomgå i alle sine aspekter.
- ESA i Brussel har påpekt at Norge mangler en fullverdig nasjonal avfallsplan, den må på plass før en eventuelt går videre i denne prosessen.

#### Omdømme - turisme

- Planprogram må analysere konsekvenser for turismen i Telemark og Vestfold.
- Omdømmetapet for Telemark/Vestfold ved å beholde Langøya og Brevik i ytterligere 20 til 50 år, som symbol på et ekstremt farlig område må utredes.

#### Regel – og rammeverk – Gea Norvegica

- Planprogrammet må analysere forholdet til Gea Norvegica UNESCO global geopark.
- Planprogrammet må analysere og vurdere forholdet til UNECOs verdensarv og at fjordene i Brevik er knyttet til verdensarven på Rjukan og Notodden gjennom vannets vei fra Møsvann og ut til havet og til de kulturer dette har frambrakt.

#### Avstand til befolkning, storulykkeforskriften

- Støyprobatikken for befolkningen i Brevik, Heistad, Larvik og Holmestrand må tas med i planprogrammet
- Planen må analyseres opp mot Storulykkesforskriften. En "worst case"-analyse må foretas.

- Det må foretas "Worst Case"-analyser - for jordskjelv, eksplosjoner, gassutvikling, gruvekollaps, brann, sabotasje, terrorisme, ekstrem nedbør, skipskollisjoner med forlis. En analyse av rømningsveier for Breviks befolkning ved en eventuell storulykke må foretas.

#### Alternativ bruk

- Det må foretas en analyse av alternativ bruk av gruvene når gruvedriften opphøres. Denne må også inneholde en bedriftsøkonomisk analyse av nåverdien av disse alternativene kontra 20 års deponivirksomhet.

#### Drift av deponi

- Analyser må foretas av virkningene av forurensning i en fjord med vanngjennomstrømning som Oslofjorden vs. med en bakevje som Eidangerfjorden med hensyn til rens vann og utslipp.
- Det må undersøkes hvilke konsekvenser en ytterligere forringelse av vannkvalitet i omliggende fjorder vil kunne få for yrkesfiskere og sportsfiskere.
- Det må undersøkes hvilke konsekvenser utslipp av avfallsrester etter opphør av deponiet vil kunne få.
- Langtidsanalyse av Langøya må gjennomføres (hvilke konsekvenser deponiet har hatt – utslipp til luft og vann, påvirkning på lokalsamfunnet, utsettelse av gjenvinnings- og resirkuleringstiltak). Det må også analyseres hva som kan forventes av fremtidige utslipp når utpumping opphører.
- Tilsvarende teoretiske analyser (ved stopp av utpumping) må gjøres for gruvene i Brevik.
- Nødvendig innhentning av basismåling av utslipp til vann og luft må foretas.

#### Gjenvinning

- Gjenvinning må analyseres. Gjenvinning skal foretas nærmest mulig der avfallet oppstår og i så stor grad som praktisk mulig.
- Det må foretas en "not in my backyard"-gjennomgang, hvor det sørges for at aktuell og framtidig deponivirksomhet ikke blir av en slik størrelse og plassering at lokalbefolkning blir skadelidende.

#### Friluftsliv og rekreasjon

- Konsekvenser for befolkningens muligheter for rekreasjon og utøvelse av friluftsliv må utredes.
- Eidanger/Helgeroa/Langesundsfjorden som ferieparadis for 150 000 til 200 000 mennesker, psykologisk og faktisk påvirkning må utredes.

#### Trafikk

- Betydningen i økning av skipstrafikken må utredes, og innvirkning av denne på sjøsikkerheten og livskvaliteten for ferierende og fastboende.
- En analyse av utslipp (tog- og skipstransport og lastebiler) til lands og til vanns og til luft må gjennomføres.
- Det må foretas en vurdering av den risiko en oppvirkning av farlig industriavfall i form av bunnsedimenter i Frierfjorden utgjør ved en etablering av kai ved Kongkleiv i Frierfjorden.

#### Rettigheter

- Rettigheter som må være på plass for at tiltakshaver/forslagsstiller skal kunne igangsette tiltaket må gjennomgås.

#### Alternativ bruk av gruvene

- Det må gjøres en gjennomgang av bruk av gruvene til alternative formål, "utredningsalternativ 2".
- En bedriftsøkonomisk analyse av verdien av gruvearealene ved alternativ bruk må gjøres, nåverdi i et tusen rsperspektiv vs. nåverdi av deponiarealer på samme beregningsgrunnlag.

#### Folkehelse

- Helseaspektet for arbeidere i gruvedeponiet må utredes. Helseaspekt for befolkning gjennomgås med særlig henblikk på nervesykdommer, kreftsykdommer, og andre sykdommer hvor Grenlandsbefolkningen er overrepresentert.

#### Barn og unge

- Det må utredes hvorvidt planprogrammet inneholder nødvendig hensyntagen til spesielt sårbare grupper som unge og eldre.

#### Gjenvinning

- Myndighetene må følge opp den nasjonale avfallsstrategien som tar opp i seg gjenvinning. Løsningen i denne saken er at det opprettes mindre regionale deponier og gjenvinningsanlegg flere steder i landet. Dermed blir transportutslipp og belastning på samferdselsårer, f.eks. mindre samtidig som mengden av farlig avfall og belastningen på omgivelsene holdes på et tolererbart nivå.

#### Uttalelse nr. 3 – 15.02.2018

- Hvis Norge tar vare på eget avfall, og gjenvinner, resirkulerer og renser med dagens og fremtidens teknologi, behøver en ikke et gigantisk farlig avfallsdeponi i og under bena på innbyggerne i en by.
- Informasjonen om deponiet har båret preg av misvisende, og ikke pålitelige uttalelser fra myndigheter og NOAH.
- Det er ikke riktig at kalkfjellet på Langøya og gruvene i Brevik er tette. Langøya er ettertettet gjennom flere år, og Dalen gruve lekker inn store mengder ferskvann og sjøvann.
- Ellen Hambro uttalte; «Med det vi vet i dag, mener Miljødirektoratet at disse gruvene ut fra en miljøfaglig vurdering kan være særlig godt egnet ». Miljødirektoratet har senere uttalt at den miljøfaglige utredningen Hambro viser til ikke finnes. Hambro har villedet presse, storting, regjering, miljøvernminister og befolkningen generelt.
- Privat import av farlig avfall i store mengder er ikke et nasjonalt ansvar. Det er ikke et nasjonalt ansvar å la et privat selskap grave ned svovelsyre, som tidligere ble dumpet i Glomma, og som myndighetene kan pålegge gjenvinnes. Det er ikke et nasjonalt ansvar, å eksportere avfall som Norge kan behandle selv ved å legge forholdene til rette.

- De internasjonale betingelsene KLD har hevdet at Norge har er ikke nedfelt noe sted, kun nevnt i en minister erklæring fra 1994.
- Porsgrunn kommune som planmyndighet sa nei til NOAH sitt private forslag til planprogram i 2015 med bakgrunn i en lite gjennomtenkt plan hvor vesentlige momenter ikke var tatt hensyn til. Det nye forslaget til planprogram er ikke vesentlig forandret og har de samme åpenbare manglene.
- Det finnes ikke noen lovhjemmel for at departementene har initiert et forslag til privat planprogram hvor NOAH er tiltakshaver. Lokaldemokratiet er neglisjert. Er hensynet til NOAH av nasjonal interesse?
- Gjenvinning, resirkulering og rensing av Norges eget avfall vil skape flere nye arbeidsplasser enn å importere Europas farlige avfall og grave det ned i Grenland.
- Barn og unges oppvekstvilkår er ikke nevnt i planprogrammet.
- Storulykkeforskriften er ikke nevnt i planprogrammet.
- Er det å anse som at staten er tungt inne til fordel for tiltakssøker og må ses på som en part i saken også, når statseide Bane-Nor foreslår løsninger i sitt innlegg til denne høringen? Er dette konkurransevidringer og i så fall et lovbrudd?
- Folket i Grenland føler et psykisk press som ikke tar slutt.
- NOAH er livredd for ukontrollerte gass eksplosjoner. Er det da trygt?
- Tiltakshaver har ikke eierskap til gruvene. Norcem har ikke rettigheter til å tilby NOAH lagringsplass for farlig avfall i gruvene, og har innsett dette ved å stille spørsmål om eierskap. Grunneierne har ikke gitt samtykke til deponering av farlig avfall i gruvene.
- Bygging av ny kai krever nytt planprogram. Utgraving av ny tunnel krever nytt planprogram, spesielt også med hensyn til verneverdig område.
- Norges avfall som eksporteres er handelsvare og ikke en del av internasjonale forpliktelser. Import av farlig avfall er heller ikke en del av en gjensidighet i disse forpliktelsene.
- Økokrim sier at vi har ingen kontroll over hva som vi får inn til Norges varmekraftverk fra utlandet, eller det som vi får igjen etter avfallsforbrenningen i Sverige, og at det kan være ekstremt farlige og giftige stoffer gjemt i flyveasken som deponeres her.
- NOAH hevder at filterkaken ikke er farlig samtidig som NOAH uttalte på informasjonsmøtet at den største frykten er ukontrollerte gass eksplosjoner. Hva blir sammensetningen i filterkaken?
- Hr NOAH fått tillatelse til å lagre radioaktiv farlig avfall samt organisk avfall?
- Hvordan kan man slå fast at det vil bli en konsekvensutredning når det er forslaget til planprogram og høringen som skal eventuelt redegjøre for om det skal skje. Hva er hensikten med høringen til planprogrammet når en konkluderer med en konsekvensutredning allerede?
- Nytt kaianlegg og ny tunnel krever nytt planprogram hvor Porsgrunn kommune er planmyndighet. Nytt kaianlegg og tunnel kan ikke automatisk inngå i dette planprogrammet.

### Forslagstillers kommentar

#### Roller og hjemmel

Når det gjelder hvordan staten iverksetter planprogram for et privat selskap, eierskap eller rettigheter til etterbruk av Dalen gruve til deponi, at staten gir et privat selskap konkurransefortrinn og om handlingene er i tråd med norsk lov, vises det til kapittel 1.1 og 1.2 i foreliggende notat.

Når det gjelder lokalt selvstyre, internasjonale retningslinjer, avstandskrav, behov for konsekvensutredning, nasjonal avfallsplan, vises det til kapittel 1.1, 1.2, 1. og 1.5 i foreliggende notat.

#### Avfallsets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder at prøvelagringen (testdeponi) må underkjennes og at en nøytral tredjepart må tas med på videre utredning tas dette til orientering. For beskrivelse av avfallsets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Omdømme – turisme

Når det gjelder omdømme og turisme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Regel – og rammeverk – Gea Norvegica

Når det gjelder Gea Norvegica, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### Avstand til befolkning, storulykkeforskriften

Når det gjelder storulykkeforskriften og Worst case vurderinger, vises det til kapittel 1.9 og 1.12 i foreliggende notat.

#### Alternativ bruk

Når det gjelder alternativ bruk av gruvene, vises det til kapittel 1.11.

#### Drift av deponi

Når det gjelder analyser av virkningene av forurensning, vannkvalitet og konsekvenser utslipp av avfallsrester etter opphør av deponiet vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Når det gjelder hva de eksisterende gruverommene over kote 0 tenkt til, så er gruverommene over kote 0 tenkt brukt til transportrelatert virksomhet og teknisk anlegg.

#### Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8.

#### Friluftsliv og rekreasjon

Når det gjelder friluftsliv og rekreasjon, vises det til kapittel 1.17 i foreliggende notat.

#### Trafikk

Når det gjelder skipstrafikk og oppvirling, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

#### Rettigheter

Når det gjelder rettigheter, vises det til kapittel 1.4 i foreliggende notat.

#### Alternativ bruk av gruvene

Når det gjelder alternativ bruk av gruvene vises det til kapittel 1.11 i foreliggende notat.

#### Folkehelse

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

#### Barn og unge

Når det gjelder barn og unge, vises det til kapittel 1.16 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **9.23 Vern om Oslofjorden – Avslutt giftmottaket på Langøya, 29.01.2018**

#### Langøya

- Er negativ til at NOAH skal fortsette å behandle gift på Langøya. Også områdene rundt Langøya må bli hørt.
- Stiller spørsmål om utslipp til luft, og hvordan ny måte å prosessere på vil påvirke luftkvaliteten annerledes enn i dag.
- NOAH har fått fritak fra dobbel bunnsikring og tillatelse til å fylle høyere over havnivå enn planlagt. Dette kritiseres av geologer, som mener dette ikke er godt nok for å unngå lekkasjer. Gipsen løser seg opp i vann, hvordan kan dette være sikker lagring?
- Usikkerhet vedrørende forurensning gjør at noen ikke vil spise sjømat fra området.
- Sosial dumping av lastebilsjåfører. Lastebiler står ofte parkert over helgen på tomgang.
- Det finnes i dag renseprosesser som gjør at f. eks. Kronos Titan kan rense sitt eget avfall. NOAHs drift av avfall gjør at det er billigere å deponere enn å gjenvinne.
- Stort fokus på gjenvinning gjør at det ikke er behov for store deponier.
- Både Holmestrand og Brevik ligger i et område med stor sannsynlighet for framtidig jordskjelv. Hvor trygt er da deponiet?
- Holmestrand har hatt belastning fra deponi i over 30 år og så fram til at NOAH skulle avslutte sitt arbeid som avtalt.
- NOAH har framstilt Langøya som et rekreasjonsområde/naturperle tilrettelagt for folk i Holmestrand. Det er nå på tide å gjøre alvor av planen og tilbakeføre øya til lokalbefolkningen, og at nødvendige kontroller og ettervern etterleves.
- Staten nekter Porsgrunn kommune innsyn i sakspapirene. Hvordan kan man stole på at riktige avgjørelser blir tatt?

Trafikk – skip og jernbane

- Er det allerede en avtale mellom NOAH og Bane NOR/NSB om frakting av gift langs jernbanen? Mye informasjon holdes hemmelig. Hvordan forventer Staten at Norges innbyggere skal stole på NOAH og prosessen rundt nytt deponi?
- Hvorfor ta risikoen med å frakte all gift inn og ut Oslofjorden på b ter? Hvordan kan det forklares at det er trygt å legge allerede etablert deponi og nytt deponi i noen av Norges mest befolkete områder?

Uttalelse, datert 31.01.2018

Uttalelsen er lik som uttalelsen 29.01.2018.

### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Langøya

Når det gjelder forhold knyttet til Langøya, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

Transport

Når det gjelder forhold knyttet til jernbanen, vises det til forslagstillers kommentarer under Bane NOR, kapittel 3.1 i foreliggende notat.

Forslagsstiller påpeker at hovedvekten av uttalelsen omtaler forhold rundt Langøya. Dette er temaer som ikke anses som relevant for dette planprogrammet.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Det innarbeides et eget del kapittel om Langøya i kapittel 4, dagens situasjon i planprogrammet.

## **10 Naboer og andre berørte parter**

### **10.1 Aase Tangen, 23.12.2017**

- Kan det bli avgasser gjennom et sprukket fjell? Kan det måles hvordan gasser kan skade mennesker som bor over gruvne?
- Kan det dokumenteres lover for menneskers rett til sunn helse i boområder? Er det lover og regler mot å forgifte boområder? Helsedepartementet må ta grep.
- Hvem tar ansvar for den psykiske belastningen saken har påført folk i Brevik og Porsgrunn?
- Hva skjer med vannet som pumpes ut av gruvne?
- Hvorfor tar NOAH inn giftig avfall fra Europa og andre steder utenfor Norge?
- Dersom firmaer og fabrikker som lager farlig avfall ikke har metoder for å gjenvinne, må slike metoder utarbeides.
- Et privat firma kan ikke ha oppgave å ta vare på folks helse.
- Porsgrunn kommune har sagt nei til deponi.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas delvis til følge og til orientering.

Gruvens egnethet som deponi (gass, utlekking/utpumping):

Når det gjelder gassutvikling, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Konsekvenser for folkehelse:

Når det gjelder menneskers rett til sunn helse, og lover og regler i tilknytning til dette vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat. Når det gjelder psykisk helse vises det også til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

Drift av deponiet

Når det gjelder vannet som pumpes ut av gruen, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

Import av avfall:

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

Gjenvinning, Forskning og ny teknologi:

Når det gjelder metoder for å gjenvinne, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Roller (offentlig/privat – NOAH/staten):

Når det gjelder påstanden om at privat firma ikke kan ta vare på folks helse, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet):

Når det gjelder at Porsgrunn kommune har sagt nei til deponi, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 10.2 Aasold Ekelund, 27.01.2018

- Er grunneier av Ørvik gård, gnr. 75, bnr., 1, 50, 89 mfl. Mener eiendommen vil bli vesentlig berørt av forslaget.
- Eiendomsretten til hulrommene under Ørvik gård tilhører Ørvik gård.



#### Eierforhold og rettigheter

- Norcem har rett til å drive kalksteinsdrift i gruvene, men kontraktene gir ikke Norcem eller andre rett til å drive annen virksomhet enn den kontraktene eksplisitt nevner.
- Deponiet berører overflatearealer på Ørvik gård, blant annet et boligprosjekt i Ørvikåsen (vest for Brentåsveien). Dette må avklares, og mulige konsekvenser må utredes grundig. Sjakter fra gruva legger begrensninger på arealene på bakken. Planen må ta stilling til hvordan luftesjaktene skal utvikles, og hvordan fremtidige ulemper med sjaktene skal unngås (for eksempel lukt, støy, begrensning av virksomhet nær sjaktene).
- Kraftforsyningen til dages gruvevirksomhet går over Ørvik gård, og det er etablert en sikringssone langs linjen. Bredden på sikringssonen avgjøres av effekten på linjen, og der er derfor viktig for utbygging av Ørvikåsen at det klargjøres om effekten i linjen vil bli redusert i fremtiden.
- Motsetter seg regulering eller disponering av sine arealer og hulrom i strid med sine interesser. Ser frem til videre dialog.

#### Alternativ bruk av gruvene

- For Ørvik gård er utnyttelsen av gruverommene en stor utviklings- og inntektsmulighet. Det er avgjørende at det vurderes hvilke alternative utnyttelser av gruvene som finnes, og hvilke alternativer som gir best avkastning for eiendommen. Ber om at slike undersøkelser gjøres som en del av konsekvensutredningen.
- Vurdering av kapitlene under må gjøres i sammenheng med planprogrammet og konsekvensutredningen:
  - Lagring av farlig avfall fremstår i dag ikke som den mest attraktive bruken på grunn av redusert omdømme for eiendommen og området generelt, inkludert boligprosjektet i Ørvikåsen.
  - Volumer som, fylles med avfall vil trolig for all fremtid være avskåret fra annen utnyttelse. Mineralressurser rundt deponerte volumer vil trolig være langt vanskeligere eller umulig å utnytte. Tilgrensende volumer i gruvene (for eksempel ikke uttatt kalkstein) vil trolig være langt vanskeligere eller umulig å utnytte.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas delvis til følge og til orientering.

#### Eierforhold

Når det gjelder eierforhold og rettighetsspørsmål, vises det til kapittel 1.4 i foreliggende notat.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Alternativ bruk av gruva

Når det gjelder alternativ bruk av gruva, vises det til kapittel 1.11 i foreliggende notat.

Forslagsstiller påpeker at forholdet til overflatearealene på Ørvik gård ikke vil bli omtalt spesifikt. Forholdet til luftesjaktene vil bli omtalt i egen temautredning om luftforurensning Teknisk

infrastruktur innarbeides som del av planbeskrivelsen ved en eventuelle videre planfase. Om det vil bli en eventuell redusert effekten i linjen i fremtiden vil bli vurdert på et senere tidspunkt.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.3 Andre Knudsen, 18.01.2018

- Et deponi for farlig avfall skal ikke plasseres under en by.
- Regiongeolog Svend Dahlgren slo fast i 2014 at Dalen gruver ikke var egnet som deponi.
- NOAH, KLD og Miljødirektoratet spiller et spill. Ellen Hambro og Helgesen støtter seg til en ikke- eksisterende rapport.
- NOAH ha ikke fremlagt uttalelser fra egne fagfolk eller motbevist det de kaller «skremselspropaganda». Dersom «filterkaken» som skal fraktes til Brevik ikke er farlig, så kan den plasseres hvor som helst.
- NOAH har ikke noen intensjoner om å gjenvinne, og tror ikke på at det ikke er mulig å gjenvinne. NOAHs teknologi fremmer ikke intensjonene om et grønt skifte.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas delvis til følge og til orientering.

#### Avstand og forhold til bebyggelse

Når det gjelder at deponi ikke skal plasseres under en by, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Gruvens egnethet som deponi:

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

#### Roller:

Når det gjelder påstanden om at det spilles et spill, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

#### Avfallsets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder at NOAH ikke har fremlagt uttalelser fra fagfolk, og at avfallsgipsen kan plasseres hvor som helst, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning, forskning og ny teknologi:

Når det gjelder påstanden om at NOAH ikke har intensjoner om å gjenvinne, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.4 Anette Gaarder, datert 26.01.2018**

- Det er ikke vist til hjemmel som kan tillate en planprosess hvor kommunens vedtak trosses.
- Ber om at prosessen med planprogram avsluttes.
- Det foreligger nye politiske føringer om avfall. Forventer en mer gjennomtenkt og helhetlig strategi på dette feltet.
- I følge EUs avfallsdirektiv er nærhet til befolkning, skoler og infrastruktur noen av de viktigste kriterier for å utelukke deponi for avfall. Uansett innhold i deponi, så kvalifiserer store deponier i seg selv for ikke å skulle plasseres ved befolkning. Dalen gruver er del av et fjordsystem. Gruvene er ikke tette. Usikkerhetsmomenter med hensyn til gass- og eksplosjonsfare. Planene er risikable for samfunnet.
- Planene tar ikke i bruk nye teknologiske løsninger for behandling av farlig avfall som kan redusere avfallet. Sluttdeponeringen det legges opp til medfører en stadig opphopning av farlig avfall. Det er reelle muligheter for nye regionale og lokale markeder og arbeidsplasser dersom en tar i bruk ny teknologi for å håndtere avfallet. Det foreligger teknologi som kan løse noen av mengde-utfordringene.
- Det ser ut til å være et mulighetsrom for å redusere import av farlig uorganisk avfall, siden Norge strever med å finne deponi for eget farlig avfall. Planene må avsluttes, og det må først vurderes om det foreligger en viss nasjonal kapasitet for å håndtere vårt eget avfall korrekt.
- Problemstillingen må angripes på nytt: Man må spørre seg hvordan man kan begrense import, hvordan forurensere kan redusere sitt avfall hos seg. Avstand til liv, hus og hjem må være forsvarlig.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas delvis til følge og til orientering.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet):

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Planene må stoppes/avsluttes:

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Nasjonal plan for avfallshåndtering:

Når det gjelder nye politiske føringer om avfall, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Avstand og forhold til bebyggelse:

Når det gjelder plassering av deponi nær befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Gjenvinning:

Når det gjelder nye teknologiske løsninger for behandling av avfall, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Import av avfall:

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 10.5 Anette Valen, datert 29.01.2018

- Litt lekkasje fra så store mengder som blir deponert er mye.
- Det er nok forurensing i Grenland.
- Saken skulle ha blitt stanset etter at Porsgrunn kommune sa nei til videre planer for prosjektet.
- Håper myndigheter finner en bedre og mer miljøvennlig plan.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas delvis til følge og til orientering.

Gruvens egnethet som deponi (utlekking)/avfallets sammensetning

Når det gjelder utlekking, vises det til kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat.

Forurensing i Grenland – tilbakesteg

Når det gjelder at det er nok forurensing i Grenland, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet):

Når det gjelder at prosjektet skulle ha blitt stanset, vises det til kapittel 1.1 og 1.3 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 10.6 Anne-Lise Bjurhult, datert 25.01.2018

- Har sett hvordan forurensing fra sementfabrikken på Setre har påvirket miljøet.

- Ikke akseptabelt at fremtidige generasjoner skal leve med usikkerheten det blir å skulle ha en miljøfare som i stor grad kommer usynlig nedenfra. Forurensing, spesielt den man ikke kan se, sliter på psykisk helse.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen til orientering.

Forurensing i Grenland – tilbakesteg

Når det gjelder tidligere forurensing, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Folkehelse (fysisk og psykisk)

Når det gjelder folkehelse, vises det til 1.15 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

### **10.7 Anne Lise og Tommy Anthonisen, 28.01.2018**

- Porsgrunn kommune stoppet planprosessen i 2015. Grenlandskommunene og Larvik kommune har også gått imot planene. Likevel overstyrrer Kommunal- og moderniseringsdepartementet dette ved å oppnevne Klima- og miljødepartementet som ansvarlig myndighet for å fastsette planprogrammet. Dette er lovstridig, og saken må stanses.
- Lokaliseringen av et fremtidig deponi må avvende Stortingsmelding 45 (2016-2017) om Avfall som ressurs – avfallspolitikk og sirkulær økonomi. Det er feil å legge føringer for et fremtidig deponi for farlig avfall når det ikke foreligger oppdaterte regler som tar hensyn til hvor nært mennesker et slikt deponi kan ligge. Dette er Norge forpliktet til å få på plass iht. retningslinjer i avfallsdirektivet. Før videre planer i saken, må det også komme krav om at ny teknologi som reduserer avfallsmengden tas i bruk og at restavfall må ligge i dette deponi med tilgang til avfallet.
- Det virker som myndighetene forfordeler et privat selskap på bekostning av interessene til befolkningen i Grenland, Porsgrunn kommune og andre næringsdrivende. Argumentet om at frakt er dyrt kan ikke vektlegges, da prinsippet om at forurensere skal betale gjelder.
- Hvorfor har norske myndigheter tillatt NOAH storimport av farlig avfall når det kort tid etterpå viser seg at NOAH vil mangle deponikapasitet? I følge Parisavtalen skal hvert land ta hånd om sitt eget avfall.
- Gjenvinning og mindre deponi for resterende avfall, i ubrukt fjell, må utredes mer. Planforslaget har ingen konkrete forslag til hvordan man skal ta ut farlige stoffer for å redusere avfallsmengden. Det må komme fram hvordan dette skal gjøres. Myndighetene bør vurdere om selskapet skal pålegges å ta i bruk annen kjent teknologi. Det finnes teknologi i dag hvor store mengder farlige stoffer kan tas ut. Mest mulig bør resirkuleres når kjent teknologi er tilgjengelig. NOAH sin løsning konkurrerer på pris, men ikke på gjenvinning. Det er behov for oppdaterte nasjonale regler og tiltak som gjør at bedrifter må ta i bruk tilgjengelig teknologi, også for å gjenvinning. Hvilken teknologi gjør det mulig å resirkulere stoffer fra avfallsgipsen?

- Det bor mennesker over gruvene og i Brevik og Heistad. Gruvene ligger i sprukket fjell, og rett over er det boliger. Fare for gasslekkasjer og diffusjon må utredes. Det må komme tydelig fram og tallfestes hva som menes med akseptabelt utslippsnivå. Dokumentasjon fra forsøkene med avvannet avfallsgips må legges frem for offentligheten slik at data kan etterprøves. Det må gis mer konkret informasjon om hva innholdet i gipskaken er. NOAH må også svare på om det i framtida kun skal være denne avfallsgipsen som vil deponeres i gruvene.
- Konsekvenser for barn og unge må utredes. Barn er mer utsatt for ytre påvirkning enn voksne.
- Friluftsliv og rekreasjon bør også utredes.
- Det må begrunnes hvorfor ikke prosjektet kommer inn under storulykkeforskriften.
- Det kreves konkrete svar på hvordan arbeidsmiljøet for ansatte i gruvene blir.
- Hvordan luftkvaliteten for omgivelsene over bakken blir med tanke på luftesjakter og lekkasje gjennom sprekker og sleper, må utredes.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas delvis til følge og til orientering.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder oppnevningen av Klima- og miljødepartementet som ansvarlig myndighet for å fastsette planprogram, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Nasjonal plan for avfallshåndtering – beslutning om lokalisering

Når det gjelder beslutning om, og tidspunktet for beslutning om deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Roller (offentlig/privat – NOAH/staten)

Når det gjelder påstanden om at myndighetene forfordeler et privat selskap på bekostning av interessene til befolkningen, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Import av avfall – internasjonale forpliktelser

Når det gjelder import av farlig avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

Gjenvinning, forskning og ny teknologi

Når det gjelder gjenvinning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder påstanden om at gruvene ligger i sprukket fjell, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Avfallets sammensetning og egenskaper:

Når det gjelder fare for gasslekkasjer, diffusjon, utslippsnivå og innholdet i avfallsgipsen, vises det til kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat.

Konsekvenser for barn- og unge:

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon:

Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7.

Avstand til bebyggelse - storulykkeforskriften:

Når det gjelder storulykkeforskriften, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Uttalelsen om arbeidsmiljø i gruen omtalt i planprogrammet kapittel 2.9

Luftkvaliteten for omgivelsene over bakken inngår i temautredning utslipp til luft i kapittel 7.13 i planprogrammet.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.8 Anne Berg-Johnsen, datert 24.01.2018

- B ter kan forlise.
- Grenland fremstår i dag som et område med rent miljø. Bekymret for fremtiden.
- Norge bør styrke gjenbruk og resirkulering og ikke dumpe farlig avfall.
-  nsker informasjon fra departementet om hvor saken står i dag.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas delvis til følge og til orientering.

Konsekvenser ved forlis:

Når det gjelder konsekvenser ved forlis, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat samt kapittel 7.17 i planprogrammet.

Forurensing i Grenland – tilbakesteg:

Når det gjelder Grenlands fortid/fremtid, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Gjenvinning, forskning og ny teknologi:

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Uttalelsen om hvor står saken i dag tas til orientering. Forslag til planprogram har ligget ute til offentlig ettersyn. Fastsettelse av planprogrammet vil skje i løpet av våren/sommeren 2018.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.9 Anne Cathirne Aga og Svein-Jacob Aga, datert 29.01.2018

- Støtter Brevik Vel sitt høringsutspill.
- Viser spesielt til det vellet skiver om omdømme. For en region som har klare målsetninger om økt befolkningsvekst er positivt omdømme viktig for å sikre tilflytning, bedriftsetableringer og besøksaktivitet.

#### **Forslagstillers kommentar**

Omdømme – ringvirkninger (bedriftsetableringer, turisme)

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

For øvrig vises til det til kommentarene til Brevik vel i kapittel 9.3.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentar under kapittel 9.3.

### 10.10 Anne-Grethe Schüller, datert 31.01.2018

- Er redd for ytterligere forurensing av fjordområdene og naturområde rundt kyststien.
- Bekymret for at planforslaget ikke ivaretar barnas oppvekstmiljø og lovfestede rettigheter til å bli hørt.

#### **Forslagstillers kommentar**

Forurensing i Grenland og folkehelse

Når det gjelder tidligere forurensing og bekymring for ny forurensing, vises det til kapittel 1.14. Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.



Konsekvenser for barn- og unge:

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

*Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.11 Annette Lunde  mlid, datert 26.01.2018

Samme innspill som Anette Gaarder, se kapittel 10.4.

##### **Forslagstillers kommentar**

Se kommentar under kapittel 10.4.

*Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentar under kapittel 10.4.

#### 10.12 Ann-Mari Jensen Allen, datert 03.01.2018

Er imot deponi i Dalens gruver i Brevik.

##### **Forslagstillers kommentar**

Tas til orientering.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

#### 10.13 Arne Jan Rødland, 18.01.2018 og 29.01.2019

- I mot deponi
- Området har hatt nok belastning av forurensende industri. Omdømmet vil svekkes. Bare det å vite at området er dumpingplass redusere eiendomsverdien. Vil kreve erstatning.
- Tungmetaller vil lekke ut før eller siden.

##### **Forslagstillers kommentar**

Konsekvenser for omdømme (boligpriser – attraktivitet):

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi (utlekking):

Når det gjelder utlekking, vises det til kapittel 1.10 og 1.7 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.14 Arne og Sølvi Segtnan, 22.12.2017

- Lokalbefolkningen er svært bekymret.
- Det er uryddig at planprogrammet sendes ut før jul.
- Utryddig at offentlige og private interesser blandes.
- Hva er hjemmel for planprogrammet?
- Vanskelig å forstå en deponiløsning når eksempelvis ISWA (International Waste Association) fremhever usikkerheten for fremtidige lekkasjer i et langtidsperspektiv ved bruk av NOAHs metode.
- Fremtidig løsning bør være å ta i bruk ny teknologi for å rense avfallet, ikke deponering i umiddelbar nærhet til tett befolket område. Alt arbeid med deponiløsning bør opphøre.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Roller (offentlig/privat – NOAH/staten)

Når det gjelder offentlige og private interesser, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Hjemmel:

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Avfallsets sammensetning og NOAHs metode:

Når det gjelder usikkerhet for fremtidige lekkasjer i et langtidsperspektiv ved bruk av NOAHs metode, vises det til kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat.

Gjenvinning, forskning og ny teknologi:

Når det gjelder ny teknologi for å rense avfallet, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Uttalelsen i forhold til tidspunkt for utsendelse av planprogrammet tas til orientering. Fristen er iht. plan- og bygningsloven.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.15 Asbjørn Heien, datert 18.01.2018

- Mange fagfolk, både i Norge og internasjonalt har stilt spørsmål ved denne måte å håndtere farlig avfall på.
- Har Norge forpliktet seg til å importere et bestemt avfallsvolum fra andre land?
- Det er mulig å gjenvinne syre i andre land. I Norge er kostnadene for deponering lavere enn gjenvinning, noe som fører til at dette velges bort. Stor deponikapasitet fungerer som en «sovepute» for avfallsprodusentene.
- Et nasjonalt avfallsdeponi er ikke forenelig med tanken om at avfall skal gjenvinnes så n r produksjonsstedet som mulig.
- Dalen gruver egnert seg ikke som deponi, og det vil kunne bli ført forurensinger ut i fjorden. Dannelse av eksplosive gasser i deponiet vil kunne lekke ut og medføre risiko for eksplosjoner i tett befolkede områder. Risikoen for betydelig forurensing både på kort og langs sikt er stor.
- NOAH vektlegger ikke at Dalen gruver ligger under Brevik by, med tanke på trygghet, omdømme, verdien av investeringer som er gjort i eiendom. Risiko for forurensing vil umuliggjøre fremtidig fiske og havbruk.
- Planen må forkastes.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

NOAHS metode:

Når det gjelder måten å håndtere farlig avfall på, vises det til kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat.

Import av avfall – internasjonale forpliktelser:

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

Gjenvinning, forskning og ny teknologi:

Når det gjelder deponikapasitet og at avfall bør gjenvinnes så n r produksjonsstedet som mulig, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi (utlekking, gass, eksplosjonsfare):

Når det gjelder gruvens egnethet og dannelse av eksplosive gasser og risiko for forurensing, vises det til kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat.

Konsekvenser for omdømme (folkehelse, boligverdi):

Når det gjelder konsekvenser for trygghet, omdømme, verdien av investeringer som er gjort i eiendom og risiko for forurensing i et folkehelseperspektiv, vises det til kapittel 1.13 og 1.14 i foreliggende notat.

Planene må stoppes/avsluttes:

Når det gjelder at planen må forkastes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.16 Askare<sup>47</sup> (navn ikke oppgitt), datert 19.01.2018

- Er imot deponi.

#### **Forslagstillers kommentar**

Tas til orientering.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

### 10.17 Ayla Backe, datert 15.01.2018

- Det er uforsvarlig å legge et av verdens største deponier for farlig uorganisk avfall i så mange menneskers nærmiljø.
- Området er allerede tungt belastet av industrivirksomhet og forurensning.
- Porsgrunn og de 6 tilliggende kommunene avviste forslaget om planprogram og konsekvensutredning i 2015. Staten forsøker å overkjøre dette. Har dette å gjøre med at staten eier gruenettverket i Dalen gruve, og kan tjene på å selge dem til NOAH? Viser til ny ordning for tvisteløsning som medfører at en kommune som mener at statlig overprøving av egne vedtak eller praksis ikke er korrekt, kan gå til rettssak mot staten om gyldigheten av statlige vedtak og innsigelser. Lovendringen var ment å skulle gi kommuner og lokalsamfunn større makt over saker som angår dem og deres samfunnsutvikling.
- Klager på den praksis som myndighetene har latt NOAH holde på med, nærmest uforstyrret, ift. å importere farlig avfall. Det er i Norges interesse, både nasjonalt og internasjonalt, å følge opp forpliktelsene i EUs Avfallsdirektiv og Baselkonvensjonen, som begge sier at grensekryssende transport av farlig avfall skal begrenses, avfall skal tas hånd om så nær opphav som mulig, og at så mye som mulig skal gjenvinnes og gjenbrukes.
- Resultatene av luftmålingene foretatt over NOAHs deponier på Langøya er ikke rapportert inn til norskeutslipp.no. Dette bør være offentlig tilgjengelig informasjon. NOAH har kun ansvar for deponiene på Langøya i ca. 30 år etter avsluttet driftsperiode. Hvem skal ta regningen for å holde vegetasjon nede, slik at røtter ikke perforerer toppdekket? Og hvorfor skulle det være nødvendig å forhindre vegetasjon med dype røtter?
- Dersom det er så ufarlig og stabilisert som NOAH påstår, burde det ikke være et problem om avfallet kommer i kontakt med vann og-luft - noe som definitivt vil skje ved et eventuelt deponi i gruvne.
- Sikkerhet i et evighetsperspektiv er umulig å garantere. Førre var-prinsippet skal gjelde for folk og miljø.
- Direktøren for Miljødirektoratet gikk allerede i 2015 ut med at Brevik var det beste alternativet for deponi. Det er planprogrammet og konsekvensutredningen (uønsket) som skal avklare om Brevik er egnet.

- Lokal kompetanse som sier at Brevik ikke er egnet, overses av NOAH og myndighetene.

### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Avstand og forhold til befolkning:

Når det gjelder avstand til befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Forurensing i Grenland – tilbakesteg:

Når det gjelder at området allerede er belastet med forurensing, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet):

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Import av avfall – internasjonale forpliktelser:

Når det gjelder importert av avfall, at grensekryssende transport av farlig avfall skal begrenses og at avfall skal gjenvinnes og gjenbrukes, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

Forhold knyttet til Langøya:

Når det gjelder luftmålingene foretatt over NOAHs deponier på Langøya og ansvar for deponiene på Langøya etter avsluttet driftsperiode, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

Avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder hva som skjer når avfallet kommer i kontakt med vann og luft, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

Deponiets levetid:

Når det gjelder sikkerhet i et evighetsperspektiv, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Uttalelsen om forskuttering av beslutning tas til orientering. Forslagsstiller påpeker at konsekvensutredningen skal belyse om Dalen gruve er egnet til deponi.

Uttalelsen om at lokal kompetanse overses tas til orientering. Forslagsstiller påpeker at alle tema-utredningene vil bli offentlige. Dersom det viser seg at Dalen gruve ikke er egnet til deponi vil ikke staten gi tillatelse til etablering.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

---

10.18 Beate Haugen, datert 31.01.2018

-  nsker ikke deponi i Brevik.

**Forslagstillers kommentar**

Tas til orientering.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens

10.19 Bente Isaksen, datert 02.01.2018 og 30.01.2018

- Uttalelse 02.01.2018: Imot giftdeponi i Brevik. Området er allerede belastet med forurensing.
- Uttalelse 30.01.2018: Samme innspill som Anette Gaarder. Se kapittel 10.4.

**Forslagstillers kommentar**

Se kommentar under kapittel 10.4.

*Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentar under kapittel 10.4.

10.20 Berit og Nils Petter Hansen, datert 31.01.2018

- Deponiplanene er uforsvarlige, og bør skrinlegges.
- Grensen er nådd for hvor mye et allerede hardt belastet område skal tåle av påkjenninger.
- Deponiplanene vil medføre at lokalsamfunnet vil bli ytterligere belastet med støy, stank, støv og skitt døgnet rundt og året rundt.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Planene bør stoppes

Når det gjelder at planen må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Forurensing i Grenland – tilbakesteg - nok er nok

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat

Folkehelse

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

---

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

#### 10.21 Bjarne Salte, datert 31.01.2018

- Grenland må ikke bli kjent som Europas nye søppelplass. Etter at industrien i Grenland har blitt lagt ned har området vært i en oppbyggingsfase til å bli et attraktivt vekstområde med naturskjønne omgivelser. Denne utviklingen må ikke ødelegges.
- Det finnes andre steder man kan lagre søppel enn i Grenland og Brevik.
- Hva vil skje i Brevik om noen år dersom gruvene fylles med søppel. Vil dagens rensemetoder vise seg å være gode nok? Tiltak man i dag anser som tilstrekkelige kan om noen år vise seg ikke å være det.
- Gruvene bør brukes til annen industri, datahaller eller et sikkert fengsel. Det er behov for arbeidsplassene.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering

Forurensing i Grenland

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Alternativ lokalisering:

Når det gjelder alternativ plassering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat

Drift av gruen

Når det gjelder rensemetoder, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Alternativ bruk av gruen

Når det gjelder alternativ bruk av gruen, vises det til kapittel 1.11 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

*Ingen konsekvens.*

#### 10.22 Bjørg og Tom H. Johnsen, 27.01.2018

- Vil som en av de nærmeste naboer til Norcem og Dalen gruver uttrykke skepsis og bekymring for deponi. Bor rett over gruvegangene.
- Det er ikke tatt høyde for krav til avstand til bebyggelse.
- Det kan komme utslipp fra gruveganger og sprekker. Eksplosjonsfare må utredes skikkelig – hvordan gasser kan påvirke hverandre og opptre i lukkede rom. Evakueringsmuligheter må utredes. Det må utredes om det er praktisk mulig å lage en tunell fra havn til eksisterende gruver. Fjellmassene er ustabile. Gruvens stabilitet, vanninntrenging og utlekking må

utredes. Det må være helt sikkert at deponiet ikke kan medføre forurensing/utslipp i all fremtid. Det holder ikke å tro.

- Barn og unges oppvekstvilkår og interesser må utredes.
- Friluftsliv og rekreasjon må utredes.
- Etterspør Statens hjemmel til å utlyse et planprogram for en privat aktør.
- Det må dokumenteres at Vannforskriften og naturmangfoldsloven er oppfylt.
- Det må utredes hvordan et deponi vil påvirke befolkningens bokvalitet og omdømme til regionene.
- Det finnes i dag metoder for å rense/gjenvinne både syre og flyveaske. Trenger man virkelig et så stort deponi? Kostandene med å gjenvinne må veies mot ulempene et deponi.
- Det må utredes om grunnforholdene tåler at det anlegges en ny havn på tenkt område

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Avstand og forhold til bebyggelse (lekkasje)

Når det gjelder avstand til bebyggelse, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi (utlekking, gass, eksplosjonsfare, stabilitet/ras):

Når det gjelder utslipp fra gruveganger og sprekker, eksplosjonsfare og evakueringsmuligheter, vises det til kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat.

Konsekvenser for barn- og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon

Når det gjelder at temaet friluftslivtemaet bør inngå i konsekvensutredningen tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Vann/natur

Når det gjelder Vannforskriften og naturmangfoldloven, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

Konsekvenser for omdømme (regionens omdømme og befolkningens bokvalitet)

Når der gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.



Gjenvinning, forskning og ny teknologi - deponiets størrelse

Når det gjelder metoder for å rense/gjenvinne både syre og flyveaske, og deponiets størrelse, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Når det gjelder uttalelsen om grunnforholdene tåler at det anlegges en ny havn på tenkt område vil dette bli vurdert i temautredning i kapittel 7.3 i forbindelse med endelig løsning for kai og tunnel.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **10.23 Bjørn Helge Klüver, datert 21.01.2018 og 07.03.18**

#### Uttalelse datert 21.01.2018

- Deponi for farlig avfall i Dalen gruver er et irreversibelt tusenårsprosjekt med fare for forurensning og stor miljøbelastning. Fraråder å benytte Dalen gruver som deponi for farlig uorganisk avfall, og å gå videre med ethvert Brevik-Langvik-alternativ.
- NOAH har liten erfaring med fjellanlegg under jord. Som kompensasjon har de hyret inn konsulenter. Konsulentene har ikke hatt nødvendig erfaring innen prosjekterelatert grunnvannsteknikk. Dette har ført til at det ikke har blitt satt søkelys på kritiske momenter ved prosjektet.
- Dalen gruver lekker inn betydelige mengder vann gjennom vannførende soner i berget. Når eventuelt deponi lukkes og fylles med vann vil ferskvannstrømmen inn i landdelen fortsette og derved bygge opp overtrykk i undersjøisk del av gruvene. Slik vil vannstrømmen i undersjøisk del som skal romme avfallet, forandre retning og forurenset vann vil strømme ut i Eidangerfjorden. Også nærliggende grunnvann i berget vil bli forurenset. Selv uten vannstrøm ville forurensning spres ut av gruvene ved diffusjon. Planprogrammet har ikke redegjort seriøst for dette og bør alene av den grunn være uakseptabelt. Grunnvannsforholdene er mangelfullt formidlet.
- Det settes også spørsmål ved grunnvannsutfordringer tilknyttet den nye tunnelen fra Kongklev i Frierfjorden. Opptredende berg i denne traseen forventes ikke å være lettere å tetteinjisere enn berget som opptrer i allerede utsprengt del av gruvene. Spesielt i Dalenforkastningen har slikt berg vist seg vanskelig å tette. Også dette må nøye vurderes i en KU.
- Drenert berg er ikke gasstett. Følgelig kan gassutvikling i deponerte masser finne sin veg gjennom bergsprekker opp i dagen til overliggende boligstrøk der det bor og ferdes tusener av mennesker. Ev. gassutvikling vil kunne gi eksplosjonsfare og helsefare.
- Gass ville kunne strømme opp i dagen, og forurenset vann ville strømme gjennom deponi og sideberg og ut i fjorden. NOAH påstår at gipsen som omhyller tungmetallene er stabilisert. Dette er ikke riktig fordi gipsen har løslighet på 2,4kg/m<sup>3</sup> vann. Da omgivende vann er elektrolytisk ville ioner fra tungmetaller, annet avfall og gips i oppløst form fraktes til omgivelsene både ved vannstrøm og ionevandring. Nevnte prosesser gir mulighet for gassutvikling. Det høyst begrensede deponeringsforsøket i et lite isolert rom i gruen i 2012

har begrenset overføringsverdi til den enorme gruelabyrinthens varierte geometri og geologi. Planprogrammet redegjør ikke for denne utfordringen.

- Potensiell utvikling av anaerob bakteriekultur og forsuring av vannet i undersjøiske tunneler kan også skje flere steder i gruvene og kan forårsake forsuring av vannet og utvikling av bl.a. H<sub>2</sub>S gass. Planprogrammet sees ikke å ta opp dette.
- Det finnes langt flere lokaliseringmuligheter også for underjordisk deponering av farlig avfall enn det som er forespeilet av NOAH. Videre prosess bør avklare dette ved utvidet enkel geologisk skanning av våre store aktuelle områder i god avstand fra bebyggelse og beferdete områder.
- NOAH sine planer om deponi i Dalen gruver ville, hvis de ble søkt realisert, bety et markant faglig og miljømessig tilbakeslag. Dette fordi de bryter hovedregelen om å holde forurensende stoffer adskilt fra omgivende luft, grunnvann og sj . Dette vil nødvendigvis bety forurensning og ødelagt miljø for omgivelsene i uoverskuelig fremtid i Grenland.

Uttalelse datert 07.03.2018:

- Viser til NGI- rapport DOK. NR. 20120726-02-R, REV. NR. 2/2016-04- 28. Mener det sannsynligvis er beregnet for lave lekkasjeverdier fordi det i rapporten er benyttet en simuleringsmodell som i for stor grad har basert simuleringen på bergartenes konduktive egenskaper, mens det er foreliggende bergmasser med stikk, sprekker, forkastninger og andre konduktive diskontinuiteter som forventes å bli mest utslagsgivende for fremtidig forurensede vannstrøm ut av gruvesystemet.
- Mener at der er en feil at en har oversett at hoveddelen av grunnvannet er drenert over og til siden for gruvevolumene. Grunnvannsforekomsten er grunnleggende for hydrogeologien i området og derved for beregning av fremtidig forurenset vannstrøm ut av gruvesystemet. Fravær av grunnvann betyr at berget over gruvene ikke er gasstett. Dette innebærer miljø- og sikkerhetsmessig risiko.
- Det er nødvendig med stedsspesifikk kartlegging av alle konduktive soner i berget, også vanskelig registrerbare soner. Individuelle konduktiviteter må bestemmes som grunnlag for total lekkasjeberegning.
- I rapporten står det at forinjisering av bergmasse er langt mer effektiv og enklere å lykkes med enn etterinjisering, og som er eneste alternativ videre dersom Dalen gruve skal benyttes. Hvorfor råder ikke NGI tiltakshaver til å benytte et av flere urørte og foretrukne arealer i Norge til deponi?

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Deponidrift nå og i fremtiden

Når det gjelder at deponiet er et irreversibelt tusen rsprosjekt med fare for forurensning og stor miljøbelastning vises det til kapittel 1.12 og 1.10 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi (gass, utlekking, grunnvann)

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 og 1.18 i foreliggende notat.

#### Avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat. Anaerob bakteriekultur er omtalt i samme kapittel.

#### Alternativ lokalisering

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

#### Forurensing i Grenland

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Uttalelsen angående NOAH har liten erfaring med fjellanlegg under jord og innleie av konsulenter tas til orientering. Som del av konsekvensutredningen vil det bli satt søkelys på eventuelle kritiske momenter ved prosjektet.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.24 Bjørn og Marit Maurstad, 18.01.2018

- Kan ikke se at Dalen gruve er egnet til deponi.
- Et deponi i Dalen gruve medfører at NOAH vil fortsette sin prosessering av farlig avfall på Langøya. Anlegget har medført en stadig større belastning med trailertrafikk i bysentrum. NOAHs prosessering utenfor Holmestrand må stanses når øya er full av farlig avfall i 2022.
- Deponiet må legges til Nesset ved Bergmesteren dersom man på kort sikt ikke klarer å resirkulere avfallet.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

#### Forhold knyttet til Langøya (videre drift, trafikk)

Når det gjelder forhold knyttet til Langøya, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

#### Alternativ lokalisering

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.25 Brian Edward Allen, datert 04.01.2018**

- Er imot deponi i Dalens gruver i Brevik.

**Forslagstillers kommentar**

Tas til orientering.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

**10.26 Brit Wiedswang, datert 31.01.2018**

- Alle planer om deponering av farlig avfall i Dalen gruver må skrinlegges.
- Det er uhørt at Grenland skal få tilbake et dårlig miljørykte vi har arbeidet for at vi skal bli kvitt.
- Farlig, langreist avfall blir liggende i utette gruver og lekke ut under havoverflaten. Det stilles spørsmål ved hvordan NOAH kan vite at det som eventuelt skal deponeres er stabilt og ikke lekker gift til omgivelsene. Hvordan kan NOAH vite at det ikke blir restavfall etter filterkakeproduksjonen? Hvordan skal NOAH måle og følge opp dette?
- Hvordan unngå ulykker under frakt?
- Hvorfor har Staten så tidlig slått fast at Brevik er egnet? Hvorfor har Staten sluttet med å lete aktivt etter alternativer?
- Staten overkjører lokaldemokratiet i denne saken.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Planene må stoppes:

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Forurensing i Grenland – tilbakesteg:

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Avfallsets sammensetning og egenskaper:

Når det gjelder avfallsets sammensetning og egenskaper og NOAHs metode, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

Konsekvenser ved forlis:

Når det gjelder forhold knyttet til transport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.  
Konsekvenser ved transport av uorganisk farlig avfall fra Langøya til Dalen gruve vil også bli om talt i ROS-analysen.

Alternativ lokalisering:

Når det gjelder beslutning om lokalisering og alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet):

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.27 Britt Humblen, datert 02.01.2018

- Protesterer mot deponi. Planene bør stoppes.
- Gift må ikke lagres under et tett befolket område.

##### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Planene må stoppes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Avstand og forhold til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat,

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens

#### 10.28 Bård Strandheim, datert 30.01.2018 (to like uttalelser)

- Prosessen startet feil, og har siden forsøkt å forsvare feil utgangspunkt. Miljødirektoratet har tatt utgangspunkt i problemet at «Langøya er snart full, vi må finne et nytt hull». Direktoratet burde tatt ansvar for en global angrepsvinkel: hvordan løse avfallsproblemet? Kan innovasjon løse problemet bedre og skape grunnlag for eksport av norsk miljøteknologi og samtidig forbedre klima globalt? Den aktøren som har størst inntekt av å fortsette dagens praksis vil ikke være den som utvikler neste praksis. Det finnes alternative aktører

som har et annet ambisjonsnivå for resirkulering og minimering av farlig uorganisk avfall enn NOAH. Dersom Norge ønsker å legge lista høyere, kan norske og utenlandske innovatører inviteres med.

- Kronos Titan kan ikke tillates å legge igjen forurenset syre i et hull i framtida, så lenge det finnes renseteknologi i markedet. NOAH kan ikke tillates å legge igjen naturressurser verden trenger i et hull i bakken så lenge andre aktører står klar til å separere og gjenvinne vesentlig større andeler enn NOAH har målsetning om. Når NOAH heller ikke har teknologien for å levere i henhold til sine egne målsettinger, er det ren gambling å gi dem ansvar videre.
- Deponi-prosessen representerer en stor tillitsutfordring, både overfor den private tiltakshaveren NOAH, og den offentlige forvaltningen. Miljødirektoratets forsøk på å overbevise om at Brevik er egnet, og det eneste egnede stedet for deponi for farlig avfall før konsekvensutredning er eksempel på dette. Andre aktører og andre lokasjoner står klare. Det gjør også andre tekniske løsninger.
- Gruvene er ikke lenger tette, Norcem avslutter ikke uttak av kalkstein, NOAH innrømmer utlekking og frykt for gasslekkasjer. NOAH er tvunget til en løsning hvor prosessering fortsetter lenge etter Holmestrand ble lovet stans. Likevel opplever vi at staten holder sin hånd over NOAH og Breviksalternativet. Det gir inntrykk av at det er laget avtaler som ikke tåler dagens lys. Statens grep er avgjørende for innovasjon eller mangel på innovasjon på dette området. Dette er tidspunktet for å stille myndighetskrav og definere et høyere ambisjonsnivå.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Gjenvinning, forskning og ny teknologi

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Roller (offentlig/privat – NOAH/staten)

Når det gjelder roller, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **10.29 Camilla Arneberg, datert 03.01.2018**

- Protesterer mot deponi i et viktig rekreasjonsområde.
- Lekkasje kan ødelegge området.
- Forstår at Norge trenger løsninger for eget giftig avfall, men man kan ikke blande dette med importert avfall for at privateide bedrifter skal tjene penger.
- Dersom området ødelegges vil arbeidsplasser forsvinne.
- Dette er ikke fremtidens måte å lagre giftig avfall på.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon

Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

Avfallsets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallsets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat

Import av avfall – internasjonale forpliktelser

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

Omdømme - Arbeidsplasser

Når der gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Forskning og ny teknologi

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.30 Carl Lenning, datert 19.01.2018

- Skiftende regjeringers tro på markedsløsninger har ført til en naiv og lite virkningsfull politikk de siste 20-30 årene. Det har blitt stilt for slappe krav til industrien som er hovedkilden til farlig avfall i Norge. Myndighetene har i praksis gitt monopol til en bestemt teknologi og en enkelt aktør, og at den nåværende situasjonen er en god anledning for staten til å bryte ut av avhengighetsforholdet til NOAH AS ved å satse på en annen aktør.
- Risikoen for at enkeltpersoner eller grupper kan komme til å saksøke tiltakshaver eller staten på brudd på grunnloven § 112 og forurensingsloven §2.5.
- Det fremgår ikke av planprogrammet om det skal legges inn noen mulighet for tilbakestilling eller reparasjon dersom man har gjort en feil i planforslaget og man i ettertid opplever uakseptabel forurensing. Om det ikke skal legges inn tilbakestilling- eller reparasjonsmulighet er dette et viktig premiss for beslutningstagere, og det må lages et tillegg til planprogrammet hvor dette presiseres og begrunnes.

- Forutsetter at det i planprogrammet tas høyde for tilbakestilling ved alvorlige uforutsette virkinger. Dersom en skal sikre befolkningen må det legges til et avsnitt om tilbakestilling og finansiell sikkerhet. En uavhengig rådgiver må gjøre en beregning av worst -case kostander med utgangspunkt i den planlagte deporteringsmetoden:
  1. På et tidspunkt i driftsfasen finner man å måtte tilbakestille tiltaket fordi man ikke kan overhold utslippstillatelsen som er gitt. Beregn tilbakestillingskostnaden.
  2. Det samme for etterdriftsfasen.En sum tilsvarende denne kostnaden stilles som finansiell sikkerhet og skal være en forutsetning for driftstillatelse.
- Prosessen for avslutning deponiet og ansvarsovertagelse etter at deponidriften er avsluttet, må beskrives.
- Dalen gruves egnethet som avfallsdeponi er vurdert av minst 4 forskjellige fagmil  og at det fremkommer forskjellige forbehold som antyder mulige uforutsette virkninger. Dette gir grunn til å forvente at tiltaket i praksis kan by på overraskelser, i driftsfase og/eller i etterdriftsfasen.
- For alle miljørisikovurderinger må det planlegges en kvalifisert og uildet 3. parts verifikasjon.
- Det står i planprogrammet: *«Konsekvensutredningen skal avklare hvilke konsekvenser tiltaket vil kunne få for miljø og samfunn. Den skal også foreslå tiltak for å unngå, begrense, istandsette og hvis mulig kompensere for vesentlige skadevirkninger for miljø og samfunn.»*  
Dette bør endres til: *"Konsekvensutredningen skal avklare hvilke konsekvenser tiltaket vil kunne få for miljø og samfunn. Den skal også foreslå tiltak for å unngå, begrense, istandsette og kompensere for vesentlige skadevirkninger for miljø og samfunn."*
- Planforslaget heter: *"Deponi for nøytralisert og stabilisert uorganisk farlig avfall"*.  
Dette bør endres til: *"Nasjonalt deponi for nøytralisert og stabilisert uorganisk farlig avfall"*.
- Under kapittel 2.7.1 Valg av behandlingsprosess, siste avsnitt står det: *«Mil direktoratet vil sette krav til maksimum utlekking av tungmetaller fra selve avfallet basert på forholdene i gruvene.»*  
Dette bør endres til: *"Mil direktoratet skal, før oppstart av konsekvensutredning, sette krav til maksimum utlekking av tungmetaller fra avfallet i gruvene."*
- Søkeren i kapittel 5.1 i planprogrammet har misforstått hvem som er planmyndighet. Siden det er regjeringen selv som er planmyndighet, bør 5.1 endres fra *«Statlige føringer»* til *«Forventninger til staten som planmyndighet»*.

#### Grunnloven og forurensningsloven:

- Disse formuleringene skal stå øverst i 5.1:

*"Det forutsettes at tiltaket planlegges i samsvar med Grunnlovens paragraf 112, Plan og bygningsloven og Forurensningsloven.*

*Fra Grunnlovens paragraf 112: «Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterslekten.»*

- Forutsetter at tiltakshaver planlegger at forurensningslovens formål og retningslinjer (paragraf 1 og 2) spesielt å 1, 2.ledd tilfredsstilles:



*"Loven skal sikre en forsvarlig miljøkvalitet, slik at forurensninger og avfall ikke fører til helseskade, går ut over trivselen eller skader naturens evne til produksjon og selvfornyelse."*

og § 2.5: "Kostnadene ved å hindre eller begrense forurensning og avfallsproblemer skal dekkas av den ansvarlige for forurensningen eller avfallet."

- Forutsetter i henhold til forurensningslovens § 20 at ansvarlig planmyndighet og tiltakshaver planlegger tiltak for å sikre at kostnader ved eventuelle uforutsette virkninger dekkas i henhold til Forurensningslovens § 2.5 og ikke skyves over på distriktets befolkning. Dette skal gjøres ved at det stilles garantier for dekning av fremtidige utgifter som sikrer at forurensningen holdes under et definert maksimumsnivå under hele drifts og etterdriftsfasen. Tiltakshaver og planmyndighet må avklare garantiansvaret i etterdriftsfasen seg imellom.
- Forutsetter, i henhold til Forskrift om Konsekvensutredning §29, 4.ledd at staten (som er ansvarlig myndighet) etablerer og driver tilsyn med at tillatte maksimale utslippsverdier ikke overskrides, og sanksjonerer dersom overskridelse inntreffer.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Roller (offentlig/privat – NOAH/staten)

Når det gjelder roller, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Etterbruk – ansvar – avslutning av deponiet - Tilbakestilling- eller reparasjonsmulighet

Når det gjelder etterbruk, ansvar og avslutning av deponiet, tilbakestilling- eller reparasjonsmulighet, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

3. parts verifikasjon av miljørisikovurderinger

Når det gjelder 3. parts verifikasjon av miljørisikovurderinger, vises det til kapittel 1.20 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Konkrete forslag til tekstlige endringer i planprogrammet tas til orientering.

Vedrørende brudd på grunnloven § 112 og forurensningsloven § 2.5 vises til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.31 Christian Henry Parr, 30.01.2018**

- Et mulig deponi handler om fremtiden til unge i Grenland. Rikspolitiske retningslinjer for barn og unge forutsetter delaktighet i høringer. Et eget kapittel i planprogrammet og en eventuell konsekvensutredning må ta for seg alle konsekvenser for barn og unges oppvekstvilkår og interesser, med spesielt fokus på Brevik/Heistad, men også for Grenland og omegn generelt.
- Etterspør hjemmel for planarbeidet som er satt i gang.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til følge.

Konsekvenser for barn- og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Hjemmel

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for og barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

**10.32 Christian Ramberg, 22.01.2018**

- Et deponi for farlig avfall kan ikke samlokaliseres med tett bebyggelse og de store rekreasjonsområdene som er rundt Brevik og Grenlandsfjordene. Deponi må lokaliseres der det utgjør minst fare for mennesker og natur, om nødvendig et helt nytt anlegg og område.
- Det er skremmende at dreneringsvannet fra gruvene skal pumpes ut i fjorden, og kunne påvirke levevilkårene til vannlevende organismer og badevannet til tusenvis av mennesker. Et deponi i Dalen gruver er ikke et reversibelt tiltak. Hvem tar ansvar for lekkasjer og forurensning i fremtiden?
- Flyveaske og svovelsyre er mye omtalt i planprogrammet, men det er også planer om å deponere mange andre typer avfall.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Avstand og forhold til bebyggelse og befolkning

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Drift av deponiet

Når det gjelder drift av deponiet, kontrollsystemer og ansvar, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### Avfallsets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallsets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.33 Dag Berstad, 30.01.2018

- Miljøtilstand i Grenlandsfjordene. Viser til NIVas rapport. Påpeker at miljøtilstand «ikke er god»
- Vanddirektivet. det er av vesentlig betydning at vannrenseanlegget som er nevnt i kapittel 2.7.2 Vannbehandling i Forslag til planprogram redegjøres for på en grundig måte.
- I kapittel 2.9 Bruk av Dalen gruve til deponi er vannstrømmer som kan komme i kontakt med avfallet nevnt. Vann fra gruva vil pumpes via målestasjon og renseanlegg eller direkte til sjø avhengig av vannets kvalitet. I dette kapittelet bør BAT inngå i redegjørelsen av renseanlegget i tillegg til hvilke kjemiske stoffer som skal analyseres i denne målestasjonen, hvilke av disse som skal måles kontinuerlig og hvilke som skal måles i henhold til et nøye spesifisert overvåkingsprogram.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Den spesifikke miljørisikovurderingen i kapittel 7.4 samt utslipp til resipient i kapittel 7.19 i planprogrammet vil redegjøre for behandlingsløsninger og konsekvenser på resipient.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.34 Dag og Ellen Hvitsand, datert 31.01.2018

- Utredningen synes å være en hastesak og er dårlig gjennomført.
- En privat aktør som kun har økonomiske interesser kan ikke få styre dette.
- Det bor 2000 mennesker over gruvene, en stor del er barn og unge. Denne sårbare gruppen, med tilhørende skoler og barnehager er ikke vurdert.
- Grenland har slitt med dårlig rykte angående forurensning. I den senere tid har det blitt bedre. Men hva vil skje nå?
- Avfallet bør legges i Oslos katakomber. Avstanden fra Langøya til Oslo er kortere enn til Brevik, og NOAH sier at avfallet som skal legges i gruvene ikke er farlig. Hvis noe skulle skje er det lettere å stenge indre havneløp i Oslofjorden enn det er i Brevik. Lag et fjellanlegg

over havflaten som er sikkert for vanninntrenging med drenering. På sikt kan dette brukes til resirkulering som man igjen kan få profitt av.

- Hvem skal betale for pumping av vann hvis Norcem forsvinner og gruvene i Brevik må tømmes for vann?
- Hvis deponiet blir lagt i Brevik, vil gruvene bli fylt med vann og trenge ut i fjorden og forurense fjordene fra Porsgrunn til Svalbard. Golfstrømmen går på utsiden av oss. I tillegg tømmes fjorden hvert 3. år for vann, ref. SFT i Telemark.
- Lytt til lokalbefolkningen. Det er ikke ønske om deponi her.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

### Proessen

Når det gjelder prosessen, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

### Roller (offentlig/privat – NOAH/staten)

Når det gjelder roller, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

### Konsekvenser for barn- og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

### Forurensing i Grenland – tilbakesteg

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

### Alternativ lokalisering

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

### Etterbruk – ansvar ved konkurs

Når det gjelder drift av deponiet, kontrollsystemer og ansvar vises det til kapittel 1.12.

### Natur (utlekking)

Når det gjelder konsekvenser av utlekking av vann, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

### Konsekvens for planprogrammet

Konsekvenser for og barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.35 Dag Ove Karsten, 30.01.2018**

- Hva er Statens hjemmel for å kunne overstyre Porsgrunn kommune som planmyndighet? Regionen har tidligere sagt nei til planene. Motstanden mot planene om deponering av farlig avfall er massiv.
- Tvilende til myndighetenes argument om Norge har forpliktelse til å deponere flyveasken i de kvanta som det her dreier seg om når vi vet at NOAH importerer 2/3 av all flyveasken fra utlandet.
- Myndighetene har latt NOAH få importere flyveaske i profitabel skala slik at Langøya nå er i ferd med å bli full. Det ser ut til at de dermed sikter seg inn på en gruve i befolkningstette Grenland slik at man kan fortsette inntjeningen. Mange i Telemark/Vestfold er alvorlig bekymret for helse hvis virksomhetens planer skal få eskalere.
- Mener myndighetene at deponering av flyveaske og svovelsyre er bærekraftig når man vet at det finnes teknologi som resirkulerer flyveasken? Andre land stiller krav om rensing av svovelsyre.
- Hvor trygg er den planlagte deponeringen av farlig avfall i Dalen gruve Gruvene ligger rett i nærmiljøet til 15 000 innbyggere. Flyveasken vil bli transportert på lokalt veinett, pr. skip og tog. Giftig flyveaske vil bli losset og håndtert svært nær tett befolkede områder.
- Dalen gruve ble ikke bygget for å deponere farlig avfall. Gruvene har ikke en geologi og hydrogeologi som gjør at deponeringen kan skje på en miljømessig forsvarlig måte. Dalen gruve består av heterogent kalkfjell med mange forkastninger, sprekker, slepper og knusningssoner. Det er et absolutt krav at det ikke skal være forkastninger i et deponi for farlig avfall. Dalen gruver lekker inn mer enn 2 000 000 liter pr døgn. Kalkfjellet fortsetter å sprekke opp og vil gjøre dette også i framtida. Sannsynligvis i økende grad pga. klimaendringer med økt nedbør. Deponeringen vil bli lukket, og man kommer ikke til. Det er åpenbart at det forsvarlige ville være å designe egnede gruver til denne deponeringen i en gruve uten forkastninger, sprekker og risser eller vannlekkasjer. Det er dessuten et krav at slike deponi skal ha flatt terreng. Dette kravet innfris ikke i Dalen gruver.
- Avfallsgipsen med miljøgiftene er ikke vannbestandige. Gipsen vil før eller siden løse seg opp i kontakt med vann. Diffusjon og ionisering vil gi gassdannelse fra giftdeponeringen. NOAH kan ikke garantere at avfallsgipsen ikke vil komme i kontakt med vann for all framtid. NOAH kan heller ikke garantere at gass ikke diffunderer gjennom sprekker til nærmiljøet der det bor mennesker. En eksplosjon, i tillegg til de giftige gassene, vil kunne medføre omfattende kollaps av gruvegangene med tilhørende tap av liv, bygninger og infrastruktur.
- Vannstrømmen gjennom gruvesystemet kombinert med diffusjon i de deponerte massene i undersjøisk del av deponiet vil etter at deponiet lukkes bety forurensset vannstrøm ut i fjorden. Dette vil skje i hundrevis av år via lekkasjeveier der det i dag lekker inn vann. Deponiet vil fordre utpumping av 5-7 mill. liter vann/døgn. Hvem skal forestå utpumping og rensing av vann i framtida?
- Førre-var-prinsippet må gjelde. Man skal unngå vesentlig skade på natur og miljø når man fatter beslutninger, og manglende kunnskap skal ikke brukes som begrunnelse for å unnlate å treffe tiltak. Det er rikelig med tid til å velge en annen lokalitet der kommunene ønsker deponering og der forholdene ligger til rette for deponi med sikker avstand til mennesker.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Import av avfall – internasjonale forpliktelser

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

Gjenvinning, forskning og ny teknologi

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Avstand og forhold til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.  
Det vil ikke bli transport uorganisk farlig avfall på vei og med tog.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

Deponiets drift og etterbruk – ansvar

Når det gjelder vannstrømmen gjennom gruvesystemet, lekkasjeveier, utpumping og hvem skal forestå utpumping og rensing av vann i fremtida, vises det til kapittel 1.12 og 1.18 i foreliggende notat.

Beslutning om lokalisering og alternativ lokalisering

Når det gjelder beslutning om lokalisering og alternativ lokalisering, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### **10.36 Dag Yngland, 29.01.2018**

Samme innspill som Anette Gaarder. Se kapittel 10.4.

#### **Forslagstillers kommentar**

Se kommentar under kapittel 10.4.

---

*Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentar under kapittel 10.4.

### 10.37 Darrud-familien, 31.01.2018

- Ønsker ikke deponi for behandlet farlig avfall i Brevik.
- Hvis avfallet ikke er så farlig, hvorfor må det da deponeres i gruver?
- Området er allerede i dag sterkt belastet med støy og lukt. Brevik og Grenlands omdømme vil bli skadelidende.
- Hvordan skal naturmangfold ivaretas dersom man skal lage tunnel fra Kongkleiv inn til Norcem?
- Er bekymret for økt skipstrafikk.
- Porsgrunn kommune har sagt nei til tiltaket. De mener lokaldemokratiet settes til side i saken og at informasjon unndras offentligheten.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Forurensing i Grenland – tilbakesteg

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Natur (naturmangfold)

Når det gjelder naturmangfold, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### Skipstrafikk – økning

Når det gjelder skipstrafikk, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

#### Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 10.38 Egil Ronæss, 23.01.2018

### Avfallets egenskaper og sammensetning

- Forslaget bryter vilkår for miljømessig sikker lagring av deponerte uorganiske giftstoffer. Det skal være en innadrettet grunnvannsgradient til deponiet, samtidig som det deponerte avfallet ikke skal komme i kontakt med vann. Alt innlekket vann må renses før utslipp til fjorden. Vannet vil etter at gruvene er oppfylt, strømme gjennom gruvegangene og eksponere deponerte stoffer, og løse opp gips og giftstoffer som vil gi utslipp av forurenset vann i Eidangerfjorden. Utsiktet gasslekkasje i gruvene kan lekke opp mot overliggende bebyggelse og områder der mennesker ferdes – gjennom drenert berg og flere gruveåpninger.
- Kalsiumkarbonat - Reaksjonen mellom Ca og CO<sub>2</sub> i vannbad beskrives.
- Gir informasjon om løselighet av gips i vann og mulige konsekvenser som følge av dette mv.
- Ved kjemiske reaksjoner i deponiet vil dannede gasser (giftige og eksplosive) legge seg over væsknivået og gjennom bergsprekker slippes ut, også til bebygde områder. Hele sprekestrukturen i gruen må kartlegges og tettes.
- Ronæss summerer opp mulige stoffer som etter hans mening er planlagt deponert i gruvegangene.
- Konsekvensutredningen må spesifisere planlagte deponerte masser og stoffer langt mer enn i forslag til planprogram og gjøre rede for oppfyllingsmåte og fremdrift.
- Beskriver sin oppfatning av hvordan vanngjennomstrømningen vil skje med tilhørende transport av forurensning til resipient.

•

### Natur - vanddirektiv

- Grenlandsfjordene innenfor Langesund og østover til Helgeroa utgjør en terskelfjord. Dette medfører at utlekkede forurensninger ikke slipper direkte ut i Skagerak, men forblir (oppsamles) innenfor terskelen i lengre tidsperioder. Ber om at denne problemstillingen undersøkes nærmere i planprogrammet, samt om Vanddirektivets krav er forenlig med risiko for nyskapte utslipp via et svært stort gruedeponi.

•

### Storulykke

- Storulykkedirektivets særlige bestemmelser om bruk av underjordiske rom ikke er tilstrekkelig fokusert i forslaget. Forholdet til tilstøtende arealer med eksisterende storulykkevirksomheter er heller ikke belyst (miljøkjemi, gassfare og ras). Store utslipp som følge av jordskjelv anføres også som en mulighet.

## Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas delvis til følge og orientering.

### Avfallets egenskaper og sammensetning

Innadrettet hydraulisk gradient i driftsperioden sikrer at evt. forurenset vann ikke lekker ut fra deponiet. Som beskrevet i kapittel 2.9 i forslag til planprogram vil alt vann fra gruen pumpes via en målestasjon (mengdemåling) til renseanlegg før utslipp i resipient. Samtidig legges det opp til etablering av flere overvåkingsbrønner for overvåking av vannkvalitet rundt deponiet. Disse brønnene vil følges opp både i drifts- og etterdriftsfasen. Som beskrevet i kapittel 7.4 i forslag til planprogram omfatter den hydrogeologiske vurderingen bl. a. beskrivelse og vurdering av grunnvannsstrømning basert på hydraulisk ledningsevne i berggrunnen, sprekesystem og hydrauliske gradienter (simulering i 3D-modell).



Utrekning av fare for spredning av eventuell gass til omgivelsene tydeliggjøres i planprogrammet. Se kapittel 1.7 i foreliggende notat.

Konsekvensutredningen vil som beskrevet i kapittel 7.4 i forslag til planprogram redegjøre for avfallssammensetning og utlakingsegenskaper, mulig påvirkning av avfallsgipsen i deponiet og mulige endringer over tid. Oppfyllingsmåte eller fremdrift vil ikke beskrives detaljert i konsekvensutredningen. Under avsnittet om transportkarakterisering, fremgår det at denne vil gi en beskrivelse og vurdering av mulig spredning av stoffer fra deponiet (via luft og vann).

#### Natur/vanndirektivet

I kapittel 4.11.2 i forslag til planprogram er det gitt en overordnet beskrivelse av vannkvaliteten i Frierfjorden, som klassifiseres til å ha «antatt moderat» økologisk tilstand og «oppnår ikke god» kjemisk tilstand med risiko for ikke å nå miljømålet innen 2021. I kapittel 7.13 i forslag til planprogram er det beskrevet at det i konsekvensutredningen skal foretas en sammenstilling av resultater om vannkvalitet fra relevante undersøkelser av Frierfjorden. Tilsvarende tydeliggjøres i planprogrammet om Eidangerfjorden i kapittel 4.11.2.

I kapittel 7.17 i forslag til planprogram er det beskrevet at resipientens sårbarhet vil vurderes og om resipienten tåler forventet påvirkning. Dette omfatter også fiskeri, gyte- og oppvekstområder for fisk og forholdet til mattrygghet.

#### Storulykkeforskriften

Vedrørende storulykkeforskriften se kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Som beskrevet i kapittel 7.4 i forslag til planprogram vil mulig påvirkning av seismisk aktivitet på gruva og det deponerte avfall utredes i miljørisikovurderingen.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Utrekning av fare for spredning av eventuell gass til omgivelsene tydeliggjøres i planprogrammet.

Vannkvalitet i Eidangerfjorden tydeliggjøres i planprogrammet.

#### **Forslagstillers kommentar**

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **10.39 Erik Ellingsen, 31.01.2018**

- 75 % av innbyggerne i Telemark fylke var imot å ta i bruk Dalen gruver som deponi ved en spørreundersøkelse i forbindelse med stortingsvalget i 2017. Mener kommunene Porsgrunn, Bamble, Skien og Larvik skal ha innsigelsesrett. Etterlyser konsekvensutredning og stiller seg kritisk til prosessen med å gi KLD ansvar for planprogram.
- Ber staten avslutte prosessen med å etablere deponi for uorganisk avfall i Dalen gruver.
- Kritisk til at det hevdes at det uorganiske farlige avfallet vil stabiliseres og nøytraliseres.

- Det lekker i kalkgruvene i Brevik. Særlig saltvann og ferskvann skaper gjennomstrømning. Det må kvalitetssikres at Dalen gruver er egnet med tanke på hensynet til miljø, sikkerhet og befolkningen i Grenland.
- Mener ny teknologi må vektlegges videre i utredningsfasen.
- Vannforskriften og naturmangfoldloven må brukes som referanse i konsekvensutredning.
- Konsekvensutredning må redegjøre for:
  -   Barn og unges oppvekstvilkår på land
  -   Friluftsliv og rekreasjon på land
  -   Geotekniske analyser av gruvene og geoteknisk beskrivelse
  -   Kvalitetssikre beskrivelse av behandlingsprosess for uorganisk farlig avfall
  -   Fremtidsrisiko til evig tid ved deponeringen
  -   Bokkvalitet og regionens omdømme

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet) - Kommunal innsigelsesrett

Når det gjelder innbyggerne i Telemark, kommunal innsigelsesrett og prosessen med å gi KLD ansvar for planprogram, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Planene må stoppes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Avfallsets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallsets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Gjenvinning – ny teknologi

Når det gjelder ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Vannforskriften og naturmangfoldloven

Når det gjelder at Vannforskriften og naturmangfoldloven må brukes som referanse, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

Barn og unges oppvekstvilkår på land

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Friluftsliv og rekreasjon

Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

Bokvalitet og regionens omdømme.

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.40 Elin Solnes, datert 01.02.2018

- Er imot planforslaget
- Man bør lytte til folkets meninger

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

#### 10.41 Erik Rosness, datert 01.02.2018

- Forslaget er villet politikk, og sammenblandingen mellom private interesser, offentlig ansvar og manglende respekt for folkevalgte ødelegger tillitt som er nødvendig for tiltaket.
- At avfallet omtales som «nøytralisert og stabilisert» må presiseres. Det er ikke klart om deponiet skal være tørt eller oversvømmes. Konsekvenser ved tørr og oversvømt lagring må kartlegges.
- 25 år som oppgitt levetid på deponiet er feil ettersom planen må omfatte tidsrommet frem til deponiet avvikles (kapittel 2.4 i planprogrammet).
- Mengden importert avfall er langt utover Norges behov for behandling av flyveaske (kapittel 2.5 i planprogrammet).
- Kritisk til at gjenvinning ikke er en del av vurderingen (kapittel 2.7.3 i planprogrammet).

---

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Roller (offentlig/privat – NOAH/staten)

Når det gjelder roller, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Avfallsets sammensetning og egenskaper – Egenskaper ved tørr og oversvømt lagring

Når det gjelder avfallsets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

Deponiets levetid

Når det gjelder deponiets levetid, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Import av avfall – internasjonale forpliktelser

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 10.42 Erik Stoltenberg-Hansson, datert 30.01.2018

- Forslagstiller har ikke kjemisk og mineralogisk beskrivelse av de «gipsstabiliserte» avfallsmassene som skal deponeres. Kritisk til NOAHs beskrivelse: «*Gjennom en kjemisk prosess dannes en gassfri, stabil og avvannet gips*», og mener dette ikke er dekkende ettersom hoveddelen av det stabiliserte avfallet ikke er gips.
- Det må gjennomføres nye utlekkings tester på blandet avfall.
- Det bør innhentes uavhengig ekspertise for å vurdere utlekkingsforholdene for deponimassene før utslippskrav settes.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Avfallsets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallsets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

3. parts verifikasjon av miljørisikovurderinger

Når det gjelder innhentes uavhengig ekspertise, vises det til kapittel 1.20 i foreliggende notat.

Som del av konsekvensanalysen kapittel 7.4.vil det gjennomføres nye utlekkingstester på blandet avfall.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.43 Erna Halvorsen, datert 31.01.2018**

- Planprogrammet tar ikke hensyn til nærhet til bebyggelse og bosetting.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Avstand og forhold til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

**10.44 Espen Håkonsen, 19.01.2018**

- Staten sammen med et privat selskap overkjører lokaldemokratiet.
- Ønsker en grønnere fremtid med mindre deponibehov
- Deponi for farlig avfall er uønsket i Brevik, og at deponier plasseres i kommuner som vil ta imot avfall.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Gjenvinning, forskning og ny teknologi – deponiets størrelse

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Alternativ lokalisering

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.45 **Espen Sørensen, 30.01.2018**

Samme innspill som Anette Gaarder. Se kapittel 10.4.

**Forslagstillers kommentar**

Se kommentar under kapittel 10.4.

*Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentar under kapittel 10.4.

#### 10.46 **Etty Ragnhild Nilsen, datert 31.01.2018**

- Grenlandområdet har historisk sett vært preget av forurensning. Med tiden har det blitt bedre.
- Det er trist at NOAH skal tjene penger på å ødelegge natur.
- Departementet må stoppe planene om deponi i Brevik.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Forurensning i Grenland – tilbakesteg

Når det gjelder tidligere forurensning i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

NOAH- profitt

Når det gjelder at NOAH tjener penger, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Planene må stoppes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

#### 10.47 Eva Backe, 22.01.2018

- L ftebrudd at driften på Langøya skulle opphøre i 2022.
- Uavhengige offentlige instanser bør stå for konsekvensutredningen.
- Ingen kan hevde at de vet hvordan utslippene blir om 1000 år. Hvem har ansvaret for oppfølging og de økonomiske forpliktelsene etter 30 år, når NOAH ikke lenger kan stilles til ansvar?
- Norge må få en nasjonal avfallsplan, slik vi er pålagt av EFTA. Det som må deponeres, etter at mineraler og annet som er mulig å gjenvinne er tatt ut, må oppbevares i lukkede og tørre omgivelser på land.
- Norge må ikke ta hånd om andres avfall. Intensjonen er at grensekryssende transport skal minimaliseres.
- Det må være mulig for våre etterkommere å ha tilgang til avfallet for å behandle det eller flytte det på nytt hvis det oppstår problemer, eller n r teknologien er kommet lenger.
- NOAHs planer har vært en belastning for innbyggerne i Brevik i mange år. Utvikling og satsing på at Brevik skal være et godt sted å bo, er satt på vent.
- Stortinget har vedtatt å styrke lokale myndigheters bestemmelsesrett, og det at kommunen har sagt nei til deponi burde det være nok til at departementet ikke vurderer videre saksgang.
- I utlandet er Norges omdømme når det gjelder miljøsaker frynsete.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Forhold knyttet til Langøya (videre drift)

Når det gjelder forhold knyttet til Langøya, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

Roller (offentlig/privat – NOAH/staten)

Når det gjelder at uavhengige offentlige instanser bør stå for konsekvensutredningen, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Etterbruk –avslutning av deponiet – deponiets levetid

Når det gjelder ansvaret for oppfølging og de økonomiske forpliktelsene i fremtiden, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Nasjonal plan for avfallshåndtering

Når det gjelder nasjonal avfallsplan, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Import av avfall – internasjonale forpliktelser

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

Etterbruk- avslutning av deponiet

Når det gjelder tilgang til avfallet i fremtiden, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Konsekvenser for folkehelse (fysisk og psykisk)

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Kommentaren om Norges omdømme når det gjelder miljøsaker i utlandet tas til orientering

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.48 Eva Hansen, 25.01.2018

- Støtter Brevik vel sitt innspill. Interessen gjelder hele Grenland, ikke bare Brevik.

**Forslagstillers kommentar**

Se kommentar under kapittel 9.3.

*Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentar under kapittel 9.3.

#### 10.49 Eva og Hallgeir Kaalstad, 23.01.2018

- Vil være nærmeste nabo til det planlagte kaiområdet i Kongkleiv og den planlagte adkomsttunellen. Lurer på hvor tunellen skal gå i forhold til deres hus, om det vil etableres nye adkomster ned til kaiområdet og hvilke konsekvenser byggingen og den senere bruken vil få for oss som nabo. Deponi med nærhet til industri og giftdeponi vil føre til en verdireduksjon av eiendommen. Ønsker å fortsatt kunne bo på eiendommen.
- Et deponi med den foreslåtte plasseringen i Brevik vil medføre vesentlige negative virkninger for bomiljøet i området. Frykter økt biltrafikk til og fra gruvene, og frykter støy og forurensning skipstrafikken i Kongkleiv vil medføre. Er utrygge på om det kan skje større ulykker og terroraksjoner.
- Et deponi med den foreslåtte plasseringen i Brevik vil medføre vesentlige negative virkninger for naturen i området. Det er registrert truede arter, høy tetthet av kalkbetingede naturtypelokaliteter av nasjonal verdi i området.
- Utrygge på hvilke konsekvenser de planlagte kaiområdet og adkomsttunnelen vil få for turområdet. Kaiområdet og den tilhørende adkomsttunnelen planlegges anlagt i et turområde som er delvis fredet ved naturreservatet Frierflogene. Frierstien, en populær tursti går i dag gjennom planområdet.
- Det er registrert flere kulturminner i området.



- Har ikke fått forståelse av at det er gjort en tilstrekkelig overordnet nasjonal vurdering av hvordan den aktuelle giften skal lagres. KMD må foreta en overordnet vurdering av slik lagring før vedtak om å legge dette til Brevik fattes.
- Grenland er i gang med å reise seg fra et dårlig rykte i regionen til en region som ikke bare er forbundet med forurensing og industri. Deponi vil være et stort tilbakesteg for den positive utviklingen i regionen.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Avstand til bebyggelse – ulemper – belastning – storulykke

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat. Endelig plassering av kai/tunnel skal avklares som del av konsekvensutredningen. Det skal ikke etableres adkomstvei forbi huset og ned til ny kai. Transport av avfall skal foregå ved skip, ikke på bil. Utredning angående støy og forurensning er omtalt i planprogrammets kapittel 7.

#### Folkehelse

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

#### Transport

Når det gjelder forhold knyttet til transport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

#### Konsekvenser for natur

Når det gjelder konsekvenser for natur, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon

Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Kulturminner

Når det gjelder kulturminner, vises det til kapittel 1.19 i foreliggende notat.

#### Nasjonal plan for avfallshåndtering - Alternativ lokalisering

Når det gjelder overordnet nasjonal vurdering, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

#### Forurensing i Grenland – tilbakesteg

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## **10.50 Fosse Halvorsen (familien), datert 29.01.2018**

- Bekymret for å få et deponi som nærmeste nabo.
- Hvorfor har ikke Norge en nasjonal avfallsplan som regulerer etablering av nasjonale anlegg for spesialavfall? Dette må være på plass før en beslutning om lokalisering blir vedtatt.
- Lokaldemokratiet blir tilsidesatt fordi staten lytter til en privat aktør som har store kapitalinteresser når det gjelder at Dalen/Brevik blir valgt som lokasjon. NOAHs habilitet bør beskrives i planprogrammets innledning
- Omdømme for regionen bør beskrives mer utfyllende: Hvordan et deponi vil påvirke annen fremtidig næringsutvikling i området, hvordan et deponi kan påvirke fremtidig tilflytning til området og hvordan et deponi vil påvirke boligverdiene i fremtiden.
- Påvirkning på barn- og unges oppvekstvilkår må beskrives
- NOAHs prosess for lagring og deponering må sees opp mot fremtidige krav til resirkulering og ny teknologi. Dette må vektlegges i konsekvensutredningen.

### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Avstand og forhold til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Nasjonal plan for avfallshåndtering – beslutning om lokalisering

Når det gjelder nasjonal avfallsplan og beslutning om lokalisering, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

#### Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet) /roller

Når det gjelder at lokaldemokratiet blir tilsidesatt og NOAHs habilitet, vises det til kapittel 1.1 og 1.2 i foreliggende notat.

#### Konsekvenser for omdømme (boligpriser, tilflytting, turisme, arbeidsplasser – bedriftsetableringer)

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Konsekvenser for barn- og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Gjenvinning, forskning og ny teknologi

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.51 Frode Wara, datert 08.01.2018

- Maktarrogansen mot folket vilje er et hån mot demokratiet. Beslutningsmyndighetene må tenke på kommende generasjoner.
- Giften kan ikke plasseres i forfalne gruver 100 meter fra boliger og rett under en by.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Hjemmel (prosessen, «overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder prosessen, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Avstand og forhold til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

### 10.52 Gaute Grovold, datert 30.01.2018

- Det må fastslås hvilke lovhjemler som gjør at staten kan ta over som planmyndighet for Porsgrunn kommune.
- Eierforhold og rettighetsspørsmål omkring gruvene og arealene over avklares i planprogrammet.
- En eventuell konsekvensutredning bør utrede hvorvidt det er konkurransevidende dersom NOAH gis adgang til Dalen Gruve fremfor andre bedrifter.
- Bør utredes hvordan land og vann over gruvene påvirkes av deponi. Nærhet til befolkningen er svært lite vektlagt i planprogrammet, og at dette bør være en hovedfaktor i eventuell konsekvensutredning.
- Det bør vurderes andre lokasjoner for deponi ved konsekvensutredning.
- Konsekvensutredning bør vurdere omdømme, eiendomsverdier og total belastning for Breviks innbyggere.
- Konsekvensutredning bør også vurdere alternative måter for avfallshåndtering.
- Konsekvensutredning bør også omhandle hvilken økt risiko anleggelse av kai ved Kongkleiv skaper for innseiling til og fra Herøya.

- Planprogrammet bør forklare hvordan Norge forholder seg til regelverk og praksis knyttet til deponi i andre sammenliknbare land.

### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Eierforhold (over og under bakken)

Når det gjelder eierforhold og rettigheter, vises det til kapittel 1.4 i foreliggende notat.

NOAH- profitt

Når det gjelder hvorvidt det er konkurransevridende dersom NOAH gis adgang til Dalen Gruve, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder hvordan land og vann over gruvene påvirkes av deponi vises det til kapittel 1.7, 1.9, 1.10, og 1.18.

Alternativ lokalisering

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Konsekvenser for omdømme (boligpriser - folkehelse)

Når det gjelder omdømme, eiendomsverdier og belastning, vises det til kapittel 1.13 og 1.15 i foreliggende notat.

Gjenvinning

Når det gjelder alternative måter for avfallshåndtering, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Skipstrafikk

Når det gjelder konsekvenser for skipstrafikk, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

Spørsmålet om hvordan Norge forholder seg til regelverk og praksis knyttet til deponi i andre sammenliknbare land tas til orientering. Forslagsstiller forholder seg til det enhver tid gjeldende regelverk i Norge.

---

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.53 Geir Alsaker, datert 30.01.2018**

- Hva er departementets hjemmel for å kunne overstyre Porsgrunn kommune som planmyndighet?
- Direktør Ellen Hambro har uttalt i 2015 at Miljødirektoratet mente at gruvene i Brevik kunne være særlig godt egnet ut i fra en miljøfaglig vurdering, som senere direktoratet har uttalt at ikke finnes. Mistenker korrupsjon mellom NOAH og Ellen Hambro.
- Hvordan vurderer departementet i 2018 deponi som metode, og ikke resirkulering av avfall?
- Hvilke forpliktelser er det Norge har påtatt seg, som gjør at vi skal importere store mengder uorganisk farlig avfall?
- Miljøparagrafen 112 (i Grunnloven?) er gitt konkret innhold som kan sette grenser hvor miljøskadelige tiltak staten kan gjøre. Basert på dette stilles det kritiske spørsmål knyttet til potensielle miljøskader deponi kan medføre.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Roller (staten/NOAH)

Når det gjelder forholdet mellom Miljødirektoratet og NOAH, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Import av avfall – internasjonale forpliktelser

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

Avfallsets sammensetning (grunnlovens § 112)/folkehelse

Når det gjelder potensielle miljøskader vises det til kapittel 1.7 og 1.15 (folkehelse) i foreliggende notat.

---

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.54 Gisle Søli, 18.01.2018**

- Ønsker ikke giftdeponi i Dalen gruve.
- Deponiet blir liggende alt for nærme bebyggelse.
- Det er all for stor risiko å transportere avfallet til gruen, både på vei på land og sjø.
- Det er stor usikkerhet rundt faren for lekkasje til vann/sjø i de dypere delene av gruen.
- Grenland har i mange år hatt dårlig rykte med tanke på forurensing.
- Det er bekymringsfullt og suspekt at Klima- og miljøverndepartementet på vegne av en privat aktør overkjører Porsgrunn kommune, som ikke ønsker konsekvensutredning/etablering av deponi i Dalen gruve.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Avstand og forhold til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Risiko ved transport

Når det gjelder forhold knyttet til transport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat samt ROS-analysen i planprogrammets kapittel 7.

Gruvens egnethet som deponi (utlekking)

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi og utlekking, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Forurensing i Grenland – tilbakesteg

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)/roller (offentlig/privat – NOAH/staten)

Når det gjelder hjemmel og roller, vises det til kapittel 1.1. og 1.2 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.55 Gunnar Jansen, 24.01.2018

- Grenlandsområdet er et av de mest industritunge områder i Norge og det virker urimelig at området igjen skal bli utsatt for ytterligere belastninger.
- Det er grunnleggende feil å plassere et deponi for farlig uorganisk avfall der flere tusen mennesker bor.
- Viktig at man lytter til de som bor i området og respekterer deres frykt for at noe kan gå galt.
- Det finnes områder i Norge som vil være langt mindre kontroversielt å bygge ut for denne type avfallslagring.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering.

Forurensing i Grenland – tilbakesteg

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Avstand og forhold til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Hjemmel – overkjøring av befolkning

Når det gjelder å lytte til og respektere de som bor i området, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Alternativ lokalisering

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

#### 10.56 Gunne Heggli, datert 07.01.2018

- Grunnen til at forslag om deponi i Dalen gruver i Brevik kommer, er at nåværende deponi på Langøya er fylt opp, og at Norge også i fremtiden må ha en ansvarlig behandling av slik avfall. Utfra denne «tvangssituasjonen» er det underlig at forslag til planprogram er utformet slik det foreligger. I planprogrammet er det beskrevet at det skal foreligge alternativer. Alternativ 0 er at det ikke blir deponi, og alternativ 1 er at det blir etablert et deponi. Utfra «tvangssituasjonen» er det uunngåelig at det blir etablert et deponi for farlig uorganisk avfall i gruen, og at alternativ 0 ikke har noen verdi. Forslagets modell må diskvalifiseres.
- Det er en forutsetning i planprogrammet at driften på Langøya skal forlenges. Hva skjer dersom en ikke skulle få denne forlengelsen? En forlengelse må også gjennomgå tilsvarende utredninger som deponiet.

- Til tross for de tidligere enorme utslippene i Grenland så har Grenland fått et bedre rykte. Det nå er fare for at Grenlands omdømme svekkes med hensyn på miljø saker. Deponi i Brevik kan påvirke tilgangen av blant annet miljøbevisst og høyt kvalifiserte personer til et veldrevet industrimiljø og et godt utdanningsmiljø i Grenland. Deponiet må ikke legges til Grenland fordi det allerede er så mye forurensing i området, og at en ikke vil merke forskjellen. Ønsker å ha et godt miljømessig og omdømmemessig område å bo og arbeide i.
- Produksjon av avfallsgips kan bli aktuelt andre steder enn på Langøya, I dag finnes nøytraliseringsanlegg bare på Langøya. Alternativet som vil bli foreslått av NOAH vil enten være i dagbruddet på fabrikktomta til Norcem eller ved kaianlegget ved Frierfjorden. En konsekvensutredning bør konkludere med at dette er umulig i forhold til nærmeste bebyggelse.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Om planprogrammets metode (alternativer)

Når det gjelder planprogrammets metode, vises det til kapittel 1.23 i foreliggende notat.

Forhold knyttet til Langøya (videre drift)

Når det gjelder forhold knyttet til Langøya, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

Konsekvenser for omdømme (attraktivitet, arbeidsplasser) / Forurensing i Grenland – tilbakesteg

Når det gjelder Grenlands omdømme, tilgang av blant annet miljøbevisst og høyt kvalifiserte personer og tidligere forurensing, vises det til kapittel 1.13 og 1.14 i foreliggende notat.

### Konsekvens for planprogrammet

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 10.57 Guri Monstad Halvorsen og Bjørn Halvorsen, datert 22.12.2018 og 29.01.2017

- Er imot deponi i Dalens gruver i Brevik.
- Planprogrammet tar ikke hensyn til nærhet til bebyggelse.
- Omdømmet er ikke nevnt i planprogrammet.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering.

Avstand og forhold til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.



Konsekvenser for omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

#### 10.58 Hanne Stiansen og Thore Amundsen, datert 30.01.2018

- Ytrer motstand mot deponi i Brevik.
- Stiller seg fullt og helt bak Brevik Vel's uttalelse
- Ber departementet om å finne alternative løsninger

##### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Se kommentarer under kapittel 9.3.

Alternativ lokalisering

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentarer under kapittel 9.3.

#### 10.59 Hege Anita Mathisen, datert 26.01.2017

Samme innspill som Anette Gaarder. Se kapittel 10.4.

##### **Forslagstillers kommentar**

Se kommentar under kapittel 10.4.

*Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentar under kapittel 10.4.

#### 10.60 Hege Haugsgaard, datert 29.01.2017

- Støtter Brevik Vel sitt høringsutspill.
- Viser til Industri Energi som 24.12.2016 sier på hjemmesiden at «*Det haster med konsekvensutredning av Brevik*», og at «*Industri Energi har flere medlemsbedrifter i produsent- og avfallssektoren som er avhengige av at det etableres et nytt deponi for spesialavfall i god tid før dette*». Er det planlagt at farlig avfall som produseres av bedrifter knyttet til Industri Energi skal deponeres i Brevik? Hva slags avfall er i så fall dette? Hvordan vil dette avfallet reagere med avfallsgipsen, og hvor mye kan vi forvente av økning i søknad om utvidede deponeringstillatelser i fremtiden?

- Ønsker at man undersøker hva bekymringer og frykt kan føre til i et folkehelseperspektiv.
- Hvor lenge har Bane NOR hatt i planene at de vil frakte avfall til deponiet. Finnes det «hemmelige planer»?
- Deler av bebyggelsen i Brevik er strengt regulert når det gjelder bygningsvernet. Hvordan kan det forsvares å etablere et deponi under og ved et slikt miljø?

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Konsekvenser for folkehelse (psykisk)

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

Kulturminner

Når det gjelder kulturminner, vises det til kapittel 1.19 i foreliggende notat.

Er det planlagt at farlig avfall som produseres av bedrifter knyttet til Industri Energi skal deponeres i Brevik? Hva slags avfall er i så fall dette? Hvordan vil dette avfallet reagere med avfallsgipsen, og hvor mye kan vi forvente av økning i søknad om utvidede deponeringstillatelser i fremtiden?

Svar: Det vil redegjøres for avfallstyper og avfallsmengder i samsvar med beskrivelsen i kapittel 7.4 i planprogrammet. Se for øvrig kapittel 1.7 i foreliggende dokument.

Det legges ikke opp til å frakte uorganisk farlig avfall til deponiet på bane.

Viser for øvrig til kommentarene i kapittel 9.3.

#### Konsekvens for planprogrammet

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.61 Heidi Bager, datert 31. januar 2018

- Er imot deponi for farlig avfall i Brevik.
- Deponi ødelegger samfunnsutvikling, bærekraft og næringsliv. Telemarks og Vestfolds omdømme vil ødelegges. Norges renommé vil skades.
- Stor fare for befolkningens sikkerhet og helse ved etablering av deponi. Befolkningen vil belastes av uhell, branner, ras og utslipp i forbindelse med deponiet.
- Norge mangler en godkjent nasjonal avfallsplan.
- Deponi vil skade verdensarv geopark.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Konsekvenser for omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Konsekvenser for folkehelse (fysisk og psykisk),

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

Avfallet sammensetning

Når det gjelder avfallsets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Nasjonal plan for avfallshåndtering

Når det gjelder nasjonal avfallsplan, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Natur - Skader på verdensarv - geopark

Når det gjelder at deponi vil skade verdensarv (geopark), vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.62 Heidi Christiansen, datert 18.12.2018 og 27.01.2018

Uttalelse 18.12.2018:

- Lokale myndigheter blir ignorert, overkjørt og umyndiggjort på vegne av en privat aktør. Alle utredninger og undersøkelser gir kun svar det blir spurt om, ikke nøytralt uavhengig svar, så det vil aldri være troverdig.

Uttalelse 27.01.2018:

Samme innspill som Anette Gaarder. Se kapittel 10.4.

#### **Forslagstillers kommentar**

Se kommentar under kapittel 10.4.

*Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentar under kapittel 10.4.

**10.63 Heidi Isaksen, datert 09.01.2018**

Er imot deponi.

**Forslagstillers kommentar**

Tas til orientering.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens

**10.64 Helge Jostein Sildnes, 31.01.2018**

- Mener at planprosessen for Deponi i Dalen gruver bør stanses. Bystyret i Porsgrunn kommune vedtok 5.mars 2015 å ikke fastsette planprogram for etterbruk av Dalen gruver til deponi.
- Mener Norges myndigheter må pålegge Kronos Titan AS å rense svovelsyren fra avfallet. Stiller seg kritisk til at det ikke er sett på alternativer for gjenvinning av avfallet.
- Mener at gruvene er risikable å bruke som deponi for avfall, og legger vekt på at det er kort avstand til befolkning og at gruvene ikke er tette.
- Mener at Breviks renommé og eiendomspriser vil lide som følge av deponiet.
- Stiller seg kritisk til at planprogrammet ikke beskriver hvordan deponiet vil påvirke følgende temaer; nærmiljøet, friluftsliv og rekreasjon, og spesielt barn og unges oppvekstvilkår og interesser.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Gjenvinning. Kronos Titan må gjenvinne syren.

Når det gjelder Kronos Titan AS og gjenvinning av avfallet, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Avstand til befolkning

Når det gjelder avstand til befolkning vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Konsekvenser for omdømme – eiendomspriser

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Konsekvenser for barn- og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon

Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

*Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.65 Helge William Myrseth, datert 31.01.2018

- Diskusjon rundt hvor deponi for uorganisk avfall bør plasseres burde i større grad handlet om hvordan man kan ta i bruk teknologi for gjenbruk av tungmetaller. Legger vekt på hvordan resirkulering av avfall i større grad skaper arbeidsplasser sammenlignet med deponi og forbrenning.
- Det er et overordnet politisk mål om at 80 prosent av avfall skal sikres god ressursutnyttelse gjennom materialgjenvinning og energiutnyttelse, og at avfall skal gjøre minst mulig skade på mennesker og naturmiljø.
- Referer til uttalelse i Brevik kulturhus 10.januar fra adm. direktør i NOAH, Carl Hartmann om at selskapet skal gjenvinne 25 prosent av avfallet innen 2025, og mener dette er svært lite ambisiøst jf. kapittelet over.
- Mener Staten, gjennom innovasjon Norge bør sikres betydelige midler for å støtte selskaper som satser på ny teknologi for gjenvinning av tungmetaller. Viser for øvrig til OIW Process/Noresp på Herøya i Porsgrunn som har klare ideer og planer om å utvikle prosesser for gjenvinning av farlig avfall.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Gjenvinning, forskning og ny teknologi

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Temaet om gjenvinning som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.66 Helle Styrmoen, datert 08.01.2018

- Hvor mange tonn lagres årlig på Langøya? Hvor mye importeres fra utlandet? Hvilke land importerer vi farlig avfall fra? Hvor mye skal lagres årlig i Brevik? Hva er estimatene for import fremover? Hvorfor skal Gjelsten via sitt firma importere farlig avfall som andre land ikke har lov til å lagre? Hvorfor kan en privat aktør få profitt for å lagre i nasjonalt eide gruver?
- Deponier er ikke bærekraftige.
- En del av gruven fall ned for noen år siden. Fjellet er skjørt. Heldigvis skjedde dette på fastlandet.
- De få arbeidsplassene lagringen genererer er minimalt i forhold til mulig dyrking i gruvene. I Growing Underground dyrkes rucola og koriander 33 m under jorden. Dette kan skape mange arbeidsplasser.
- Brevik har mye tungindustri og har tatt en så stor byrde med forurensing i mange år.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Import av avfall

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Alternativ bruk av gruven

Når det gjelder alternativ bruk av gruven, vises det til kapittel 1.11 i foreliggende notat.

Forurensing i Grenland – tilbakesteg

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

#### Konsekvens for planprogrammet

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.67 Henning Beckstrøm, datert 19.01.2018

- Ber om at departementet går bort fra sine planer.
- Fare for lekkasje gjennom gruveganger.
- Fare ved transport gjennom en trafikkert fjord med fare for skipsforlis med katastrofale konsekvenser.
- Vil departementet være med på å ødelegge et attraktivt bomiljø ved å være brikker i et spill for profitt fra en privat interessent?

- Det finnes flere alternativer steder for lagring på steder som er griskrendte og hvor miljøkonsekvensene er minimale.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Planene må stoppes/avsluttes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Gruvenes egnethet som deponi

Når det gjelder gruvenes egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Risiko ved transport/forlis

Når det gjelder fare ved skipstransport vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

Roller (Offentlig/privat – NOAH/staten), NOAH- profitt

Når det gjelder spill for profitt, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Alternativ lokalisering

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **10.68 Hilde Kleiveland, datert 31.01.2018**

- Befolkningen i Grenland blir presentert «glansbilder» og ikke dokumenterte fakta av NOAH.
- Grenland er allerede tungt belastet med høyrisikoindustri.
- Det er uhørt å legge deponiet til et tettbebygget kystområde. Det er mange muligheter for deponi i Norge. At Brevik er interessant for NOAH er økonomisk betinget.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Forurensing i Grenland

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

#### Alternativ lokalisering

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Påstanden om at befolkningen i Grenland blir presentert «glansbilder» og ikke dokumenterte fakta av NOAH tas til orientering. Forslagsstiller er opptatt av at fakta belyses. Dette skal gjøres som del av konsekvensutredningen.

#### Konsekvens for planprogrammet

Ingen konsekvens.

### 10.69 Hildegaard Sannan, datert 13.12.2018

- Klager på saksgangen (forvaltningsloven) for planprogrammet, lovbrudd i forhold til grunnloven der også menneskerettighetene er omtalt. Ber om at grunnloven, forvaltningsloven, forurensningsloven, planloven og lokaldemokratiet følges.
- Seks nærliggende kommuner har sagt nei til deponi.
- Naturen og miljøet har grunnlovsvern. Grunnloven § 112 sier at «*Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterslekten. Borgerne har rett til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen, slik at de kan ivareta den rett de har etter foregående ledd. Statens myndigheter skal iverksette tiltak som gjennomfører disse grunnsetninger.*» At vernet om miljøet er inntatt i en grunnlovsbestemmelse innebærer at den får rettslig betydning, og kan håndheves av domstolene. Staten har plikt til aktivt å iverksette tiltak for å sikre gjennomføring av bestemmelsen og ivareta miljøet. Staten har plikt til å sikre et sunt og godt miljø for nåtidige og fremtidige generasjoner.
- Har kalkfjell i hagen der fjellet har sprekker og er porøst. Hele sørlandsskjærgården kan bli forurenset. Gips er vannoppløselig. Det er en naturlig gjennomskylling av vann i gruvene som vil lekke ut gjennom sprekker i fjellet.
- Et firma på Herøya kan snart resirkulere farlig avfall.
- Skipsulykker kan føre til miljøkatastrofe.
- Er grunneier og har rettigheter.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet), brudd på Grunnloven forvaltningsloven

Når det gjelder grunnloven, forvaltningsloven, forurensningsloven, planloven og lokaldemokratiet, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi - avfallets egenskaper

Når det gjelder at kalkfjell her sprekker og er porøst, at gips er vannoppløselig og at forurensing kan lekke ut gjennom sprekker, vises det til kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat.



#### Gjenvinning

Når det gjelder at et firma på Herøya snart kan resirkulere farlig avfall, tas dette til orientering. Forslagsstiller vil påpeke at de ser behov for å lagre behandlet og stabilisert uorganisk farlig avfall i mange år fremover. Norge vil ha behov for deponikapasitet for noen stoffer som skal fases ut av kretsløpet.

#### Risiko ved transport/forlis

Når det gjelder forhold knyttet til transport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

#### Eierforhold

Når det gjelder eierforhold og rettigheter, vises det til kapittel 1.4 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.70 Håkon Nedberg, datert 24.01.2018 og 30.01.2018

#### Uttalelse datert 24.01.2018:

- Prosessen framstår som diskriminerende. Hvordan kan KLD være så sikker på at det skal utarbeides konsekvensutredning for mulig deponi for farlig avfall i Brevik før merknadsfristen og planprogrammet er fastsatt?
- Befolkningen har ikke tillit til planprogrammet eller at NOAH AS kan konsekvensutrede selv. Nasjonale hensyn kan ikke påberopes av et privat kommersielt selskap
- Prosessen forstås slik at planarbeidet som tidligere ble stanset av Porsgrunn kommune nå skal tas opp igjen. Det forventes av Grenlands befolkning at Porsgrunn kommune som rette planmyndighet stanser planprogrammet eller at Klima- og miljøministeren stanser planprogrammet inntil en utredning av planjussen foreligger. Det vises til pbl. § 12-8, andre ledd og KU-forskriften § 31 andre ledd.
- Mener planprogramprosessen er igangsatt på feil plannivå og dermed må stanses. Det vises til Ot.prp. nr. 47 (2003-2004 (konsekvensutredninger) s. 5 andre avsnitt.
- Det framstår som uklart hvem som er planmyndigheten. Hvilken hjemmel er myndighetsutøvelsen hjemlet i?
- Det stilles spørsmål om habilitet til saksbehandler.

Uttalelsen er vedlagt et brev datert 24.01.2018 til Klima- og miljøminister Ola Elvestuen, Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Porsgrunn kommune, Fylkesmannen i Telemark og Sivilombudsmannen.

#### Uttalelse datert 30.01.2018

- Merknaden er til uttalelsen til Carl Hartmann i NRK Telemarks radiosending 26.01.2018.

- Barn og unge er utelatt som utredningstema. Konsekvenser av deponiet for barn og unge, herunder fysiske og psykiske skadevirkninger, sikring mot forurensning og annen helsefare m.m. må utredes i konsekvensutredningen og beskrives i planforslaget.
- Barn og unge må involveres planprosessen.
- Hvem skal sørge for å etablere en særskilt ordning for å ivareta barn og unges interesser jf. Pbl. § 3-3 når Porsgrunn kommune er fratatt rollen som ansvarlig myndighet til å fastsette planprogrammet?

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet) og roller, (Offentlig/privat – NOAH/staten)

Når det gjelder prosessen, hjemmel, planmyndighet, habilitet og NOAHs rolle, vises det til kapittel 1.1 og 1.2 i foreliggende notat.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.71 Håvard Solli Andreassen, datert 03.01.2018

- Det gjøres mange gode miljøtiltak fra Statens side, og det er derfor underlig at Staten samtidig tilrettelegger for private som hever stor profitt på å importere kjemisk avfall.
- Har ikke staten noen betenkeligheter med å tilrettelegge for en privat aktør som ønsker å fylle fuktige gruveganger, i fjell erklært uegnet av fagfolk, som ligger rett under tettbebyggelse, oppvekstsentre, over grunnvann, i jordskjelvsone, med importert gift for profitt?
- Det finnes i dag muligheter for å gjenvinne avfallet som NOAH ønsker å profitere på, ved å grave det ned. Det er bekymringsverdig at det finnes noen som tror giftig avfall forsvinner ved å grave det.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering

Roller, (Offentlig/privat – NOAH/staten), NOAH- profitt

Når det gjelder roller (staten og NOAH), vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeligg res/suppleres i planprogrammet.

### 10.72 Inge R. Sannes, datert 31.01.2018

- Er imot å legge deponiet til Brevik.
- Stiller spørsmål ved om myndighetene kan garantere at man i framtida ikke avdekker en giftskandale. En ev. giftskandale i Brevik kan bli en katastrofe. Hva om det kommer et jordskjelv? Vil dette kunne gi ytterligere lekkasjer i gruvene? Kan det begynne å brenne i gruvene, og hva vil i verste fall skje da? Kan myndighetene i en krise garantere en rask evakuering av Breviks ca. 2 700 innbyggere? Brevik er tett befolket og der er kun 2 evakueringsveier ut.
- Et deponi i Brevik blir liggende omtrent midt i Norges 7-ende største byområde (del av tettstedet «Porsgrunn/Skien»). Giftdeponi må legges langs fra bebygd område, ikke i Brevik.
- Et giftdeponi med rettigheter til å ta imot gift fra «halve Europa» vil antakelig være svært lønnsomt å videreselge. Kan man i framtida utelukke nye profitthungrige eiere som legger stort press på miljømyndighetene om å kunne ta imot stadig større mengder og stadig farligere giftavfall? Vil norske miljømyndigheter ha kontroll de neste 50-200 år? Kan vi i framtida utelukke lyssky virksomhet?
- Giftdeponi vil skade Grenlands omdømme. Giftdeponiet vil føre til tap av framtidige arbeidsplasser. Deponiet vil utgjøre mindre enn 1 promille av dagens arbeidsplasser i Grenland. Dersom Grenland skal kunne konkurrere om nye arbeidsplasser, må området framstå som et attraktivt boområde. Giftdeponi i Brevik vil være ødeleggende for hele Grenland, og området vil tape kampen om mange arbeidsplasser.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Gruvens egnethet som deponi og avfallets sammensetning

Når det gjelder giftskandale, jordskjelv, lekkasjer i gruvene, brann, evakuering av Brevik, vises det til kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat.

Avstand til bebyggelse og befolkning

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Roller, (Offentlig/privat – NOAH/staten), NOAH- profitt

Når det gjelder påstander om profittthungrige eiere, stadig større mengder og stadig farligere giftavfall og lyssky virksomhet, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Omdømme – attraktivitet og arbeidsplasser.

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeligg res/suppleres i planprogrammet.

#### 10.73 Inger Semb Parr, datert 30.01.2018

- Kommunen har tidligere enstemmig sagt nei til planene. Lokaldemokratiet overkjøres.
- Det må satses mer på gjenvinning og stilles krav til de som forurensar. Vi har mye teknologisk kunnskap Likevel velges en gammel metode for å bli kvitt avfallet ved å grave det ned.
- Fagfolk går sterkt imot å benytte gamle gruver som man vet lekker.
- Hvem skal ta seg av rensing av lekkasjevannet n r gruvene har blitt fulle og NOAH har forlatt Brevik?
- Fjorden er et yndet rekreasjonsområde for hele Grenlands befolkning med flere.
- Det er lagt stor innsats i å rydde opp i gamle industrisynder. Det vil være uakseptabelt om man nå skal starte på nytt igjen.
- Framtidige generasjoner har krav på å vokse opp i et trygt miljø.   få et anlegg med potensiell gass og eksplosjonsfare rett ved, er umulig. Internasjonale normer setter krav om avstand på 1-3 km til slik virksomhet.
- Planprogrammet må ta for seg alle sider av mulige konsekvenser for barns og unge.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Gjenvinning, forskning og ny teknologi

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

---

Gruvens egnethet som deponi- utlekking

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Avslutning av deponiet – ansvar

Når det gjelder ansvar rensing av lekkasjevannet når gruvene har blitt fulle, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Friluftsliv og rekreasjon

Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

Forurensing i Grenland

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Avstand og forhold til bebyggelse og befolkning

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

*Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.74 Inger-Marie Esse, datert 07.01.2018**

Er imot deponi.

**Forslagstillers kommentar**

Tas til orientering.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

## 10.75 Ingulv Burvald, datert 31.01.2018

- Siden Norcem Brevik fortsatt skal produsere, vil bedriftens ev. forurensinger også fortsette i fremtiden.
- Det stilles spørsmål ved kompetansen til konsulentfirmaet som har utarbeidet høringsforslaget.
- Det store volumet som over mange generasjoner har blitt fjernet i gruva tyder i praksis ikke på stabile forhold. Bergfester og pilarer utgjør en konstant risiko for kollaps. Flere områder i gruva viser tegn til spenningskonsentrasjoner som følge av de store uttakene. Pilarene /bergfestene utsettes hele tida for tilfeldige sprekker med uheldig retning. Med det dypet gruva nå har nådd, har sikkert disse spenningene økt i omfang. Kompetanse på området vil ikke ha deponiet.
- Det vises til kapittel 2.5: «*Avfallsgipsen vil kunne inneholde annet uorganisk farlig avfall som kan behandles i nøytraliseringsprosessen for flyveaske og syre.*» Det bes om svar på eksakt hvilke kjemiske forbindelser som menes med dette. Bekymret for et deponis utvikling av hydrogengass og tennkilder.
- I kapittel 2.7.2 Vannbehandling forutsettes at regnvann, sjøvann og grunnvann som lekker inn i gruva ikke kommer i kontakt med deponert nøytralisert og stabilisert avfall eller forurenset område og pumpes derfor til sjø. Hele deponiet plasseres under kote 0 hvor det i dag lekker saltvann inn kontinuerlig som også pumpes til sjø. Hva slags kontrollsystemer vil måtte bygges ut for å oppdage en sjøvannslekkasje inn på deponiet? Hvor mye pumpeutstyr tenker departementet å sette inn på forhånd? Sjøvann må tas med som en kjemisk risikofaktor i den geokjemiske vurderingen. Det må beregnes hvilke Lethal Doses (LD) på levende organismer i nærområdets fjorder som ev. forskjellige utslipp kan forårsake.
- Dersom et deponi realiseres må "Best tilgjengelig teknologi" benyttes til drift, overvåking, måling og sikkerhet være et grunnleggende krav.
- Deponi i Dalen gruve i Brevik frarådes på det sterkeste.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Kompetanse til konsulentfirmaet

Uttalelsen tas til orientering.

Gruvens egnethet som deponi – utlekking

Når det gjelder risiko for kollaps og spenningskonsentrasjoner, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Avfallets sammensetning

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper inkludert utvikling av hydrogengass, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

Drift av deponiet

Når det gjelder kontrollsystem, pumpeutstyr og utslipp, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Kommentaren angående Norcem Brevik - fortsatt drift og forurensning tas til orientering.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.76 Ivar Austad, datert 25.01.2018

- Bekymret for at noen vurderer Brevik som lokalitet for deponianlegg siden det er tett bebyggelse rundt anlegget og over gruvene, mennesker som ferdes der, og oppvekstsenter med barnehage og skole kort avstand fra deponi.
- Fjordene kan bli forurenset.
- Boligprisene er på vei ned, hvem tar regningen?

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Avstand til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Drift av deponiet – kontrollsystemer

Når det gjelder drift av deponiet, kontrollsystemer og ansvar, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Uttalelsen angående at boligprisene er på vei ned og spørsmål om hvem som tar regningen tas til orientering.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.77 Ivar Dahl Larsen, datert 18.01.2018 og 31.01.2018

- Er skremt av saken om farlig avfallsdeponi i Grenland og Brevik. Saken viser mangel på respekt overfor lokaldemokratiet og menneskene her, til gagn for ett firma. Porsgrunn kommune ble fratatt planmyndighet av staten uten noen forklaring. Opprinnelig planmyndighet har sagt nei til dette. Lover og regler blir ikke overholdt. Det er ikke lovhjemmel for å sette i gang et slikt planprogram.

- Det synes som at staten er tungt inne til fordel for tiltakssøker og må anses som part i saken.
- Vi kan stoppe import, eksport og fokusere på sirkulær økonomi som innebærer gjenvinning, resirkulering og rensing av Norges eget avfall. Det er intet behov for å grave ned svovelsyre og da heller ikke behov for å importere farlig avfall som flyveaske og dets farlige innhold ingen har oversikt over.
- Barn og deres oppvekstvilkår er ikke hensyntatt i planprogrammet.
- Det er ikke sikkerhetsgrunnlag for å deponere slike mengder farlig avfall i gruver som lekker.
- Tiltakshaver har ikke eierskap til gruvene. Norcem har ikke rettigheter til å tilby NOAH lagringsplass for farlig avfall i gruvene, kun til utvinning av kalkstein. Grunneierne har ikke gitt samtykke til deponering av farlig avfall i gruvene.
- Helse og sikkerhet er ikke tatt med i betraktningen i forslag til planprogram.
- Man må si nei til all deponi i gruvene i Brevik. Man kan ikke legge et gigantisk farlig avfallsdeponi blant tusener av folk.
- Bygging av ny kai krever nytt planprogram. Utgraving/skyting av ny tunnel krever nytt planprogram, spesielt også mht. verneverdig område.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder lokaldemokratiet, planmyndighet og lovhjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Roller - (Offentlig/privat – NOAH/staten)

Når det gjelder påstanden om at staten er tungt inne til fordel for tiltakssøker, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Gruvenes egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.



#### Eierforhold

Når det gjelder eierforhold og rettigheter, vises det til kapittel 1.4 i foreliggende notat.

#### Folkehelse

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

#### Avstand til bebyggelse

N r det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Kai og tunnel

Når det gjelder uttalelsen om at bygging av ny kai krever nytt planprogram og at utgraving/skyting av ny tunnel krever nytt planprogram, spesielt også mht. verneverdig område tilbakevises dette av forslagsstiller. Både ny kai og tunnel inngår i varslet planområde.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.78 Jan A. Bolstad

Uttalelse datert 31.12.2017

- Det er fornuftig at man nå vil ha behandlingsanlegget på Langøya, og frakte avfallet til Dalen gruve.
- Dalen gruve er ikke egnet til deponi av farlig uorganisk avfall.
- Befolkningen skal ikke leve i usikkerhet. Det er ikke mulig å gi en livstidsgaranti på at det aldri vil oppstå miljøskade.
- Gruven har et stort potensial for alternativ bruk som man ikke har oversikt over.
- F r Gjelstad Holding overtok NOAH var tanken at deponiet skulle ha en levetid frem til 2015. NOAH Holding klarte å øke fyllingstakten på Langøya. At NOAH Holding ønsker å bruke Dalen gruve i Brevik som fremtidig deponi er ingen stor overraskelse, og en naturlig konsekvens av moderne forretningsførsel. Avhengigheten til Kronos Titan i Fredrikstad er stor. Tåler Kronos Titan en økning i prisen på avgift for svovelsyren?
- Krefter bak ønsket om resirkulering og gjenbruk vil endre tilgangen til råstoffene svovelsyre og flyveaske. Behovet for deponi vil bli redusert ettersom gjenbruk og resirkulering vil øke. Stiller spørsmål ved levetiden til «svovelsyrep sessen» som Kronos Titan i Fredrikstad benytter. Utvinning av sink fra flyveaske er en interessant utviklingsaktivitet.
- Man bør glemme Dalen gruve som deponi for uorganisk farlig avfall, og finne et deponi som er langt fra folk og tettsted. Man bør gjenoppta tanken om deponi i gruen på Hjerkin.

Uttalelse datert 31.01.2018:

- Hvis det er slik at "filterkaken" er et klart definert produkt fra behandlingsanlegget og vil være det i all fremtid (25 år) og at dette produktet er uløselig i sjøvann så må filterkaken kunne deponeres i Dalen gruve. Deponi på havets bunn i nedsenkbare betongsiloer vil også

være et alternativ. Forutsetningen må også være at gruven, over kote 0, skal kunne brukes til andre formål.

- Ser også gjerne at forslaget om deponi på Hjerkinns blir behandlet.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Gruves egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Drift av deponiet – kontrollsystemer – livstidsgaranti/folkehelse

Når det gjelder usikkerhet og livstidsgaranti på at det aldri vil oppstå miljøskade vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Alternativ bruk av gruven

Når det gjelder alternativ bruk av gruven, vises det til kapittel 1.11 i foreliggende notat.

NOAH – profitt – Kronos Titan

Når det gjelder påstander om fyllingstakten på Langøya, moderne forretningsførsel og avhengigheten til Kronos Titan, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

Gjenvinning, forskning og ny teknologi

Når det gjelder resirkulering og gjenbruk, Kronos Titan og utvinning av sink fra flyveaske, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Alternativ lokalisering (Hjerkinns)

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Avfallsets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallsets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### **10.79 Jan Birger Carlsen, datert 10.01.2018**

- Hva er Statens hjemmel for å kunne overstyre kommunen som planmyndighet?

- Hvordan kan departementet vurdere en metode som går på å grave avfallet ned, og ikke resirkulering?
- Hvilke forpliktelser har Norge påtatt seg med tanke på import av avfall?
- Det er kun egen profitt som er drivkraften til at Langøya snart et fullt og som er bakgrunnen for deponi.
- Hvordan kan departementet vurdere å lagre potensielt eksplosivt avfall så nærme innbyggere?
- Statens vegvesen klarte ikke å finne fundament til en eventuell ny broforbindelse for ny E18 i det aktuelle lagringsområdet. En eksplosjon, i tillegg til de giftige gassene, kan medføre kollaps av gruvegangene. Det er krevende og kanskje umulige evakueringsveier ved en eksplosjon. Langøya lekker og det vil også Dalen gruver gjøre. Ingen kan fastslå skadene.
- Hva er Miljødirektoratets faglige grunnlag for å kreve at deponeringen skal skje under havnivå. Dette er en bestilling for senere å kunne anbefale Dalen gruver.
- Grenland kommer til å være tapt for den blå regjeringen i all overskuelig fremtid om ikke prosjektet stanses.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### **Hjemmel**

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### **Gjenvinning**

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### **Internasjonale forpliktelser**

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### **NOAH- profitt**

Når det gjelder NOAHs rolle, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

#### **Avstand til befolkning**

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### **Gruvens egnethet – eksplosjon, gass, kollaps, utlekking**

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, eksplosjon, gass, kollaps, utlekking, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Forslagsstiller tar spørsmålet om Hva er Miljødirektoratets faglige grunnlag for å kreve at deponeringen skal skje under havnivå, og dette er en bestilling for senere å kunne anbefale Dalen gruver til orientering.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.80 Jan Erik Lunde og Eva Skilhagen Lunde, 30.01.2018

- Har arbeidet i Kjørholt gruver, og har opplevd vanskelig og sprukket fjell, og vann som pøser ned fra gruvetak og stoller. Fjellet er fullt av sprekker.
- Det var i mange år naturlig å leve med sterk forurensning, og områdets omdømme var dårlig. Ved hjelp av modige mennesker og bedriftene selv kan man klart å få redusert den farlige forurensingen. En av lederne i miljødirektoratet har uttalt at «dere har så mye forurensing fra før at dere klarer litt til», og folk i regionen er i harnisk.
- Lokaliseringsdebatt på 90-tallet om hvor en bedrift for behandling av farlig avfall skulle ligge. Hjerkin ble droppet fordi utslipp fra virksomheten kunne være skadelig for moskusen. Virksomheten havnet ved siden av Norcem i Grenland, og det har etter hvert blitt tatt inn mer og mer avfall.
- Ber om at planprogrammet blir stanset.

Ønsker at følgende temaer tas inn i planprogrammet:

- Avstandsforhold til sensitiv natur og også til tette byområder med skoler osv. i og ved planområdet.
- Relevant stedsspesifikk utredning i forhold til norske erfaringer. Internasjonale planregler og praksis for nye anlegg, sammen med felles europeiske forskrifter på det relevante området. Forhold ved eventuelle, lignende tettstedslokaliseringer av store deponier med farlig avfall med tilhørende anlegg i Europa, herunder naboutfordringer og løsningsforsøk sett fra både nabolagets- og bedriftens side.
- Geohydrologiske forhold. Også planområdets influensområder mot vest, - under bebyggelsen. Særlig med tanke på gassfare. Mulige luftforbindelser mellom gruveområdet og bebyggelsen med tanke på gassfare, og om eventuell tetting er mulig.
- Konsekvenser for barns oppvekstvilkår og for nærmiljø som sårbar rekreasjonsfjord, ny kyststi, ny skole i Brevik, nåværende aldershjem og annen kommunal infrastruktur i nærmiljøet. Undersøkelsen må være konkret og stadfestet og må omfatte spørreundersøkelser i befolkningsgrupper av flyttetilbøyelighet, endringer i nærmiljøkvalitet og opplevd utrygghet.
- Konsekvenser for Eidangerfjorden og andre fjordfarvann. Undersøkelser må gjøres av mulige konsekvenser for fjordsystemet og bruken av det ut fra sårbarhet etter Vanddirektivet, intensjonene med Miljøpakke Grenland og i lys av avvik i form av nestenulykker og ulykker i Grenlands-skjærgården. Konsekvenser av utslipp og utslippsrisiko til luft og vann til tilstøtende nabolag på Heistad og i Brevik og for sårbar vegetasjon. Eidangerfjordens- og Eidangerhalvøyas betydning for folkehelsen.
- Behandlingsmetoders miljøeffekt.
- Eventuell dokumentasjon på søk etter andre dypdeponier i Norge.

- Trafikkutfordringer,- bl.a. myke trafikanter og av naboskap til E-18,- både ut fra uhellscenarier og i daglig drift.
- Lokaløkonomiske vurderinger, også for eiendomsverdier og eiendomsbruk. Bedriftsøkonomiske og miljømessige vurderinger ved mulige omfattende begrensninger i tilført kvantum av farlig avfall. Omdømmevurderinger også ut fra meningsmålinger.
- Konsekvenser av mulige rettsprosesser,- og av allmennhetens mulige rapportering til ESA, Eftas kontrollorgan.
- Konsekvenser av å kjøre lokal og privat prosess uten full nasjonal avfallsplan etter Rammedirektivet, og konsekvenser av å vente på denne,- positive og negative.
- Har aldri sett slik fremferd som NOAH og delvis Norcem/Heidelberg viser i denne saken.
- Etterspør hjemmel som Miljøverndepartementet bruker for å frata Porsgrunn kommune planmyndighet i et privat planprogram. Dette må utredes i KU. Departementet tar seg til rette.
- Konsekvenser av historiske miljøhendelser av betydning for ROS-analysen.
- Samlende og samvirkende og forsterkende positive og negative effekter, inkludert miljøeffekter/ROS av samlokalisering skipstrafikk/havn og RENORs organiske anlegg i forhold til Norcems/NOAHs påtenkte anlegg. Her inngår også Norcems sementfabrikks miljøbelastning på by- og tettstedsnaboskap.

### Forslagstillers kommentar

#### Avstand til bebyggelse og befolkning

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Gruvens egnethet som deponi (stabilitet, utlekking)

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

#### Friluftsliv

Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Barns og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Natur

Når det gjelder konsekvenser av utslipp og utslippsrisiko til luft og vann, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### Forurensing i Grenland

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

#### Planene må stoppes

Når det gjelder at planen må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

#### Hjemmel

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### Roller (staten/NOAH)

Når det gjelder roller, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Temaet sosial infrastruktur vil omtales i en eventuell planbeskrivelsen. Skole og barnehager inngår i forslag til ny temautredning, barn og unges interesser.

Når det gjelder lokalisering vises det til kapittel 1.5

Spørsmål dypdeponi andre steder og innhold i Ros-analysen tas til orientering. Det vises for øvrig til punkt 1.5 og planprogrammet om ROS-analyse.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.81 Jan Erik Parr, datert 22.01.2018

- Saksbehandlingsfeil at det ikke er fremlagt underlag som underbygger myndighet/korrekt delegering i følge lovhjemmelen. KLD må respektere kommunens vedtak og avvisning av planprogrammet. Planprogram omfatter også krav om innbyggernes medvirkning. Når 60 % av de inviterte ikke fikk plass skulle informasjonsmøtet være gjennomført på nytt.
- Videre prosess må avvises siden deponiet ligger alt for nært befolkningen, dette uavhengig av om avfallet teknisk sett omklassifiseres til vanlig avfall.
- Hensyn til oppvekstmiljøet til barn og unge må hensyntas i planprogrammet.
- Langtidsvirkningen av deponiet på Langøya må dokumenteres. NOAH AS har ikke oppgitt hva som har blitt deponert på Langøya i 1986-2000. Dette er viktig informasjon å fremskaffe. Farlige og eksplosive gasser kan gi farlige utslipp til vann og luft i fremtiden. Brudd på avfallsdirektivet vedrørende manglede dobbel bunntetning vil bli innklaget. Etter den planlagte lukkingen av deponiet på Langøya i 2022, vil man se effekten av den primitive deponeringen. NOAH kan ikke fortsette som aktør i et nytt norsk deponi.
- Baselkonvensjonen legger opp til å minimere grensekryssende transport av avfall med fokus på teknologi for avfallsminimering, lokal behandling og resirkulering. NOAH tilpasser seg ikke dette. Virksomheten er basert på avfallsimport og deponering av størst mulig

volum for best mulig inntjening. NOAHs ledelse mangler nødvendig kunnskap, ydmykhet og etikk.

- KLD må påse at Norge har en vedtatt nasjonal avfallsplan, og ikke kun en avfallsstrategi.
- Grenlands omdømme må ikke ødelegges.
- Dalen gruver kan benyttes til fremtidig reel verdiskapning, for eksempel dyrking av biomasse, sopp og grønnsaker.

### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel – prosess (medvirkning)

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Avstand og forhold til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Langøya (langtidsvirkninger, hva har blitt deponert der)

Når det gjelder forhold knyttet til Langøya, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

Gjenvinning/import

Når det gjelder Baselkonvensjonen, avfallsminimering, lokal behandling og resirkulering og NOAH vises det til kapittel 1.6 og 1.8.

Nasjonal avfallsplan

Når det gjelder nasjonal avfallsplan, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Alternativ bruk av gruen

Når det gjelder alternativ bruk av gruen vises det til kapittel 1.11.

---

*Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for og barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.82 Jan Haugerud, datert 01.02.2018

- Avfallsgips er et produkt som potensielt kan medføre svært store konsekvenser ved eksponering mot miljø og mennesker. Ved et deponi under/i et tettbygd område i Brevik vil de potensielle konsekvensene være svært mye høyere enn om avfallsgips ble deponert på et mer avsidesliggende sted. Arbeidet med konsekvensvurdering og deponering i Brevik bør derfor stanses.
- Potensielle hydrogeneksplosjoner er risikomomenter.
- Trafikal risiko ved frakt av avfall til sjøs eller langs landevei er risikomomenter.
- Lokalbefolkningen ønsker ikke risiko for eksponering mot miljøgifter og forurensning i sitt nærmiljø. Det er viktig å fortsette den miljøforbedring og renommeforbedring som har pågått i mange tiår. Et deponi vil påvirke oppfatningen av Grenland som boområde negativt.
- Myndighetene bør begrense import av denne typen avfall og jobbe aktivt for å etablere ordninger for resirkulering. Dette vil gi mer tid til å finne et bedre egnet framtidig deponi.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Avstand til bebyggelse og befolkning

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Avfallsets egenskaper (eksplosjon)

Når det gjelder avfallsets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Risiko ved frakt til sjøs/vei

Når det gjelder forhold knyttet til transport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

#### Forurensning i Grenland

Når det gjelder tidligere forurensning i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.



*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.83 Jan Morgan Hansen, datert 30.01.2018**

- Lokaldemokratiet overkjøres av sterke krefter som ønsker deponiet.
- Hvorfor legge deponi til et sted som har dårlig grunnfjell som trekker vann tett inntil en bebyggelse, når Nettet har et forslag som er mye bedre i så måte? Deres forslag viser også tydelig av man kan komme til deponerte masser i ettertid, noe planforslaget til NOAH mangler.
- Gruvene skal fylles med vann som trenger inn til avfallet i et utadrettet trykk når deponiet avsluttes. Det må tydeliggjøres/suppleres hvordan stoffer ikke skal kunne lekke ut fra deponert masse.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Alternativ lokalisering

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Utlekking/avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

Gruvenes egnethet som deponi

Når det gjelder gruvenes egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.84 Jens Esborg, datert 29.01.2018**

Samme innspill som Anette Gaarder. Se kapittel 10.4.

**Forslagstillers kommentar**

Se kommentar under kapittel 10.4.

*Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentar under kapittel 10.4.

**10.85 Jens C. og Catharina Christiansen, datert 30.01.2018**

- Grunnen under byen er preget av rystelser ifm. sprengninger i Norcems kalkgruver. NOAH har ikke sannsynliggjort eller garantert at det ikke kan forekomme gasslekkasjer eller eksplosjoner fra/i gruvene. Det er uansvarlig å utsette beboerne over gruvene for denne risikoen.
- Transport av farlig avfall planlegges med båt i et fra f r tett trafikkert område (Brevikstrømmen, Frierfjorden). Dette øker faren for uforutsette hendelser i et område der det bl.a. forekommer transport av gass til industrien i Grenland.
- Ny mottakshavn kommer i et spesielt vernet landskap på Eidangerhalvøya.
-  nsker ikke at NOAH gis tillatelse til å opprette deponiet.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Gruvens egnethet som deponi (gass/eksplosjon)

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi og gasseksplosjon, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Risiko ved transport til sjøs

Når det gjelder forhold knyttet til skipstransport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

Natur (vernet landskap)

Når det gjelder natur og vernet landskap, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.86 Jesper L. Nielsen, datert 03.01.2018**

- Den ferdig deponerte massens avstand til Brevik sentrum og nærmeste bolig er utelatt. Avstand fra mottak og planområde til nærmeste boligområde i Brevik og på Stathelle-siden nevnes heller ikke.
- Planprogrammet nevner ikke planene for vannbehandling etter deponiets avslutning. Ingen konkret plan eller ansvarsforhold nevnes.
- Det vises til at nasjonal avfallsstrategi prioriterer forebygging av avfall, bedre utnyttelse av ressursene i avfallet gjennom økt materialgjenvinning og miljømessig god håndtering av farlig avfall. Dette er misvisende. Strategien angir fem punkter i prioritert rekkefølge. Deponering er nederst i hierarkiet og skal følgelig minimeres og helst utelates. NOAHs

planer strider derfor mot Miljødepartementets avfallsstrategi da det i dag finnes metoder for rensing og gjenvinning av svovelsyren samt rensing og gjenvinning av flyveasken.

- Bestriker at staten har hjemmel til å overkjøre Porsgrunn kommune og at KLD kan være ansvarlig myndighet for fastsettelse av planprogrammet.
- Planprogrammet nevner ikke miljøbelastningene og utslippene som genereres når flyveaske og annet fraktes fra Europa til terminalene.
- Det vises ikke noe regnestykke som beskriver utslippsmengden som genereres av den massive import fra utlandet.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

### Avstand til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

### Avslutning av deponiet (vannbehandling) - Ansvar

Når det gjelder kontrollsystemer og ansvar etter deponiets avslutning, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

### Gjenvinning – nasjonal avfallsstrategi

Når det gjelder nasjonal avfallsstrategi og gjenvinning, vises det til kapittel 1.5 og 1.8 i foreliggende notat.

### Hjemmel

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Forslagsstiller mener at uttalelsen angående miljøbelastningene og utslippene som genereres når flyveaske og annet fraktes fra Europa til terminalene ikke er relevant for fastsettelse av planprogrammet.

Forslagsstiller mener at uttalelsen angående at det ikke vises noe regnestykke som beskriver utslipp som følge av den massive import fra utlandet ikke er relevant for fastsettelse av planprogrammet.

### Konsekvens for planprogrammet

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 10.87 Jette Bugge, datert 18.01.2018

- Imot deponi.
- Man bør gjenvinne farlig avfall.
- Man bør bruke gruvene til samfunnsnyttig framtidsrettet virksomhet.

---

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Alternativ bruk av gruvene

Når det gjelder alternativ bruk av gruen, vises det til kapittel 1.11 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.88 Jo Inge Johnsen, datert 22.01.2018**

- Imot deponi på grunn av risiko for lekkasjer.
- En eller annen gang blir konsekvensen at deponilager må fjernes.
- Bedre å satse på industri som ufarliggjør avfallstoffer heller enn å grave det ned.
- Teknisk installasjon vil før eller siden havare.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi og lekkasjer, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Avslutning av deponiet

Når det gjelder å fjerne deponilager, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Uttalelsen angående at teknisk installasjon før eller siden vil havare tas til orientering.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.89 John Jensen, datert 30.01.2018

- Det er sluppet ut mye giftstoffer i Grenland. Det vil være en ytterligere miljøbelastning med deponi nær og under folk. Grenland har hatt et dårlig rykte. Miljøpakke Grenland var en stor glede, og arbeidet må fortsette. Prosjektet er uaktuelt på grunn av at det innebærer mer belastning for Grenland.
- Er skeptisk til de demokratiske prosessene, og at sentrale myndigheter overkjører lokaldemokratiet.

##### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Forurensing i Grenland

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder prosessene og at myndigheter overkjører lokaldemokratiet, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

#### 10.90 Jorunn Henriksen, datert 02.01.2018 og 29.01.2018

Uttalelse 02.01.2018:

- Imot deponi.
- Ønsker ikke fortsatt mottak og prosessering av flyveaske og syre på Langøya.

Uttalelse 29.01.2018:

- Nå er det snakk om at NOAH skal fortsette å behandle gift på Langøya i 18 år til. Områdene rundt Langøya blir ikke informert, slik Brevikområdet blir. Holmestrand har blitt belastet nok, og tungtrafikken har økt.

##### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Forhold knyttet til Langøya - videre drift – trafikk - belastninger

Når det gjelder forhold knyttet til Langøya, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.91 Kari Lunde, datert 31.01.2018

- Det er ikke trygt å plassere et avfalls-/giftdeponi i Brevik. Ingen kan garantere at ikke gift siger ut fra et slikt deponi og forurensner. Kalkgruvene er ikke tette og vann lekker hele tiden inn.
- Deponi medfører også fare for eksplosjoner. Deponiet vil ligge for nær bebyggelsen i Brevik og Heistad. Gruvegangene ligger under boliger. EU har krav til minsteavstand fra slike deponier til bebyggelse, noe som ikke blir overholdt i Brevik.
- Området utsettes også for fare ved transport av giftutslipp fram til deponiet.
- Planene om deponi i Brevik må stanses.
- Porsgrunn kommune har sagt nei til deponiet.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Gruvens egnethet som deponi (utlekking, eksplosjon)

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Avstand og forhold til bebyggelse – EUs minstekrav

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Risiko ved transport

Når det gjelder forhold knyttet til transport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

Planene må stoppes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Hjemmel

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.92 Kari Solli, 14.01.2018

- Grenland har blitt gjort renere siden 1980-tallet. Dette har påvirket befolkningens stolthet. Befolkningen må fremdeles forholde seg til usikkerhet med gassalarm. Dette samfunnet skal ikke belastes mer.
- Det er umoralsk å ikke lytte til Grenlandssamfunnet som er sterkt imot deponi.

---

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Forurensing i Grenland – nok er nok

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Hjemmel - Overkjøring av lokalbefolkningen

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

**10.93 Karin Knudsen, 24.01.2018 (flere uttalelser sendt samme dag)**

- Et nytt deponi er ikke nødvendig. Planprogrammet sier at det er nødvendig med import av flyveaske fra Nord-Europa, da det ikke er nok flyveaske til nøytralisering/stabilisering av syre med norsk opphav. Syren fra Kronos Titan blir ikke oppgradert slik den gjør i Tyskland, hvor en egen divisjon innen Kronos oppgraderer syren til vannbehandlingskjemikalier. Dersom dette også ble gjort i Norge, ville det ikke vært behov for import av flyveaske og ikke behov for mer deponikapasitet. Basiskonvensjonen sier at man ikke skal krysse landegrensene.
- Kongkleiv-alternativet fordrer en tunell som vil passere under ny E18. Et alternativ for ny E-18 var en gang bro over Eidangerfjorden. Alternativet ble forkastet siden berget var for ustabilt på grunn av Norcems gruver.
- Det kan ikke bygges deponi så nær bebyggelse. Krav til avstand i Tyskland, Canada, Australia og USA er mellom 1000 – 3000 meter.
- Dersom det ikke er mulig å gjøre noe sikkert, så gjør man det ikke. Basert på åpne data om løselighet av gips og andre metallsulfater, og at gruvene står i forbindelse med fjorden, er ikke deponiet sikkert.
- Det mangler plan for opprydding og analyseplan underveis. I planprogrammet bør det være et forslag til avsetting av fond for å bekoste opprydding og et analyseprogram for oppfølging underveis. Minner om en såkalt sarkofag som ble bygget over grunnen til den nedlagte klorfabrikken på Herøya, og som noen år senere har blitt funnet utilstrekkelig.
- Breviksalternativet skulle ha vært skrinlagt siden Porsgrunn kommune og seks nabokommuner har sagt nei. Overkjøring av lokaldemokratiet er et overgrep mot befolkningen.
- I prosessindustrien forsøker man alltid å forhindre «Loss of containment», og dette er ikke nevnt i planprogrammet. Hvordan skal man sikre at ingen giftige stoffer når fjorden?
- Utfra åpent tilgjengelig litteratur kan det konkluderes med at deponiet aldri kan bli sikkert i gruvene under fjorden. Videre behandling av det såkalte Breviksalternativet må derfor stoppes. Over tid, vil mengden av tungmetaller i fjorden øke. Grunnen til dette er at ethvert kjemisk system vil søke å oppnå likevekt. Konsentrasjonen av tungmetaller er større inne i gruen enn utenfor. Altså vil det være en drivende kraft for diffusjon ut i fjorden.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Gjenvinning - Avfallsstrømmer – Baselkonvensjonen

Når det gjelder import av flyveaske fra Nord-Europa, syren fra Kronos Titan og Baselkonvensjonen, vises det til kapittel 1.6 og 1.8 i foreliggende notat.

#### Gruvenes egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

#### Avstand til bebyggelse

N r det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Drift av deponiet – kontrollsystemer

Når det gjelder plan for opprydding og analyseplan underveis og avsetting av fond for å bekoste opprydding, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### Hjemmel – overkjøring av lokaldemokratiet

Når det gjelder hjemmel og prosessen, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Uttalelsen med at i prosessindustrien forsøker man alltid å forhindre «Loss of containment», og dette er ikke nevnt i planprogrammet. Hvordan skal man sikre at ingen giftige stoffer n r fjorden skal belyses som del av konsekvensutredningen? Eventuelle utslipp forurensende stoffer avklares gjennom miljørisikovurderingen kapittel 7.4, utslipp fra aktivitet på land kapittel 7.13, utslipp fra skipstransport kapittel 7.17 og skipsulykke, utslipp til resipient fra transport av behandlet avfall kapittel 7.18 og utslipp til resipient fra aktivitet på land kapittel 7.19 og Ros-analyse kapittel 7.21.

Uttalelsen angående utfra åpent tilgjengelig litteratur kan det konkluderes med at deponiet aldri kan bli sikkert i gruvene under fjorden. Videre behandling av det såkalte Breviksalternativet må derfor stoppes. Over tid, vil mengden av tungmetaller i fjorden øke. Grunnen til dette er at ethvert kjemisk system vil søke å oppnå likevekt. Konsentrasjonen av tungmetaller er større inne i gruva enn utenfor. Altså vil det være en drivende kraft for diffusjon ut i fjorden. Forslagsstiller påpeker at en eventuell forurensningstransport til fjord gjennom fjell og sedimenter er en sentral del av konsekvensutredningen og håndteres gjennom miljørisikovurderingen, se kapittel 7.4 i planprogrammet. Se også kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeligg res/suppleres i planprogrammet.



**10.94 Karin Velle Hovde, John Olav Hovde, Hedda og Anton, datert 31.01.2018**

- Er bekymret for deponiets konsekvenser mht. Breviks beliggenhet og omdømme.
- Barnas beste må veie tyngre enn alt annet.
- Alle kommuner i regionen har vedtatt rungende, politisk nei til deponiet, og motstanden er entydig i Brevik. Er bekymret for lokaldemokratiet.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

**Omdømme**

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

**Barn**

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

**Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)**

Når det gjelder hjemmel og lokaldemokrati, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

**Konsekvens for planprogrammet**

Konsekvenser for og barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

**10.95 Kerstin og Petter Aas, datert 31.01.2018**

- Grenland har vært belastet med industri og forurensning siden 1960-70-tallet. Det har vært lagt ned mye ressurser i å bedre dette.
- Det er viktig å bevare de grønne lundene som er igjen med tanke på det tett befolkete området og barns oppvekstvilkår.
- Området er et av de mest benyttete turområder i distriktet.
- Det er feil å sette av et areal på 187 mål for ny havn/kai i et område hvor det er mange rødlistete plantearter. Det er flere vernete områder i umiddelbar nærhet samt kyststien.
- Gruveanlegget er så stort og omfattende at en eventuell gassdannelse vil kunne få dramatiske konsekvenser.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

**Forurensning i Grenland**

Når det gjelder tidligere forurensning i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

#### Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Friluftsliv

Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Natur (naturmangfold)

Når det gjelder naturmangfold og vernede områder, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat samt kapittel 7.7 i planprogrammet angående biologisk mangfold.

#### Gruvens egnethet som deponi/Avfallets sammensetning og egenskaper (gassdannelse)

Når det gjelder gassdannelse vises det til kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.96 Kerstin Pedersen, datert 31.01.2018

- Virksomheten vil være ødeleggende for samfunnsutvikling, bærekraft, næringsliv og miljø. Det kan få negative konsekvenser for befolkningens helse, sikkerhet og trivsel. Regionens omdømme vil nok en gang kunne brytes ned.
- Belastningen økes ved bl.a.  kt transportaktivitet.
- Planprogrammet mangler nødvendige konsekvensutredninger av:
  -   regionens omdømme
  -   betydning for innbyggernes trivsel
  -   betydning for folks tilgang til natur, rekreasjons- og friluftsliv
  -   artsangfold
  -   barn og unge
-  nsker ikke deponi i gruvene i Brevik.
- Breviks motstand mot det planlagte deponiet må vektlegges og tas på alvor.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

---

Omdømme (næringsliv, folkehelse, trivsel)

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Transport

Når det gjelder forhold knyttet til transport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.  
Forslagsstiller påpeker at det ikke vil være transport av avfall til Dalen gruve på bil.

Folkehelse

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

Natur (arts mangfold)

Når det gjelder natur (arts mangfold), vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

Friluftsliv

Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagsstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Hjemmel - Overkjøring av lokalbefolkningen- ta motstanden på alvor

Når det gjelder hjemmel og prosess, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, og barn og unge, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.97 Kevin Walton, datert 12.01.2018**

- Stiller spørsmål ved konsulentenes rolle.
- Prosessen på Langøya kan forme hydrogengass. Flere studier om gassutslipp fra farlig avfall er nødvendig. NOAH skriver at de har utviklet en prosess som er gassfri i forseglede gruver. Denne prosessen må bli grundig testet av uavhengige kilder. Det har ikke vært nøytralisert aske og syre NOAH ønsker å dumpe i gruvene. Den såkalte gipsen vil kun utgjøre 70% av det totale farlige avfallet.
- NGI skriver at det finnes sprekker og vanninnsig. Dette strider mot kriteriene for lokalisering.

- Norske myndigheter bør kreve nye metoder for behandling av farlig avfall. Det vil bety at et stort deponi vil bli unødvendig i framtida.
- Det er behov for et deponi, men ikke i Brevik. Det er ikke forsvarlig å etablere noe slikt nær boligområder.

### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

### Konsulentens rolle

Når det gjelder konsulentenes rolle, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

### Avfallets egenskaper – gassutvikling

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

### Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi (sprekker og vanninnslag), vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

### Gjenvinning, deponiets størrelse

Når det gjelder gjenvinning og deponiets størrelse, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

### Avstand til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## **10.98 Kjersti og Espen Flåterud Rønningsland, datert 31.01.2018**

- Stiller seg bak innspill fra FAU i Brevik og Brevik velforening.
- Det må stilles krav om utredning av andre og mer framtidsrettete alternativer.
- Det er umulig å få en objektiv konsekvensutredning når det kun er NOAH, en privat aktør, som skal være forslagsstiller.
- Dersom det kommer til en konsekvensutredning må man sørge for å ha en faglig vurdering av relevante og realistiske alternativer til gruvedeponering. KMD bes opptre objektivt og innhente tilstrekkelig faglig kunnskap, også innhente informasjon om andre alternativer og andre lokasjoner. Tidspresset som et fullt Langøya legger, må ikke bli årsak til dårlige og lite framtidsrettete avgjørelser.

- Håper KMD bruker muligheten de har som ansvarlig myndighet til å stanse videre behandling av saken, iht. forskriftens § 16. De bør finne andre måter å ivareta Norges internasjonale forpliktelser på. Alternativene finnes.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### **Gjenvinning**

Når det gjelder utredning av andre og mer framtidsrettete alternativer, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### **Roller NOAH – profitt**

Når det gjelder konsekvensutredningens objektivitet når NOAH er forslagsstiller, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

#### **Alternative lokaliseringer**

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

#### **Saken må stoppes**

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **10.99 Kjersti Stokstad, 25.01.2018**

- Er bekymret for deponi i Dalen gruve. Forstår ikke at det er et alternativ når Egil Solheim er redd for gassseksplasjon.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

#### **Avfallets egenskaper (gassutvikling)**

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, og gassutvikling, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Temaet tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.100 Knut Engen, 27.01.2018

- Det offentlige kan ikke ta seg slik til rette på vegne av en privat aktør. Dette kan skape presedens. NOAH har til nå sagt nei til salg, men dette kan endre seg i fremtiden.
- Andre bransjer og næringer har ikke noe valg når pålegg fra myndighetene kommer. Gjelder ikke dette avfallsbransjen? Flyveasken gjenvinnes i flere land i Europa, og NOAH kan ikke regne med å ha fri tilgang til dette i årene som kommer. Syren fra Kronos Titan kan gjenvinnes. Kronos Titan må ta hånd om sitt syreproblem på en moderne og fremtidsrettet måte.
- Med deponi må folk leve med stor usikkerhet vedrørende eksplosjoner og forgiftning av grunnvann og luft.
- Stiller spørsmål ved sikkerheten ved NOAH. Driften ved Langøya er ikke 100 % sikker. Folk i Holmestrand har sett frem til 2022 når trailertrafikken til NOAH skulle opphøre gjennom sentrum. NOAH importerer mer og mer farlig avfall fra utlandet, og dette har ført til at Langøya har blitt fylt raskere. Tidspress brukes som et utidig argument og press.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Roller (NOAH/staten)

Når det gjelder NOAH og Statens roller, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Gjenvinning – Kronos Titan

Når det gjelder gjenvinning og Kronos titan, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Folkehelse (psykisk helse)

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

Langøya – sikkerhet – trafikk – blitt fylt opp raskt

Når det gjelder forhold knyttet til Langøya, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

#### Konsekvens for planprogrammet

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.101 Knut Schüller, datert 31.01.2018

- Det er høyst betenkelig å legge deponi av denne størrelse og faregrad for miljø midt i Norges mest utsatte jordskjelvområde. Ingen kan gi 100 % garanti for at et framtidig jordskjelv kan utløse en kollaps i gruen under vann.
- Hva vil da skje ved et uhell, med 20-25 mill. tonn farlig avfall blottlagt mot fjorden? Hvilke beredskapstiltak krever myndighetene ift. jordskjelv, og deponi i fjell?

Uttalelsen er vedlagt en teknisk rapport fra 1977 kalt «Ras i Gruber» skrevet av «Bergverkenes landssammenslutnings industrigruppe».

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Gruvens egnethet som deponi – jordskjelv (konsekvenser)

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Drift av deponiet – sikkerhet

Når det gjelder drift av deponiet, kontrollsystemer og ansvar, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### **10.102 Kristian Amlie, 18.01.2018**

- Høringsperioden på 6 uker er for kort, siden planprogrammet beskriver en rekke opplysninger om tiltak av omfattende karakter. Fristen bør forlenges.
- Skipstransporten må bli klassifisert som farlig last, og må være avhengig av å benytte eskorte med taubåt inn og ut av fjorden. Ved skipsuhell, hvordan vil man berge gipskakene som vil forgifte sjøområdene?
- Flytende havn i Kongkleiv og transporttunell på ca. 1500 m med 75 m fall til gruva blir en svært bratt grusvei.
- Det kan ikke stemme at Dalen gruve består av massiv kalkstein, når gruvene er utsprengt med enorme tverrsnitt og det lekker inn mye vann som pumpes til fjorden. Han mener at planprogrammet forutsetter at det er massivt kalkfjell, at dette ikke stemmer og at gruvegangene ikke er egnet for deponi. Det er ikke det sikreste og tryggeste for Norge å etablere deponiet i Norcems kalkgruver.
- Det har vært ulykker som har medført forurensing på grunn av kalkvann. Viser til gruveraset på Ørvik i 1976. Årsaken til ulykken ikke er kjent, men at det er rimelig å anta at vannføring i kalkfjellet har utløst glidningen i søylene som kollapset. Hvordan skal NOAH vedlikeholde sitt ansvar etter 25 år?
- Industrien i Grenland de siste 50 årene har prioritert arbeidsplasser og produksjon fremfor sikkerhet, miljø og forurensing. Det er viktig å ikke glemme historien og tiltakene mot forurensing. Frierfjorden og Gunnekleivfjorden er fremdeles Norges mest forurensete fjorder og har merket dette på sitt bosted.
- Å separere og rense grunnvann og forurenset vann på skip og kai og fra tunellene med grusdekke er et tvilsomt tiltak å gjennomføre.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel – for kort høringsfrist

Når det gjelder prosessen, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat. Høringsfristen for forslag til planprogram er i samsvar med plan- og bygningsloven.

Risiko ved transport

Når det gjelder skipstransporten og skipsuhell, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Drift av deponiet – sikkerhet - Avslutning av deponiet og ansvar

Når det gjelder drift av deponiet, kontrollsystemer og ansvar, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Forurensing i Grenland

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.103 Kurt Müller, datert 31.01.2018

- Gruven er uegnet siden det lekker inn mye sjøvann hver dag som må pumpes ut og renses. Ved stopp av pumpene vil deponiet fylles med vann og vannet vil lekke til fjorden. Fjorden vil bli ødelagt. Hyttene blir verdiløse, bading og fiske blir umulig.
- Dersom staten hadde stoppet import av avfall hadde ikke Langøya blitt full så fort.
- NOAH er inhabil i en konsekvensutredning. En konsekvensutredning må gjøres av en uavhengig tredjepart.
- Resterende uttalelse er samme innspill som Anette Gaarder. Se kapittel 10.4.

Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Gruvens egnethet som deponi (utlekking)

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Import av avfall (Langøya blitt fylt opp raskt)



Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

Roller - NOAHs habilitet

Når det gjelder at NOAH er inhabil i en konsekvensutredning, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Se for øvrig kommentar under kapittel 10.4.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeligg res/suppleres i planprogrammet.

Se kommentar under kapittel 10.4.

### 10.104 Kåre K hler H vik, datert 31.01.2018

- Forslaget til planprogram har særdeles store mangler.
- Planprogrammet mangler demokratisk forankring. Lokale avgjørelser om ev. deponi i bystyrene lokalt må respekteres.
- NOAH AS bør ikke få drive deponi videre, uansett lokasjon. De har drevet rovdrift i eksisterende deponi på Langøya. Fokus har vært på å maksimere profitt og dermed kortet ned levetiden på deponiet. Den store importen av flyveaske NOAH AS har startet, viser at firmaet ikke er egnet til å forvalte den ressursen et deponi er.
- Kaiområdet må flyttes, da det er foreslått i et populært turområde for mennesker i Grenland.
- Dalen gruver lekker store mengder vann. Gipsen NOAH AS har planer om å deponere er vannløselig. Avfallet som er foreslått deponert har ingen halveringstid, og vil beholde toksiske egenskaper i tusenvis av år. Avfallet må derfor absolutt ikke deponeres i Dalen gruver, hvor vanngjennomstrømning er et kjent problem. Teknikker foreslått av NOAH for å tette gruvene er ifølge geologer ikke tilstrekkelig. Faren for storulykke må veie tungt. Gipsen som skal deponeres vil avgi hydrogengass over tid. En ev. eksplosjon vil kunne forårsake store lekkasjer, og betydelig forurensning i bebygde områder.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel («overkjøring» av lokaldemokratiet)

Når det gjelder hjemmel og lokaldemokrati, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Roller - NOAH- profitt

Når det gjelder NOAHs rolle, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Friluftsliv – kaiomr dets plassering

Når det gjelder friluftsliv og kaiomr dets plassering, innarbeides friluftsliv og rekreasjon som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

Gruvens egnethet som deponi og avfallsets sammensetning (gasseksplosjon – kontakt med vann)

Når det gjelder at gipsen er vannløselig, vanngjennomstrømning, tetting av gruvene og hydrogengass, vises det til kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeligg res/suppleres i planprogrammet.

### **10.105 Lilja Helga Jonsdottir Kormanski, datert 31.01.2018**

-  nsker ikke at deponi for farlig avfall legges til Dalen gruve i Brevik.
- Det strider mot EUs regelverk mht. bosetting n r deponi for uorganisk avfall.
- Prosessen rundt planene har vært lite demokratisk. Det oppsto saksbehandlingsfeil da departementet fratok Porsgrunn kommune planmyndigheten i saken.
- Tiden er over for store deponier av denne typen – sirkulær økonomi er tingen. Man vil oppnå flere positive konsekvenser ved å stille krav om renseteknologi til bedrifter som produserer farlig uorganisk avfall (flyveaske), svovelsyre o.l.
- Det er viktig å bevare natur i sårbare områder.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

#### Avstand til bebyggelse (EUs regelverk)

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Hjemmel

Når det gjelder hjemmel og prosess, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder sirkulær økonomi og renseteknologi vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Natur (naturmangfold)

Når det gjelder sårbare naturområder, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeligg res/suppleres i planprogrammet.

---

**10.106 Lillian Hansen, datert 30.01.2018**

- Prosjektet må stanses
- Det må satses mer på å rense opp forurensningen som allerede er.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Planene må stoppes/avsluttes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Forurensing i Grenland

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

**10.107 Line Kristiansen, datert 31.01.2018**

- Det må velges en løsning med mest mulig gjenvinning og minst mulig deponering.
- Deponiet må legges til et område uten nærhet til lokalbefolkning. Det vil også oppfylle kriteriene i storulykkeforskriften.
- De siste 20-30 årene har Grenland jobbet hardt for å rydde opp i gamle miljøsynder. Om gruvne blir gjort om til deponi vil dette ødelegge Grenlands rykte.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Gjenvinning - Deponiets størrelse

Når det gjelder en løsning med mest mulig gjenvinning og minst mulig deponering, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Avstand og forhold til bebyggelse – storulykkeforskriften

Når det gjelder nærhet til lokalbefolkning og storulykkeforskriften, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Forurensing i Grenland – tilbakesteg

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### **10.108 Lise Aulie, datert 31.01.2018**

- Støtter innspill fra Brevik vel og sier nei til deponi i Brevik.
- Befolkningens motstand mot det nye deponiet må vektlegges og tas på alvor. Det er ikke grunnlag for statlig overkjøring av lokaldemokratiet i saken.
- Brevik har allerede tatt stort samfunnsansvar angående organisk farlig avfall. Det er urimelig å forvente at vi i tillegg skal ta imot et deponi for uorganisk farlig avfall.
- Det finnes i dag reelle alternative metoder mht. resirkulering og minimering.
- Det finnes bedre alternativ lokalisering for deponi hvor det i tillegg skal tas i bruk moderne teknologi for gjenvinning (Raudsand, Nesset kommune).
- Det finnes bedre totalløsninger rent samfunnsøkonomisk hvis Dalen gruver kan brukes til grønn industri.
- Ingen kan i dag gi garantier mot at et deponi kan føre til alvorlig forurensning ved gassdannelser eller utlekking til sjø.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Hjemmel og prosess - Overkjøring av lokalbefolkningen – ta motstand på alvor

Når det gjelder prosess, befolkningens motstand og lokaldemokratiet, vises det til kapittel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Forurensning i Grenland - Nok er nok

Når det gjelder tidligere forurensning i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Gjenvinning

Når det gjelder resirkulering og minimering, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Alternativ lokalisering – Raudsand, Nesset)

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Alternativ bruk av gruen

Når det gjelder alternativ bruk av gruen, vises det til kapittel 1.11 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi (gass- utlekking)

Når det gjelder forurensning ved gassdannelser eller utlekking til sjø vises det til kapittel 1.7 (avfallsets sammensetning og egenskaper) og 1.12 (drift av deponiet) i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.109 Liv Berit Esborg, 28.01.2018**

Samme innspill som Anette Gaarder. Se kapittel 10.4.

**Forslagstillers kommentar**

Se kommentar under kapittel 10.4.

*Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentar under kapittel 10.4.

**10.110 Mari Mette Tobiassen, 31.01.2018**

- Planprosessen bør stoppes slik at det ikke blir behov for konsekvensutredning.
- Viser til at bystyret i Porsgrunn kommune vedtok å ikke fastsette forrige planprogram. Motreaksjonene vil øke i fremtiden. Utsettelse og forsinkelser gjør at det er vanskelig å komme i mål innen 2022. Kommunen har varslet rettslige skritt.
- Planprogrammet er basert på dagens teknologi med liten grad av materialgjenvinning. Dette er i strid med regjeringens og EUs målsetning for avfallshåndtering. Hvilke gjenvinningsløsninger jobber NOAH med? Norske myndigheter må pålegge Kronos Titan å rense svovelsyren, slik selskapet er pålagt i andre land. Behovet for deponering i stor skala faller da bort. Det er så mange forhold og nye momenter at hele problemstillingen må angripes på nytt- vi må spørre oss hvordan vi skal begrense import, hvordan forurensere kan redusere sitt avfall hos seg, innenfor rammene for forsvarlige avstander til liv, hus og hjem.
- Store deponier skal ikke plasseres så nær befolkningen. Viser til EUs avfallsdirektiv.
- Lagring av enorme mengder avfall i utette gruver er galskap. Planene er risikable for samfunnet. Dalen gruver er en del av et fjordsystem. Gruvene er ikke tette. Det er usikkerhetsmomenter med hensyn til gass- og eksplosjonsfare.
- Et deponi vil ødelegge for alternativ etterbruk av gruvene. Et deponi vil være irreversibelt og en evig forurensningskilde.
- Omdømme er ikke nevnt i planprogrammet.
- Eiendomsrettighetene er ikke avklart.
- Det fremgår ikke av planprogrammet hvordan et deponi vil påvirke nærmiljø, friluftsliv og rekreasjon.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Planene må stoppes/avsluttes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

#### Hjemmel

Når det gjelder at bystyret i Porsgrunn kommune vedtok å ikke fastsette forrige planprogram, motreaksjoner og rettslige skritt, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning – forskning – Kronos Titan

Når det gjelder gjenvinning, hvilke gjenvinningsløsninger jobber NOAH med Kronos Titan og begrensing av import, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Avstand til bebyggelse (EU)

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat. Når det gjelder gass- og eksplosjonsfare, vises det til kapittel 1.7 (avfallsets sammensetning og egenskaper) i foreliggende notat.

#### Etterbruk av gruvene – sikkerhet

Når det gjelder alternativ bruk av gruva, vises det til kapittel 1.11 i foreliggende notat. Når det gjelder at deponi vil være irreversibelt, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Eiendomsrettigheter

Når det gjelder eierforhold og rettigheter, vises det til kapittel 1.4 i foreliggende notat.

#### Friluftsliv og rekreasjon

Når det gjelder at temaet friluftsliv bør inngå i konsekvensutredningen tas dette til følge. Friluftsliv og rekreasjon innarbeides som et eget tema i kapittel 7 i planprogrammet.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeligg res/suppleres i planprogrammet.

#### 10.111 Mari Pettersen, datert 31.01.2018

- Ønsker ikke et deponi i Brevik.
- Konsekvenser for barns friluftsområder, og barn og unges oppvekstvilkår må belyses.
- Påvirkning på plante- og dyreliv bør inngå i konsekvensutredningen. Deponiets påvirkning på vannkvaliteten i fjorden ved Brevik bør inngå i konsekvensutredningen.
- Kritisk til gruvenes egnethet som deponi ettersom NOAHs vurdering er omdiskutert av geologer. Stiller seg kritisk til at det kan oppstå lekkasjer fra gruvene og forurensning av vann.
- Hvordan håndteres uheldige hendelser? (kapittel 2.9). Worst case- scenarier må konsekvensutredes.
- NOAH må garantere at gasser ikke kan utvikles, og at også eksplosjoner må garanteres å ikke kunne oppstå.
- Kritiserer planprogrammet for å utelate landareal over gruvene samt badevann i planområdet og mener disse arealene også bør inngå i planområdet (kapittel 1.5.1). Brevik må inn som hensynssone (kapittel 7.1.9).
- Hva som skal deponeres og hvordan prosessen skal foregå er mangelfullt beskrevet. Ønsker innsyn i studiene som er beskrevet (kapittel 2.5 og kapittel 2.7.1).

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Natur (plante og dyreliv)/Vanndirektivet

Når det gjelder påvirkning på plante- og dyreliv og vannkvalitet i fjorden, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### Gruvens egnethet som deponi - Konsekvenser av forurenset vann ut i fjordsystemet – vannkvalitet, gass

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi og lekkasjer, vises det til kapittel 1.10 og 1.12 i foreliggende notat.

#### Drift av deponiet – uheldige hendelser

Når det gjelder uheldige hendelser og worst case- scenarier, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat og ROS-analysen i kapittel 7 i planprogrammet.

Avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder gass og eksplosjoner, vises det til kapittel 1.7 (avfallets sammensetning og egenskaper) i foreliggende notat.

Forslagstiller er usikker på hva som menes med at Brevik skal være hensynssone. Uttalelsen tas til orientering. Forslagsstiller mener det ikke er behov for å øke planavgrensningen over bakken. Ved en eventuell videre planprosess vil trolig planavgrensningen over og under bakken reduseres når endelig lokalisering av kai og tunnel foreligger.

Forslagsstiller påpeker at planprogrammet beskriver hva som skal deponeres og hvordan prosessen skal foregå.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **10.112 Marianne Løchen, 26.01.2018**

- Hverken KLD eller NOAH er troverdige i sin argumentasjon. NOAH er ikke velkommen til Brevik.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Roller - NOAH

Når det gjelder KLD eller NOAH sin troverdighet, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

### **10.113 Marius Ørvik, 18.01.2018**

- Det kom frem på informasjonsmøtet at NOAH har flere bekymringer knyttet til eksplosjonsfare. Dette bør være grunn nok til å forstå at et deponi med eksplosjonsfare ikke kan legges så nærme befolkning.
- Grenlandsområdet har slitt med et stempel som forurenset, grått og trist. Mange unge, dyktige og kloke mennesker har valgt å flytte derfra. Skal Telemark og Grenland være konkurransedyktige i fremtiden, er man avhengig av å beholde disse, og også å få utflyttere tilbake. Området har gradvis klart å snu trenden med dårlig rykte. At noen ønsker, i bytte mot noen få arbeidsplasser, å ødelegge hele regionens merkevare er skremmende.
- Simuleringene som viser hvor trygt det skal være å lagre «gipskakene» over tid er ikke pålitelige. Modeller som inkluderer simuleringer av vær, havstrømmer og andre naturfenomen er sjelden treffsikre. Kaosteorien.



---

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

**Avfallets egenskaper – gass**

Når det gjelder avfallets egenskaper, gass og eksplosjon, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

**Omdømme – attraktivitet, arbeidsplasser**

Når det gjelder tidligere forurensing i området og omdømme, vises det til kapittel 1.14 og 1.13 i foreliggende notat.

Spørsmålet om at simuleringene som viser hvor trygt det skal være å lagre «gipskakene» over tid ikke er pålitelige, og modeller som inkluderer simuleringer av vær, havstrømmer og andre naturfenomen sjelden er treffsikre. Kaosteorien så tas dette til orientering.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.114 Martin Semb Parr og Trude Austad Gulliksen, datert 28.01.2018**

- Er imot planprogrammet.
- Sier at unge lokale i Brevik ikke har blitt hørt i planprosessen, og at prosessen frem til nå må sies å være brudd på menneskerettighetene.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til følge.

**Barn- og unge**

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

*Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

**10.115 Morten Seeberg, datert 31.01.2018**

- Motstander mot deponi i Dalen gruver.
- Området har et dårlig stempel som «giftpøl», et dårlig miljørykte. Planforslaget er i strid med kommunens intensjon om å tiltrekke seg miljøvennlig næring og kompetansebedrifter. Regionen har hatt en lav prisutvikling på boliger sammenlignet med andre steder i landet.
- Kritisk til at planprogrammet bruker uttrykket «farlig» og «ufarlig avfall» om hverandre.

- Kritisk til at Norge importerer spesialavfall fra hele Europa. (kapittel 2.1).
- Beskrivelsen av naturtyper og artsforekomster er mangelfull (kapittel 4.6).
- Henviser til skipsulykken «Full city» i forbindelse med kommentar til kapittelet 7.15 i planprogrammet.
- Hevder at planprogrammet er et brudd på intensjonen i grunnlovens § 112.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Omdømme (arbeidsplasser, bedriftsetableringer, boligpriser)

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Avfallets sammensetning

Når det gjelder at planprogrammet bruker uttrykket «farlig» og «ufarlig avfall» om hverandre, vises det til kapittel 1.7 (avfallets sammensetning og egenskaper) i foreliggende notat.

Import av avfall

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

Natur (naturmangfold)

Når det gjelder beskrivelsen av naturtyper og artsforekomster, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

Risiko ved forlis

Når det gjelder risiko ved forlis, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

Hjemmel – prosess (grunnlovens § 112)

Når det gjelder grunnlovens § 112, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 10.116 Nils Kjell Bjelkemyr, datert 15.01.2018

- Deponi bør legges et sted befolkningen ønsker seg det
- Deponi bør legges til et sted hvor det er sikrere bergarter.
- Brevik er et idyllisk lite samfunn som har vært utsatt for mye forurensning fra industrien. Byen bør få slippe den belastningen som et deponi vil være.

- Det bør ikke være Norges ansvar å ta seg av avfallet fra Sverige, Danmark og resten av Europa. På folkemøtet ble presentert at mindre enn 30 % av avfallet kommer fra Norge.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel - Overkjøring av lokalbefolkningen

Når det gjelder at deponi bør legges et sted befolkningen ønsker seg det, vises det til kapittel 1.1 og 1.5 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Forurensing i Grenland

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Import av avfall

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### **10.117 Olav Sæter, datert 31.01.2018**

- Omdømmerisiko for bostedet Brevik og omegn og Grenland bør tas med i planprogrammet. Følgende risikofaktorer bør inngå i analysen: Områdets attraktivitet for nyetablering av fremtidige virksomheter, områdets attraktivitet med hensyn på å tiltrekke seg nye innbyggere, effekt på boligverdier, virksomhetsverdier og lokalsamfunn.
- Risikoakseptkriterier bør etableres før risikovurderinger påbegynnes og dokumenteres.
- Usikkerhetsvurderinger knyttet til konsekvensutredning må inn i planprogrammet, og presiser at usikkerhet bør være en integrert del av beslutningsgrunnlaget. Det bør gjøres usikkerhetsvurderinger på hvert tema i kapittel 7, og systematikk og metode for usikkerhetsvurderingene må dokumenteres.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Omdømme (bedriftsetablering, attraktivitet for nye innbyggere, boligverdier)

Når det gjelder omdømmerisiko og ulike risikofaktorer, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Uttalelsen angående risikoakseptkriterier bør etableres før risikovurderinger påbegynnes og dokumenteres. Forslagsstiller påpeker at risiko innenfor de ulike deltemaene i kapittel 7 skal vurderes som del av konsekvensanalysen og eventuelle avbøtende tiltak skal beskrives. Det utarbeides en egen ROS-analysen.

Uttalelsens angående usikkerhetsvurderinger knyttet til konsekvensutredning må inn i planprogrammet, og presiser at usikkerhet bør være en integrert del av beslutningsgrunnlaget. Det bør gjøres usikkerhetsvurderinger på hvert tema i kapittel 7, og systematikk og metode for usikkerhetsvurderingene må dokumenteres. Forslagsstiller påpeker at det skal gjøres en ROS-analyse som del av konsekvensutredningen og at dette inngår i planprogrammet.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

#### **10.118 Ole Jonny Sivertsen, datert 19.01.2018**

- Demokratiske prinsipper blir overkjørt.
- Det er uforståelig at deponi velges som løsning. Norge er et land med mye teknologisk kunnskap. Hvorfor krever ikke staten at syren fra Kronos Titan gjenvinnes?
- Gruvene lekker. Hvem skal ta se av lekkasjevannet når gruvene er fulle og NOAH har forlatt Brevik. Forurensingen vil bli værende i fjorden. Fjorden er et populært rekreasjonsområde. Forurensing kan føre til at man ikke lenger kan bruke fjorden. Dersom Brevik blir valgt vil Grenland til evig tid slite med forurensing fra gruvene. Avfallet kan ikke tas ut og kan føre til uopprettelig skade og en evig forurensningskilde.
- NOAH bryr seg ikke om befolkningen i Grenland og er styrt av profitt og samarbeider med staten.
- Hvorfor må Norge importere avfall?
- Radioaktivt avfall kan havne i gruvene. Hvordan kan man ha kontroll med hva som deponeres i gruen.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### **Hjemmel**

Når det gjelder at demokratiske prinsipper blir overkjørt vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### **Gjenvinning**

Når det gjelder gjenvinning vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### **Gruvens egnethet som deponi og drift av deponiet**

Når det gjelder lekkasje og forurensing vises det til kapittel 1.10 og 1.12 i foreliggende notat.

#### NOAH

Når det gjelder At NOAH er styrt av profitt og forholdet mellom NOAH og Staten vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

#### Import av avfall

Når det gjelder import av avfall vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

#### Avfallets sammensetning

Når det gjelder hva slags avfall som skal deponeres i gruvene vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### **10.119 Peder Åmland og Solveig Realfsen Åmland, datert 31.01.2018**

- Er motstandere av planforslaget.
- Kritisk til at det importeres farlig uorganisk avfall, og at gruvene vil bli Nord Europas største giftdeponi.
- Kritisk til deponiets beliggenhet, og mener at det er foreslått plassert for nær befolkning. Det bør etableres en sikkerhetssone på minimum 1 kilometer.
- NOAH har ikke tillitt blant befolkningen i Brevik og omegn.
- Hvordan NOAH kan tillate seg å utelate barn og unges oppvekstvilkår i planprogrammet?
- Viser til andre land som tar i bruk gjenvinning av flyveaske. Gjenvinning bør også gjøres i Norge fremfor deponering.
- Staten må avslutte prosessen med å etablere deponi for uorganisk avfall i Brevik.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Import av avfall

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

#### Avstand til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Roller

Når det gjelder at NOAH har ikke har tillitt i befolkningen, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

#### Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Planene må stoppes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for og barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.120 Per Røyen Pettersen, datert 02.01.2018

- Hva er hjemmel til deponi (eller planprogram?)
- Undrende til at miljøministeren kan jobbe for tilrettelegging av deponi for private kapitalinteresser, til tross for at Porsgrunn og flere av Telemark/Vestfolds kommuner har sagt nei til deponi for farlig avfall.
- Hvorfor er det ikke pålagt minimumsavstand til beboelse for lagring av farlig avfall i Norge som i EU og andre land.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

#### Hjemmel

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### Roller (staten/NOAH)

Når det gjelder NOAH og Statens roller, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

#### Avstand til bebyggelse (EU)

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.121 Petter Grue, datert 18.01.2018**

- Motstander av deponi
- Det er rart at Staten kan ha et samarbeid med en privat aktør. Staten bør håndtere dette selv.
- Norge bør tenke på gjenvinning heller enn deponering.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Roller (NOAH/staten)

Når det gjelder NOAH og Statens roller, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.122 Ragnar Engan, datert 31.01.2018**

- Det ikke er trygt å plassere avfalls/giftdeponi i Brevik. Der er stor risiko knyttet til lekkasje i gruvene, og deponiet medfører eksplosjonsfare.
- Viser til eksplosjon på Langøya i Holmestrand i 1998. Deponiet vil ligge for nære boligbebyggelse. Viser til krav om minsteavstand i EU.
- Området utsettes for fare ved transport av giftstoff til deponiet.
- Planene om deponi i Brevik må stanses øyeblikkelig.
- Porsgrunn kommune har sagt nei til deponi i Brevik.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Gruvens egnethet som deponi/avfallets sammensetning

Når det gjelder at det ikke er trygt å plassere deponi i Brevik, risiko knyttet til lekkasje og eksplosjonsfare vises det til kapittel 1.7 (avfallets sammensetning og egenskaper), 1.10 (gruven egnethet som deponi) og 1.12 (drift av deponiet) i foreliggende notat.

#### Avstand til bebyggelse (EU)

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Risiko ved transport

Når det gjelder forhold knyttet til transport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

#### Planene må stoppes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

#### Hjemmel – overkjøring av lokaldemokrati

Når det gjelder hjemmel og prosess, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.123 Ragnhild og Didrik Voss, datert 26.01.2018

- Er sterkt imot planprogrammet og ber om at prosessen med planprogrammet avsluttes. Planprosessen må avsluttes av prinsipielle grunner siden det ikke ligger noen politiske føringer for deponiet.
- Kritiske til at det ikke er henvist til noen lov hjemmel for planprogrammet. Hvordan kan bystyrets vedtak 5.mars 2015 trosses?
- Kritiske til at nye teknologiske løsninger som gjenvinning ikke er vurdert, og at det legges opp til en opphoping av farlig avfall.
- Problemstillingen bør angripes på nytt med fokus på hvordan vi kan begrense import og hvordan forurensere kan redusere avfall hos seg. Kritiske til mengden farlig avfall som blir importert. En løsning må være å begrense mengden importert avfall.
- Avstanden til befolkning, skoler og infrastruktur er viktige grunner til å utelukke deponi i Brevik.
- Faglig sakkyndige kilder sier at gruvene ikke er tette og at det er usikkerhetsmomenter til gass og eksplosjonsfare.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Planene må stoppes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.



#### Hjemmel

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning, deponiets størrelse

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Import av avfall – avfallsstrømmer

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

#### Avstand til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Gruvens egnethet som deponi (gass)

Når det gjelder at det ikke er trygt å plassere deponi i Brevik, risiko knyttet til lekkasje og eksplosjonsfare, vises det til kapittel 1.7 (avfallsets sammensetning og egenskaper), 1.10 (gruven egnethet som deponi) og 1.12 (drift av deponiet) i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.124 Ragnvald Holm Lie, datert 31.01.2018

- Deponi i Dalen gruver i Brevik legger opp til forurensning av vann ved gjennomstrømning i gruvne som vil være til skade for planter, dyr og mennesker.
- Flyveaske og svovelsyre fra avfallgips kan renses ved å separere ut metallene. Dette er en bedre løsning vi er bedre tjent med. Denne teknologien vil ha betydelig større samfunnsnytte.
- Et eventuelt vedtak om å gi konsesjon til å nytte gruvne til deponi vil stride imot Grunnlovens § 112, og vil derfor være ugyldig.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Gruvens egnethet som deponi – utlekking

Når det gjelder forurensning av vann ved gjennomstrømning i gruvne, vises det til kapittel 1.7 (avfallsets sammensetning og egenskaper), 1.10 (gruven egnethet som deponi) og 1.12 (drift av deponiet) i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Hjemmel (Grunnloven § 112)

Når det gjelder Grunnlovens § 112, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.125 Reidar Stavseth, datert 31.01.2018

- Er imot deponi i Brevik
- Deponi ødelegger samfunnsutvikling, bærekraft og næringsliv. Deponi i Brevik vil gagne noen få på kort sikt, men i det lange løp taper samfunnet og resterende næringsliv. Telemark og Vestfolds omdømme vil ødelegges.
- Det er stor fare for befolkningens helse ved etablering av deponiet.
- Belastning på grunn av uhell/branner/ras og utslipp i forbindelse med deponi kan ikke godtas.
- Deponi vil være uheldig for verdensarv og geopark som Brevik ligger midt i.
- Norges renommé vil skades som følge av å ta i bruk en gammeldags måte å håndtere avfall på, fremfor å satse på resirkulering og gjenvinning
- Deponiet bryter med lover og regler. Viser til EU- direktiver om avfall, naboloven, helselovverket og beredskapslovene.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

#### Folkehelse

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

#### Drift av deponiet

Når det gjelder belastning på grunn av uhell/branner/ras og utslipp i forbindelse med deponi, vises det til kapittel 1.7 (avfallens sammensetning og egenskaper), 1.10 (gruven egnethet som deponi) og 1.12 (drift av deponiet) i foreliggende notat.

#### Natur - Geopark – verdensarv

Når det gjelder geopark vises det til kapitel 1.18 i foreliggende notat.

Uttalelsen angående Norges renommé vil skades som følge av å ta i bruk en gammeldags måte å håndtere avfall på fremfor å satse på resirkulering og gjenvinning tas til orientering.

Når det gjelder at uttalelsen om at Deponiet bryter med lover og regler, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende kapittel.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### **10.126 Roar H. Tønnesen, Margrethe D. Haraldsen og Oliver D. Tønnesen, datert 30.01.2018**

- Ønsker ikke et deponi til gruvene i Brevik.
- Brevik har tatt og tar stort samfunnsansvar ved å motta, håndtere og destruere farlig avfall i Norge. Brevik er en by med lang historie, spesiell bebyggelse og turiststed. Ønsker ikke at et deponi skal kunne ødelegge for at fremtidige generasjoner skal kunne bo og leve i området.
- Andre alternativer bør vurderes med tanke på resirkulering og minimering. Raudsand i Nesset kommune er en bedre løsning for deponi totalt sett ettersom Dalen gruver kan brukes til grønn industri.
- Det er ikke noen garantier for at et deponi i Brevik vil kunne føre til alvorlig forurensning ved gassdannelser eller lekkasje til sjø.
- Det er ikke grunnlag for staten å overkjøre lokaldemokratiet i saken. Myndighetene må ta hensyn til hvordan lokalsamfunn og lokaldemokrati påvirkes.
- Befolkningen har ikke tillitt til NOAH.
- Viser til nabolov og helselovgivningen.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Forurensning i Brevik - Nok er nok, omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13. Når det gjelder tidligere forurensning i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Alternative lokaliseringer – Raudsand

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi (avfallets egenskaper)

Når det gjelder at det ikke er trygt å plassere deponi i Brevik, risiko knyttet til lekkasje, vises det til kapittel 1.7 (avfallets sammensetning og egenskaper), 1.10 (gruvens egnethet som deponi) og 1.12 (drift av deponiet) i foreliggende notat.

Hjemmel – overkjøring av lokaldemokrati og befolkning NOAH - tillitt

Når det gjelder lokaldemokrati og prosess og NOAH, vises det til kapittel 1.1 og 1.2.

Uttalelsen angående at det vises til nabolov og helselovgivningen tas til orientering.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.127 Robert Nøklegård, datert 22.01.2018**

Ønsker ikke et deponi i Brevik.

**Forslagstillers kommentar**

Tas til orientering.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

**10.128 Roger Arnestad Halvorsen, datert 31.01.2018**

- Ønsker ikke deponi for farlig avfall i Brevik.
- Mener det er mange muligheter for deponi i Norge. Hevder at Brevik som lokasjon for NOAH er kun økonomisk betinget.
- Hvorfor det legges opp til et deponi når det er mer fremtidsrettet å utnytte ressursene i avfallet.
- Stusser over at det ikke barns miljø er vektlagt i planprogrammet.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Roller - NOAH – profitt – lokalisering

Når det gjelder at det er mange muligheter for deponi og at Brevik som lokasjon for NOAH er kun økonomisk betinget, vises det til kapittel 1.2 og 1.5 i foreliggende notat.

Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

## Barns miljø

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 10.129 Roy Isaksen, datert 02.01.2018, 23.01.2018, 26.01.2018 og 31.01.2018

### Uttalelse 02.01.2018:

- Det bør ikke plasseres farlig avfall under etablerte boligområder.
- Man kan ikke utelukke langtidsvirkninger som sjøvannslekkasjer og gassutslipp og ytterligere forurensning av fjordene.
- Det er forurensning forbundet med all industri, og et deponi er ikke noe unntak.

### Uttalelse 23.01.2018

- Det er uforsvarlig å ha et giftdeponi nærme boligområder.
- Porsgrunn har sagt nei til deponi.
- Norge trenger en mer bærekraftig løsning enn å grave ned avfallet når Langøya er fullt. Teknologi for gjenvinning finns.
- Det «lukter korrupsjon» av støtten NOAH får fra staten.
- Innseilingen til Grenland er allerede sterkt belastet. En ulykke kan få alvorlige følger for liv og helse. Fjordene er allerede overbelastet med miljøgifter.
- Hvorfor skal giften graves ned når Carl Hartmann sier at det ikke er gift.
- Hvorfor bruke en gammel gruve og ikke en skikkelig fjellhall som er ferdig tettet og ventilert og hvor det kan satses på gjenvinning?

### Uttalelse datert 26.01.2018

Samme som Anette Gaarder. Se kapittel 10.4.

### Uttalelse datert 31.01.2018

- Nesset kommune er et lokalt alternativ.
- Et giftdeponi i Brevik ødelegger samfunnsutvikling, bærekraft og næringsliv.
- Telemark og Vestfolds omdømme vil ødelegges, og regionen vil få et dårlig rykte. Brevik ligger i en geopark definert av Unesco og FN som tiltrekker seg turister. Det er en dårlig ide å sette dette på spill.
- Miljødirektoratet sier at stort deponi i Brevik ikke gjør noe fordi Brevik har stor belastning fra før, med Renor og Norcems behandling av organisk avfall. Denne tanken er uhyrlig og må snus.
- Et deponi innebærer stor fare for befolkningens helse og sikkerhet.

- Norge vil bli assosiert med en gammeldags metode for å takle avfall. Resten av Europa legger opp til resirkulering og gjenvinning og at industrien selv skal p koste dette.
- Norge har ingen nasjonal avfallsplan.
- Innseilingen til Grenland er allerede sterkt belastet. En ulykke kan få alvorlige følger for liv og helse. Fjordene er allerede overbelastet med miljøgifter.
- Hvorfor bruke en gammel gruve og ikke en skikkelig fjellhall som er ferdig tettet og ventilert og hvor det kan satses på gjenvinning?
- Norge har en rekke lover og regler som går imot deponiplanene – naboloven, helselovverket, beredskapslovene, EUs direktiv for avfall, nasjonal avfallsstrategi.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

### Avstand til bebyggelse

N r det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

### Gruvens egnethet som deponi/avfallsets sammensetning

Når det gjelder risiko knyttet til lekkasje og eksplosjonsfare, vises det til kapittel 1.7 (avfallsets sammensetning og egenskaper), 1.10 (gruvens egnethet som deponi) og 1.12 (drift av deponiet) i foreliggende notat.

### Hjemmel - overkjøring av lokaldemokratiet

Når det gjelder prosessen og hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

### Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

### Roller NOAH/Staten

Når det gjelder roller, NOAH og Staten, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

### Risiko ved forlis

Når det gjelder forhold knyttet til transport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

### Alternativ lokalisering - Nesset

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Uttalelsen angående at Norge har en rekke lover og regler som går imot deponiplanene – naboloven, helselovverket, beredskapslovene, EUs direktiv for avfall, nasjonal avfallsstrategi, vises det til kapittel 1.1. Forslagsstiller påpeker at de er pliktig til å følge enhver gjeldende lover og regler.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### **10.130 Shirley L. Larsen, datert 22.01.2018**

- Hva er hjemmelen for det nasjonale ansvaret og internasjonale forpliktelser for å ta i mot internasjonalt avfall. Hvordan forsvare at andre lands farlige avfall er Norges ansvar, når stortingsmeldingen 2016-2017 samt Baselkonvensjonen tar sikte på sirkulær økonomi?
- Det er fullt mulig å gjenvinne og rense avfall.
- Redd for at avfallet kan forårsake gassseksplosjoner. Ingen kan vite hva filterkaken inneholder. Ingen kan vite hvor lenge den er stabil.
- Barns oppvekstvilkår er ikke hensyntatt i planprogrammet.
- Det er et spill med menneskers helse og et psykisk press å leve under slike vilkår.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Import av avfall

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

#### Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Barn

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

#### Folkehelse (psykisk/fysisk)

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

---

*Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.131 Sissel Karls, datert 02.01.2018**

- Er imot deponi i gruvene.

**Forslagstillers kommentar**

Tas til orientering.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

**10.132 Sissel og Thor Hjelvik, datert 08.01.2018**

- Er imot all form for forurensing.
- Farlig avfall kan lagres i fjell langt unna bebyggelse.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Avstand til bebyggelse.

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

**10.133 Stein Flaten, datert 19.01.2018**

- Viser til Svend Dahlgrens høringsuttalelse av 1.12.2014 hvor regiongeologen tar klart avstand fra etterbruk av gruvene til deponi. Denne høringsuttalelsen ble unndratt som saksfremlegg ved Porsgrunn bystyres behandling av saken 05.03 2015.
- Har henvendt seg gjentatte ganger til direktoratet for å få den påståtte miljøfaglige vurderingen. Måtte gå via Sivilombudsmannen og Klima- og miljødepartementet for å få direktoratet til å sende den miljøfaglige vurderingen. I svar fra Miljødirektoratet opplyses det om at den miljøfaglige utredningen som direktør Hambro viser til ikke finnes.
- Er imot deponi.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.



*Konsekvens for planprogrammet*

Ingen konsekvens.

**10.134 Stig Pettersen, to uttalelser i eposter datert 31.01.2018**

- Hvem skal passe på at ikke gift siver ut i omgivelsene etter at gruvene er fulle, Gjelsten har reist fra Brevik eller han selger bedriften.
- Porsgrunn bystyre sa 05.04.2015 nei til planforgram for etterbruk av Dalen gruver til deponi pga. nærhet til by og boligområder. Det ligger et større antall privatboliger over gruvekomplekset. Hva er lovhjemmelen for at staten mener de kan overkjøre kommunens vedtak og være ansvarlig planmyndighet for en privat aktør, NOAH AS?

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Ansvar (ved konkurs), avslutning av deponiet og ansvar, deponiets levetid – livstidsgaranti

Når det gjelder drift av deponiet, kontrollsystemer og ansvar, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

Hjemmel – overkjøring av lokaldemokrati

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.135 Svein I. Meyer, datert 1.2.2018**

- Det kommunale selvstyre må respekteres. Porsgrunn kommune har sagt nei på grunn av for kort avstand til bebyggelse og geologiske forhold. 6 nabokommuner har sagt nei.
- Avfallsdirektivet tilsier at tett bosatte byområder med skoler o.l skal ekskluderes for lagring i deponi.
- Området er jordskjelvs-utsatt. Kalkfjellet er ustabilt.
- Gruvene lekker både ferskvann og sjøvann. Stoffer vil vaskes ut. Hvordan kan NOAH påstå at tungmetallene er bundet og ikke oppløselige når ingen har full oversikt over innholdet i flyveasken?
- Gruvens uegnethet er bekreftet av privatpersoner og Norges naturvernforbund.
- Hva skal deponeres i gruvene?
- Fjordsystemet er sårbart. Hvilke konsekvenser vil utlekking få for yrkesfiskere?
- Konsekvensene av gassutvikling og eksplosjonsulykke må utredes.
- Miljøverndepartementet har selv hevdet at ethvert foretak plikter å selv ta hånd om sitt avfall. Kronos Titan må gjenvinne syren, og da faller grunnlaget for importen av flyveaske bort, og behovet for deponi reduseres kraftig.

- Det arbeides i Norge og andre land med å utvikle gjenvinningsprosesser for flyveaske samt renseanlegg.
- Kan staten gi disposisjonsretten til gruvene videre fra Norcem til NOAH uten at andre enn NOAH kommer i betraktning? Dette vil være konkurransevidende og ulovlig. Det er 60 andre bedrifter som mottar og håndterer farlig avfall.
- Alternativ bruk av gruen må utredes. Norcem har hevdet at det er nok kalkstein igjen i gruvene til drift i mange år.
- Området er et viktig rekreasjonsområde og hytteområde.
- Konsekvensene for barn og unge må utredes.

### Forslagstillers kommentar

Gruvens egnethet som deponi og avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder gruens egnethet som deponi og avfallets sammensetning og egenskaper vises det til kapittel 1.7 og 1.10 i foreliggende notat.

Gjenvinning

Når det gjelder Kronos Titan og gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Rettigheter, roller NOAH/Statens

Når det gjelder rettigheter til gruen og konkurransevidning, vises det til kapittel 1.2 og 1.4 i foreliggende notat.

Alternativ bruk

Når det gjelder alternativ bruk av gruen, vises det til kapittel 1.11 i foreliggende notat.

Friluftsliv

Når det gjelder konsekvenser for friluftsliv og rekreasjon, vises det til kapittel 1.17 i foreliggende notat.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge, og friluftsliv og rekreasjon, innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeligg res/suppleres i planprogrammet.

#### 10.136 Terje Kristiansen, datert 31.01.2018

- Forslaget til planprogram er basert på dagens teknologi med liten grad av materialgjenvinning. Dette er i strid med regjeringens egen og EUs målsetting for avfallshåndtering. Det finnes reelle alternative metoder med hensyn til resirkulering og minimering.
- Nærheten til befolkning må vektlegges sterkere. Mange mennesker berøres. Selv en minimal risiko for ukontrollert gassesplosjon kan ikke tillates så nær bebyggelse. Dette må overstyre en ren juridisk tolkning av Storulykkeforskriften.
- Brevik har allerede tatt et stort samfunnsansvar ang. organisk farlig avfall (Renor). Det er urimelig å forvente at vi i tillegg skal ta imot et deponi for uorganisk farlig avfall.
- Det finnes bedre alternativ lokalisering for et deponi hvor det i tillegg skal tas i bruk moderne teknologi for gjenvinning (Raudsand, Nettet kommune).
- Det finnes bedre totalløsninger rent samfunnsøkonomisk hvis Dalen gruver kan brukes til grønn industri (som ikke er mulig i Raudsand).
- Ingen kan i dag gi garantier mot at et deponi på kort eller lang sikt vil føre til alvorlig forurensing ved gassdannelser eller utlekking til sjø.
- Det er ikke grunnlag for statlig overkjøring av lokaldemokratiet i saken.
- NOAHs kompetanse må utdypes og ses i forhold til andre gjenvinnings- og deponialternativ (Bergmesteren Rausand/Veidekke/Stena Recycling).

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

#### Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### Avstand til befolkning – storulykkeforskriften

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Forurensing i Brevik – nok er nok

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

#### Alternativ lokalisering – Raudsand

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

#### Alternativ bruk av gruven

Når det gjelder alternativ bruk av gruven, vises det til kapittel 1.11 i foreliggende notat.

#### Drift av deponiet – livstidsperspektivet

Når det gjelder risiko knyttet til lekkasje og gassdannelse, vises det til kapittel 1.7 (avfallets sammensetning og egenskaper), 1.10 (gruvens egnethet som deponi) og 1.12 (drift av deponiet) i foreliggende notat.

Hjemmel – overkjøring av lokaldemokratiet

Når det gjelder Statens rolle, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **10.137 Terje Mathiassen, datert 19.01.2018**

- Deponi vil medføre store miljømessige konsekvenser for omgivelsene med økt trafikk og farlig avfall.
- Galt å plassere avfallet i en gruve i et tett befolket område. Viktig å ta inn over seg den psykiske belastning et slikt anlegg vil ha for befolkningen
- Det finnes mange muligheter til å gjenvinne farlig avfall.
- Det er ikke mulig å endre en avgjørelse hvis avfallet ligger der.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Transport – risiko

Når det gjelder forhold knyttet til transport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

Folkehelse (psykisk helse)

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15 i foreliggende notat.

Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Deponiets levetid - Irreversibel avgjørelse

Når det gjelder at det er ikke mulig å endre en avgjørelse hvis avfallet ligger der, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 10.138 Thomas André Fjeld Bjørholdt, datert 31.01.2018

- Er imot et giftdeponi/deponi for farlig avfall i Brevik.
- Deponi gir en kortsiktig gevinst for private selskap, mens samfunnet og resterende næringsliv taper i det lange løp.
- Stor fare for ulykker og uforutsette hendelser. Lekkasje vil skje på grunn av trykk og sprekke og forgifte fjorden.
- Deponi ødelegger samfunnsutvikling, bærekraft og næringsliv. Telemark og Vestfolds omdømme ødelegges. Brevik ligger midt i en geopark, definert av Unesco og FN. Denne tiltrekker også turister. Telemark er sted for verdensarv. Dette må ikke settes på spill.
- Norges renommé skades hvis vi blir assosiert med en gammeldags metode for å takle avfall. Resten av Europa legger opp til resirkulering og gjenvinning. Brevik vil bety at Norge ikke følger med i det grønne skiftet. Norge har en rekke lover og regler som går imot deponiplanene. Nasjonal avfallsstrategi taler for gjenvinning og forebygging.
- Stor fare for befolkningens sikkerhet og helse. Belastning av uhell nesten-uhell, brann, ras og utslipp er altfor stor. Man ser bort fra de enorme mengdene til farlig transport, mottak, behandling og deponi. Brevik har allerede stor belastning.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

### NOAH – profitt

Når det gjelder NOAH og økonomisk gevinst, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

### Gruvens egnethet

Når det gjelder risiko knyttet til lekkasje, vises det til kapittel 1.7 (avfallens sammensetning og egenskaper), 1.10 (gruvenes egnethet som deponi) og 1.12 (drift av deponiet) i foreliggende notat.

### Omdømme (Norges omdømme og Geopark)

Når det gjelder omdømme og geopark, vises det til kapittel 1.13 og 1.18 i foreliggende notat.

### Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8.

### Folkehelse - Belastning på Brevik - ulemper

Når det gjelder folkehelse, vises det til kapittel 1.15.

Når det gjelder forhold knyttet til transport, vises det til kapittel 1.21.

### Konsekvens for planprogrammet

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.139 Thor Kamfjord, datert 31.01.2018**

- Viser til regelverk Sveits vedtok i 2016, med større vekt på gjenvinning. Sink er et av de mest relevante metallene å gjenvinne. Gjenvinning av sink vil i den sirkulære økonomien øke i betydning fordi miljøfotavtrykket er vesentlig lavere enn produksjon fra sinkgruver.
- Volumet av flyveaske kommer til å øke betydelig i tida som kommer. Det eneste som ikke øker i volum er plass til farlig avfall. Dette er en realitet det ikke er mulig å deponere seg vekk fra.
- Sortert aske, der metallene fjernes, kan deponeres på deponi for ordinært avfall. Avfall blir til ressurs, restasken kan brukes til verdiskapning. Det vises til Ålesund kommunes samarbeid med Tafjord Kraftvarme.
- Mener NOAH har feilinformert Energi- og miljøkomiteen. Langt mer sink kan utvinnes fra flyveaske.
- Det er risiko for betydelig underskudd av sink i framtida. Å gjenvinne sink fra flyveaske representerer derfor en industriell mulighet.
- Utvikling av teknologier til utvinning av metaller vil løse to problemer: Asken blir renere og må ikke lenger deponeres som farlig avfall, samtidig med at verdifulle ressurser blir samlet opp og gjenbrukt.
- Forurensningsloven har et prinsipp om at forurenser betaler. Eventuelle høyere behandlingskostnader vil kunne fordeles uten merkbar økning i renovasjonsavgiften.
- Det stilles spørsmål ved om Norge skal fortsette å deponere flyveaske som inneholder sink og andre ikke-fornybare ressurser, eller om Norge skal gjøre mer avfall til ressurs ved å rense flyveaske slik at mindre må til deponi for farlig avfall.
- Det stilles spørsmål om hva den reelle merkostnaden som ev. må dekkes inn over renovasjonsavgiften hvis det stilles krav om at flyveaske fra norske husholdninger renses.

**Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Gjenvinning, forskning og ny teknologi, deponiets størrelse, Avfallsstrømmer, Internasjonale krav til gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8. i foreliggende notat.

*Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

**10.140 Torbjørn og Astrid Jerm, datert 26.01.2018**

Samme innspill som Anette Gaarder. Se kapittel 10.4.

**Forslagstillers kommentar**

Se kommentar under kapittel 10.4.

---

*Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentar under kapittel 10.4.

#### 10.141 Thrond Kjellevold

Uttalelse datert 14.12.2017

- Lokaldemokratiet er ikke tilfredsstillende tatt hensyn til siden Porsgrunn kommune har sagt nei til deponi.

Uttalelse datert 25.01.2018

- Stiller seg bak uttalelsen fra Brevik Vel.

#### Forslagstillers kommentar

Hjemmel

Når det gjelder hjemmel og myndighet, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Se kommentar under Brevik vel kapittel 9.3.

*Konsekvens for planprogrammet*

Se kommentar under Brevik vel kapittel 9.3.

#### 10.142 Tim A. Kronborg, datert 31.01.2018

- Staten bør overføre ansvaret for utredningen til kommunen som planmyndighet.
- Forslaget til planprogram undergraver noe av tilliten til NOAH som oppdragsgiver og bestiller av konsekvensutredningen, så lenge den er så mangelfull sett i forhold til de samfunnsmessige konsekvenser som bør utredes i tillegg til de lovpålagte tema.
- Temaene bør utredes av uavhengige selskap som ikke har forbindelser til NOAH.
- Det må legges inn i planprogrammet et eget kapittel om konsekvenser for omdømme, attraktivitet og  konomi. Eiendomsverdier for boliger og fritidsboliger må belyses. Også negative konsekvenser må synliggjøres.
- Naturmiljø i sjø må belyses.

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Hjemmel

Når det gjelder hjemmel og myndighet, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

NOAH – troverdighet – habilitet

Når det gjelder NOAH, troverdighet og habilitet, vises det til kapittel 1.2. i foreliggende notat.

### 3. partskontroll (uavhengighet)

Når det gjelder at temaene bør utredes av uavhengige selskap, vises det til kapittel 1.20 i foreliggende notat.

### Omdømme (attraktivitet, økonomi, eiendomsverdi)

Når det gjelder konsekvenser for omdømme, attraktivitet og økonomi, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

### Natur (naturmangfold i sjø)

Når det gjelder naturmiljø i sjø, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

## 10.143 Tommy Schüller, datert 23.01.2018

- NOAH sier at det vil være lekkasjer, og ingen kan si hvor trygt det kan bli om 100 eller 200 år.
- Kan man spise fiske når det er lekket ut nok fra deponiet?
- Forslaget tar ikke hensyn til barna i Brevik og rundt Brevik.

### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

### Gruvens egnethet som deponi – deponiets levetid

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Når det gjelder drift av deponiet, kontrollsystemer og ansvar, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

### Avfallets sammensetning (kan man spise fisk)

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat samt temautredning 7.19 som vil omtale påvirkning på resipient

### Barn

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

### *Konsekvens for planprogrammet*



Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.144 Tor Grymyr, datert 20.01.2018

- Behovet for deponering vil etter hvert bli langt mindre på grunn av metoder for å rense flyveaske. Til man har bygget anlegg på hvert forbrenningsanlegg bør avfall i en overgangsperiode lagres i nysprengte granittgruver.
- NOAH har trukket flyveaske til Norge under påskudd av at Kronos Titan hadde overskudd av svovelsyre. Kronos har skjøvet problemet foran seg, og NOAH har fulgt opp med mer import. Miljøet og omgivelsene til Langøya har vært taperen. Kronos gir utbytte til aksjonærene, men hevder de ikke har råd til å rense og sirkulere svovelsyren. Kronos Titan truer med tap av arbeidsplasser. Svovelsyre kan lett renses for tungmetaller. Kronos Titan holder alternative løsninger skjult.
- I Sveits gjenvinner man ca. halve volumet de produserer av flyveaske. Fremtiden er gjenvinning. Det man ikke ønsker å gjenvinne må deponeres i forhåndsgyset, nysprengt granitt. OIWP på Herøya ønsker å bygge et rensesystem ved hvert forbrenningsanlegg, slik at forbrenningsanleggene får kontroll med eget avfall. Dette er veien å gå. Forholdene må legges til rette slik at de kan være med på utviklingen. Man må ikke binde seg til en operatør. Staten må ha oversikt over hva slags ansvar den enkelte operatør skal ha. Ny norsk miljøvernminister kan ende norsk praksis. Avfallspolitikken kan ikke styres av miljøprofitører.
- Lokaliseringsdebatten for nytt deponi har vært dårlig og styrt av NOAH, som har særinteresser i å fortsette sin lite miljøvennlige, men profitable løsning. Dalen gruver har enorm lagringsplass og NOAH kan fortsette å dumpe som tidligere.
- Langøya vil gi problemer i mange år fremover. En membran har et 50-års perspektiv, med dumpeplassen har et mange 100 års perspektiv. NOAH lener seg på at havet fikser alt.
- Dalen gruver egner seg ikke som deponi, uansett mengde. Vann vil strømme gjennom vannet ovenfra og lekke ut. Gamle gruver vil aldri bli tette.
- NOAH hevder at avfallsgipsen vil holde på tungmetallene. Avfallsgips løser seg selv i vann.
- Tilføring av tungmetaller, selv i små mengder, vil lekke ut i en langt trangere fjord enn Oslofjorden. Fjorden har terskler, og øyene danner blokkeringer slik at utskifting av vann vil bli redusert i forhold til Oslofjorden.
- Omdømmet for Grenland står på spill.
- Hvordan er ansvarsforholdet ved en ulykke?

#### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

Gjenvinning – avfallsstrømmer – Kronos Titan, forskning, ny teknologi

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

#### NOAH profitt – lokaliseringsdebutt

Når det gjelder at lokaliseringsdebutten har vært styrt av NOAH, vises det til kapittel 1.2 og 1.5 i foreliggende notat.

#### Langøya – langtidsvirkninger

Når det gjelder forhold knyttet til Langøya, vises det til kapittel 1.22 i foreliggende notat.

#### Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

#### Avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Natur - vann

Når det gjelder utlekking til fjorden, vises det til kapittel 1.18 i foreliggende notat.

#### Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Uttalelsen angående ansvarsforholdet ved en ulykke tas til orientering.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### 10.145 Torbjørn Jerm, datert 21.12.2018

- Området er svært belastet fra tidligere, både med tanke på omdømme og giftstoffer. Frierfjorden var en av verdens mest forurensede fjorder. Et deponi vil gi Brevik et dårlig omdømme. Kvalitetene i Grenland må beholdes til kommende generasjoner. Arbeidsplassene som et deponi genererer betyr ingenting i en slik sammenheng.
-   lagre miljøavfall i bakken er en gammeldags løsning, spesielt når gode løsninger om gjenvinning er tilgjengelig.
- Gruvene maksimerer profitt for NOAH. Stiller spørsmål ved koblingen mellom staten og et privat selskap. Det er kynisk at dette blir Europas største giftdeponi og at det vil ha både nasjonale og importerte miljøgifter.
- Stiller spørsmål ved lagringstiden, og at alt går i oppløsning over tid. Lagring i gips høres lite holdbart ut siden det er l sbart i et fuktig miljø/vann. Allerede i dag er det et faktum at fjell som sprekker opp og at det er vann i gruvene.

## Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering.

Forurensing i Grenland – Omdømme

Når det gjelder tidligere forurensing i området, vises det til kapittel 1.14 i foreliggende notat.

Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Profitt – NOAH, roller NOAH- Staten, import

Når det gjelder NOAH og Statens roller, vises det til kapittel 1.2. Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

Avfallens sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallens sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

## Konsekvens for planprogrammet

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeligg res/suppleres i planprogrammet.

## 10.146 Tormod Tobiassen, datert 31.01.2018

- Oppdragsgiver KLD og tiltakshaver NOAH, opptrer oppsiktsvekkende og klanderverdig tett. Sammen overkjører de Porsgrunn kommune. Planen og KU-en må tilordnes et styrket lokaldemokrati. Planforslaget og prosjektet mangler troverdighet. Det etterlyses større respekt for alle relevante lover og regler, retten til medbestemmelse og retten til forbedring – ikke forverring – av miljøet.
- Det vil ikke være mulig å oppfylle forsikringen om at et deponi i Dalen gruver vil være trygt for omgivelsene i all framtid. Føre-var-prinsippet må gjelde. Gipsen vil løse seg opp, farlige stoffer vil komme ut.
- Farene for utslipp og kontaminasjon, samt gassekspl sjoner reduseres og bagatelliseres. Det sies lite om andre stoffer enn flyveaske og svovelsyre, og om annet avfall som i tillegg kan dyttes ned i gruvene etter hvert. Man vet at Miljødirektoratet har gitt dispensasjoner for mer og annet avfall enn det som opprinnelig var planlagt på Langøya. En eventuell videre plan og KU må si noe forpliktende om hva som ikke skal ned i gruvene. NOAH motsier seg selv når det gjelder hvorvidt det de skal deponere er farlig eller ufarlig. På den ene side hevdes at filterkakene som skal bakes på Langøya er så rene og bestandige når de ev. ankommer Brevik at de ikke lenger utgjør noen fare. På den annen side utgjør de fare for ukontrollerte eksplosjoner. Man må behandle filterkakene med hansker og unngå s l, hud- og  yekontakt. De må transporteres forsiktig. Vannet som jevnt fyller gruvene må renses f r det pumpes ut i fjorden. Hvis uorganisk farlig avfall virkelig er forvandlet til harmløse filterkater, kan de vel lagres hvor som helst? Hvorfor kan ikke de påstått ufarlige filterkakene stedes til hvile andre steder, i sikkert fjell, enn i Dalen gruver, der de vil hindre og ta opp plassen for mulig grønn industri av ymse slag?

- Farlige stoffer vil spre seg i fjordene og etter hvert langs norskekysten. Tungmetaller i næringskjeden vil ødelegge fjordene.
- Hvem har ansvaret etter at NOAH er ferdig og har forduftet, hvordan skal kontroll utføres da og ev. ulykker takles? Kontrollregimet før, under og etter deponeringen betviles.
- Dalen gruver lekker. De egner seg ikke til lagring av farlig avfall. Fjellet i Dalen kan ikke sammenlignes med fjellet på Langøya, det er svært skrøpelig og sprukket, store mengder vann samles der hele tida og må pumpes ut kontinuerlig. Skilleveggene som står igjen etter kalkuttaket til Norcem er svake og rasutsatte f. eks. ved jordskjelv.
- Det fortoner seg som deponiet blir liggende under grisgrendte og relativt øde strøk. Dette er ikke tilfelle. Det kreves sannferdig beskrivelse av bo- og befolkningstetthet.
- Myndighetenes kunnskap er snever i saken. Det vises arroganse overfor innvendinger og nyorientering i retning grønt skifte og sirkulærøkonomi. Andre konkurrerende firmaer ser ut til å ha kommet mye lenger med gjenvinning, gjenbruk og sirkulærøkonomi enn NOAH, som virker akterutseilt. Lovene i andre land og EU er strengere. Det er nå tid for grønt skifte, avfallsminimering, gjenvinning og ombruk. NOAHs metode og plan er neppe bærekraftig og forsvarlig.
- Virkningen for stedets og regionens omdømme er viktig.
- Barn og unger oppvekstmiljø må konsekvensutredes.
- Avblås videre planarbeid og KU. Prosjektet har ikke livets rett.
- Miljødirektoratets leder konkluderte at Dalen gruver var best egnet som deponisted før bredere kunnskap var innhentet og ev. motforestillinger framlagt. KLD valgte å stole på myten som dermed ble skapt på sviktende grunnlag. Alternativer må komme på bordet. Stortinget og staten bør snarest komme i gang med å utarbeide en nasjonal plan for avfallshåndtering.
- For å vurdere prosjektet på en troverdig måte, trengs objektiv kritikk og kontroll fra kunnskapsrike og røynde folk utenfra.
- HMS må vektlegges.
- Hele prosjektet bærer preg av testing, prøving og feiling, i realiteten gambling og påfølgende skadeoppretting etter eventuelle ulykker, når det er for sent.

### Forslagstillers kommentar

Uttalelsen tas til orientering og delvis til følge.

### Hjemmel og roller

Når det gjelder hjemmel, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat. Når det gjelder NOAH og Staten, vises det til kapittel 1.2 i foreliggende notat.

### Deponiet

Når det gjelder at det ikke er trygt å plassere deponi i Brevik, risiko knyttet til lekkasje og eksplosjonsfare, avfallsets sammensetning, og forurensing til fjord, vises det til kapittel 1.7 (avfallsets sammensetning og egenskaper), 1.10 (gruvens egnethet som deponi) 1.12 (drift av deponiet) og 1.18 (vann) i foreliggende notat.

### Gruvens egnethet som deponi

---

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

Avstand til bebyggelse

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

Gjenvinning

Når det gjelder gjenvinning, forskning og ny teknologi, vises det til kapittel 1.8 i foreliggende notat.

Omdømme

Når det gjelder omdømme, vises det til kapittel 1.13 i foreliggende notat.

Barn og unge

I forslag til planprogram er temaet barn og unge foreslått utredet senere i prosessen i forbindelse med en eventuell videreføring i en reguleringsplanprosess. Forslagstiller foreslår at temaet innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Planene må stoppes

Når det gjelder at planene må stoppes, vises det til kapittel 1.3 i foreliggende notat.

Alternativ lokalisering - Nasjonal plan

Når det gjelder alternativ lokalisering av deponi, vises det til kapittel 1.5 i foreliggende notat.

3. parts kontroll

Når det gjelder objektiv kritikk og kontroll, vises det til kapittel 1.20 i foreliggende notat.

Uttalelsen om at HMS må vektlegges tas til orientering. Forslagstiller påpeker at det vil bli stilt strenge krav til HMS ved deponi i Dalen gruve.

Uttalelsen angående at hele prosjektet bærer preg av testing, prøving og feiling, i realiteten gambling og påfølgende skadeoppretting etter eventuelle ulykker, når det er for sent, tas til orientering. Forslagsstiller påpeker at de ikke vil få tillatelse til å deponere uorganisk farlig avfall i Dalen gruve dersom det viser seg at det ikke er egnet.

*Konsekvens for planprogrammet*

Konsekvenser for barn og unge innarbeides i kapittel 7 i planprogrammet.

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

#### 10.147 Trine Larsen, datert 08.01.2018

- Er imot deponi for farlig avfall i gruvene.

- Har sagt sin mening flere ganger, og det er merkelig at befolkningen nå oppfordres til å si sin mening i saken nå.
- Er uenig om premisset for deponiet. Vidar Helgesen har sagt at man må ha et nytt deponi for farlig avfall i Norge, og at dette er premisset for deponiet. Premisset er feil. Man må redusere produksjonen av farlig avfall og stoppe importen av farlig avfall til Norge.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Hjemmel – prosessen

Når det gjelder prosessen, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Import av avfall

Når det gjelder import av avfall, vises det til kapittel 1.6 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeliggjøres/suppleres i planprogrammet.

### **10.148 Unn Marthe Strand, datert 10.01.2018**

- Det er merkelig at det blir utarbeidet et planprogram når Porsgrunn kommune har sagt nei til deponi. Utenom NOAH og noen få til er det ingen som ønsker å ha et deponi under Brevik.
- Dette er et tett befolket område. Kalkfjell er fjell med mye sprekker og at det renner vann gjennom deponiet.
- Det er innlysende at gipsmassene med årene vil forvitte av vannet og trenge ut i fjordene.
- Hva skjer etter de 25 årene som deponiet skal fylles opp? Da er NOAH AS borte og de som får problemene er fremtidens barn.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

Hjemmel

Når det gjelder prosessen, vises det til kapittel 1.1 i foreliggende notat.

Gruvens egnethet som deponi

Når det gjelder gruvens egnethet som deponi, vises det til kapittel 1.10 i foreliggende notat.

#### Avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder avfallets sammensetning og egenskaper, vises det til kapittel 1.7 i foreliggende notat.

#### Avslutning av deponiet - ansvar

Når det gjelder drift av deponiet, kontrollsystemer og ansvar, vises det til kapittel 1.12 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeligg res/suppleres i planprogrammet.

### 10.149  se Dolmen og Arnt Ove Leithe, datert 31.01.2018

- Det er ikke trygt å plassere et giftavfallsdeponi i Brevik. Deponi bør legges til steder hvor det ikke er nærmiljø rundt. Deponiet ligger for nært bebyggelse. EU har minste avstandskrav fra slike deponier. Disse blir ikke overholdt.
- Ingen kan garantere at gifta ikke siger ut. Det medfører også fare for eksplosjoner.
- Området utsettes for fare ved transport av giftstoff fram til deponiet.

#### **Forslagstillers kommentar**

Uttalelsen tas til orientering.

#### Avstand til bebyggelse (EU)

Når det gjelder avstand til bebyggelse og befolkning, vises det til kapittel 1.9 i foreliggende notat.

#### Avfallets sammensetning og egenskaper

Når det gjelder risiko knyttet til lekkasje og eksplosjonsfare, vises det til kapittel 1.7 (avfallets sammensetning og egenskaper), 1.10 (gruvens egnethet som deponi) og 1.12 (drift av deponiet) i foreliggende notat.

#### Risiko ved forlis

Når det gjelder forhold knyttet til transport, vises det til kapittel 1.21 i foreliggende notat.

#### *Konsekvens for planprogrammet*

Enkelte av temaene som kommenteres, eller som det stilles spørsmål ved, tydeligg res/suppleres i planprogrammet.